

קובץ גליונות

פרשת בא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

זריזין מקדימין למצוות

מזן שר
התורה
שליט"א
בטחינת
חיטים
למצות
מצווה,
השבוע.

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב שלוחה
לידידינו הנעלים
הר"ר אברהם מנחם ופיגא גארפונקעל שיחיו
מטורונטו, קנדה
לרגל נישואי בתם הכלה חנה תחיל
עב"ג החתן דוד ב"י
בן הר"ר יעקב יצחק ומרים וולגלרנטר שיחיו
מליקוואוד, גוא דזערזי
זכות הלימוד בקובץ מוקדש
להצלחת הזוג הצעיר ברוח ובגשם
ושיזכו לכל הברכות הכתובות בתורה

זכות הלימוד בקובץ לעילוי נשמת
הרב ישראל אלעזר בן הרב יעקב יצחק וולגלרנטר זללה"ה
נלב"ע ד' שבט תשפ"א

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:29	5:44	6:22
בני ברק	4:43	5:45	6:18
קרית ספר	4:38	5:44	6:21
בית שמש	4:28	5:44	6:21
אופקים	4:38	5:47	6:21
חיפה	4:35	5:43	6:18

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

גמ"ח השמל כשר

לשבתות אירוח ונופש

תאורות חרום, פלטות חימום, מיכלי מים מתקפלים, מאווררים נטענים וכו'.

טל: 1599-599-907 שלוחה 1 נמ"ח"ם
שלוחה 5 מקומות נופש

bn324143@gmail.com

כוס תנחומים

תנחומינו לידידינו החשוב

הר"ר **יעקב יצחק** שליט"א

עם פטירת אביו

הרב **ישראל אלעזר וול גלרנטר** זללה"ה

אשר שרת בקודש כר"מ

בישיבת רבנו יצחק אלחנן

ורב קהילה בנוא יארק כיוכל שנים

חינך בחדס צעירי הצאן,

תורה בקשו מפיו ורבים השיב מעוון

שלא ידע עוד צער. המקום ינחם אתכם

בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

מערכת 'קובץ גליונות'

לעילוי נשמת הרב ר' **מרדכי**

ב"ר ישראל **יחיאל** ז"ל

ונתתי בביתי יד ושם...

אם אתה רוצה לזכות ששם בית הכנסת יהיה
על שם יקירך זו ההזדמנות להנצחת שם בבית
מקדש מעט חדש שהולך ונבנה בימים אלו

לפרטים: 054-8405244

לעילוי נשמת

טובה ע"ה בת **רחל ורחמים**

ליום השלושים לפטירתה י"ב שבט

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הגאון רבי **חיים הלוי מובשוביץ**

בן הגאון רבי **בנימין** זצ"ל

נלב"ע י' שבט תש"פ

תנצב"ה

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל: 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-ל 17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

גיליון מס' 415 פרשת בא
תשפ"א שנה תשיעית

לזכות ולברכה
ראובן בן זהבה
נעמי ברכה בת נאוה לאורה
שיזכו לרפ"ש בתושח"י

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה והגר"ח קניבסקי שליט"א

כב' עורך הגליון ומזכה הרבים שליט"א
שלו' וברכה

הבאתי בס"ד דבר ששמעתי ממרן הגר"ח שליט"א
(הובא בספר 'דברך נצב בשמים') וזה דבר שרק הגר"ח שליט"א יכול
לאומרו, ומיד.

שאלתי על פר' בשלח, בפס' י"ד כ"א "ויוֹלֵךְ ה' את הים ברוח קדים"
שהאריך רש"י לבאר שזה רוח של פורענות שהקב"ה מביא על
הרשעים - ומקורו מהמכילתא. ולמה רש"י לא פירש כן אצל הארבה
בפר' בא שג"כ כתוב רוח קדים - וענה רבינו שליט"א: המכילתא
מתחיל בפר' פסח וזה נאמר אחר מכת הארבה ולכן רש"י מביא רק
בבשלח ששם נמצא המכילתא. מדהים לזכור כל זאת אין זאת אלא
שכינה ששורה עמו.

בברכה שתזכה להגדיל תורה
ולספר בשבח החכמים - שזה מוסדות הדת.

תוספת מיוחדת מהערות הקוראים החשובים

בגליון לפרשת שמות הובא מאמר שחשף את מעמד סיום כתיבת ספרי
הנ"ך בבית הכנסת לדרמן, תחת אחת התמונות היה רשום ..... והכוונה
היה שלא היה ידוע מי הוא המצולם בתמונה, (יש"כ לכל המגיבים הרבים)

נביא כאן מתוך הספר 'בית אמי' קטע קצר על אותו אדם:
דמות מעניינת נוספת שהסתופפה בצלו של 'לדרמן' הייתה פרופסור
אלוין רדקובסקי, יהודי אמריקאי גבה קומה. הלא לא התגורר בבני ברק,
ומדי שבת היה עושה את הדרך רגלי מביתו ברמת חן שבעיר רמת גן כדי
להתפלל בבית הכנסת. שמו היהודי של האיש, שהסטייפלר כינהו 'החכם
העולמי', היה ר' אברהם יצחק הכהן.

פרופסור רדקובסקי היה מומחה בעל שם להנדסה גרעינית והיה
ממפתחיה של הצוללת הגרעינית הראשונה 'נאוטילוס'. בארץ עסק
בפיתוח שיטות חדשניות להפקת אנרגיה גרעינית. הוא עלה ארצה כדי
לזכות לברך ברכת כהנים מדי יום. (בחוץ לארץ נושאים הכהנים כפיים
רק בימים טובים - שלוש עשרה פעמים בשנה בלבד). כאן התקרב למרן
הסטייפלר והחל מתפלל בקביעות בבית מדרשו. ע"כ מתוך הספר.

וכן כתב לנו ידידנו החשוב רבי יוסף רינהולד:

פרופסור זה היה הממציא של חיל הים האמריקאי לשלב את פצצת
האטום לספינות בים. והיה כמעט כל שבוע באמריקה שם לימד
באוניברסיטה והיה חוזר לשבתות לביתו ברמת גן ומגיע כל תפילות
השבת ללדרמן [שחרית, כמובן בנך החמה] ומקומן היה מול הסטייפלר
בספסל השני מאחורי ר' יודל שפירא והיה רוב התפילה בעמידה,
ומסירותו לתפילה היתה כה גדולה, עד שהיה מגיע "סחוט" מים מרוב
הליכה מרמת גן, בין בגשמים ובין בזיעה שבקיץ. גם בזקנותו כשהיה גבו
כפוף ממש בעיגול רח"ל,

הוא לא היה מדבר כמעט עם אנשים כי היה איש סוד רק עם מעטים,
ביניהם היה מדבר עם אבי רבי מרדכי רינהולד זצ"ל, בשבת בבוקר היה
מלווה אותו לאחר הנץ עד רשב"ם 5 עד שקיבל את הדברי תורה של אבי
שהיה משנן שוב ושוב [עם כמה מילים באנגלית שאבא שלי הטעים לו]
כדי שיהיה לו מה לחשוב בדרך לביתו ברמת גן, והיה נפרד בשמחה
ובעדינות להפליא כשליווה את אבי [הצעיר ממנו הרבה] עד לפתח הבית,
גם היה תורם מכספו לכולל בהוד השרון, כמדומני שאבי סיפר לי שגם
בביתו הגדול ברמת גן, לא משתמש בחשמל שאינו כשר ואין לו שם
גנרטור... מה גם שהוא בא מהעולם הגדול והמדע, ובכל זאת הוא מצא
את שיא המדע ואת שיא ההתאמצות שלו, דוקא בלדרמן. אבא שלי היה
מציין זאת בדרשותיו בקרב בעלי תשובה כמה קידוש ה' היה על ידו.

פנינים על הפרשה

מי ומי ההולכים... בנערנו ובזקינו נלך בבנינו ובבנותנו
בצאנו ובבקרנו נלך (י"ט)

כתב בעל הטורים: אמר פרעה למשה, מה אתם מבקשים כל
כן ללכת, וכי אתם סבורים לכנס לארץ? מי ומי ההולכים, כי
כלם ימותו במדבר חוץ מיהושע וכלב. 'מי ומי' בגמטריא 'כלב'
ובן נון. והשיבו משה: בנערנו ובזקינו נלך, כי לא נגזרה גזרה
לא על פחות מבן כ', ולא על יתר מבן ס' עכ"ל.
והוסיף רבנו שליט"א: על פי דבריו נתן גם לפרש את המשך
הפסוק: בבנינו ובבנותנו בצאנו ובבקרנו נלך.
בבנינו - אפשר שהתכוונו על כל הבנים שלא נגזרה עליהם
מיתה, כגון בני שבט לוי (ב"ב קכ"א ב').
ובבנותנו - הולך על כל הבנות שעליהן כלל לא נגזרה כליה
ויכולות להכנס לארץ (רש"י במדבר כו' יד')
בצאנו ובבקרנו - גם כנ"ל, שעל הבהמות לא נגזרה מיתה.

ונתנו על שתי המזוזות (יב, ז)

כתב בטעמא דקרא: כתיב מזוזות חסר ו' תנינא, וכן בכל
הפרשה, אבל במצות מזוזה בפרשת ואתחנן ועקב כתיב מלא
ו' תנינא.

ויש לומר, דכבר כתב רש"י בפרשת תשא ובפרשת עקב וכן
בתנחומא שם: 'לחת' חסר, מלמד ששניהם שוין, ולמדנו דאם
חסר ו' הרבי מלמד על שויתם, ואם כן כאן שהזו על שתי
המזוזות, שתייהן היו שוות, לכך כתיב מזוזות חסר, מה שאין כן
במצות מזוזה, שאין קובעין אלא על אחת מהמזוזות, אם כן
אין שתייהן שוות, לכך כתיב מלא.
במשך שנים רבות היה רבנו מכתת רגליו ברחבי העיר ומכריע
בשאלות שנתעוררו בדיני מזוזה. כמעט כל מי שהיה מבקש
שיבוא להביט על פתחי הבית ולהכריע, היה 'זוכה' (במדת
האפשר) לבקור קצר ולהכרעה מידית.

(שבענו מסובין)

מי מכיר?

תמונה זו אותה קיבלנו מאחד מקוראינו, התפרסמה
בעיתון מקומי לפני למעלה מעשרים שנה, באירוע
נראה רבינו שליט"א מאזין לדרשה בבית כנסת. היודע
פרטים על האירוע והמופיעים בו, יועיל להודיענו.

לזכות התורם
לברכה והצלחה
וסייעתא דשמיא

לזכות ולרפואה
סבי ר' יוסף יעקב בן בלומה
לרפואה שלמה ולבריאות איתנה

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

לזכרו של הגאון רבי משולם שינקר זצ"ל

וישב, ופעם שאלתי בזה את המשגיח הגר"י לוינשטיין ואת מרן בעל הקהילות יעקב זי"ע ושניהם אמרו שכוונתו שבמקום שיש סכנה מכיון שהאדם מביא את עצמו לידי סכנה, יכול להינזק על ידי בעל בחירה. הפלא ופלא.

ובזמנו הגר"א מן שליט"א סיפר לרבינו את העובדא הנפלאה הזו, ורבינו השיב כי בזה"ק מובא כדבריו של בעל האור החיים, ונהנה מהסיפור הנפלא.

רבינו שליט"א
(משמאל) מאזין
בקשב לרבי
משולם, בשמחה
משפחתית אצל
חתנו הגאון רבי
שרגא שליט"א

מימין: הגר"ש
שטינמן, מרן
רשכבה"ג הגר"א י"ל
שטינמן במבחן
פומבי בשיבת
קהילות יעקב,
הגר"מ שינקר

(ארכיון: קהילות יעקב)

"אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב רבי משולם את התורה, בוז יבוזו לו, כי מי שראה את החיבה האמיתית שהיה לו לתורה, כמה התאמץ להכניס אותה בליבות תלמידיו, איך שכל שיחו ושיגו היה בדברי תורה, הבין כי שאר ההנאות היו לעומת זה כאין וכאפס אצלו"

דברים נפלאים אלו אמר הגאון הגדול רבי שרגא שטינמן שליט"א לפני מיטתו של להבחל"ח רעו הגאון רבי משולם שינקר ז"ל בהלויתו שיצאה מרחבת בית הכנסת חזון איש 'לדרמן', בהשתתפות רבינו מרן הגר"ח שליט"א.

הגר"ש שטינמן
שליט"א מספיד

בחדש זה - שבט, שנת תשנ"ו נקרא הגאון רבי משולם ז"ל על ידי להבחל"ח רבי שרגא שליט"א להצטרף לצוות הרבנים בשיבת קהילות יעקב. רבינו מרן שליט"א שהכירו היטב הן מבית הכנסת לדרמן, והן מכך שהוא התגורר אז ברחוב רשב"ם, היה מרוצה מהמהלך "הוא יביא הרבה תועלת לשיבה" אמר אז לחתנו הגר"ש שליט"א.

במרוצת השנים, כשלמדו נכדים של מרן שליט"א בשיבת קהילות יעקב, היה רבי משולם שולח מפעם לפעם שאלות בלימוד לרבינו, תוך שהוא משתמש בזה לעודד את הנכד וגם מרויח בזה עוד 'שטיקל תורה' מרבינו שליט"א. באחד הפעמים הוא שלח הערה חזקה על אחד המהלכים בספר 'קהילות יעקב' בבא קמא, ומרן שליט"א הסכים לה.

אחד העובדות המופלאות סביב אהבת התורה שהיתה לו רבי משולם, כבר התפרסמה במספר מקומות. היה זה אודות דברי האור החיים הק' (בראשית ל"ז כ"ב ד"ה ויצילו) הכותב "ויצילו מידם. פירוש לפי שהאדם בעל בחירה ורצון, ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה, מה שאין כן חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים, והוא אומרו ויצילו מידם".

והנה הדברים פלא ממש, וקשה להבינם, שאדם יכול להרוג גם מי שלא נתחייב מיתה, והגר"מ משולם זצ"ל יגע הרבה בדברים, ופעם אחת החליט לעלות על ציונו הק' של האור החיים בירושלים, והתחנן להקב"ה שבזכות הצדיק הוא יאיר את עיניו במה שכתב בספרו, וכשגמר להתחנן חזר לעירו בני ברק.

והנה כשהוא נכנס לבית הכנסת ניגש אליו יהודי מוכר ממתפללי בית הכנסת, ואומר לו מעצמו, שהנה יש אור החיים תמוה בפרשת

עדין בסגר? מנשיכים לעשות סדר!

"קובץ גליונות" יוצא במיזם מיוחד בשיתוף "דברי שי"ח", ומבקש שיתוף פעולה מקוראינו היקרים, לשלוח העתק של תמונות ומסמכים ישנים ומעניינים, מגדולי הדורות, ובנושאים שונים.

לכל אחד יש ייחוס, בביתו של כל אדם קיימות תמונות של רבנים המפארים את האירועים השונים שהיו במשפחתו, צריך רק את הזמן לחפש, כעת זה הזמן.

נשמח לשיתוף פעולה, ולקבל גם תמונות, שלכם הם נראות פשוטות ומוכרות, אבל לכלל לציבור יכול להיות תועלת גדולה, אי"ה הדברים יראו אור לתועלת הרבים.

נא לפנות למערכת 'דברי שי"ח' בכתובת:

ig0533145900@gmail.com

או במספר: 053-3145900, גם למי שאין אפשרות לסרוק, יכול לפנות אלינו ונדאג לכך בהתאם.

ובהזדמנות זו נודה לכל שולחי החומרים המיוחדים, אי"ה הדברים יבואו לידי שימוש במשך הזמן

בברכה מרובה יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🕯 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שולוחה - 1586

קהילות 073-2757000 - שולוחה - 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

להמשיך עוד, וזה מתוק יותר מדבש, שהדבש אי אפשר לאכול ממנו הרבה, ואם אוכלים הרבה זה נמאס, ואילו בתורה ככל שלומדים יותר הרי זו מתיקות יותר גדולה! ודברי תורה גם מאד מעניינים, 'כדיוטמא חדשה' (רש"י דברים ו, ו), וכל זה סייעתא דשמיא מיוחדת שיש מתיקות והתעניינות בתורה, כדי שעסק התורה יימשך.

ויש הרבה טעמים בתורה, כמו שמצינו שהתורה נמשלה למים (ישעיה נה, א) הוי כל צמא לכו למים, ואין מים אלא תורה (ב"ק יז, א), וכן נמשלה ליין ולחלב, וכהמשך הפסוק שם ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, ונמשלה גם לחם כמו שכתוב (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי, והם הרבה משלים על תורה, כנגד כל מיני אופנים שבתורה, שיש שנקראים לחם ויש שנקראים יין, סתרי תורה הם היין, והנגלה זה הלחם, ומים היינו דברי התורה הפשוטים, ועל כל פנים יש הרבה טעמים בתורה, וכל זה בהשגחה מיוחדת כדי שהטבע ימשוך את האדם לתורה.

ועוד נאמר על תורה (ענין עירובין נד, ב) באהבתה תשגה תמיד, וידוע שיש כאלה שבשעה שהם עוסקים בתורה הם שוכחים את כל הדברים האחרים, מרוב אהבתם לתורה ודבקותם בה.

מצוה לעסוק בהוספת יראה

וכאמור יראת שמים גורמת להיזהר מביטול תורה, והיא אמצעי לקיום כל התרי"ג מצוות, אך לא די ביראה הקיימת כבר, ויש מצות עשה להוסיף ולהוסיף יראת שמים, כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א יז, כ, ושי"ג טו, יז) כי יש הרבה מדרגות ביראת שמים, והמצוה היא להוסיף כל הזמן יראת שמים, ויש אפשרויות לזה.

וכיצד מוסיפים יראת שמים? הדרך היא על ידי לימוד ספרי המוסר, מסילת ישרים, שערי תשובה, חובות הלבבות, וארחות צדיקים, וכל ספרי המוסר, יש עוד הרבה ספרי מוסר, שכתוב בהם דברים המוסיפים יראת שמים, וזוהי המצוה, לעסוק בהוספת יראה! עם העצות המועילות לזה, המבוארות בכל ספרי המוסר.

חינוך ממה שרואים יראת שמים

יראת שמים תלויה גם בחינוך, שאדם מקבל חינוך של יראת שמים, יש חינוך שהבית מחנך, שבבית יש יראת שמים, וכן יש יראת שמים במוסדות החינוך, בבית הספר ובחיידר, בישיבה קטנה ובישיבה גדולה, והכל תלוי לפי מה שרואים שם, האם יש שם יראת שמים או שאין שם יראת שמים.

וגם יש שיחות מוסר בישיבות, וזה תלוי מה השיחה, האם השיחה מוסיפה יראת שמים, או שהיא סתם שיחת מוסר בדברים אחרים, פשוט בדברי אגדה, שאינו שייך ליראת שמים, והחיוב הוא להוסיף יראת שמים, שיהיו שיחות עם יראת שמים!

והיינו, שיש אנשים שתלוי בידם להשפיע יראת שמים, וגם כל אחד יכול להשפיע על עצמו, בכל מיני דרכים ששייך, להוסיף יראת שמים.

וכבר סיפרתי את המעשה שהיה באחד שלמד בשיבתנו, וכיום יש לו תפקיד עם ניסיונות וקשיים, שקשה לנהוג בישרות, והוא עומד בקשיים האלו ואינו נכשל, ואמר לי פעם כיצד ומכוח מה הוא עומד בזה? מפני שהוא למד בישיבה וראה את הרב מפוניבז' ואת המשגיח האור יחזקאל זכרונם לברכה, וראה אצלם יראת שמים, ומוזה הוא קיבל יראת שמים, ואפילו מה שלא דיברו במפורש, אבל הוא ראה את הנהגתם וראה יראת שמים, וכשרואים יראת שמים זה משפיע!

וידוע שרבי אלחנן וסרמן בכל שנה בחודש אלול היה נוסע לחפץ חיים, למרות שהוא היה ראש ישיבה בברנובץ, באלול הוא היה דואג לעצמו, כי צריך להוסיף יראת שמים, והיה נוסע לחפץ חיים באלול לקבל השפעה ממנו, ולאחר שנפטר החפץ חיים הוא נסע לקלם, שגם שם הייתה השפעה מרובה של יראת שמים, וכך חיפש כל מיני דרכים לקבל השפעה, ולא סמך על עצמו אלא חיפש מקום שישפיע עליו.

אהבה ויראה משלימים זה את זה

ואמנם יראת שמים לבד אינה מספיקה, וצריכים גם אהבה עם היראה, כמו ששינוי באבות (א, ג) "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת

תפילה על יראת שמים

יש מצוה של יראת שמים, והיא מצות עשה, שנכתבה פעמים רבות בתורה (דברים ו, יג; י, כ) את השם אלוהיך תירא, וכן (שם י, יב) ועתה ישראל מה השם אלוהיך שואל מעמך כי אם ליראה, היינו שהקב"ה שואל ומבקש, כאילו שהוא צריך את זה, כביכול, שהאדם יהיה ירא שמים, ואמרו חז"ל (ברכות לג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שהיראה תלויה בנו ואינה בידי שמים, ולכן הקב"ה שואל ומבקש מאיתנו את זה.

אבל אף על פי כן יש הרבה תפילות שאנו מבקשים בהם על יראת שמים, כגון בברכת אהבה רבה ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, וכן בקדושה דסדרא מבקשים וישם בלבנו אהבתו ויראתו, ובספר תהלים יש הרבה פרקים של תפילות על יראת שמים, ולכאורה מה שייך לבקש על זה, הרי היראה תלויה בידינו ולא בידי שמים.

והביאור בזה, כי מכל מקום ישנן סיבות המעוררות ליראת שמים, וגם יש דברים המפריעים ליראה, ועל זה אנו מתפללים ומבקשים, **לזכות לסייעתא דשמיא לסלק המפריעים – שלא יהיה לנו דבר המפריע ליראת שמים, וגם שיזדמנו לנו סיבות המעוררות ליראת שמים.**

וכגון מה ששמעתי ממור"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל כי שייך 'אתערותא דלעילא' – שמן השמים נותנים לאדם סייעתא דשמיא ליראת שמים, ואמר דוגמא לזה כגון מי שנמצא באיזה מקום ומחכה בחדר המתנה, ואין לו מה לעשות שם, ומונחים שם ספרים ובהם ספר מוסר, והוא פתח בינתיים את הספר, ונפתח לו בדיוק במאמר כזה שהשפיע עליו וקיבל מזה יראת שמים, הרי שאפילו שהיראה אינה בידי שמים, מכל מקום שייך שמן השמים יזדמן לאדם סיבה המעוררת ליראת שמים.

היראה מביאה לקיום כל המצוות

והיראה היא מצות עשה בפני עצמה, מצוה של יראת שמים, אבל היא גם אמצעי לכל התרי"ג מצוות, כי כשאדם ירא ומפחד ונזהר, זה גם אמצעי הגורם שלא יעשה עבירות ושיקיים את כל המצוות, ויש תרי"ג מצוות עשה ולא תעשה, ומתוך יראת שמים הוא יקיים אותם. ולעומת זה חיסרון יראת שמים, אם חסר יראת שמים אזי מורים היתר.

וכגון מצוות תלמוד תורה, שאמרו חז"ל (פאה א, א) שזה מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, אם כן הרי זה דבר כל כך טוב, שיש בו כזה רוח! פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, עד כדי כך, ותלמוד תורה כנגד כולם, השכר כנגד כולם, ומאידך גם העונש, כפי שהביא רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יד) מכמה מאמרי חז"ל בחומר עוון ביטול תורה, עד כמה שהוא נורא ואיום, ואף על פי כן כיון שאדם עבר ושנה זה נעשה לו כהיתר (קידושין מ, א), ולכן צריכים יראת שמים, שהיראה מחייבת ונותנת חיזוק בזה.

והיראה היא כמו שאמרו חז"ל (אבות ב, א) הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין, ונזכרו כאן שלושה עניינים: 'עין רואה' – היינו את המעשים, 'ואוזן שומעת' – את הדיבורים, 'וכל מעשיך בספר נכתבין' – היינו כלל כל המעשים, וכלל בזה לא רק מעשים ודיבורים, אלא גם מחשבות, שהכל נכתב ונחתם בספר, והאדם בעצמו חתום על זה, כמו שכתוב (איוב לו, ז) ביד כל אדם יחתום, ואם אדם זוכר את זה אזי הוא מפחד ואינו בא לידי עבירה, ביודעו שכל מעשיו בספר נכתבים.

וגם ענין שכר ועונש, לדעת שעל כל מצוה יש שכר ועל כל עבירה יש עונש, והצדיקים מקבלים את העונש בעולם הזה ואת השכר בעולם הבא, ואילו רשעים להפך, נותנים להם מן השמים את השכר בעולם הזה, ואת העונש הם יקבלו בגיהנום שהוא קשה הרבה יותר מעונשי העולם הזה, וכשאדם זוכר את כל זה, ממילא הוא ירא ונזהר מביטול תורה.

מתיקות התורה – סייעתא דשמיא

ובאמת הרי בתורה יש מתיקות, כמו שנאמר (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש ונופת צופים, והיינו מכיוון שמצוות תלמוד תורה היא מצוה גדולה מאד, לכן גם יש סייעתא דשמיא מיוחדת שיש בזה מתיקות ומתחשק לעסוק בתורה, ואם רק טועמים את טעמה הטוב של התורה רוצים

לקבל פרס, אלא הוּוּ כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס", והיינו שצריכים לעבוד שלא בשביל שום פרס, ולא לשם טובת הנאה כלשהי, אלא מאהבת הרב, מאהבת השם. ויחד עם זה ממשיך התנא "ויהי מורא שמים עליכם" – צריכים גם יראת שמים.

והביא בזה הברטנורא שם מדברי חז"ל (ירושלמי סוף ברכות) שאמרו "עבוד מאהבה עבוד מיראה. עבוד מאהבה – שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא, עבוד מיראה – שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט", ע"כ. והיינו שצריכים גם אהבה וגם יראה, כי אם אדם רק ירא ואינו אוהב, אזי הוא עושה רק בעל כורחו, מפני שהוא מוכרח ולא לשם שמים, וזה יכול לגרום שישנא את מה שהוא עושה, ולכן צריך אהבה, כי אז הוא אוהב, ואין אוהב שונא.

אבל אהבה לבד גם כן לא מספיקה, כי אם יעשה רק מאהבה, אזי בזמן שיהיה קשה לו הוא עלול לבעוט ולא לעשות, ולכן צריך גם יראה, כי אז הוא ירא ומפחד, והפחד מונע אותו שלא יבעט. לכן צריכים את שני הדברים, גם אהבה וגם יראה, ושניהם משלימים זה את זה.

הצורך בתפילה לסייעתא דשמיא

אולם אחרי הכל, אחרי שיש אהבה ויראה, שזה תלוי באדם עצמו וכמו שנתבאר, עדיין צריך סייעתא דשמיא על זה.

וכן אמרו (אבות א, יד) אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני, ובא התנא לומר בזה, ראשית, שהאדם צריך לעשות בעצמו, כי 'אם אין אני לי מי לי' – אם אינני עושה בעצמי מה ישיעני עלי? הרי אני לא עושה! ולכן צריך קודם שהוא יעשה וישתדל בעצמו, אך עדיין זה לא מספיק, משום ש'כשאני לעצמי מה אני' – שאני לבד זה לא בכוחי, אלא צריך גם סייעתא דשמיא, או שאחרים ישיעו עלי, ועל זה צריך תפילה.

ולכן נוסף למה שצריך בעצמו להוסיף יראת שמים ואהבת המעשים הטובים, צריך גם תפילה לסייעתא דשמיא בזה, כי היצר הרע חזק מאד וצריכים להתגבר עליו נגד הטבע, ולכן צריכים תפילה לסייעתא דשמיא בזה, וכפי שהקדמנו בתחילת דברינו שמתפללים לסלק המפריעים לזה, וגם שזדמנו לנו הדברים המעוררים לאהבה וליראה.

ועם תפילה אין גבול ואין סוף למדרגות שאדם יכול להתעלות ביראה ובאהבה, כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יז) על המעלות העליונות "לכל אחת מהנה כמה מדרגות", והאדם יכול להתקדם ולהתעלות בזה על ידי פעולות המחזקות את המעלה, וזה תלוי ביד האדם! ובכל המעלות יכולים ח"ו לרדת ויכולים להתעלות.

והפעולות המביאות להתעלות הם עסק בספרי המוסר, שלומדים מסילת ישרים, וכל ספרי המוסר, שהם ספרים המעוררים ומחזקים ונותנים הדרכה מה לעשות ומה לא לעשות. וזה גם מביא לחיים טובים ומאושרים, כפי שכבר דיברנו פעמים רבות שמי שיש לו קביעות לעסוק בספרי מוסר הוא חי חיים טובים ומאושרים, וגם הבית מלא שמחה וזה עושה אווירה נעימה בבית, אדם שחי עם חשבון על פי דרך התורה עם יראת שמים, כל החיים שלו הם אחרים לגמרי, ומצליח הצלחה מיוחדת.

להתפלל בכל הלב על החולים

והנה בימים אלו יש את מחלת הקורונה ל"ע, שהיא מחלה מדבקת ויש הרבה-הרבה חולים רחמנא ליצן, הרבה חולים שסובלים, המשפחה סובלת והחולה סובל, והרי הכל מן השמים, וצריכים סייעתא דשמיא, ומה בידינו לעשות? – להוסיף מעשים טובים, וגם להתפלל!

וידוע שרבי ישראל סלנטר אמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, אבל תפילה על גשמיות, שאדם רוצה גשמיות בשבילו, הרי הכל קצוב, ולא תמיד התפילה עוזרת בזה. אמנם בתפילה על גשמיות של חברו, שאין זה נוגע לו בעצמו, אלא הוא מבקש עבור חברו, שיהיה בריא ולא יחלה, הרי זה כמו תפילה על רוחניות, כי זה ממש לשם שמים, שאין לו בזה נגיעות, ותפילה כזו מתקבלת ומשפיעה.

ואם כן אם אנחנו היינו מתפללים בכל הלב ובכל הכוונות, מתוך רחמנות ומתוך צער על אלו שמצטערים מהמחלה, התפילה הייתה מתקבלת! ורק צריכים שתהיה תפילה בכל הלב, שבאמת יהיה אכפת מזה.

וגם צריכה להיות תפילה מתוך אמונה, וכמו שביאר המסילת ישרים בפרק י"ט מה היא תפילה "שהוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך ולפניו הוא מתחנן ומאווה הוא מבקש והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו", וכשהתפילה היא אמיתית באופן כזה אזי התפילה עוזרת.

וחייבים בזה מצד ואהבת לרעך כמוך, להשתתף בצער אחינו בני ישראל, ולהצטרע ולבקש רחמים בתפילה שמן השמים ירחמו עליהם, וזה חיוב גדול וחזק מאד על כל אחד מאיתנו!

ואמנם כן **אומרים תהלים אחרי התפילה, פרק אחד לאחר כל תפילה, אבל תלוי איך אומרים את זה ובאיזו כוונה אומרים את זה, וצריכים חיזוק בזה**, ואם היינו מתחזקים כולנו כמו שצריך בתפילה על החולים, אזי זה כמו תפילה על רוחניות, שמתפלל על אחרים ולא על עצמו, ועל כגון זה אמר רבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שהתפילה מתקבלת.

החזון איש הרגיש שתפילתו מתקבלת

ומעשה שהיה עם מרן החזון איש זצ"ל שבא אליו אדם ואמר כי הוא חולה והרופאים אומרים שצריך ניתוח, וברכו החזון איש שהניתוח יצלח, וזה היה לפני תפילת מנחה, ואחר כך נשאר אותו אדם להתפלל מנחה בביתו של החזון איש, ואחרי התפילה קרא לו החזון איש ואמר לו שכבר אין צורך בניתוח, מפני שהתפללו עכשיו מנחה. והיינו מפני שהחזון איש התפלל עליו, והרגיש שתפילתו מתקבלת!

כמו שמצינו בגמרא (ברכות לד, ב) דבר כזה על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולה והיה אומר אם יחיה או ימות, כי הוא היה מרגיש בתפילתו אם היא נתקבלה או לא נתקבלה, וכך גם החזון איש הרגיש בתפילתו שהתפילה נתקבלה, עד כדי כך שהיה בטוח שאין צורך בניתוח! וכמו תפילתו של התנא רבי חנינא בן דוסא. וזהי מדרגתו של החזון איש שהייתה מדרגה שאין לשער.

ועוד מסופר כעין זה על רבי עקיבא איגר (אגרות סופרים נ"ו) שביקשו ממנו להתפלל עבור חולה, והוא התפלל ואמר 'התפללתי ולא ענית', ואולי יש טעות בשמות, והיינו שהרגיש בתפילתו שהתפילה לא נתקבלה, והבין מזה שכנראה יש טעות בשם החולה, כי התפילה עצמה לא היה בה חיסרון, ולפי הטבע היה צריך להיות שירגיש שהתפילה נתקבלה, ואם התפילה לא נתקבלה – זהו מחמת סיבה אחרת שאינה תלויה בו, שיש טעות בשמות. זו הייתה מדרגתם של החזון איש ורבי עקיבא איגר, מדרגות של אנשים גדולים שהיו למעלה מן הטבע.

ועל כל פנים תפילה על רוחניות אמר רבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שזה עוזר, ותפילה על אחרים גם כן יכול להיות שזה כמו על רוחניות, שהתפילה מתקבלת ואין זה מעשה ניסים. ובאמת גם כל תפילה כתוב במהרש"א (בקידושין דף כ"ט) שאין זה נס, אלא כך דרך הטבע שתפילה מתקבלת, מפני שתפילה היא למעלה מן הטבע!

ולכן במצבנו כעת, חשוב מאד להתפלל, תפילה אמיתית, בכונה מעומק הלב, מתוך השתתפות בצער החולים, ואזי בודאי שהתפילה תתקבל ויהיו בריאים בעזרת השם. וזה החיוב של תפילה.

תיקון המידות על ידי אמונה

ויש גם חיוב להוסיף יראת שמים כמו שדיברנו, וגם מידות טובות זה דבר חשוב מאד, והוא מהדברים הצריכים חיזוק, מפני שחטא החורבן היה חיסרון במידות (יומא ט, ב) ועדיין זה צריך תיקון.

ומידות טובות תלויות גם באמונה, ואם האמונה היא בשלמות, שהכל בידי שמים, לא שייך שיהיו מידות רעות! ואפילו אם אדם אחר גורם צער וקשיים, לא כועסים ולא מקפידים עליו, כיון שזה מן השמים, וגם בלעדיו היו הצער והקשיים, כי זה מגיע מן השמים.

וצריך רק לחשוב למה מגיע לי צער מן השמים, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה, א) אם רואה אדם שייסורין באין עליו יפשפש במעשיו, וימשמש במעשיו (עירובין יג, ב), וצריך לפשפש ולמשמש – כפי שביאר המסילת ישרים בפרק ג' מה הם שני עניינים אלו, למצוא מה הם המעשים הצריכים תיקון ולתקנם, ואמנם האדם המצער הוא מסכן ויש לו חטא במה שהוא גורם קשיים, אבל אין להאשימו ואין לכעוס עליו, כי זה לא תלוי בו, אלא זה מן השמים, ואני אשם בזה! כך צריך כל אחד להבין ולחשוב.

ולכן אם אדם חי עם אמונה יש גם מידות טובות ואין סיבה להקפיד על שום אדם, ובלי קפידות יש הרבה זכויות. אדם שלא מקפיד על אחרים זה זכויות עצומות, ומצד אהבת הבריות הוא גם אוהב ורוח הבריות נוחה הימנו. וצריכים סייעתא דשמיא לזכות לכל הדברים הטובים ולכל המעלות הטובות הללו, בעזרת השם נזכה כולנו בסייעתא דשמיא!

לעילוי נשמת

הבחור **ציון אלבז** ז"ל

בן הרב **דוד** ז"ל

נלב"ע ז' שבט תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הבחור **חיים בן ציון טויב** ז"ל

בן יב"א רבי **אברהם צבי** שליט"א

נלב"ע ב' שבט תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב ר' **יוסף יהודה לוי** ז"ל

נלב"ע ה' שבט תשע"ג

תנצב"ה

לעילוי נשמת

רבי **צבי בן מרדכי** ז"ל

נלב"ע ט' שבט תשע"ח

תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון רבי **יוסף** בן הגאון רבי **יהושע זליג דיסקין** זצ"ל

מראשי ישיבת 'תפארת ציון' וגיס מרן רבינו שיבלחט"א נלב"ע ו' שבט תשע"ו - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' ישרים מזמחי לב' –
אימתי הן ישרים כשיצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
נלקוט תהלים)

פרשת בא תשפ"א (שנה ב') לפ"ק * גליון 57 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

'בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש ששה אבות כו'

בכדי לזכות ליציאת מצרים הוצרכו ישראל לקנות מדרגה קבועה להלן עה"פ 'למשמרת עד ארבעה עשר יום וגו', פירש רש"י: למשמרת- זהו לשון ביקור, שטעון ביקור ממנו ארבעה ימים קודם שחיתה, ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיתתו ארבעה ימים מה שלא ציווה כן בפסח דורות? היה רבי מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר (יחזקאל טז) ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים- **הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם כדי שיהיו, שנאמר ואת ערום וערירי, ונתן להם שתי מצוות, דם פסח ודם מילה וכו', ע"כ.**

והיינו שכבר הגיע הזמן לקיום השבועה שנשבע הקב"ה לאברהם אבינו להוציא את ישראל ממצרים, אך לא היו בידם זכויות להגאל, ובלי זכויות לא שייך שתהיה גאולה! ואף על פי שהיתה שבועה, אבל אי אפשר לקיים את השבועה אם אין זכויות, ולכן הקדים הקב"ה ונתן להם מצוות מיוחדות שיתעסקו בהם, לקיחתו ארבעה ימים קודם לשחיתתו, שיתעסקו במצוה ארבעה ימים קודם לשחיתת הפסח, וגם דם פסח ודם מילה, שבזכות המצוות האלו יהיו להם זכויות להגאל, אבל בלי המצוות לא היו ראויים לגאולה.

ואף על פי שמצינו בדברי חז"ל (ע"ז י' ב, יז, א; יח, א) יש קונה עולמו בשעה אחת, והיינו שאפשר גם בשעה אחת להתעלות ממדרגה

***

בשבוע שעבר הבאנו ביאור מרן שליט"א בעניין הכבדת לב פרעה בחרחבה בענין דרכי התשובה, והאריך עוד מרן שליט"א בביאור דעת הרמב"ם בזה, וכדלהלן:

ביאור דעת הרמב"ם בעניין הכבדת לב פרעה

הרמב"ם כתב בעניין הכבדת לב פרעה (הלכות תשובה ו, ג): ואפשר שיחטא האדם חטא גדול וכו' עד שיתן הדין לפני דין האמת שיהיה הפירעון מזה החוטא וכו' שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה, הוא שהקב"ה אמר השמן לב העם הזה וכו', **לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל הגרים בארצו כו', נתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרעין ממנו, לפיכך חזק הקב"ה את לבו, עכ"ל.**

ומר"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בספרו מכתב מאלהו (ח"ב עמ' 532) הביא שבספר **העקידה** כתב להעיר בזה, שהלא הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ד') במנותו עשרים וארבעה הדברים המעכבים את התשובה, ברובם נותן טעם שמעכבים את התשובה בדרך הטבע ולא מפאת גזירת שמים מיוחדת, וכגון הפורש מן הציבור- לפי שבזמן שיעשו תשובה לא יהיה עמהן, והחולק על דברי חכמים- לפי שמחלקות גורמת לו לפרוש מהם ואינו יודע דרכי התשובה וכו'. ואם כן הרי גם כאן יש לחפש הסבר לענין על פי כוחות נפש האדם ולפי הנסיבות, וצריך עיון מה היא הסיבה הטבעית שעל ידי שחטא יכבד לבו ולא יוכל לשוב בתשובה.

ובביאור הענין כתב בספר מכתב מאלהו שם, ונראה להרחיב בביאור דבריו, ובהקדם שהרי יש שני מיני יצר הרע, האחד הוא היצר הרע הטבעי שמושך את האדם לתאוות אסורות כמו גאוה וכבוד וכיוצא בזה, ויש עוד יצר הרע של כוח הטומאה שמושך את האדם לעבירה גם בלא הסבר טבעי, והוא כח מיוחד שחזק הקב"ה בטבע הבריא, כמו שברא הקב"ה את השמש והירח וכל צבא השמים שפועלים במסלולם ובמתכונתם הקבועה, כך גם יש בבריא טבע רוחני מציאותי שצריך נס כדי לשנותו, ובתוך טבע זה יש גם נשמה רוחנית חלק אלוך ממעל, וכשאדם חוטא ח"ו הרי הוא מקלקל את נשמתו שנכנס בה רוח טומאה, וכוח טומאה זה מושכו אחר כך לחטוא שוב, וזהו שאמרו (אבות ד, ב) עבירה גוררת עבירה.

וזהו ענין (משלי ט, יז) **"מים גנובים ימתקו"**, שכל המתקות היא מחמת שזה עבירה, וכן יש תאוות נקמה, שאפילו שהנוקם יודע שזה יזיק לו ויפסיד מזה, בכל זאת יש תאוה של נקמה, כמו שכתב **במסילת ישרים** (פרק י"א) שהנקמה מתוקה מדבש, וזהו טבע מכוח הטומאה.

והדברים מבוארים באגרת המוסר לרבי ישראל סלנטר זה לשונו, "בזאת מצאנו פשר דבר בין השיטות בענין יצר הרע ויצר הטוב, מה המה, השיטה האחת היא השיטה הנודעת כי יצר הרע הוא כח הטומאה באדם המוביל לפשעים ויצר הטוב הוא כח הקדושה באדם המוביל לטוב,

היא שיטת רוב המחברים הגדולים, והשיטה השניה היא שיצר הרע הוא כח תאות האדם המשקפת אל כל הערב לשעתו וכו'.

אמנם אם נאמר כי היצר הרע הוא כח התאוה, הדבר נכון, כי תאות האדם תלויה במזגו, ומזגי בני אדם מתחלפים, לזאת גם עוונותיהם מתחלפים. אכן גם בזה לא יתכן, הלא עינינו רואות בני אדם עושים עבירות עצומות שאין תאותם גרמה להם כל כך ולפעמים התאוה מנגדתם וכו', אין זאת כי אם רוח הטומאה המבלבלו ומובילו להרע גם נגד תשוקתו ההבלית. מזה נראה בעליל כי שתי השיטות נכונות, היצר הרע הוא כח התאוה, וגם יש בו רוח הטומאה, עכ"ל.

ובזה יתבאר דברי הגמרא (גיטין נו, ב) באונקלוס שבא להתגייר והעלה באוב את בלעם וטיטוס, ושאל אותם, מאן חשיב בההוא עלמא, אמרו לו: ישראל. ושאלם, מהו לאידבוקי בהו, ואמרו לו, לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים, ויעצו לו להצר להם דכתיב (איכה א, ה) "היו צריה לראש"- כל המיצר לישראל נעשה ראש, ואף שהם היו כבר בעולם האמת וראו את כל האמת, וכמבואר בגמרא שם שנענשו ייסורי גיהנום נוראים, מכל מקום עדיין נשאר בקרבם טבע מידותיהם הרעות כמו שהיו בעולם הזה, ואף על פי שכבר ידעו והבינו ההפסד במי שמיצר לישראל, מכל מקום לא התחרטו כלל על מה שחטאו ולא היה להם יגון על זה.

וזהו מכח יצר הרע של כח הטומאה, שאינו בא מחמת תאוה טבעית, אלא הוא בא מכוח טבע רוחני של טומאה, הנדבק בנפש האדם, וכח זה נשאר גם לאחר המיתה, ולכן גם לאחר שהכירו בלעם וטיטוס את האמת הברורה, עדיין נשאר בהם הרצון והחשק להצר לישראל.

ובגודל השפעת כח הטומאה שמעתי **ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל** על המעשה שהיה עם הדיבוק, שישבו ליד שולחן שבת שהיה מכוסה במפה לכבוד שבת קודש, ואחת מפניות השולחן לא הייתה מכוסה במפה, וכל העת נמשך הדיבוק לאותו חלק בשולחן לנשקו. והענין בזה, כי דיבוק הוא רוח טומאה, ולכן נמשך לטומאה כל כך, לנשק את אותו החלק בשולחן שהיה בו פחות קדושת השבת.

ובזה נראה לבאר דברי הרמב"ם, כי מה שהכביד הקב"ה את לבו של פרעה, לא היתה זו הנהגה מיוחדת לפרעה שלא יוכל לשוב בתשובה, אלא כל רשע גם כן יש לו טבע רוחני של כח הטומאה, ורק שאדם רגיל כשבא לחזור בתשובה זוכה לסייעתא דשמיא, והוא ענין "אתערותא דלעילא" כמבואר בספרים וכמו שאמרו (יומא לח, ב) **הבא ליטרה מסייעין אותו**, אבל פרעה היה חטאו גדול כל כך שלא קיבל סייעתא דשמיא לחזור בתשובה.

ומה שאמר הכתוב **"ואני אקשה את לב פרעה"** נראה הכוונה בזה לפי הרמב"ם, אני שבראתי את הטבע של כח הטומאה- בזה אקשה את לבו, אבל לא היתה בזה הנהגה מיוחדת לשעתו, אלא מצד כח הטומאה שבו לא היה יכול פרעה לחזור בתשובה, כיון שלא זכה לסייעתא דשמיא לכן.

(מתוך שיעורי החומש, נדפס באסיפת שמועות פסח)

לחיות עם אמונה

הנה בתקופה זו כאשר רב העסק בציבור סביב ה'חיסונים' לנגיף הקורונה, דאגה יד ההשגחה להזכיר לנו כי הכל בידי שמים, והשאר אינו כי אם מצד חובת ההשתדלות ותו לא, וכבר הורה מרן ועמו שאר גדולי הדור שליט"א כי נטילת החיסון הוא מכלל דרכי ההשתדלות, אך עלינו לזכור ולא לעשות מן הטפל עיקר, כי עיקר הכל הוא האמונה והתפילה, ואין הנגיף ממית ואין החיסון מחיה, רק הכל בגזרת עליון וכפי שהאריך הרמב"ן בסוף פרשתנו.

בענין זה סיפר פעם מרן שליט"א מעשה שהיה בתקופת מלחמת העולם האחרונה, כאשר גלתה ישיבת מיר ממקומה, ורבים מתלמידיה לא נטשו את היכלה אף בימי חרון אף, והתחזקו יחד בלמוד התורה בלי להניח לסערות הזמן להשפיע על עלייתם.

והנה אחד מבני הישיבה נפל למשכב והיה חולה מסוכן, עד שהרופאים התייאשו מחייו, עמד אז המשגיח רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל ללמד זכות לרפואתו, והזכיר את מאמר הגמרא בשבת ל"ב, תנו רבנן מי שחלה ונטה למות וכו', ואפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות- ניצול, שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת וגו'. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול, שנאמר מליץ אחד מני אלף.

אמר המשגיח "וכי אין לבחור זה מלאך מליץ אחד מני אלף שיהא מליץ ישר עליו, האם אין לו מצוה אחת שתעמוד לזכותו להצילו מן הסכנה?"- כך דיבר ברבים ללמד זכות לרפואתו של התלמיד, ואחר כך עמדו כל בני הישיבה והתפללו לרפואתו, ואכן נתרפא ויצא מכלל סכנה, נגד דעת כל הרופאים. זהו כוח התפילה עם אמונה.

לחיות עם אמונה זו זכות עצומה מאד, עושים השתדלות כי חייבים, אבל לדעת כי ההשתדלות היא גזירת הכתוב, בזיעת אפיק תאכל לחם (בראשית ג, יט), ורפא ירפא (שמות כא, יט), שניתנה רשות לרפאות (ב"ק פה, א), וצריכים להשתדל, עושים מה שחייבים כי חייבים, אבל להאמין שזה בידי שמים ולא בדרך הטבע.

ברכת מרדכי

חידושים וביאורים מפי מרן ראש הישיבה
הגרב"מ אזרחי שליט"א בהלכה ובמוסר

בס"ד

פרשת בא תשפ"א

מופץ ע"י

מערכת "קובץ גליונות"

בעומק הפרשה

אשר התעללתי במצרים

(י, ב)

ונראה, שהתעללות, היא צחוק, פשוטו כמשמעו, עיי"ש ברש"י. וזה, אמר הגרי"ז, צוק"ל, עפ"י הרמב"ם, שמפרעה נמנעה התשובה, וכ"ז כדי להודיע לפני באי עולם, שכשמונעים תשובה, אין כל אפשרות של עשיית תשובה, וברשעו ימות, עיי"ש. אך כ"ז כדי להראות לבאי עולם, ואילו כלפי פרעה ועבדיו, הרי זה צחוק ממש. שמצד אחד אומרים לו שלח ועשה תשובה, ומצד שני כבר בטוח וברור שלא יעשה תשובה, כך שכל ההתראה, היא צחוק ממש. וזהו שאמרה"ב "התעללתי".

עד מתי מאנת לענות מפני שלח עמי ויעבדוני כי אם מאן אתה לשלח (י, ג-ד)

והנה, מודגש כאן פעמיים, המיאון, ולא הסתפקו בצוואת השילוח בלבד. כנראה מהפסוקים, שיש למכות, שייכות לעצם המיאון.

ואמר הגרי"ז, עפ"י הרמב"ם פ"א מתענית ה"ג: "אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה הרי זה דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה צרות אחרות הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי כלומר שאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי".

זהו שהתכוון ואמר משה, שהמכות, מלבד שהן באות כדי שישלח את כלל ישראל, עוד הן באות, על זה שפרעה ממאן, באמרו שהם רק מקריים, ואינם

כי אני הכבדתי את לבו (י, א)

"אמר להם, צאו וראו איזו דרך טובה שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר, עין טובה. רבי יהושע אומר, חבר טוב. רבי יוסי אומר, שכן טוב. רבי שמעון אומר, הרואה את הנולד. רבי אלעזר אומר, לב טוב. אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו דברים" (אבות ב, ט)

כך היא המדה בלבו הרוחני של האדם. ומובן איפוא, שכשהלב מכוון, רואים את הנולד, כי הראייה מכוונת. השמיעה מכוונת. ההגיון מכוון.

המסקנה, אף היא מכוונת.

***

ופרעה, הלא ממש היה עיוור בכל הנוגע ל"נולד". היתכן, כל כך, "לא" להבין, "לא" להסיק, כי רע ומר גורלו, אם יעמוד במריו. כמה פעמים כבר נוכח מה "נולד" מסירובו המרדני. ובכל זאת חזר על מריו. היתכן, כי לא ראה את הנולד. הלא כל ילד מסוגל היה לראותו.

אלא שמשכהביד הקב"ה את ליבו, נישלה מליבו הנכונות והמכוונות. כשליבו הרוחני חלה אנושות, נישלה הימנו נכונותו ומכוונותו. נישלה הימנו והופקעה אף מדת ה"רואה את הנולד".

כך היתה ונראתה הכבדת הלב של פרעה.

ויהי חשך על ארץ מצרים וימש חשך... ולכל בני ישראל היה

אור במושבותם (י, כב-כג)

"חושך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד ג' ימים אחרים חושך מוכפל על זה שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב" (רש"י).

"מהיכן היה החושך ההוא, רבי יהודה ור' נחמיה. ר' יהודה אומר, מחושך של מעלה, שנאמר וכו'. ר' נחמיה אומר, מחושך של גיהנם, שנאמר וכו'. הוי אומר, חושך שבא על המצרים, מתוך גיהנם היה" (שמו"ד יד, ב)

בפי חז"ל כאש מתלקחת. אך כ"חושך", זה לכאורה חושך. וכי בעולם ההוא, גם כן קיימת שמש, אור, חושך?

חייבים לדעת, וחייבים להכיר בעובדה, כי דברים אלמנטריים, שאין מקדישים להם לא תשומת לב, לא כשרון, לא ידיעה ולא הבנה, דומה, כי אלו נעשים

הפלא הוא, מה ענין זה של האי יכולת לעמוד או לשבת, למכת חושך דווקא.

אם החושך שימש כאן כ"גוש", המפריע לתנועות, הלוחץ על היושב והסוגר על העומד, מה ענינו ל"חושך" דווקא.

ומה ענין יש לגיהנום, עם חושך דווקא. ידענו אודות דימויים של אש. גיהנום מצויר

בעומק הפרשה

מה, רק ע"י כשפים רח"ל. ולכן מגיע לו עוד מכות, בחמת קרי.

ויהי חשך על ארץ מצרים

(י, כא)

"אמר הקב"ה למלאכים, ראויים הם ללקות בחשך והסכימו כולם וכו' ולמה הביא עליהם חושך מפני שני טעמים בשביל מטמנותיו ובשביל רשעי ישראל" (מדרש רבה)

הקדים המדרש את הסכמת המלאכים, לפני שאלת "למה הביאו עליהם" וכו'. והקשה הרבי רבי העשיל, מדוע לא הקשה מיד הטעם.

ותירץ, דרך לאחר ש"הסכימו כולם", והו"ל כדן "סנהדרין שפתחו כולם בחובה", שהדן הוא ש"פטור", שאלו הטעם, וכשנוכחו שקיימים טעמים שונים, הרי מבואר, שאם ה"חובה" באה מטעמים שונים, גם אם כולן לחובה, חייב. ואז הביא על המצרים את החושך. (הרבי רבי העשיל)

עוד נגע אחד... אחרי כן גרש יגרש אתכם מזה. וישאלו איש מאת רעהו...

(יא, א-ב)

ובסמיכות הפסוקים, אמר הרבי רבי העשיל, שנראה עפ"י המבואר בסנהדרין צא ע"א, בויכוח שהיה בין חכמי מצרים לבין חכמי ישראל, לפני אלכסנדר מוקדון, דחכמי מצרים ביקשו שיחזירו ישראל את ביזתם במצרים, שהרי לקחו בשאלה. והשיבו להם ישראל, שהיה זה חלוף עבודתם. והנה הדין הוא, שאם בעל הבית הוא החוזר בו, הרי אז "ידו על התחתונה". וא"כ, זהו שאמר הכתוב, שפרעה יגרש, וממילא, ידו על התחתונה, שאל"כ, הרי יצאו בתוך הזמן, שהרי היה רק רד"ו שנה. ולכן, כיון שפרעה יגרש מדעתו, ממילא ידו על התחתונה. (הרבי רבי העשיל)

לשבת, לא יצליח האדם ח"ו, לא לעמוד, אף לא לשבת.

כיצד נקראים כוחות אלו הקבועים באדם, או אף בבעלי חיים, המדריכים אותו, לפעמים, גם אינסטינקטיבית, לעמוד או לשבת?

אלו הם כוחות "אור" מינימליים. כוחות "בהירות" והכרה מינימליים.

אילו ח"ו ינטלו כוחות אלו, ישרור החושך. וחושך זה, הוא זה שימנע אפילו את הפעולות האלמנטריות ביותר. היושב לא יעמוד והעומד לא יישב.

זהו מכת "חושך" שאין דוגמתה. אחת בהיסטוריה, הוכה האדם במכה נוראה זאת.

- במצרים.

"וימש חושך".

היושב לא עמד והעומד לא מסוגל היה לשבת.

כי נישלה מהם הבהירות האלמנטרית הקבועה באדם.

- חושך.

חושך מצרים. "וימש חושך".

***

"ולכל בני ישראל היה אור במושבותם". אור של שמש, אור של יום, אור של שכל, אור של בהירות, אור של נפש, אור של לב. אור של גן עדן.

ומת כל בכור בארץ מצרים (יא, ה)

"נתכנסו כל הבכורות אצל אבותיהן, אמרו להם, כל מה שאמר משה הביא עלינו, אין אתם מבקשים שנחיה, אלא בואו ונוציא את העברים הללו מבינינו, ואם לאו הרי אנחנו מתים. השיבו אותם ואמרו להם, אפילו כל המצרים מתים, אין יוצאים מכאן. מה עשו, נכנסו כל הבכורות והלכו להם אצל פרעה, והיו מצווה אל פרעה ואומרים לו, בבקשה ממך, הוציא את העם שבשבילם הרעה תבא עלינו ועליך. אמר להם לעבדיו, צאו וקפחו שוקיהם של אלו. מה עשו הבכורות, מיד יצאו ונטל כל אחד ואחד מהם חרבו והרג אביו, שנאמר למכה מצרים בבכוריהם (תהילים קל, י), למכה בכורי מצרים אין כתיב כאן, אלא למכה מצרים בבכוריהם. משנהרגו אבותיהם, נגלה עליהם הקב"ה והרגו, שנאמר (שמות יב, כט) וה' הכה כל בכור" וכו' (תנחומא [בבב] יח).

פלאי פלאים.

הנה כי כן, פרעה עצמו, הכר הכיר באמיתות דבריו של משה רבינו, עד כדי כך, שהתיר להם, אף יעץ, לקפח שוקיהם של אלו. כנראה, דן את האבות המסרבים לאפשר יציאתם של ישראל ממצרים, כ"רודפים"...

אבל הוא עצמו...

מדוע התמהמה. מדוע לא יצא מיד אל חוצות, לגרש את ישראל מארצו. מדוע.

בעומק הפרשה

ליל שמורים הוא לה' (יב מב)

שהיה הלילה מאיר כתקופת תמוז(וזהר) וצ"ע, היכן זה מרומז. ואמר הרבי ר' העשיל, על פי המדרש בראשית: "ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה". ושאל המדרש, מדוע אין כתוב אצל החושך, שמו של אלקים. ותיירץ, מפני "שאין הקב"ה מיוחד שמו על הרעה". ולילה, הוא רע, ודינים שלטו ביה. וא"כ צ"ע, איך כתוב כאן שמו של הקב"ה על הלילה. וע"כ שהיה מאיר כתקופת תמוז.

ומושב בני אשר ישבו במצרים שלשים שנה

וארבע מאות שנה (יד, מ)

"שהשלושים הנספות, הן מזמן גזירת בין הבתרים עד לידת יצחק" (רש"י) וצ"ע, הלא בגזירה שם נאמר (בראשית טו, יג) "כי גר יהיה זרעך", וא"כ הגזירה נאמרה על זרעו ולא עליו, וא"כ היה רק ת' שנה ולא ת"ל. והנה ברש"י: "מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עכבן כהרף עין, בט"ו בניסן נולד יצחק בט"ו בניסן נגזרה הגזירה בין הבתרים". וצ"ע, מה זה שייך לבין הבתרים. ונראה, דבגזירה לאברהם, ביה"ב, נאמרו שני דברים, זמן העבדות והשעבוד, וכמו"כ הזמן של השחרור והגאולה. ועיין כאן ברש"י על פסוק מ"ב: "הוא הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את בניך". וזה כהנ"ל. ועיין בילקוט תהלים תתס"ה: "אין ישראל נגאלים אלא מתוך ה' דברים: צרה, תפילה, זכות אבות, תשובה, ומתוך הקץ, וכן אתה מוצא משנאלו אבותינו ממצרים מתוך ה' דברים נגאלו" עיי"ש. הרי מבואר, שבגלות מצרים נאמר "קץ", וזהו שאמר רש"י, שהוא ה"קץ", וזה היה בלילה הזה. וכמו"כ, בגלות אדום, אעפ"י שמעיקרי האמונה הוא: "אחכה לו בכל יום שיבוא", אבל הלא אמרו, שני זמנים הם "בעתה" ו"אחישנה". היינו, שאם ח"ו לא זכו, יהיה "בעתה". שנאמר קץ לגלותנו, גלות אדום.

- הכיצד שכב פרעה לישון? היתכן? איך נרדם?...!

הלא הוא עצמו, הכר הכיר במה שעתיד להיות. ובכל זאת שכב לישון... ולא קם אלא למשמע הצעקה הגדולה אשר היתה במצרים...

הנה כי כן, כך נראית הכבדת הלב. קל לו יותר להרוג אלפים ורבבות מאבותיהם של המצרים, מאשר לצאת מתחת לשמיכה...

הכל הכל נדחק, הכל הכל נסוג, מפני נחירותיו של פרעה...

ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות (יב, לה)

מדהים!

באותו לילה של מכת בכורות. באותו לילה אשר אין בית אשר אין שם מת. המצרים כולם שרויים בטרדנות נוראות.

- בכור מאב, בכור מאם, בכור אדם ובכור בהמה, כל אלו מתים!

כולם שרויים באבילות. עינים דומעות ולבבות שבורים.

- נשמעת דפיקה בדלת. מיהו זה אשר ידפוק בדלת בשעה זאת? כנראה, שכן בא לתנות צרותיו. או שמא מישוה בא להרגיע אותם. לא.

אין זה אלא מישוה מבני ישראל.

ומה הוא רוצה?

- שמא יש לכם איזה גביע יפה למסיבה שהנני רוצה לערוך?

- ודאי, ודאי, הנה שם, מראים באצבע. אדרבא, קח לך את השוב ביותר, או היפה ביותר...

- ושמא יתכן לקבל גם חליפה יפה ומהודרת לאותה מסיבה?

- ודאי ודאי, הנה היא החליפה שעדיין לא הספקתי ללבושה. אנא ממך, נסה למדוד, שמא טובה היא עליך...

- ולבני ביתי, האם ניתן לקבל עבורם בגד נאה...

- ודאי ודאי, אדרבא, בבקשה ממך, כברנו וקח...

***

היתכן?

הזאת היא השעה?

מבהיל את הרעיון.

פעמים שהנך משתומם, לעומת האבק הפרעוני שנרבק בנו.

מה לך ברור ופשוט יותר, מקריאת שמע בזמנה.

אך אף ידיעה ברורה ופשוטה זאת, מכוסה במעטה דק של אבק, אשר בא אלינו הישר עם הרוח הנושבת מפרעה של מצרים.

זהר נזהר.

שכן אם חס ושלוש, לא נזהרים... חס ושלוש.

האיך זה לא גירשו אותם בבושת פנים מן הבית?!

כלום אין לכם לב, לא מצאתם זמן מתאים יותר...

האיך זה הסכימו אפילו להכניסם הביתה?!

***

התירוץ נאמר בפסוק עצמו: "וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים" וגו' (שם, לה).

- חן;

וזהי מילת הקסם.

- חן.

כשיש "חן", אין מקום לקושיות. אין דבר העומד בפני ה"חן". כשנותן הקב"ה חן, חן אמיתי, אין מצבים העומדים בפניו.

***

גם אצל נח, נאמר בחז"ל, כי "אף על נח נחתם גזר דין אלא שמצא חן בעיני ה', שנאמר (בראשית ו, ז) ניחמתי כי עשיתים ונח מצא חן בעיני ה'" (סנהדרין קח. ובר"ר כט, א).

ואף על פי שלהלן שם (בר"ר שם, ג), על הא דאמר רבי סימון "שלש מציאות מצא הקב"ה, אברהם דכתיב וכו', יוד דכתיב וכו', ישראל דכתיב וכו'", הקשו: "והא כתיב ונח מצא חן, אמר להון, הוא מצא, הקב"ה לא מצא", עיי"ש.

אף על פי כן, דווקא מתוך מאמר זה, צא ולמד כבירותו ועוצמתו של "חן".

כי על אף הכל, גם אותו חן שנח מצא, גם זה הצילו מן המבול...

בעומק הפרשה

ולפי"ז נראה, דהא דכתיב: "וזמן מושבו ת"ל שנה", מבואר, שזה משעת הגזירה, אין הכוונה, שמזמן ברית ביה"ב, היה השעבוד. אלא שבאותו הזמן, נאמר גם הקץ, ומאותו הזמן עד עתה, יש ת"ל שנים. אבל העינוי והעבודות, אידי"נ, שנאמר, על זרע אברהם בלחוד. וזהו שאמר, מכיון שהגיע הקץ, כהרף עין הם נגאלים. ודוק. ובהגדה: "ברוך שומר הבטחתו לישראל שהקב"ה חשב את הקץ". והיינו, שהקב"ה שמר את זמן הקץ. אך יש להוסיף ולומר, שכאן רק הקב"ה בעצמו, היה יכול לשמור את הקץ, כדי שביה"ב, ולית יצחק, יהיו ביום אחד, אבל באמת, אילולי הקב"ה היודע לחשב, לא היה צריך להגיע.

וזה עפ"י המבואר במדרש, על מה שהקשו, שהרי במצרים היו רק רד"ו שנים. ותיצו, שהמנץ מתחיל מלידת יצחק. ובמקו"א תירצו, שקושי השיעבוד השלים המנץ. ונראה, דלא פליגי שני התידוצים. שהלא בבין הבתרים, נאמרו שני ענינים [עיי"ש טו, יג]. א) "גר יהיה זרעך בארץ לא להם", ב) "ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה". וא"כ, גם הגלות וגם העבודות, היו צריכים להיות ארבע מאות שנה. ולפי"ז נראה, שדין הגלות, אמנם התחיל מלידת יצחק, אבל השעבוד, הרי היה, רק במצרים. וע"ז אמר המדרש, ש"קושי השעבוד השלים". וכן לאידך, אם כי יש קושי השעבוד, אבל עצם הגלות, לא היה ד' מאות, ולכן בעינן לתירוץ הראשון, שמתחילין מלידת יצחק.

וברור, שאם אחד מהם לא היה מתקיים, לא היתה הגזירה מבוצעת, והיו נשארים במצרים. וכיון שהקב"ה חשב את הקץ, ע"כ שהיו שתי הגזירות צריכות להגמר באותו רגע ממש, וזה יכול רק הקב"ה בעצמו לחשב. וזהו שנאמר "ברוך שומר הבטחתו", והיינו שחשב את הקץ המדויק, ואת חשבון השיעבוד, שיוכלו שתי הגזירות להגמר באותו רגע ממש. ועיין לעיל (שמות ג, ז) "כי ידעתי את מכאוביו". והיינו, שמשך טען שם קודם, שמאז בא אל פרעה, הורע לעם הזה. וע"ז ענה הקב"ה, שהוא יודע את מכאוביו, וזה ימהר את היציאה ממצרים. כן אמר הגרי"ז זצוקללה"ה ודפח"ח.

שו"ת בעניני הפרשה

מתוך קובץ "עיון הפרשה"

עומד אין יכול לישב

לישן כך].
וצ"ע דהא אמרינן בכמה דוכתי (שם וש"נ) אמר רבי יוחנן, שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר, לפי שדבר שאי אפשר הוא, נמצינו למדים שאין מציאות שלא ישן אדם שלשת ימים, וכיצד חיו המצרים כשהם עומדים שלשת ימים בלא שינה.
***

"אין יכול לישן כך", מפני שכשהוא נרדם, הוא נופל. משא"כ בחושך מצרים, שהחושך "סגר" עליהם ולא יכול לישן.

ויהי חשך ואפילה בכל ארץ מצרים שלשת ימים וגו' ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים (י, כב-כג)

"חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו אותן שלשת ימים ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה שלא קמו איש מתחתיו יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב" (רש"י)

הנה ביבמות דף קכא ע"ב פירש"י ב"ה דשישא, דאין אדם ישן מעומד. [ומידי אף בנשען על קיר אם הוא של שיש שהוא קיר חלק, ובכ"ה הוא עומד ממש מעומד, אינו יכול

קדושת הגוף בבכור

***

"שולחן הפדיון", אין הכוונה לולי "מעשה הפדיון", אלא לולי הפרשה של הפדיון. כלומר, אילולי שניתנה פרשה של פדיון, היה אסור לעבוד ב"חול", אבל לאחר ששייך בו פדיון, שוב גם לפני הפדיון אינו כקדושת הגוף לאוסרו בעבודה, וצ"ע.

קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל (יג, ב)

כתב ספורנו, שיתחייבו כולם בפדיון כשאר כל הקדש למען יהיו מותרים בעבודת חול, שולחן הפדיון היו אסורים לעשות כל מלאכת חול, כענין לא תעבוד בבכור שורך (דברים טו, יט). וצ"ע, מהא דמצינו (בכורות ט ע"ב) דלכ"ע שרי לעבוד בבכור ולא שייך בו קדושת הגוף.

ספק בכור

בפדיון הבן הא אינו מתקן כלום בהפרשה כי אם בנתינה, א"כ מאי מהני שמפריש ולא נותן. וכמו"כ יל"ע בהא דקיי"ל (שו"ע יו"ד סי' שה סי"ט) דכהן שמת אחר שלשים יום ללידת בנו והבן חלל, הבן מפריש ה' סלעים ומעכבם לעצמו, וצ"ב מה מועילה ההפרשה אם אינו נותן לכהן.

***

אולי הכוונה היא להפריש מספק, ולכשיתברר ספקו יתברר אף דין הכסף אם של כהן או של ישראל וצ"ב.

והעברת כל פטר רחם לה' (יג, יב)

"אין והעברת אלא לשום הפרשה וכן הוא אומר והעברתם את נחלתו לבתו" (רש"י)

כתב מהרי"ט אלגזי (בכורות פ"ח אות סו סק"ג), דבספק בכור אין צריך ליתן לכהן חמשה סלעים, אלא שעכ"פ יפריש הכסף כדי לקיים מצות ההפרשה.

ויל"ע, דבשלמא בתרומה ומעשר או פדיון פטר חמור, אזי בהפרשה בלחוד מתקן האיסור מעליהם אף אם עדיין לא נתן לכהן, אבל

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

שאל רכב מחבירו ונגנב

ולא היה לו ביטוח על גניבה

דבר נא באַזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה פלי כסף וכלי זהב (יא-ב).

שאלה

שמעון שאל רכב מראובן, כדי לנסוע לחתונה, למחרת בבוקר קם שמעון ורצה להחזיר לראובן את רכבו, גילה שהרכב נגנב, כשבא לראובן וסיפר לו שהרכב נגנב, אמר לו ראובן אתה שואל וחייב אפילו על אונסים, אמר לו שמעון הלא יש לך ביטוח, השיב לו ראובן רכבי אינו מבטוח מפני גניבות, אמר לו שמעון אם הייתי יודע שרכבך אינו מבטוח לא הייתי שואל ממך, ולכן השאלה היא בטעות, האם שמעון חייב לשלם את דמי הרכב?

תשובה

יתכן דאם רוב העולם נהגים לבטח את רכבם מגניבה, וחשב שמעון שמן הסתם ביטח ראובן את רכבו כי הוא רכב ששוויו רב, אולי יכול שמעון לטעון, בטעות שאלתי ממך, ואילו ידעתי שהרכב שלך לא מבטוח מגניבה, לא הייתי מקבלו, מאחר ובארצנו רבה מכת הגניבות.

והנה כתב הרמ"א (חור"מ סימן רצא ס"ד) שמעון קבל ספרים מראובן להוליכן למקום אחר, ונלקחו במכס, ואומר שראובן פשע שאמר שאין נותנין מכס מספרים, ובלא כן לא היה מקבל עליו השמירה כי אין רצונו לטרוח בדבר המכס, הדין עם שמעון. ודברי הרמ"א הם מהמהרי"ק (סימן קנה) והוסיף שם שאפילו אם נתגלגל נזק שלא מחמת המכס פטור, כיון שכל הקבלת שמירה היתה בטעות, וראיה לזה מהא דאמרין בבבא קמא (דף מ ע"א) שאלו בחזקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נזק, ושואל חצי נזק, ואמאי לימא ליה תורא שאילי אריא לא שאילי, אמר רב הכא במאי עסקינן שהכיר בו שהוא נגחן, ונימא ליה תם שאילי מועד לא שאילי, משום דא"ל סוף סוף אי תם הזה פלגא נזקא בעית שלומי. ומדהצריך לאוקמי שהכיר בו שהוא נגחן, ולא אמר שגם אם היה תם היה חייב לשלם חצי נזק, משמע שאם לא הכיר בו שהוא נגחן, השמירה בטעות, ואפילו חצי נזק פטור מלשלם.

והקשה המחנה אפרים (פ"ג מהלכות שומרים) והשער משפט (סימן רצא ס"ד) שבשור הלא כתב רש"י (ד"ה אריא) דאי תם הזה לא הזה נגח כלל. ולכן יכול להפטר גם מחצי נזק. אבל בשומר המקבל שמירה, והחפץ ניזוק ואין לזה קשר למה שלא הודיעו, מי יימר שהזה קבלה שמירה בטעות. והביא השער משפט לזה ראיה, דהנותן דינר של זהב, ואמר לו של כסף היא, חייב בשמירת דינר כסף, ואינו יכול לומר שכל השמירה היתה בטעות. ועל פי זה כתב המחנה אפרים שאם קיבל עליו שמירה של מטבעות פסולים, שיש סכנה למי שנמצאים בידו, אינו יכול הנפקד לפטור עצמו מהשמירה היתה בטעות.

וכן כתב השער משפט שאם יש לתלות שהנזק בא מחמת מה שהמפקיד פשע ולא הודיעו, כגון בשור תם, שאם היה תם יתכן שלא היה נוגח, הרי זה פטור, אבל אם הנפקד פשע בשמירה, ולא שמרו כראוי, והנזק לא

קשור למה שלא הודיעו, אינו יכול לפטור עצמו במה שהמפקיד לא הודיעו.

אולם האור שמח (פ"ד מהלכות נזקי ממון ה"א) כתב שקבלת השמירה היא בטעות, שכיון שאילו ידע שהוא נגחן לא היה רוצה שהשור יהיה ברשותו שמא יזיק, הרי כאילו מסרו לו הבעלים שלא ברשות, לכן נשאר החיוב על הבעלים, ופטור השומר אף אם הוזק, וכל שכן במטבעות פסולים דאיכא סכנה למחזיקן, דאין לו דין שומר כלל, ולכן אף אם נאבדו פטור, אע"ג דלא בא החיוב מחמת הסכנה, כיון דבעת קבלתו לא נעשה שומר, שקבלתו בטעות, שאילו ידע לא היה מקבלם ברשותו.

ובשו"ת חלקת יואב (אבהע"ז סימן לד בהשמטה) כתב לתרץ את קושית השער משפט מהא דהנותן דינר ואמר לה של זהב היא, ונתברר שהיא של כסף, שחייבת של כסף, ולא אמרינן שהיא קבלת שמירה בטעות. שהרי אילו היתה יודעת שהיא של כסף גם היתה מקבלת שמירה, שהרי אפילו של זהב הסכימה לקבל שמירה. ובעיקר השאלה כתב שהיא תלוי במחלוקת הראשונים, אם קבלת שמירה היא דין תורה, או שהתורה ירדה לסוף דעתו של אדם, שהיא מקבל שמירה, שלדעת התוס' (כתובות דף נ ע"ב ד"ה הרי זו) שחייב שומרין הוא דהתורה ירדה לסוף דעתן, שהם משתעבדין בכך, שפיר בטל השמירה מחמת טעות, אבל לפי רוב הראשונים שחייב שומרין הוא חיוב התורה, רק שהשומר יקבל עליו שמירה, אם לא נעשה היזק מחמת הטעות, אינו מבטל את קבלת השמירה.

לאור זאת לשיטת המחנה אפרים והשער משפט, בעניינו שאין הנזק מחמת הטעות, חייב השואל לשלם את מחיר הרכב, אבל לפי דעת האור שמח והחלקת יואב, יתכן שפטור לשלם, וצריך עיון. (חש"ח ב"ק מ ע"א).

ט"ז בשבט

יכול לקנות פירות שרובם אינם מתולעים או פירות שודאי אינם מתולעים

שאלה

אדם שאין לו אפשרות לבדוק פירות מתולעים, ויש לו שתי אפשרויות, הוא יכול לקנות פירות, שרוב גדול שאין בהם תולעים, ומאידך יכול לקנות פירות שודאי אין בהם תולעים, האם חייב לקנות אותם פירות שודאי אינם מתולעים? ומה הדין כשהודאים משל נכרי, האם יקנה מהנכרי או מהישראל?

תשובה

נאמר במסכת דמאי (פ"ד מ"ג) רבי אליעזר אומר אין אדם צריך לקרא שם למעשר עני של דמאי, נכתב הרע"ב דלא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני, וחכמים אומרים קורא שם ואינו צריך להפריש. ופירש הרע"ב: אף על פה כן [נשעמי הארץ מפרישים מעשר עני] קורא לו שם, שהרי אינו מפסיד כלום בזה, ע"ש. הרי שאע"פ שמעיקר הדין לא היה צריך לקרוא שם למעשר עני, מפני שע"ה לא נחשדו על כך, מכל מקום מכיון שאין בזה טירחא והפסד כלל, צריך לקרוא לזה שם, ואם כן לכאורה גם בעניינו כך, כיון

שלא מפסיד כלום, צריך לחשוש גם למיעוט התולעים, ויקנה אותם פירות שודאי אינם מתולעים. אלא שכל זה דוקא לפי פירוש הרע"ב, אבל יעוין בתויו"ט שהביא את דברי הר"ש שמבואר שם על פי הבבלי, שחכמים ס"ל שבאמת ע"ה נחשדו על מעשר עני, נועזין גם ברמב"ם (פ"ט ממעשר ה"ג) שפירש טעם אחר לקראת שם למעשר עני, ולפי זה בעניננו לא מצינו מקור לקנות דוקא פירות שבוודאות אין בהם תולעים.

ועוד יש לחלק ולומר, שכל מה שמצינו שחכמים החמירו ואמרו לו לקרוא שם למעשר עני בגלל שאין לו בזה הפסד, היינו כשאמרו לו שיאכל אותן פירות שחפץ בהם, אבל יקרא להן שם מעשר עני, מה שאין כן בעניננו שאומרים לו אל תאכל פירות אלה, אלא אחרים, בזה לא מצינו שחכמים הזהירו אותו.

נעוין ברמב"ם (פ"ב ממעשר ה"א שכתב: הלקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכן לעשרן ונכנסה שבת... ואם אמר לו מעשרין הן אוכל על פיו בשבת... ואפילו היו לו פירות אחרות מתקנן מאותו המין. והטעם מבואר בירושלמי מפני שהוצר הרע תאב לדבר האסור, וחושב שהפירות האחרים טובים יות, ויש בזה כבד שבת להחזיר פירות אלו. חזו"ן שאם אומרים לאדם שאסור לאכול פירות מסויימים, יש לו רצון לאכול דוקא פירות אלו).

והנה בדעת תורה (ו"ד בחקדמה לסימן ט) דן לגבי בדיקת טריפות, והאריך בשם הפוסקים שבמיעוט שאינו שכיח, אין צריך לבדוק אפילו כשאין טורח בבדיקה, ע"ש. ולפי זה לכאורה בעניננו אין נפקא מינה איזה פירות יקנה.

אכן יעוין בדרכי תשובה (ו"ד סימן ט סק"א) שכתב בשם הפרי תואר ועוד מרבותינו האחרונים שמי שרוצה להחמיר על עצמו ולבדוק את כל הח"י טריפות, לא מקרי מוסיף על דברי חכמים, שאין זה אלא כמוסיף גדרים וסייגים לטהרת נפשו, ע"ש. ואם כן גם בעניננו יש ענין לקנות דוקא מהפירות שהם בודאי בלי תולעים, ויש בזה טהרת הנפש, אבל מדינא אינו חייב בכך.

ולפי זה יש להסתפק אם יכול לקנות פירות מיהודי, שיש שם מיעוט שאינו מצוי של תולעים, לעומת זאת יש פירות של גוי שהם נקיים בוודאות, שאם הקונה אינו בדרגא גבוהה כל כך של טהרת הנפש, יתכן שעדיף לקנות את הפירות של היהודי, שזהו מצוה מהתורה שנאמר 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך וגו' (ויקרא כה יד), ודרשו חז"ל בתורת כהנים (פרשת בהר פרשתא ג, הובא ברש"י שם) מנין כשהוא קונה לא תהיה קונה אלא מיד עמיתך תלמוד לומר או קנה מיד עמיתך, ובשו"ת חקרי לב (ח"י סימן קלט) הוסיף וכתב ח"ל: וגם סברא הוא שיש להקדים ישראל לגוי בכל מקח וממכר, וגדולה מזו יש לדון דאם בא לקנות ומוחיל ליה הגוי קצת טפי מישראל, וכן אם בא למכור והגוי קונה ממנו קצת ביוקר טפי מישראל, דאפילו הכי חייב לקנות ולמכור מישראל כל שאין ההפרש רב חייב להקדים הישראל לגוי, עכ"ד. וכבר פסק כן בשו"ת הרמ"א (סימן י ד"ה היסוד השלישי) וכך הכריע באהבת חסד (פרק ה ס"ו) שצריך לקנות מיהודי אפילו אם יצטרך להוסיף מעט יותר מאשר אצל הנכרי. ואם כן אף בעניננו, אף על פי שהפירות של הגוי מהודרים יותר, שהם בודאי נקיים, מכל מקום מכיון שמדינא מותר לאכול את הפירות של היהודי, יתיר ויקנה פירות אלו.

אלא שיעוין באמרי יושר (ח"ג החדש סימן כח) שדן לגבי קניית אתרוג מהודר מגוי, לעומת פחות מהודר מישראל, והעלה שיש להעדיף את האתרוג המהודר יותר אף שהוא של נכרי. וע"ש שהביא את דברי הגמרא בעבודה זרה (דף כב ע"ב) שם מבואר שלוקחים קרבן מן העמים ולא חוששים לרביעה, ומשמע אפילו לכתחילה. ומקשה והרי נאמר 'קנה מיד עמיתך', ואם כן איך מותר לקנות מן העממים, וכי אין להשיג בהמה מישראל, והשיב, על

כרחק כשבהמת נכרי שמנה יותר, ויש בה משום הידור מצוה. הרי שס"ל שעדיף לקנות מצוה מהודרת יותר מנכרי, מאשר לקנות מישראל ולקיים מעלת המצוה של או קנה מיד עמיתך, ע"ש. ואם כן לדבריו אולי אף בעניננו עדיף לקנות את הפירות של הגוי, כי הם מהודרים יותר, וצריך עיון. (חש"ח זרעים א דמא ד-ג).

הקבלן הבטיח שישתול לו עצים חשובים בגינתו

שאלה

קבלן מכר לקונה דירה, והתחייב להשתול לו עצים חשובים בתוך הגינה, כעת בא הקבלן ושואל מה נקרא עץ חשוב, שאני חייב להשתול לו?

תשובה

יתכן שישתול לו עץ זית תאנה וגפן, כי נאמר במשנה בכלאים (פ"ו מ"ה) שהמדלה גפן על אילן סרק, אסור להביא זרע תחת האילן, משום שאין האילן סרק בטל לגפן, ורבנן סוברים שדוקא אילן סרק שאינו מוציא פירות בטל לגפן, אבל אילן המוציא פירות אינו מתבטל לגפן, ומותר לזרוע תחת האילן, ורבי מאיר סובר שכל האילנות נחשבים לאילן סרק, חוץ משתי אילנות זית ותאנה.

ובספר אמת ליעקב (על כלאים) הביא מקור לסברת רבי מאיר מפסוק בשופטים (פרק ט) שם מבואר שלאחר שאבימלך הרג את כל בית אביו ירבעל, נשאר רק אחיו יותם, והוא נתן להם משל, שכל העצים הלכו להמליך את הזית, ואחר כך את התאנה ואחר כך את הגפן, ולבסוף את האטד, הרי משמע שרק אלה שלשה הם אילנות חשובים, ושאר האילנות אינם חשובים, ושוב דחה ראייה זו, וכתב, ואפשר מכיון שהוחזק בשלש פעמים שאילני פירות אינם חפצים להימלך, פנו אל אילני סרק.

על כל פנים מהפסוק משמע שעצים הללו חשובים יותר משאר העצים, שהרי תחילה הלכו כל העצים אל שלושת העצים האלו, וגם במשנה לא מצאנו שנחלקו רבנן על רבי מאיר בזה, ורק שלרבנן גם להעצים האחרים יש חשיבות, ולרבי מאיר רק עצים הללו חשובים. [נצי"ע למה לרבי מאיר התמור והרומן אינם חשובים כתאנה חית, שגם בהם נשתבחה ארץ ישראל].

ויש לציין שמצינו במקומות נוספים חשיבות לשלושת העצים האלו, שמבואר בבראשית רבה (פרשת נח פרשה לא ולי) ר' לוי אמר הכנים [נח לתיבה] עמו זמורות לנטיעות [של ענבים], יחורים לתאנים, גרופית לזיתים.

כמו כן מצינו בצפנת פענח (בבא קמא דף צא ע"ב) רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל, כי לא עץ מאכל הוא זה אילן סרק. ולשיטת רבי מאיר היינו שלוקין [על האיסור של כל תשחית] רק על תאנה חית, ושאר העצים נחשבים לאילן סרק, וראה שם בגמרא שאמר ר' חנינא לא שכיב שיבחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה. ולפי זה יש לומר שהחומר של תאנה חמור יותר משאר אילנות.

ולכן יתכן שישתול לו עץ זית גפן ותאנה. ואפשר לדחות שדעת בני אדם היא ההיפך מדעת תורה, כמבואר בסמ"ע (סימן ג ס"ק יג), ולכן אף על פי שדעת תורה היא שתאנה וגפן הם חשובים, אבל במו"מ אזלינן בתר לשון בני אדם.

אולם למעשה נראה שעדיף לנטוע את ז' המינים לפי סדר החשיבות של התורה [דהיינו שהסמוך לתיבת ארץ קודם בחשיבות, וכמו שמצינו לענין קדימה בברכות], אמנם לרמון יש חשיבות כי צולין עליו את הפסח, אבל לענין חשיבות, מסתבר שיש לנטוע לפי סדר החשיבות של המינים, והם זיתים תמרים ענבים תאנה ורימון כמבואר בשו"ע

(סימן ר"א ס"ד) לענין קדימה בברכות. (חש"ח זרעים א כלאים ו-ה).

מערכי תורה

בא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

החודש הזה לכם

כתוב בפרשה (י"ב, ב') 'החודש הזה לכם ראש חדשים', וכתב רש"י דמלבד דאין מקרא יוצא מידי פשוטו, דבפרשה זו נאמר בה שחודש ניסן הוא ראש לסדר מנין חדשי השנה, נדרשת פרשה זו גם שהראה הקב"ה למשה לבנה בחידושה, ואמר לו כשהירח מתחדש, יהיה לך ראש חודש.

והנה נאמר בכתוב החודש הזה לכם, דהחודש הוא רק לישראל. ונראה לבאר בזה, דהנה איתא בגמ' בסוכה דף כ"ט ע"א דעובדי כוכבים מונין לחמה, וישראל מונין ללבנה, והנה מנין החמה, הוא מנין של שנה, ומנין הלבנה הוא מנין של חדשים, ומבואר דישראל מונין ללבנה, ומניינם הוא מנין של חדשים, ואומות העולם מונין לחמה, ומניינם הוא מנין של שנים.

ולפי זה יש לבאר דזהו שאמר הכתוב החודש הזה לכם, דכל ענין החדשים ומנין לפי הלבנה וחידושה, ניתן רק לישראל, דרק ישראל יש להם את ענין החדשים ומנין חדשי הלבנה, ולא לאומות העולם.

והנה איתא במדרש (פט"ו, כ"ג), החודש הזה לכם, הדא הוא דכתיב, יהיו לך לבדך, ואין לזרים איתך. ועוד שם להלן איתא במדרש, לא נתתי ראשי חדשים אלא לכם, שנאמר החודש הזה לכם. הנה מבואר דדרשו חז"ל דלכם בא לומר דהחדשים ניתנו רק לישראל ולא לאומות העולם, והיינו כמו שנתבאר.

ובזה יש לפרש מה שאומרים בתפלת מוסף של ראש חודש, 'ראשי חדשים לעמך נתת', דרק לישראל יש את כל ענין החדשים, ולא לאומות העולם. ויש לפרש בזה את סיום הברכה, מקדש ישראל וראשי חדשים, דמה ענין קדושת ישראל לקידוש ראשי חדשים. ולפי המבואר יש לומר דכל ענין החדשים ניתן רק לישראל, וזהו מקדושתם של ישראל, ולכן תולים ענין החדשים בכך שהקב"ה מקדש ישראל.

עטרת תפארת לעמוסי בטן

עוד יש לומר בזה, דהנה בברכת הלבנה אומרים, שהלבנה היא עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים, וביאור הדבר, דכמו שהלבנה היא מתמלאת והולכת ונחסרת עד שנעלמת, ואז שוב היא מתחדשת, כמו כן ישראל בגלותם, שאע"פ שהם הולכים וחסרים, מ"מ הם עתידים להתחדש ולפאר ליוצרים. ומבואר דענין הלבנה רומז הוא לגאולתם של ישראל. ולפי זה יש לפרש דהחודש הזה לכם, ר"ל שענין חידוש הלבנה, רומז הוא לכם, שמהלך חודשי הלבנה, הוא כנגד מהלך עם ישראל לעתיד לבא.

****

פסח מצרים - הודאה על הנס

הנה הטעם של מצות פסח מצרים הוא בשביל שעל ידי זה ינצלו, כמו שכתוב ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכותי את מצרים, והטעם של מצות פסח דורות, הוא לזכרון והודאה על שנגאלו מצרים, ונמצא דטעם שפסח מצרים וטעם דפסח דורות, הם שתי טעמים נפרדים, והדבר צריך ביאור, והרי שתיהם נכתבו בפרשה אחת, ודיניהם נכללו יחד.

ונראה לבאר בזה, דהנה הגר"ח ביאר את הכתוב בתהילים, ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עלי, דאף דבחסדך בטחתי ויש לי בטחון גמור שתבוא הישועה עד כדי שיעור של יגל לבי בישועתך, מ"מ הבטחון אינו מספיק בשביל לומר שירה, דלזה צריך את הישועה בפועל, וזהו שסיים אשירה לה' כי גמל עלי, דהגדת השירה תהיה רק כשתהא ישועה בפועל, דהבטחון בישועה אינו מספיק לומר שירה.

אולם נראה דיש אופן של שירה על הנס, אף קודם הנס, דהנה במדרש איכה (ד', ט"ז) איתא, ארבעה מלכים היו, מה שתבע זה ולא תבע זה, דוד, אסא, יהושפט, וחזקיהו. דוד אמר ארדוף אויבי ואשיגם, אמר לו הקב"ה אני עושה כן וכו', עמד יהושפט ואמר, אני אין בי כוח להרוג ולא לרדוף, אלא אני אומר שירה ואתה עושה וכו'.

ומבואר בדברי המדרש גדר חדש בענין השירה, דבפשוטו השירה באה בהודאה על הניצחון והנס שכבר נעשו, אמנם בדברי המדרש מבואר שעל ידי אמירת השירה קודם הנס, זה גופא סיבה שיבא הנס, ויהושפט תלה את נצחונו, שעל ידי אמירת השירה יבא לו הניצחון, וזה שעל ידי שמעמיד עצמו במדרגה של אומר שירה אף קודם הניצחון, זה גופא הוי סיבה שיבוא הניצחון והנס, כדי שיהא

לו על מה לומר שירה, דרך היא ההנהגה שאם האדם מתעלה ומגיע למדרגת אומר שירה, ומתהלל בקב"ה תמיד, נותנים לו סיבה להגדת שירה, ולא הנס הוא סיבה להשירה, אלא השירה היא סיבת הנס. וכן מבואר בכתוב בתהלים (פרק י"ח), מהולל אקרא ה' ומן אויבי אושע. ופירושו המפרשים שם דוד המלך אומר, דאף קודם הנצחון אני מהלל את ה', ועל ידי זה אני נושע, יעו"ש באבן עזרא וברד"ק. ומבואר דאמירת ההלל והשירה היא גופא סיבה וטעם להביא את הנצחון והישועה.

ובזה יש לבאר את הכתוב בירמיה (י"ז, י"ד) רפאני ה' וארפא הושיעני ואושעה כי תהילתי אתה, ופירש רש"י, כי תהילתי אתה, כך אני מתהלל ומתפאר תמיד לומר שאתה מושיעי. ונוסח התפלה שאומרים בתפלת שמו"ע, רפאנו ה' ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה, מיוסד הוא על פסוק זה. והנה הכתוב תולה את סיבת הרפואה והישועה, במה שתמיד אני מתהלל שאתה מושיעי, וצריך ביאור איזה טעם הוא זה שתקובל תפלתו ותבא הישועה, מחמת מה שתמיד אני מתהלל שאתה מושיעי.

ונראה הביאור כמו שהבאנו מדברי המדרש, דהכתוב אומר דכיון שתמיד אני מתהלל כך לומר שאתה מושיעי, היינו שאני מעמיד עצמי אף קודם הישועה במצב של אומר שירה והלל, ואין אני אומר שירה רק אם יעשה לי ישועות, אלא כל מצבי ועניני בעולם הוא הגדת השירה, וממילא עושה לי ניסים כדי שיהא לי על מה לומר שירה.

ולפי זה נראה לבאר, דהטעם דפסח מצרים היה סיבה שעל ידי זה יצלו, הוא משום דבזה שנהגו את הקרבת הפסח שעיקרו הוא לזכרון והודאה על הנס וההצלה, והם נהגו את ההודאה על הנס, גם קודם שנעשה להם הנס, זה גופא הוא סיבה להביא להם את הישועה ולהצילם מיד מצרים, דע"י שכבר עתה קודם הגאולה, הם נוהגים את ענין הצלתם וישועתם, זה יהיה טעם שלא יתן המשחית לנגוף.

ונמצא דבאמת ענין הפסח במצרים ופסח דורות אחד הוא, שפסח מצרים הוא גם הפסח של הודאה על הנס והגאולה, וזה גופא שעשו אותו גם קודם שנגאלו, היא הנותנת הזכות שיגאלו, וכדרך שכתוב אצל דוד מהולל אקרא ה' ומן אויבי אושע.

***

עוגות שהוציאו ממצרים טעמו טעם מן

כתוב בפרשה (י"ב, ל"ט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וגו', וכתב בתרגום יונתן 'וסדרין על רישיהון ומתאפי להון מחומתא דשימשא. היינו דנשא הבצק על ראשם ונאפו ע"י חום השמש. והנה במצה הדין דבעינן שיהא בו דין לחם כמו בחלה, כמבואר בגמ' בפסחים דף ל"ז, והנה בפת הנאפית בחמה, לדעת הרמב"ם פ"ו מביכורים ה"ב ועוד ראשונים אינה חייבת בחלה, דפת הנאפית בחמה אין לה דין לחם, וא"כ נמצא דהמצה שאכלו ביציאת מצרים לא היה לה דין לחם, וצ"ע דנתחייבו באכילת מצה שיהא בה דין לחם, זכר למצה שאכלו ביציאת מצרים שלא היה לה דין לחם, שהרי נאפתה בחמה.

והנה בגמ' בקידושין דף ל"ח פריך כתיב ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה, וכי ארבעים שנה אכלו, והלא מ' שנה חסר ל' יום אכלו, שהרי רק בט"ו באייר ירד המן, וממצרים יצאו בט"ו בניסן, אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהן טעם מן. הרי חזינו בדברי הגמ' דאותן עוגות שאכלו באותן שלושים יום חשיב שאכלו את המן, והפסוק מונה אכילת המצות במנין הזמן של אכילת המן, הרי דהמצה היה לה שם ותורת מן, ולכן אכילת המצה, חשיבא כאכילת המן ועולה למנין הזמן שאכלו מן. אשר לפי"ז י"ל דהיה לזה דין לחם גם בלא אפיה, דהרי למן היה דין לחם בעצם, כמו דכתיב 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים', הרי דהיה להמן דין לחם מצד עצמו, וא"כ ה"ה דגם להמצה שהוציאו מצרים כיון דחשיב כמן, ממילא גם דין לחם עלה.

מצות - מזון רוחני כמן

והנה בעיקר הענין שנשא הבצק על ראשם, הרי מובן דאין זה היכא תימצי בעלמא איך לשאת הבצק, ומה שנאפה בשמש אינו מילתא דממילא מחמת שהיה מונח על ראשם, והרי איתא בגמ' בבכורות דף ה': שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היה עמו תשעים חמורים לובים טעונים וכו', אלא היה ענין זה בדוקא שיהיו נאפים בחום השמש, ויש בזה ענין גבוה.

ונראה לבאר רוממות הענין ע"פ מש"כ בהגדש"פ להרשב"א [להר"י גיקטליא שהוא א' מהראשונים ומגדולי המקובלים] דענין המצה הוא מזון רוחני, והוא כמו המן שאכלו בני ישראל במדבר שהוא לחם של מלאכי השרת, וע"כ נאפה הבצק שהוציאו ממצרים בלא חימוץ, כיון דהחימוץ בעיסה הוא מזון דהעוה"ז, והמצה אינה כן אלא מזון לנשמה, כמזון המלאכים שמתפרנסים מזיו השכינה, אלא שהמן הוא מזון שנתפס גם לקיים הגוף. וכבר הבאנו לעיל דעצם הדבר דהמצה היה לו תורת מן, מבואר כן להדיא בדברי הגמ' בקידושין. [וענין זה יש גם באכילת מצה לדורות, כדאמרינן בהגדש"פ 'מצה זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא הספיק בציקם של אבותינו במצרים להחמיץ', ומבואר דהמצות שאנו אוכלים לדורות, הוא כענין המצות שאכלו בצאתם ממצרים].

לאור זאת נראה לומר דזהו ביאור הענין המפורש בת"י שנאפו מחום השמש, דמאחר שפת זו אינה פת דעלמא אלא פת רוחני, ממילא אין היא נאפית בסידורא דפת דעלמא המפורש במלאכות שבת חרישה זריעה וכו', ואין בה ענינא דשבח עצים בפת, ואינה נאפית כדרך אפיה דהעוה"ז, והרי אפיה בחמה אינה דרך אפיה ובישול, ובשבת פטור עליה, אלא גם אופן אפייתה הוא בדרך רוחנית, והיא נאפית ישר מן השמים, ולכן נאפתה מחום השמש, דהיינו שאפייתה היא ע"י השמים.

הלשיב נביש

פרשת בא

מוֹסְרֵי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

~ "תנה בני לבך לי" ~

המוסר שטעם למצווה לא באה להסביר למה לקיים את המצווה, אלא טעם המצווה נותנת לנו יותר טעם בקיום המצווה לעשותה בשלמות.

הנה החינוך בפרשת בא מביא את המצוות שכתובות בפרשתנו וחלקם קשורות לליל הסדר וביניהם מצות שחיטת הפסח, מצות אכילת בשר הפסח, שלא לאכל הפסח נא ומבשל, שלא להותיר מבשר הפסח, שלא לשבר עצם מן הפסח, וכו', ולכל אורך הדרך מסביר החינוך שלכל המצוות האלו יש שורש אחד שע"י קיומם נעורר את הלב ונזכור שאנחנו בני מלך והעם הנבחר, וזו הסיבה שלא אוכלים נא ומבושלים אלא צלי שכך היא דרכם של בני מלכים, וכן לא להותיר ממנו היות וכך נוהגים בני המלוכה לא להניח אוכל מיום ליום, ועל זה הדרך כל המצוות מזכירות לנו שאנחנו בני מלכים.

"האדם נפעל כפי פעולותיו"

ובמצווה ט"ז כתב החינוך (אגב אחד מגדולי האדמו"רים הבית אהרן מקרלין שהיה נין של רבי אהרן הגדול אמר לחסידים שלו שצריך ללמוד את מצוה ט"ז בחינוך כל יום) **"ואל תחשב בני לתפש על דברי ולומר ולמה יצווה אותנו השם יתברך לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, והלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו ולא ישכח מפי זרענו דע, כי לא מחכמה תתפשני על זה, ומחשבת הנער ישיאך לדבר כן. ועתה בני, אם בינה שמעה זאת, והטה אזנך ושמע (משלי כב יז), אלמדך להועיל בתורה ובמצוות. דע, כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבתיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעלות נמשכים הלבבות. ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, חפץ בתורה ובמצוות, אם יעסק תמיד בדברים של דפי, כאלו תאמר דרך משל שהכריחו המלך ומנהו באמנות רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותו אמנות, ישוב לזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור, כי ידוע הדבר ואמת שכל האדם נפעל כפי פעולותיו, כמו שאמרנו."**

ובדברי החינוך צריך לשים לב, כי הרי אנו רואים אנשים שמתעסקים במעשים טובים ולא בהכרח שמעשים אלו משפיעים עליהם, ולדוגמא אותם אנשים שסללו את הכביש המוביל לישיבה הרי הם עשו מעשה טוב ותארו לעצמכם איך הייתה נראית הדרך לישיבה בכביש לא סלול, זה הרי לא שייך, דוגמא נוספת, הפועלים שאוספים מידי יום את האשפה, הם הרי עושים לנו טובה כ"כ גדולה, ביום שהם עושים שבייתה זה סבל, וכן כל מוכר שיש לו מכולת הוא ג"כ עושה מעשה טוב בכך שנותן לנו אפשרות לקנות לחם וחלב, וכדברי הגמ' (יבמות ס"ג ע"א) **"אשכחיה רבי יוסי לאליהו א"ל כתיב אעשה לו עזר במה אשה עוזרתו לאדם א"ל אדם מביא חיטין חיטין כוסס פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו"**, ולולא עבודת המוכר היינו צריכים לטרוח כל היום בשביל שבערב יהיה לנו מעט אוכל.

נתמקד בעזרת הי"ת בעצה שידועה ומפורסמת, ויצא לנו בעבר לדבר על הנושא הזה, עצה טובה לחיזוק טהרת הלב ועבודת הלב, חיזוק לאהבת ה' ויראת ה'.

הנה עיקר העבודה היא טהרת הלב - לעבוד את הקב"ה בלב, וכמאמר **הפסוק** (משלי כג, כו) **"תנה בני לבך לי"**, הקב"ה רוצה את הלב של כל אחד ואחד, צריך להתפלל עם תשוקה, עם קרבת אלוקים, צריך ללמוד עם ברע"ן, לקיים את המצוות בחיות, בשמחה, חלילה שהעבודה שלנו תהיה מהשפה ולחוץ, ולפעמים האדם מרגיש ריחוק מסוים, הוא מרגיש שהוא יבש, שאין לו חיות, ויתכן שההרגשה מגיעה בגלל ריחוק מבורא עולם, ויתכן שזה ניסיון שהיצר הרע מטיל עליו תחושת עייפות וכבודות ושינה בהק"ץ.

ותחושה זו נוגעת גם לגבי בין אדם לחברו, יש לפעמים לאדם הרגשה שאין לו חשק לעזור לחברו, אמנם צריך לרצות בטובתו של חברו לדאוג לו ולהרגיש אותו, אבל מה יעשה אחד שהוא לא מרגיש את חברו, ואני לא מדבר אם יש לו כעס על חבר, אלא הוא פשוט לא מרגיש את זולתו.

ומה היא העצה שיעשה אדם כדי שהלב שלו יתעורר לעבודת הי"ת, ראשית כל צריך התבוננות וחשבון נפש, אבל אחת העצות הידועות היא להרבות במעשים טובים על מנת לחזק ולעורר את הלב, זה יסוד גדול שמביא לנו רבנו החינוך בפרשתנו.

עיקר קיום המצוות לקיים רצון ה'

ונקדים, הנה ידוע שהחינוך כתב על כל מצווה את ענינה, שורש המצווה ודיניה, ושורש המצווה היא טעם המצווה, וכמובן שיש הרבה טעמים בתורה בפשט, רמז, דרש וסוד, אולם לפני כל הטעמים עיקר הסיבה שאנחנו מקיימים את מצוות הי"ת היות והקב"ה ציונו וזה רצונו ית', **"כאשר ציונו ה' אלוקי"** (דברים ד' ה') וכשאנו מקיימים את המצוות כי הקב"ה ציונו, בכך אנו מקיימים את עיקר המצווה.

המעלה המיוחדת בהבנת טעמי המצווה

אמנם בכל מצווה ומצווה ישנם עניינים רבים ועמוקים, וצריך לדעת את העניינים הללו, אין לו לאדם להתעלם מטעמי המצווה ולהחזיק בכך שהוא מקיים את ציוויו ה' ותו לא, שהרי הקב"ה רצה שנדע גם את טעמי המצוות בכדי לעורר את הלב, ודוגמא לזה אנו מוצאים במצוות תקיעת שופר שרחמנא אמר תקעו, ובכ"ז **הרמב"ם** מביא טעם למצווה (פ"ג מהל' תשובה ה"ד) **"אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזרת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם"**. וכך אנחנו מוצאים גם לגבי מצוות ספירת העומר, **שהחינוך והרמב"ם במורה נבוכים**, מבארים את המצווה לספור כל יום ויום שע"ז אנו נצפה ליום המיוחד, יום קבלת התורה, וזה מלבד מה שאנחנו מצווים לספור בגלל ציוויו הי"ת.

רצון הבורא ית' שנקיים את המצוות בגלל הציוויו, אולם שנדע גם את טעמי המצוות כדי שנתעורר לקיימם בדרגה הראויה, וכן אמרו **בעלי**

מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כאשר נשבע לאבתך."

וכתב האור החיים הק' "ונתן לך רחמים ורחמך. כוונת מאמר זה כאן לפי שציווה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שספרו לנו הישמעאלים (אני משתומם איך הישמעאלים דיברו עם האור החיים הק' ולא נשרפו מקדושתו) כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם (זה נורא מפחיד מה שהם אומרים 'בחשק גדול' ומילא אם הם היו הורגים שונאים שלהם שהם מרגישים בכך נקמה, אמנם זה רשעות אבל יש מקום להבין ראש של גוי שהוא רוצה לנקום, אבל אנשים שהוא לא מכיר איך אפשר להבין את זה שהם הורגים בחשק גדול) ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכח המעשה".

הקב"ה מבטיח לעם ישראל שהוא ייתן להם רחמים על אף שמצד מעשיהם שהם הרגו ושרפו הם היו צריכים להיות מושחתים, ובכל זאת יש לנו הבטחה שונתן לך רחמים, ונצייר לעצמנו איך חזרו אותם אנשים אחרי שהם הרגו עיר שלמה ושרפו את כל העיר בטח היה להם טיפות דם על בגדיהם ומפויחים היו מהשרפה, והיה מקום לפחד ולהתרחק מאנשים כאלה, אבל היות שהם קיבלו רחמים אזי כל מי שהם פגשו הם הציעו לו עזרה, וקיבלו כ"א בספר פנים יפות, וזו ההבטחה מהקב"ה שמי שעושה רצונו ית' לא יפסיד עי"ז.

הראש ישיבה רבי חיים צוק"ל היה מביא את מה שכתוב במסכת דרך ארץ (זוטא פ"ב) "אם אתה רוצה להדבק באהבת חברך הוי נושא ונותן בטובתו", והפשט הפשוט הוא שאנחנו עושים טובה למי שאנחנו אוהבים, אבל רבי חיים צוק"ל אמר שלמי שאנחנו נעשה טובה ע"י העשייה נתגלה אהבה, וזה יסוד גדול ובידנו הדבר.

ויש עוד הרבה להאריך בזה ונרחיב בזה בל"נ בפעם הבאה בעז"ה.

ואמנם יתכן שלכל אלו האנשים יש מדות טובות אבל וודאי שאין זה הכרח מכח מעשיהם, וביאור הענין היות שהם עושים מעשים אלו לצורך פרנסתם א"כ אי"ז משפיע על מעלתם ודרגתם, וכל מה שאומר החינוך שע"י רוב המעשים האדם עולה בדרגתו זה רק 'אם יערה רוחו' כלשונו, וכנראה שזה מה שהוא בא להדגיש.

השפעת המצווה היא בהכרח ע"י שימת לב

את אותו המעשה אפשר לעשות עם התבוננות ואז זה משפיע על האדם ואפשר לעשות בלא התבוננות ואזי אין שום השפעה, אני נסעתי פעם עם נהג מונית וראיתי עליו ממש טוב לב, והוא סיפר לי שפעם היה שביתה באיסוף הזבל והוא ריחם על שכניו הזקנים שגרו שם, והלך ופינה להם את הזבל, והנה זה מעשה עם כוונה שוודאי רומם אותו לדרגות במידות טובות, לאחמ"כ הוא התחיל להתקרב ולשמוע שיעורים, (ובהזדמנות אחרת הוא סיפר לי, שפעם לקח נוסע במונית והנוסע שמע שהוא שומע שיעור תורה, ודרש ממנו שיכבה את השיעור, הנהג הציע להנמיך אולם הנוסע עד כדי כך לא הסכים וירד באמצע הדרך בלי לשלם, אח"כ הוא נסע עוד קצת ואחר עצר אותו לנסיעה שיותר השתלמה לו), ואם יחשבו גם אותם אנשים על טובת בני אדם שיהנו מכביש סלול וכד' וודאי שזה ישפיע עליהם ג"כ לטובה.

ויסוד זה נוגע גם לעבודת הבורא ית' וגם לבין אדם לחברו, הפעולות מעלות את האדם מדרגה אחת לדרגה גבוהה יותר, ודבר זה ביד האדם להוסיף ולהוסיף עוד מעשים בכדי לעלות מעלה מעלה.

ונתן לך רחמים ורחמך

ולהשלמת הדברים נביא את דברי האור החיים הקדוש הידוע בפרשת ראה (פרק י"ג ט"ז י"ח) "הכה תכה את ישיבי העיר ההוא לפי חרב החרם אתה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב, ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלקיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד, ולא ירבך בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה'

להיות מצר בצרתן של ישראל

נחפשה דרכינו ונחקרה הקב"ה אבינו שבשמיים ייתן לנו את כל האפשרויות להגיע לכל המעלות הללו וייתן לנו מעשים טהורים ולב טהור לעבודת הבורא יתברך.

בתקופה קשה ונוראית שאנו חיים בה שיש הרבה משפחות שבורות ורצוצות מוטל על כאו"א להיות נושא בעול עם חברו ולהרגיש בצער השני, ולהתבונן בצער השני כאילו היה צער שלו ממש, ואז כשיתפלל מעומקא דליבא על צרות הכלל והפרט תפילתו תתקבל יותר.

ואם חלילה חושיו כהים מלהרגיש את הזולת יעשה פעולות של חסד, ויקדיש מזמנו להוסיף תפילות ותחנונים על הכלל והפרט, וכמו שביארנו לעיל פעולות אלו יפתחו את ליבו וממילא כבר יתפלל מעומקא דליבא ויתקבלו תפלותיו.

ובזכות פעולות וחיוזקים הללו ירחם עלינו אבינו שבשמיים וישמע שוועתנו ויחיש גאולתנו בב"א.

נערך מתוך וועד שבועי בישיה"ק ע"י אחד מן השומעים

לע"נ האשה החשובה **ציפורה פייגא** בת ר' **משה אליעזר**
אשת יבדלחט"א אהוב למעלה ונחמד למטה הרה"ג ר' **שמואל אהרן יודלביץ** שליט"א

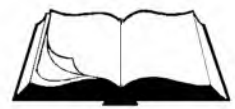
לעילוי נשמת
הגאון רבי **יוסף** בן הגאון רבי **יהושע זליג דיסקין** זצ"ל

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **מינה** בת הגאון רבי **יצחק אליעזר הלוי** זצ"ל

מִי יֵרֵם מִי יֵרֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 423 שאלות המצויות בימי מגיפת הקורונה, ושאלות המצויות שבט תשפ"א
ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

הרחקה מריח רע

שאלה:

- מי שנפגע לו חוש הריח בעקבות נגיף הקורונה, ואינו מריח שיש ריח רע בסביבתו, האם מותר לו לומר דברים שבקדושה?
- מי שחוש הריח שלו חזק או שהוא אדם מעודן וחש גם ריח קלוש, האם חייב להתרחק מריח קלוש?
- כשיש ריח רע בסוכה, האם מותר לקיים שם מצות סוכה למי שאין לו חוש ריח בגלל הנגיף?

תשובה:

- כתוב בשו"ע (סי' ע"ט סעיף א'), אם יש צואה צריך להרחיק ארבע אמות ממקום שכלה הריח, אפילו אם יש לו חולי שאינו מריח, וצריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח למי שמריח, ע"י שם. והטעם משום דכתיב (דברים כ"ג, ט"ו): "וְהָיָה מִחֲנִיד קְדוֹשׁ" (משנ"ב סי' ב').
- מי שחוש הריח שלו חזק, או אדם מעודן שמצטער אפילו ממעט ריח רע, שסתם אנשים אינם מצטערים מכך, חל עליו איסור אמירת דברים שבקדושה כל זמן שהוא מצטער מהריח הרע (ספר "פסקי תשובות" סי' ע"ט אות א' בשם שו"ת "התעוררות תשובה" ח"א סי' מ"ה).
- לענין סוכה, אם יש שם ריח רע כגון של נפט שמפריע לאנשים, לא יוצאים שם ידי חובת סוכה משום שאין כאן "יתשבו כעין תדורו" (ע"י שו"ע סי' תר"מ סעיף ד'), אבל זה שיש לו תסמינים של נגיף הקורונה והוא לא מריח כלום, יכול לצאת שם בסוכה, ודוקא ריח כזה שאין בו איסור מצד דברי קדושה, אבל ריח של עיפוש וכדומה אסור משום "וְהָיָה מִחֲנִיד קְדוֹשׁ" (ע"י שו"ע סי' פ"ו סעיף א' ומשנ"ב שם).

הושטת 'שלט' לגוי בשבת לצורך הדלקת חימום

שאלה: במנצ'סטר אנגליה שהוא מקום מאוד קר נכבדה ההסקה המרכזית לבית שבת, וביקשו מגוי לחזור ולהדליקה (כמבואר בשו"ע סי' רע"ו סעיף ה', 'שהכל חולים אצל הקור'). הגוי לא הסכים להיכנס לבית בגלל נגיף הקורונה, שעפ"י חוק המדינה אסור להיכנס לבית שאינו שלו, אבל אמר שאם יורידו לו את ה'שלט' הוא ידליק, האם מותר להוציא אליו את ה'שלט'?

תשובה:

- אם מקפידים מאוד על ה'שלט' כדי שלא ישבר, הרי הוא מוקצה מחמת חסרון כיס, ואסור ליהודי לטלטלו אפילו לצורך גופו (ע"י שו"ע סי' ש"ח סעיף א'), אבל אם לא מקפידים עליו כל כך הרי הוא כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לצורך גופו ומקומו (שם סעיף ג'), ולכאורה מותר להוציאו לגוי כדי שידליק את החימום.
- יש להוסיף, שאע"פ שכתב המשנ"ב (שם סי' ק"ד) שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו 'כשצריך הישראל לגופו של כלי', ע"י שם, ומשמע מזה שאם שכן גוי יבקש מישראל פטוש לצורך הגוי יהיה אסור לישראל לטלטלו (הגרש"ז איוע"ב זצ"ל מובא בשש"כ פרק כ"ה הערה כ'), בכל זאת בנד"ד שהכל הוא לצורך חימום הבית של ישראל נחשב לצורך ישראל, ומותר (וכעין זה מבואר שם בשש"כ ח"ג לגבי אשה שקיבלה שבת להושיט לבעלה כלי שמלאכתו לאיסור, ע"י שם).

חולה קורונה, מתי חלה חובת אבילות

שאלה: חולה קורונה שאמו נפטרה ל"ע, ואסור לו להשתתף בהלוויה:

- מתי חלה עליו חובת אבילות?
- אם ישיג אמבולנס שיקה אותו לשם תוך שמירה על בידודו, האם יכול לומר את הקדיש מתוך האמבולנס?

תשובה:

- אם אוסרים עליו להשתתף בהלוויה, מיד כשמחליט שלא משתתף חלה עליו חובת האבילות, ויקרע קריעה, כמבואר בגמרא (מו"ק כ"ב), שאלו שחוזרים באמצע הלוויה מתחילים מיד למנות את ימי

שאלות המצויות

ברכת כהנים "באהבה"

שאלה: מה כוונת המילה "באהבה" בברכת כהנים, ואיפה מרומז בתורה שצריך להיות באהבה?

תשובה:

- כתב המשנ"ב (סי' קכ"ח ס"ק ל"ז), כהן שהציבור שונא אותו או שהוא שונא את הציבור, סכנה לכהן אם ישא כפיו, ועל זה תקנו את הברכה "לברך את עמו ישראל באהבה", שהכהן ישים אל לבו שצריך לאהוב את ישראל, וגם ישראל יאהבו אותו, וזאת יש לכהן לכוון בשעה אומר תיבת "באהבה".
- (מפורסם בשם הרב מפוניבז' זצ"ל שמה"ט לא שייך לומר שכהן אחד יוציא את חברו בברכת כהנים מדין "שומע כעונה", משום שלא שייך להוציא בגדרי "באהבה").
- יש מפרשים, כוונת "באהבה" קאי על הקב"ה, שנתן לנו מצוה כזו שיכולים לקבל ממנו ברכה ע"י הכהנים, שהיא סגולה לכל הדברים הטובים, וכאילו אומרים: אשר באהבתו עלינו קידש אותנו וציוונו לברך (סידור "ר"י ב"ר יקר" לבעלי התוספות בפי הראשון, וכן ספר "משברי ים" סוטה ל"ט לזקני הגאון רבי מיכאל שלום וינקלר זצ"ל).

להפסיק באמצע תחנון ל"ויהי בנסוע" ושאר דברים שבקדושה

שאלה: בימים שקוראים בתורה, והקהל כבר אומרים "קל ארך אפים" "ויהי בנסוע", "ברוך שמיא..." והוא עדיין באמצע "והוא רחום..." לפני נפילת אפים, האם יש להפסיק ולומר עמהם את "ויהי בנסוע" או להמשיך באמירת תחנון?

תשובה: כתב השו"ע (סי' קל"א סעיף א'), אין לדבר בין תפילה לנפילת אפים. וכתב המשנ"ב (סי' ק"א) שמותר לענות "אמן יהא שמיא..." וכל דבר שבקדושה, ע"י שם. והיינו על קדיש, "ברכו" וקדושה, וכן אמנים של שאר הברכות, אבל אין להפסיק באמירת "ויהי בנסוע" וכן "ברוך שמיא" (שו"ת "שבת הלוי" ח"י תשי"ז אות ב').

וכן אין להפסיק באמירת "עלינו לשבח" (שו"ת "קנה בושם" ח"ב תשי"ח, ספר "אשי ישראל" פרק כ"ה סעיף י"ג).

[וכן מי ששכח להתפלל ערבית ומתפלל פעמיים שחרית, יתפלל את התפילה השניה אחרי תחנון (משנ"ב סי' ק"ח ס"ק י"ב), וה"ה כשלא התפלל שחרית ומתפלל פעמיים מנחה (וע"י "בית יוסף" סי' קל"א בשם הרשב"א, שאם מפסיקים באמצע בין שמו"ע לתחנון כבר לא מועילה נפילת אפים, מובא ב"ערוך השולחן" (שם סעיף ג').]

וכן לענין ברכת "אשר יצר", ימתין עד לאחר נפילת אפים, דודאי שלזמן מועט לא יתאווה שוב (ספר "פסקי תשובות" סי' קל"א אות 9).

בירך "שהכל" על היין כשהוציא אחרים

שאלה: עשה קידוש לעצמו ולאחרים וטעה ובירך על היין ברכת "שהכל", המקדש יצא בדיעבד אבל יש לדון האם השומעים צריכים לחזור ולברך "בורא פרי הגפן" כששותים את היין, כי על ברכה זו לא ביקשו ממנו להוציאם, ובטלה שליחותו לענין זה?

תשובה: מסתבר שהם מכוונים לצאת בכל מה שהוא מתכוון להוציאם, ולכן אינם צריכים לחזור ולברך, אמנם אם בשעה ששומעים את המילים "שהכל נהיה בדברך" הם מכוונים מיד לא לצאת בזה (היות שלכתחילה אין לברך ברכת "שהכל" על היין), כשמקבלים אח"כ קצת יין לשתות יברכו ברכת "הגפן" (שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סו"ס י"ח).

שעון מעורר שמפריע לחבר

שאלה: בשבת הטלפון מצלצל כדי להעיר את בעליו לתפילה, וזה מפריע לחבר החדר, האם מותר להעבירו למקום אחר כגון לתוך ארון כדי שלא יעיר את החבר?

תשובה: אם זה טלפון סלולרי יקר שמאוד מקפידים עליו ונזהרים שלא לתת אותו לילד או שלא משאירים אותו מונח על השולחן, הרי"ז מוקצה מחמת חסרון כיס ואסור לטלטלו אפילו לצורך מקומו (עי' שו"ע סי' ש"ח סעיף א'), אבל אם זה טלפון רגיל יש לו דין של כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו (שם סעיף ג'). אולם יש בזה זלזול שבת גדול לטלטלו, ולכן יש להניחו בתוך שקית יחד עם עוד דבר היתר, כגון סידור וכדומה ואז מטלטל את הכל ביחד מן הצד ומסלקו לתוך ארון (עי' ספר "ארחות שבת" ח"ב פרק י"ט אות מ"ד).

בהרבה טלפונים סלולריים יש סימנים שונים שנדלקים כאשר מטלטלים אותם ממקום למקום, ובהם לכאורה אסור לטלטלו שקרוב לודאי שיש חשש מלאכה, רק כשהוא במצב 'כבוי' מותר לטלטלו כנ"ל.

שפיכת שכבת השמן מעל הצ'ולנט

שאלה: האם מותר בשבת לשפוך את שכבת השמן שהצטברה מעל הצ'ולנט?

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' ש"ט ס"ק ס"ב) אם יש שכבת שמנת ע"ג החלב מותר להוציא את השמנת אם משאיר ממנה קצת ע"ג החלב (ונמצא שמפריד בין שמנת לשמנת), או שלוקח את השמנת עם קצת חלב (נמצא שמפריד בין חלב לחלב, ומותר), ע"י שם.

ולפי"ז בנד"ד אם מוציא רק את השמן שמעל הצ'ולנט בעזרת כפית, ומקפיד להשאיר קצת שמן מעל הצ'ולנט, מותר (דנמצא שמפריד בין שמן לשמן), או שישפוך מעט צ'ולנט יחד עם כל השמן. אבל לשפוך לכיור רק את השמן בלי הצ'ולנט אסור משום בורר פסולת מתוך אוכל, ואסור אפילו לצורך מיד (כמבואר בשו"ע סי' ש"ט סעיף ד').

טבילת כלי ע"י קטן

שאלה: שלח קטן לטבול כלים ממתכת וכלים של זכוכית, האם בדיעבד אפשר לטבולם עליו ולהשתמש בכלים?

תשובה: כלים ממתכת, כיון שיש חיוב טבילה מן התורה, אי אפשר לסמוך על קטן, ולא נאמן בדבר (רק אם גדול אמר שראה שהוא טבל כדון אפשר לסמוך על טבילתו), ולכן צריך לחזור ולטבול בלי ברכה (עי' שו"ע יו"ד סי' ק"ב סעיף י"ד).

אבל כלים מזכוכית שחייבים טבילה רק מדרבנן, כיון שהוא בידו של קטן לטבול, נאמן עליו (כמבואר בגמרא פסחים ד': לענין בדיקת חמץ), ובכל זאת גם בזה יש להחמיר ולחזור ולטבול ("פתחי תשובה" שם ס"ק י"ד, ובהגה"ת רע"א שם).

לצאת ממרפאה מחשש ייחוד

שאלה: ישב במרפאה ובשעה שגמר את טיפולו נכנסה אשה למרפאה ואם יצא משם ישארו הרופא והאשה לבד במרפאה ויש בזה איסור ייחוד כיון שהדלת הראשית חשמלית ונסגרת לגמרי, האם מותר לו לצאת לשע"י יגרום לכך שהם יעברו איסור ייחוד דאורייתא (רופא אחד ואשה אחת)?

וכעין זה מצוי גם באוטובוס כאשר יורד מהאוטובוס ברכסים, והאוטובוס ממשיך לנסוע בשעת לילה לחיפה כשנשארים באוטובוס הנהג ועוד אשה לבד, האם יכול לרדת ברכסים (ובמקומות אלו אין תנועה רבה ויש בזה איסור ייחוד, הגרי"ש אלישיב זצ"ל)?

תשובה:

א. לפי השו"ע (אה"ע סי' כ"ב ה') אסור לאשה אחת להתייחד אפילו עם הרבה אנשים, ולדעת הרמ"א מותר לאשה אחת להתייחד עם שני אנשים כשרים, אבל עם פרוצים אסורה אפילו בעשרה.

ב. שני אנשים האחד כשר והשני פרוץ עם אשה אחת, יש מתירים (מהרש"ל, י"ם של שלמה" קידושין כ"א, ומהרי"ל דיסקין פסקים סי' ב'), ויש אוסרים ('בית מאיר' אה"ע סי' כ"ב, "המקנה" קידושין פ"י, שו"ת "נודע ביהודה" מה"ק תשי"ט).

ג. באיש ואשה יש בזה איסור ייחוד מן התורה, אבל בשלושה איסור הייחוד הוא רק מדרבנן ("בית אדם" שער בית נשים סי' כ"ו, תשובת "חוות יאיר" סי' ג'). וראוי כיון שפלגי בזה ובכ"ל שמא נימא ספק דרבנן.

ד. לפ"ז אם הוא נשאר במרפאה יש בזה ספק איסור דרבנן, ואם הוא יצא יגרום להם לעבור איסור תורה של ייחוד.

ה. כתב המשנ"ב (סי' רנ"ד ס"ק מ') שאסור לישראל לעבור איסור דרבנן כדי להציל את חברו מאיסור תורה בין שעבר במזיד ובין שעבר בשוגג (דאפילו בשוגג היה לו להיזהר שלא יבוא לידי כך, וכמבואר בשע"ה צ"ס"מ' בשם תוספות). ולפי"ז בנד"ד אסור לו להישאר שם כדי להצילם, וראוי כיון שפלגי בזה ובכ"ל שמא נימא ספק דרבנן לקולא כדי להצילם מאיסור תורה, וישאר שם.

ו. ועוד, יש לצרף שיטת המשנ"ב (סי' ש"ז ס"ק מ"ו) בשם ה"אליה רבה" שסבר שבאיסור דרבנן אמרינן לאדם חטא כדי שיזכה חבריך באיסור תורה, ע"י שם. וא"כ שמא עדיף לו להישאר שם. ועדיין צ"ע לכמה זמן צריך לחכות שם. וכן לגבי האוטובוס האם חייב להמשיך לנסוע איתם ביחד עד לתחנה שבה היא יורדת, ואז הוא גם צריך לחזור, ויל"ע.

שוכר שרוצה לקנות את הדירה

שאלה: ראובן שוכר בית מזה כמה שנים, והמשכיר רוצה עכשיו למכרה, האם יש זכות לשוכר לעכב אחרים ולהציע מחיר גבוה יותר בכדי שהמשכיר ימכור לו את הדירה?

תשובה:

א. בעצם הדין אם יש לשוכר זכות לעכב מדין 'בר מצרא', יש סוברים שאין לו דין 'בר מצרא' כלל (שו"ע חו"מ סי' קע"ה סעיף ס'), ויש חולקים וסוברים שיש דין 'בר מצרא' בשכירות (רמ"א שם).

ב. השוכר שכבר גר בדירה אין לו זכות 'בר מצרא' לקנות ראשון רק אם משלם אותו המחיר, אבל אם אחד נותן יתר כסף אין לשני לעכב כלל.

ג. אין דין 'בר מצרא' רק אם יש איש מוכר לאיש, אבל אם יש שותפות גם עם אשה או במוכר או בקונה, אין דין 'בר מצרא' (עי' שו"ע שם סעיף מ"ז). ולכן בזמנינו שהדירות רשומות גם על שם האשה אין דין 'בר מצרא'.

שוכר שלא שילם לועד הבית

שאלה: שוכר יצא מדירתו השכורה למקום אחר ולא שילם את חובו לועד הבית, האם אפשר לתבוע תשלום זה מהמשכיר כיון שהוא בעל הדירה?

תשובה: כשיש שוכר ומשכיר, תשלומים שאינם קבועים מוטלים על המשכיר, אבל התשלום השוטף עבור ניקיון, חשמל וכו' מוטל על השוכר, ולכן אם השוכר לא שילם, אין למשכיר אחריות עליו ואינו צריך לשלם את חובו של השוכר.

יצא לקניות באמצע העבודה

שאלה: פקיד העובד במשרד, וגם בשעה שאין לו עבודה משלמים לו, האם יכול לצאת ולעשות קניות בחנויות כי ממילא אין לו מה לעשות במשרד?

תשובה: יתכן שהמעביד מוכן לשלם לו רק אם נמצא במשרד כדי לענות לטלפונים, וכשהוא לא נמצא שם המעביד לא מסכים לשלם לו עבור זה, ולכן חייב לשאול את המעביד מה התנאים שלו.

הציע עבודה ותובע תשלום

שאלה: שכן אמר שהוא מוכן לצבוע את המעקה עבור אחד השכנים, ולאחר זמן אכן ביקש ממנו אחד השכנים לצבוע את המעקה, ועכשיו השכן הצובע מבקש 100 ₪. האם חייב לשלם לו?

תשובה: אם זה המקצוע שלו בודאי שחייב לשלם, דסו"ס עשה עבודה שהוא רגיל לקבל עליה כסף. אבל אם הוא אדם רגיל, ולא היה מבקש ממנו אם היה יודע שצריך לשלם, צריך לשלם מה שנחנה, וישער לעצמו כמה היה מוכן לשלם לאדם לעשות עבודה זו, וזה דמי הנאתו.

הזמין מונית וביטלה

שאלה: הזמין מונית לביתו, וכשהגיע המונית ביטל אותה כיון שהשיג הסעה אחרת, האם חייב לשלם למונית?

תשובה: עצם הדבר שהמונית הגיעה מחמתו עד לביתו, נחשב שעשה עבודה עבורו, וחייב לשלם את התשלום הקבוע שיש לחברת המוניות. אם לא שילם יש להיזהר לחפש את נהג המונית ולשלם לו, כי חיוב התשלום הוא ישירות לנהג המונית ולא לחברת המוניות, ואם יפקיד את הכסף בתחנה אצל אדם חילוני ויבקש ממנו שימסור לאותו נהג מונית, יל"ע האם יצא בזה היות שהוא חשוד על הממון.

צבע מעקה ונכתמה חולצת הילד

שאלה: הזמין פועל לצבוע את המעקה מחוץ לביתו, וילד מהבנין עבר שם נתקל במעקה ונכתמה חולצתו לגמרי, והוריו תובעים את הצבע כיון שלא תלה שלט אזהרה של 'צבע טרי', הצבע טוען שזה לא קשור לעבודתו, ועל הבעלים לתלות את הפתק ולהזהיר את האנשים להתרחק מהמעקה, מה הדין?

תשובה:

א. החובה לתלות שלט אזהרה לא קשור לצבע אלא רק לבעל המעקה, ועליו להזהיר את האנשים.

ב. באופן הנ"ל שאחד בא והתלכלכה חולצתו מהמעקה הצבוע וניזוקה, אין בעל המעקה חייב לשלם, שהמעקה הוא בור, והחולצה היא כלים, ופטור מלשלם.

סגולה למציאת דירה

שאלה: האם יש סגולה למי שמחפש דירה זמן רב?

תשובה: שמענו שיש סגולה לקנות מזוזות מהודרות בשביל הדירה העתידית (ויש להוסיף טעם שכאשר קונים דירה נכנסים לחובות עצומים, וכשמגיעים לקנות מזוזות כבר לא נשאר כסף לקנות מזוזות מהודרות, ולכן קונים זאת קודם הקניה).

המקור לזה הוא ממדרש (פרשת אמור פרשה כ"ז אות ב'), שרוח הקודש אומרת "מי אקדמני ואשלם", שתמיד הקב"ה נותן קודם מתנה לאדם, ואח"כ מבקש ממנו לעשות את המצוה. וכתבו שם במדרש: "מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית", ולכן מי שאומר להקב"ה, דבר ראשון אני מזמין מזוזה עוד לפני שנתת לי את הדירה, בודאי הקב"ה מחזיר לו בכפל כפלים. ושמעתי שאנשים שעשו כן, וראו את "ישועת ד' כהרף עין".

יֵאִיר בִּזְרִי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 40 – בא תשפ"א

שתי מצוות שנצטוו במצרים

"וטבלתם בדם אשר בסף" (בא י"ב, כ"ב)

"בדמיון חיי בדם פסח ודם מילה". הנה שתי מצוות נצטוו במצרים פסח ומילה ושתיים נכרתו עליהם בברית והעובר חייב כרת ורק שתי מ"ע שיש בהם כרת.

ונראה היחוד של מצות אלו ביציאתם ממצרים דהנה פרעה במשאו ומתנו עם משה שתי טענות עיקריות לו לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אותה אתם מבקשים, פרעה טוען מה להם ליקח את טפם הרי הולכים לעבוד את ה' וזה שייך בגדולים אבל טף למה באים, עוד טענה בפרשתינו ויאמרו לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יוצג, כבר מסכים שילכו הטף אבל לא בקרם וצאנכם, והנה ודאי שאין כונתו שלא יקחו כלל הצאן שהרי הולכים לעבוד את ה' בקרבנות רק למה צריך כל הצאן לשחוט קחו עולות והקריבו. הנה המתבונן, פרעה לא מבין מה להם ליקח הטף מה שייכות הטף חסרי הדעת לעבודת ה' לכו נא הגברים, וטענה נוספת בפיו לכו עבדו את ה' אבל למה לכם צאן לשחוט ולאכול הרי הולכים אתם לעבוד את ה' א"כ למה מספיק עולה, לא צריך צאן ובקר לאכילה, ע"ז באה תשובת ה' יתברך ע"י משה רבנו גם הטף חסרי הדעה, המצות מגדלים ומרומים אותם, המצות אינם רק ליודעים, אלא קדושה יש בהם לרומם אף קטן מבן שמונה ימים להיות קודש לה' והתשובה לפרעה מצות מילה להכנס בקדושת ישראל גם לתנוק יונק המצוה מרוממות ומקדשת אותו ולכן נצטוו במצות המילה במצרים ויסודה הוא בשרש עליון שהעובר עליה נכרת.

דבר שני שפרעה לא מבין עובדים ה' בעולות אבל למה זבחים, לאכול לשם שמים זה לא בהבנת פרעה קחו קרבנות לעבוד עולות, כמו שבעכו"ם יש רק עולות למה לכם כל צאן ובקר, וע"ז עונה משה ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות ועשינו לה' אלו קינו, דייקא גם זבחים וגם עולות אנו נקריב קרבן שיסודו לאכילה ואכילת בעלים מכפרת מרוממת גם חיי עוה"ז מתקדשים ומטהרים ע"י אכילה ומצוות. והם שתי המצוות שנצטוו במצרים פסח שכל כולו לאכילה אם חסר אוכלים חסר בכשרות הקרבן אלא היסוד קודש קודשים. האכילה והשתיה לה', ומצות מילה לקדש הטף לעבודת ה' מקטנותם.

הריגת הבכורים

"וה' הרג כל בכור בארץ מצרים" (בא י"ב, כ"ט)

הנה בזה שהבדיל ה' יתברך בין בכורי בניי לבכורי מצרים נצטוו לדורות לפדות את הבנים הבכורים לזכרון הנס וכן בע"פ לתענית בכורים על זה שנצלו ממיתה לחיים, ובתפילה כל בכוריהם הרגת ובכורך גאלת. וצריך באור שנעשה נס וזכרון מיוחד להצלת ישראל במכת בכורות הרי לכאורה בכל המכות היה הצלה מיוחדת לבניי שלא היה דם, אף שבפועל נהפך דם וכן בכל מכה שייך הצלה לישראל, אבל במכת בכורות הרי כל המכה היתה שהי יכה כל בכור בארץ מצרים, וא"כ אין כלל הצלה לבכורי ישראל ומצינו שרק ע"י נאמרה תפילה ומצות על ההצלה.

ונראה ע"פ האוה"ח שכתב שמאי דכתיב והי הכה כל בכור בארץ מצרים, וע"י הקב"ה בכבודו ועצמו הביאור שע"י הקב"ה אין מיתה

כמיתת מלאך המות רק גילוי שכינה וע"י מתים הבכורים מגילוי זיו שכינתו והיינו שהי עבר בארץ מצרים וע"י מתו וצ"ל לפ"ז שיש גילוי מיוחד שמתגלה לבכורים בלבד ולא לשאר העם שנשמת הבכורים יותר עליונה וע"י גילוי שכינה מתים רק הבכורים. ולפ"ז מובן היטב שבמכת בכורות היה נס נשגב לבכורי ישראל שהרי הם יותר קדושים וטהורים וגילוי כבוד ה' היה צריך לגרום ודאי למיתת נשיקה להתחבר בשכינה העוברת, אבל גאולה עצומה כתחית המתים שלא יראני האדם וחי וכאן גאולה שלימה לבכורי ישראל ולכן לדורות נזכר חסדי ה' בגאולה בתפילה ובמצות. ובה נתבאר במקום אחר מהו ולא יתן המשחית לבא ששתי ענינים היה מכת בכורות ע"י הקב"ה וזה היה רק לבכורים אבל לגדול הבית היה ע"י המשחית שהרי בזה לא שייך לבכור ויבואר עוד.

כרת הגילוי הגדול

"עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה" (בא י"ב, ל"ט)

באוה"ח מבאר מה שמיחר הקב"ה לגאלתם וגלה עליהם קודם שיחמץ כדי שלא יגיעו לשער הני בטומאה ואזי כבר א"א יהיה לגאלם לעולם. והנה השעה הזו שהגיעו לשער הני לכאורה היה אחר שנה שלימה שראו ניסים ונפלאות יד ה' עד שראה גם פרעה את ה' יתברך וא"כ איך עכשו הגיעו לשער המ"ט בזמן זה. אשר מבואר שבגלל שראו את יד ה' בגילויים גדולים ועצומים אותות ומופתים והוא שורש האמונה לדורות אם לא מנצלים כדבעי אזי ח"ו העליה היא צורך ירידה. והראיה שהרי ארבע ידות מעם ישראל מתו במכת חושך שהיו רשעים על אף שראו ניסים ונפלאות עמדו ברשעם ואפשר שעוד ירדו והתביעה עליהם יותר גדולה מקודם בשעת השעבוד.

ב) והנה מייתי עוד שם האוה"ח שלע"ל יגיעו ישראל לשער הני ואעפ"כ יגאלו ומקשה מהו ההבדל בין זמן יצ"מ שלא יכלו להתמהמה שאם היו מגיעים לשער הני לא היו יוצאים לשעת הגאולה העתידה ותרץ אחר מתן תורה בכח התורה להוציאם אף משער הני, לגאולת עולם. ונראה ביאורם של דברים על פי מה שכתב הנפשה"ח בשער ד' שע"י עסק התורה אדם נהיה בריה חדשה ולכן בתורה יש את הכאלו ילדו, והנה שער הני באורו שלא נשאר כל קדושה באדם סילק מעל כל דמותו את הצלם הקדוש אכן ע"י עסק התורה גורם שיהיה בריה חדשה, עולם חדש קדוש וטהור הראוי לגאולה.

מהו עשו אחרי חצות

"והיה לאות על ידכה ולטטפת בין עיניך" (בא י"ג, ט"ז)

המהר"ל דיסקין הביא שבניי מחצות ליל פסח עד הבוקר עשו מעורות כבשי הפסח תפילין של יד ושל ראש (לא עסקו בהכנה ליצ"מ שיהיה בבוקר רק עיסוקם בתפילין דמצוה). ונראה מה שהמצוה שעשו באותו הלילה הוא תפילין של יד וראש. דהנה תפילין של ראש כנגד המחשבה והדעת ושל יד כנגד הלב כנגד הרצונות והמעשים כלי המעשה הלב חומד ואח"כ האדם עושה. ובאותו הלילה שהגיעו לגלולים עצומים של השראת השכינה וראו את הניסים והנפלאות בדעתם, מקשרים לעולם את הדעת והידיעה עם הרצונות שיהיה קודש לה' לתמיד להמשיך המראה הנפלא השראת השכינה לתמיד שיהיה וראו כי שם ה' נקרא עליו ויראו ממך.

מכת חושך

מצב של כימי השמים וחושך סתרו אזי ישראל מתו מאותו האור והחושך של הגילוי כבוד ה' שהזמן הוא בזמן של העתיד ומהו מתו ישראל [רק המצרים כנס נשארו בחיים] וזהו זמן עונש לרשעים שלא רוצים לצאת. ומובן שבתהלים בתפילה עם כל המכות, המכה הראשונה שהזכיר דוד המלך הוא חושך ורק אח"כ דם ואשר מכות, והיינו כמשנ"ב שמובדל מכת חושך בעוה"ז משאר מכות שהוא עונשי שמים, ומעונשי האדם שלעתיד לבא.

והנה במדרש הטעם שנעשו בחשך מיום שהחשיכו עיניהם ולבם על ישראל, ועי' נה"ת שעניניהם ולבם הוא חושך רוחני שהיה מאז מיתתו של יעקב שאז החל הגלות הרוחנית. וא"כ שפיר בזה העונש מידה כנגד מידה בעונש רוחני עונש של חושך וחושך של גהנום.

והנה במדרש מקשה שכל המכות היו שבעה ימים, ובמכת חושך מצינו רק שהיה ששה ימים ג' ימים אכילה וג' ימים שלא קמו אבל היכן היום השביעי. ותרצו שהיה היום הנכסף בקרי"ס חושך ומצרים ועניני כבוד ועמוד האש לישראל. והנה כבר נתבאר להלן שבים סוף היה גוי ושחרור ישראל שיצאו מהגלות הרוחנית וא"כ שפיר הגמר של מכת חושך היה בקרי"ס שבו היה גמר הגלות רוחנית, וא"כ אז שייך גמר מכת חושך שהוא מכה על הרוחנית שעשו לישראל.

וביותר נראה שעפ"מ שנ"ב שם בשם הביה"ל שהמצרים הצרו לבני ישראל בשני דברים בגשמיות, וגם ניסו לטמאותם ולהעביר את דתם. וא"כ העונש על הגוף היה עד מכת חושך, ובחשך העונש על השני הדברים יחד גם על גלות הנפש של ישראל ביד מצרים ולכן היה חשך גהנום וחשך סתרו. ולכן מתו רשעי ישראל שנפלו בטומאת מצרים. ולכן הקדים בתהלים המכת חשך שלא מרו דברו, שמתו המצרים את ישראל. וכן שפתח במכת חשך כמשנ"ב שהיא היתה מכה מענין אחר על עונשי הרוח.

לסיכום הדברים כמשנ"ב שמכת חושך היתה מכה ועונש טומאת מצרים שטמאו את ישראל, ועי' חושך נעשו רוחנית, ולכן פתח בעונש זה בתהלים ומיושב קשיות כדלעיל.

מכה בלא התראה

עוד היה נראה שמכה זו לא היה בה התראה, והקדים למכה ודם שבמכה זו היה הכנה ליצי"מ, לא רק כמכה לעצמה שמתו רשעי ישראל שעלבו הגאולה וראו את כל מטמוני מצרים כדי לקיים ואחרי כן יצאו רכוש גדול. א"כ היתה המכה ממש הכנה למכת בכורות וליצי"מ וא"כ לא צריך התראה, ולכן הקדימה קרי"ס כיון שזהו היתה ההכנה ליצי"מ, ומובן שהסכימו כל מלאכי השרת למכה זו שהיא כהכנה ליצי"מ.

ב' עניני מכה

ונראה עוד בזה, דהנה כבר הקשינו לעיל שמכה זו לכאורה היה שני מכות שנות בתחילה חושך שרק לא רואים ואח"כ חושך שלא קימו. וביותר לשיטת האוה"ח שהיה בג' ימים ראשונות חשך מחשך סתרו. ובג' ימים אחרונים היה מחשך של גיהנום וא"כ ממש הם שני הדברים.

ואשר נראה שבאמת שני דברים הם, בג' ימים ראשונים הוא מכה שצורך ישראל בזה שהיה חשך סתרו ועיקרה היה לישראל וכי היכי תמצא ליציאה. אכן עיקר המכה היתה בג' ימים אחרונים שלא קמו איש תחתיו. והנה ברש"י ומחז"ל בתחילת בשלח שהרשעים מתו בג' ימי אפילה. וצ"ע מדוע רק בג' ימים הרי חושך היה ששה ימים. אכן כמשנ"ב מה שמתו בג' ראשונים שבו היה חשך מהשכינה, חשך סתרו, ובו היה אור לישראל בלא מושבתם, אבל בג' ימים אחרונים הראשון היה ככסות להם וא"כ היה אור בעולם ובכל מצרים רק אותן כיסה החושך של אדם במכת חושך כדאיתא בחז"ל ובראשונים, ואזי ישראל ולכלום ממש אור וא"כ שפיר הקשו חושך למה הביא עליהם, דמהו קושיא הרי היה מעשר מכות וכן התשובה הם רק כעונשים והכנה לישראל ולא נקמה במצרים. אכן לפמ"ש עיקר מכת חושך למצרים היה בג' ימים אחרונים, ובג' ימים ראשונים היה עיקרו עונש רוחני כמשנ"ב וכמטרה ליצי"מ כל ישראל. ועין בכמה מדרשים שנראה שהמכה היתה רק ג' ימים כך הוא במשנת ר"א הובא בתו"ש סק"י ר"י אומר חושך היה המכה ג' ימים. וכן הוא בויק"ר (סוף פ"ה) רבי אבא בר כהנא אמר חושך ואפלה שמשו בארץ שלשה ימים שנאמר וכו'. ולכאורה פליגי על מדרש דידן לפמ"ש וביותר ע"כ האוה"ח עיקר המכה למצרים היה באמת ג' ימים, ולפי האוה"ח ג' ימים אח"כ היה מחשך של גהנום וא"כ היו לרשעים בחושך אבל לא בארץ מצרים וכמשנ"ב.

השינוי של המכה משאר מכות

ויאמר ה' אל משה נטה ידך על השמים ויהי חושך על ארץ מצרים וימש חושך. (בא י, כא)

והנה בכל המכות המעשה היה ע"י משה ע"י הכה או נטית היד כולם מקור המכה שהיה במצרים בדם ביאור וכינים בעפר וכן בכל המכות. והנה במכת חושך ההכאה היתה על השמים. וצ"ב השייכות שבין השמים להכאה. ובפשטות לפי רבנו בחיי וכן משמע מלשוננו של רש"י שבמכת חושך לא הגיע אור החמה למצרים וכלשון רבינו בחיי שנסתמו דרכי האורה למצרים א"כ שפיר הכאה היא בשמים.

אכן בחז"ל במד"ר (י"ד, ב) נחלקו בזה ר"י ור"נ, מהיכן היה החשך ההוא, רבי יהודה ור' נחמיה, ר"י יהודה אומר מחשך של מעלה שנאמר (תהלים, יח) ישת חשך סתרו סביבותיו סכתו, ר' נחמיה אומר מחשך של גיהנום שנאמר (איוב י') ארץ עפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים וגוי, אוי לו לבית שחלונותיו פתוחין לתוך חשך שנאמר (שם) ותופע כמו אופל, אור שלח מתוך חשך, וכה"א (יחזקאל לא) ביום רדתו שאולה האבלתי כסיתי עליו את תהום, הובלתי כתיב.

והנה לר"י שפיר הכה על השמים מחשך סתרו חשך ושל שכינה, אבל לר"נ הוי מחשך של גהנום דאיתא שהוי בארץ. א"כ מדוע הכאה היה בשמים [ועי' באוה"ח שתרוייהו אמת, שאור של מעלה היה בג' ימים ראשונים ואור גהנום בג' ימים אחרונים ולדבריו מיושב שפיר שודאי ההכאה היתה על עיקר המכה ותחילתה. אכן לדבריו צ"ב שלכאורה הוי כמו שתי מכות שונות לגמרי ויבואר עוד, ד"א שקודם מרגשים חושך של סתרו של שכינה אח"כ מרגשים יותר את הגהנום].

והנה בתהלים (קז, קח) כתיב "שלח חשך ויחשך ולא מרו את דברו". ופרש"י בחז"ל בכמה אנפי מהו ולא מרו את דברו. פרוש א' ולא מרו את דבריו קאי על מצרים שהמרו דבר ה' לכן חושך ויחשך. וצ"ב מה שהתייחד במכת חושך שמרו דברי המצרים יותר מכל מכה אחרת.

ורב אחא פירש ולא מרו את דבריו אמר הקב"ה ראויין הם המצרים ללקות בחושך מיד הסכימו כולם ולא מרו וזה צ"ע שהשאלה אם להכתם למצרים מצינו רק שריבותא שלא מחו שכולם הסכימו מדוע היתה כאן הסכימו יותר מכאשר מכות שנראה, או שלא נשאלו, או שלא הסכימו.

עי' במהרי"ל דיסקין שכתב שאחר שאיתא במדרש שכולם הסכימו, מקשה מה טעם נידנו בחשך ופירשו שם שתי טעמים ופירש שהוי דניא שאם כולם מחויבים וזכאי וא"כ כאן שכולם חייבו היה ראוי לזכותם, אבל אם חייבו מצד שני טעמים חייב א"כ נשאל מהי טעמא והביאו שתי טעמים וא"כ שייך לחייבם.

מכת חושך – מכה רוחנית

ואשר נראה בזה, דהנה כל העונשים עד חשך היו מעניני עוה"ז. אמנם הנה חושך היה כבר ענינים של רוחניות גהנום וא"כ כבר היה מהלך לגמרי של עונשים, לא עונש בעוה"ז אלא דינים של לעתיד כבר היו בהם בעוה"ז העונשים מעונשי העתיד לבא על האדם, ומרוחניות היה שמים בארץ, ובוהו גם הצלה של ישראל מהמצרים בעניני רוחניות שהם שמימים לא כמצרים יורדי גהנום אשר שנוטה ידו משהה על השמים שהרי זהו כל יסוד המכה הימים על הארץ בין אם חושך סתרו או חשך גהנום [ומובן מה שהקשו מדוע הכה משה ולא במטה כמו שאר מכות ולפמ"ש"כ המטה שייך לעונשי עוה"ז לגשם אבל ידו של משה מקבל התורה זה לרוחניות ועונשי שמים בזה הדין ההכאה בידו]. ולפי"ז מובן שלא מרו בדברו היינו עונש למצרים שמרו דבר שכאן הם כבר עונשי שמים לשלם רשעים כפועלם בזה יסוד העונש וכל החפצא הוא על שהמרו דברו. וכן מובן שכל מלאכי השרת הסכימו פה אחד שרק בעוה"ז היצאה"ר רוצה ליתן טוב לרשעים אבל לעתיד לבא בזה כולם שוין שמגיע עונש לרשעים. ובוהו יובן שבמכת חושך לא חיו צריכים תפילה או מעשה שתצא המכה, שהרי כל המכה היתה לא שינוי בעוה"ז רק כימי השמים והארץ לזמן וכחלוף הזמן מאליו נשאר האור כמו שהיה קודם.

האור שהיה לישראל

והנה בחז"ל שגם האור שהיה לישראל אור במשבותם היה מאור שגנו הקב"ה לע"ל אם מהבריאה, ועי' באוה"ח שהיינו אור תורה. והנה כמשנ"ב שהיה כימי השמים בארץ וא"כ היה חושך, והנה באוה"ח בפרשת בחוקתי בשם הזוהר שפירש תלכו שלעת"ל שם חשך סתרו הן רק האדם יכול לילך רק עם אור התורה שזה מה שמאיר שם. וכן במצרים שהיה במכת חושך אז לישראל מה שהאיר זה התורה של עם ישראל. ולכן ראו מה שבטפיח וכדו' שהרי אור רוחני. ומובן היטב שמכת חושך מצות פושעי ישראל שכיון שהיה

נסים בזמן הזה

כתב הרמב"ן בסוף הפרשה "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון".

ניתן לראות נסים בזמן הזה

הנה נתבונן שאפשר לראות גם בזה"ל את הנסים ואת האורה של תורה ואת ניסי ה' שעדיין גנוזים בתורה, הבה נתבונן, בשו"ע בסי' מח ברמ"א נהגו להתנועע בשעה שקורין בתורה דוגמת התורה שניתנה ברתת, וכן בשעה שמתפללים ע"ש כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. ובמג"א הביא מתש"י מ"ע שאין להתנועע שאינו כבוד למלך לדבר אליו בשעה שמתנועע (ואפשר שכאשר מדברים למלך מדברים רק בפה אבל לפני מלך כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, א"כ גם כל האברים מתפללים ע"י נענע), ומסיים המג"א הריקנטי פרשת יתרו נתן טעם ע"ד הקבלה להתנועע בתפילה וכ"כ הזוהר. ובזוהר פר' פנחס (בלה"ק) שאל (ר"א את ר"ש) מה הטעם שכל העמים שבעולם אינם מתנועעים, אלא ישראל לבדם כשעוסקים בתורה הם מתנועעים לכאן ולכאן בלא שום לימוד והרגל מאיזה אדם בעולם, ואינם יכולים לעמוד על מעמדם, א"ל (ר"ש) כי נשמותיהן של ישראל חצובים מנר הקדוש הדולק, וזה הנר בשעה שנדלק מן התורה העליונה אינו שוקט אפילו לרגע כאור הנר הנאחז בתפילה. מדהים לראות את הנס הנפלא, נער קטן לומד תורה מיד מתנועע, וכך כל לומד התורה הקדושה, אבל אם נעסוק בכל דבר אחר - שיהיה החכמה הגדול ביותר - לא נראה שהאדם מתנועע, האם לא רואים בזה נס נפלא, כוחה של תורה, כח התורה להתקשר לקדושה העליונה בקשר של אש קודש, וכשם שהמנורה האירה בכל ליבו של כל אחד, כך התורה מאירה בליבו של כל אחד, שהרי מתנועע הוא.

אבי זצ"ל כשלמד בברנוביץ אצל ר' אלחנן וסרמן זצוק"ל. סיפר לו ר' אלחנן שפעם בא יהודי אל הח"ח והתלונן שבימים קדמונים היו נסים והיה אפשר להתחזק באמונה, אבל בזה"ל חסר לו לראות נסים כדי להתחזק באמונה, ענה לו הח"ח אני אראה לך נס, וסיפר שכאשר הדפיס את המשנ"ב עזב את ראדן והיה בוורשא ליד בית דפוס, ושם בקירבת מקום היה בית לימוד של גויים, והח"ח מספר שיום אחד ירד בבוקר מביתו והוא רואה שלא כבכל יום התלמידים הגויים הולכים ברצינות ובכבוד ראש ללימודים, ושאל את שכנו הגוי ואמר שהיום יש מבחן ולכן כולם במתח, לקראת אחה"צ הרחוב נהפך להיסטריה כאשר שברו וניפצו חנויות ושרפו עצים, סיפר שלא יצא הוא מביתו עד יעבור זעם, פגש הוא לאחמ"כ שוב את השכן ושאלו מה קרה אחה"צ, ואז ענה לו "רבינר לא יודע את טבעו של האדם: האדם נפשו כקפיץ, כאשר לוחצים אותו הוא נלחץ, אבל אח"כ כשמרפים מהמתח הוא קופץ למרחק, כך אנו אחר המתח הגדול והגיעה הגדולה צריכים להתפרץ ולהשתולל", ואזי זעק הח"ח בוא וראה נס וכח התורה, תראה בני תורה שכמה שיותר עמלים בכל כוחם לדעת סודה של תורה ומן הטבע ראוי שאח"כ ישתוללו ויתפרצו, וראה זה פלא איזה פנים הם מראים, כמה יראת שמים טהורה, ובנסיון כל אחד רק שיתבונן ויראה את הנס הגדול הזה, יתבונן אחר העמל שאינו קם מן הגמרא, באיזה מאור פנים, איזו נהרה, איזה לב טוב, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים מעשיו, זהו נס לראות אורה של תורה.

דם עזים

פעם למדתי עם אבי בבית הכנסת, ונכנס בהתרגשות יהודי חרדי שעובד בבנק הדם וסיפר, שהוא חוזר עכשיו מכינוס גדול של מומחים, שעקב המחסור במנות דם עשו מחקרים מאיזה חיות אפשר לקחת של אדם. ואני קמתי מיד בהתרגשות ואמרתי להם כבר הקדימו אתכם אלפי שנים ולקחתי חומש בראשית והקראתי להם את דברי רש"י (וישב לו, לא) (לא) שער עזים - דמו דומה לשל אדם.

שנאת חינם

אם רוצים לראות אמונה, ניתן לראות שבחז"ל שביט שני נחרב על שנאת חינם, וא"כ בזמננו כאשר בבית שני חמור לנו מבית ראשון, שהרי חזר לראשונים ולא לאחרונים, ועד היום השטן הזה של שנאת חינם מרקד בינינו באופן מבהיל. אין מקום פנוי אין ד"א של הלכה בכל זהרה שיהיה בלא מחלוקת, וזה רואים אמונה בחוש שזה הגורם וזה השטן נלחם בכל כוחו להכשיל את ישראל בשנאת חינם.

השוואה מרומזת בפסוקים

השוואה קשה לתפיסה, אכן כבר מצאנו שהכל כבר נרמז בפסוק בהאזינו #מזי רעב ולחמתי רשף וקטב מריריון בהמות אשלח בם עם חמת זוחלי עפר # - כל הפרושים של פסוק זה התקיימו בשוואה במלואם. #מזי הרעב # - אלו נפוחי הכפן שבכל פינה. #קטב מרירי # שהוא גז כימי כפי שפירש המלבי"ם (תהלים פרק צ"א 'טו' 1). #שן בהמות # - הכלבים שהיו נושכים והורגים עם #חמת זוחלי עפר # - א"א לתאר את גודל הצרה שנגרמה מכינים ומכל מיני חיות וארס נחש שהמיתו בלא גבול.

והנה הגורם לכך שכליו זעמם וחמתם בגדולי ישראל בתחילת המלחמה הוא גמרא מפורשת בבבא קמא (ס' ע"א) שכך היא הנהגה משמים, "אמר ר"ש בר נחמני א"ר יונתן אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם, ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחילה. שנאמר כי תצא אש... ונאכל גדיש". ושני טעמים נאמרו על מיתתם של צדיקים קודם שאר ישראל, אחד שלא יראו ברעה העתידה לבוא, ועוד שהריגתם תכפר מעט להשיב חרון האף הנורא. [ובמק"א הארכנו עוד בחסד ה' שהיה [שם]

יצחק ירנן

מדברי חמי רב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל נלב"ע ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

טעם אכילת מצה

אומרים בהגדש"פ מצה זו שאנו אוכלין קשה דהא קודם היציאה נצטוינו לאכול מצה שלא היה הסיבה עדיין שלא הספיק בצקם להחמיץ.

וכתב בעל מעשה הד' שהמצה שאנו אוכלין כל ז' וכן מצות שאכלו במצרים היה לזכרון לחם עוני אבל חיוב מצה שיש בלילה זה יותר משאר הימים הוא מטעם שלא הספיק וכו' שענינו היה ימים רבים ובשביל ז' ימים אור לאכול חמץ.

עוד קשה שכאן נראה יציאה בחפזון שבה ומדברי הנביא יראה אין שבה שנאמר לא בחפזון תצאו. והנראה לי שבגואל מצרים כיון שלא העביר עדיין רוח הטומאה מהארץ לא היה אפשרות להיות נגלה אלינו ולרוב חשקו להגלות אלינו הוצרך בחפזון. אבל גאולה העתידה שאז רוח הטומאה יעביר מן הארץ ולא יהיה מקום רע וכל מקום יהיה ראוי להשראת השכינה ואז לא בחפזון יצאו וכל מקום מדרך כף רגל ישראל יתקדש כא"י. ע"כ דברי הנתיבות.

וקשה הטעם כי לא חמץ כי גרשו ממצרים הלא יום אחד נהג במצרים ממילא היה אסור להחמיץ מטעם בל יראה ולא מטעם שלא הספיק להחמיץ תרץ הברכת שיר שאמת שנצטוו לאכול עם קרבן פסח מצות לא נאסר עליהם לאכול חמץ בכרת ובל יראה רק נאמר להם שאם קרבן פסח צריכים לאכול מצות אבל בלי קרבן גם יכולים חמץ אבל מחמת החפזון שנגלה עליהם מל מלכי המלכים וגם גורשו ממצרים ולא הספיק בצקם להחמיץ אז נצטוו לגמור אותו היום במצות אז הסבר באמת של אסור חמץ מחמת שלא הספיק בצקם להחמיץ בשביל זה נצטוו לגמור אותו היום במצות בכל דור ודור חייב וכו' כאילו הוא יצא ממצרים הנצי"ב מסביר כמו שחייב אדם לאמר בשבילי נברא העולם ה"נ דבשבילו לבדו היה יציאת מצרים שיחשוב שבשבילו לבדו היה עסק גדול של יציאת מצרים שנאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים וכו'.

(נורא איום שבשביל ישראל אחד היה ראוי לעשות כל הנסים במצרים וקריעת ים סוף. כל כך גדול מדרגה של יהודי).

הנחת תפילין

היה זה בחודש מר חשוון תש"ב באותו זמן התקיימה האקציה הגדולה ביותר בה נלקחו אל המוות כארבעים אחוזים מתושבי הגטו. ארבעה עשר אלף אנשים, נשים וטף נלקחו לפורט התשיעי להריגה, הגרמנים הודיעו קודם לכן על האקציה, ואנו ידענו שמספר הנלקחים יהיה גדול, זכרוננו שלילה קודם אמר לי אחי ר' רפאל: "בא נראה את השמים והכוכבים ונתפלל לריבונו של עולם שיתן לנו לזכות ולראות גם מחר את השמים הטהורים והכוכבים".

ובאותו הלילה הנורא לפני האקציה פניתי אל אבא זצ"ל, וביקשתי שירשה לי לפנות בוקר להניח תפילין, על אף היותי בן שתים עשרה וארבעה חודשים בלבד, היות ויתכן שיהיה זה היום האחרון בחיי, ורצוני לזכות לבוא לעוה"ב לאחר הנחת תפילין, אבא הסכים לבקשתי.

אבא הסכים. בבוקר, בשעה שש, כשהיינו צריכים לצאת למגרש הדימוקרטים ועדיין היה קצת חשוך, אבא הסתכל על השמים לראות אם הגיע זמן תפילין ואמר לי שאני יכול לברך ולהניח תפילין. היו לי רק רגעים ספורים. הנחתי בפעם הראשונה בחיי תפילין, הספקתי לומר רק פרשת אחת של "שמע", ומיד רצנו למגרש, כיוון שמי שימצא לאחר השעה שש בבוקר בבית - ירצחו אותו.

במחנה שטוטהוף היתה לנו בעיה עם התפילין שהשגתי לאבא ולי. פחדנו שאם אנשי הקאפו יראו את התפילין בביקורת הם יקחו אותן מאיתנו. אבא אמר לי שהוא ישים את התפילין בקערת האוכל ויראה להם ולא יחביא, כיוון שאם הם ימצאו אותן בעצמם הם מיד יחשדו שבבתים של התפילין יש זהב. רציתי בכל ליבי להציל את התפילין שלי כדי שיהיה לי במחנות. ראיתי דרך החלון את חבריי והחלטתי להסתכן ולמסור להם את התפילין שלי כדי שיחביאו אותן ליד הצריף ויסמנו את המקום. אנו נצא החוצה ואז אני אקח אותן לפי הסימון. הייתי מאד מבולבל מהניסים שקרו לי במשך השעות האלו. למעשה, אנשי הקאפו כנראה ידעו מה זה תפילין ולא נגעו בתפילין של אבא. כשיצאנו החוצה, כל הנערים הוכנסו בחזרה לצריף ואנחנו נשארו במגרש לפני הצריף. התחלתי לחפש באדמה את התפילין ולא מצאתי. היה בכך סיכון רב, מפני שמעלינו היתה עמדת שמירה של אנשי ס.ס. ואם הם היו מבחינים שאני חופר באדמה הם היו חושבים שהחבאתי שם אוצר של זהב. כמו כן, אנשי הקאפו יכלו לראות דרך החלונות שאני מחפש באדמה. כמו כל הניסים שקרו לי, גם הפעם השומרים ואנשי הקאפו לא הבחינו בי, ולבסוף מצאתי את האוצר הגדול - התפילין שלי. יתכן שהזכות הגדולה שלי, שהצלחתי לזכות רבים להניח תפילין בשטוטהוף ובמחנות העבודה, היא שעמדה לי להינצל. החבאתי על גופי את התפילין משום שאסור היה שמשוהו יבולט בכיסים. אנשי הס.ס. הסתובבו באזור בזמן המשלוח ויכלו להבחין בזה, ואני עדיין לא הייתי רגוע

תפילין במחנה

היהודים שהגיעו מגטו קובנה ושאוללי למחנה הביאו עימם תפילין, אך היו מוכרחים להשאיר הכל בבית המרחץ, שם עבדו אנשי המחנה במיון החפצים. הכרתי בבלוק שלנו יהודי מגרמניה שהיה מיווד עם אחד האסירים הגרמניים. הוא עבד במיון הבגדים שהגיעו למחנה, והיהודי ביקש ממנו להביא לו זוג תפילין וסידור. ביקשתי מהיהודי הזה שישג עוד כמה זוגות תפילין עבורנו, והמכר הגרמני שלו הביא לו עוד שני זוגות תפילין. זוג אחד הוא מסר לאבא, ואת השני קבלתי אני. שמרנו על התפילין כמו על אוצר של יהלומים. במשך היום, כאשר שהינו במשך שעות במגרש ליד הצריף, היינו עושים מחיצה של עשרות אנשים שהסתירו אותנו וכך היינו מניחים תפילין כל יום. היינו אומרים ברכה על התפילין וקוראים קריאת שמע.

כמובן הזכות הראשונה להניח תפילין היתה לי ולאבא, ואח"כ היינו נותנים לכל מי שרצה להניח תפילין. כך היו באים עשרות אנשים להניח תפילין במחנה שטוטהוף. הייתי מוכרח להחביא את התפילין על גופי משום שכל הזמן אנשי הקאפו היו נכנסים לצריף ובודקים אם יש לנו דברי ערך.

שמחתי שזכיתי להשיג תפילין ולקיים את המצווה, אך סידור לא השגתי והתפללתי כפי שזכרתי בעל פה. היו יחידים סגולה שהשיגו גם סידור לתפילה.

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

שבט תשפ"א • גיליון מספר 9

יציאת מצרים – יסוד האמונה

שאלו לא יזיקו לגופנו ייצרו המדענים תרופות 'אנטיביוטיקה', אשר הם משמידים החיידקים האלו (כשם: אנטי-ביו).

ונתבונן במכת דבר, כיצד ארע לפתע פתאום שמתו כל הבהמות של מצרים? הלא ברור כי מכה זו באה עליהם ע"י ששלח ה' את החיידקים הממיתים הללו אל כל מקנה מצרים, והם הדביקו וגרמו למותם. בימינו אין אנו רגילים לשמוע על מקרים כאלו, כי אנו מחסנים את כל הבהמות בשלל חיסונים התורמים לבריאותם וחוסנם, אך בימים עברו היה זה שכיח ונפוץ, שיהיו מחלות מתפשטות ומדבקות שיגרמו בבת אחת למותם של אלפי בהמות.

אך במכה זו ראו כל עמי הארץ כי לא החיידק ממית, כי אם מי ששלח אותו לבהמה, הוא הבלעדי לקבוע ולהחליט היכן יבוא החיידק הזה והיכן לא יבוא, את מי יהרוג ואת מי לא. כי שם ה' פדות בין מקנה ישראל למקנה המצרים, ואילו היה נכנס עגל של ישראל לתוך רפת שלימה של המצרים, ימותו כולם מלבד אותו עגל, הא כיצד? הלא אם החיידק הוא שגרם למותם, כיצד יתכן שהעגל לא נדבק מהם. אלא הוכח והתברר כי לא החיידק ממית, אלא ה' ממית ומחיה.

יכולים אנו לראות ידיעות בעיתונים "חיידק פלוני תקף את אלמוני והביא למותו". מילים אלו הם כפירה מוחלטת באמונה הפשוטה הזו שאנו יודעים כי החיידק אינו יכול להרוג, והחיידק לא בא לבדו לתקוף. יש מי ששלח אותו להיכנס, ויש מי שגרם לו להביא למותו של האיש, וכמאמרם ז"ל "לא הערוד ממית אלא החטא ממית" (ברכות לג, א)

וכן במכת שחין, גם בה הוכח המצרים בנשק כימי אשר גרם להם לאבעבועות ומחלות קשות, וגם בה הוכח כיצד אלו נדבקו אך ורק במצרים, ולא יד המקרה שלטה בהם לקבוע על מי ייקבעו ועל מי ידלגו.

ומכת ערוב, בה באו המוני חיות טרף לזרוע הרס במצרים, ובאורח פלא עצרו כולם בעברם על יד ישראל ולא נכנסו פניהם, הלא הוא דבר מופלא וניסי למעלה מדרך הטבע. ונתאר לעצמנו בעירנו בני ברק, אשר היא פתוחה לכל הערים הסובבים אותה מכל כיוונה, ואין חומה החוסמת ומונעת כניסה אליה ממקומות אחרים, האם יתכן בדרך הטבע שיעצרו בעלי חיים המסתובבים סביבה ולא ייכנסו אל תחום העיר? אך במכת ערוב זה בדיוק מה שהיה, וכמאמר הכתוב: והפלתו ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמ' עומד עליה לבתלי חיות שם ערוב (שמות ח, יח). ובמכה זו הוכח כי ה' שולט על כל הבהמות והחיות אשר על פני האדמה.

וזה הוא ייחודן של מכות אלו – ערוב דבר שחין, בהן התבררה האמונה הפשוטה כי "אני ה' בקרב הארץ", היינו שבכל כוחות הטבע, בהמות וחיות, חיידקים ויצורים, כולם נמצאים תחת שליטתו והשגחתו של בורא העולם.

ג. ואנו רואים בימינו, ששולח ה' את מגפת הקורונה בעולם, אשר אף היא מזיקה באמצעות אותו נשק 'ביולוגי', אלו החיידקים והוירוסים המסתובבים ועוברים בין אדם לחברו. **ועלינו להתחזק באמונה הזו, לדעת כי אין אדם שהקורונה תקפה אותו ומחמתה הוא מת, אלא ה' יתברך הוא השליט על הארץ, הוא שגזר על כל אחד ואחד מי יידבק במגפה זו ועל מי תפסה, ועל כל אחד ואחד גזר כיצד יגיב גופו לאותו וירוס.**

ובפרשיות אלו שאנו עוסקים בייסודות האמונה, זו היא ההזדמנות שלנו להתבונן בהן היטב, ולחזק עצמנו באמונה השלימה הזו. וכפי שאמרנו, הדרך להגיע לזה היא דווקא על ידי ההתבוננות בפשוטן של דברים, פסוקי התורה עם פירוש רש"י, להבין את מה שארע במצרים, לראות כיצד ה' שולט בכל מערכות הטבע, על ידי זה נשכיל לחיות את חיינו מתוך אמונה תמימה בבורא ית'.

נשאלתי כיצד נוכל לעבור את התקופה הזו בשלווה, ולא להיגרר לפחד מיותר מפני הקורונה. אך האמת היא כי מי שחי את חייו מתוך אמונה שלימה אינו חושש ואינו מפחד מהנגיף, שהרי יודע הוא שהכל בידיו ית', והוא המהווה את כל מאורעות תבל, מקטנה ועד גדולה.

א. פרשיות המכות ויציאת מצרים, הם יסוד האמונה לדורות, ובעת קריאת הפרשיות הללו זו היא ההזדמנות להתבונן היטב בכל סדר המכות ולהתחזק באמונה שלימה בבורא. זכורני כי מו"ר המשגיח הגר"י לווינשטיין זצ"ל היה מרבה לדבר בשיחותיו בשבועות אלו בענייני אמונה.

ולפי שיסוד האמונה הוא ביציאת מצרים, ציוותה אותנו התורה להזכיר יציאת מצרים בכל יום ויום, כדכתיב "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" (דברים טז, ג), ואמנם מן התורה מספיק שיאמר כל אחד לעצמו בלשון שלו 'היינו עבדים במצרים וה' הוציא אותנו', אך חכמינו תקנו לנו הזכירה הזו **שתיעשה בברכה**, ועל כן בכל בוקר אנו מזכירים יצי"מ בברכת 'אמת ויציב', וחותרים צאל ישראל, וכן בלילה בברכת 'אמת ואמונה' [שהרי קיי"ל כשיטת רמב"ע שדרש ימי חייך – הימים, כל ימי חייך – הלילות] (ברכות יב, ב), וממילא יש חובת זכירה גם ביום וגם בלילה. וכשם שמצות 'זכור את יום השבת לקדשו' מן התורה די אם יאמר בפיו שהיום מקודש הוא משאר ימים, אך רבנן תקנו לקיים המצוה בברכת הקידוש [ותיקנו שייאמר על הכוס], כן הוא גם מצוה זו של זכירת יציאת מצרים.

ומלבד מצוה זו, נצטוונו מידי שנה בשנה בבוא ליל חג הפסח לספר הסיפור של היציאה, ועליו ציוותה התורה באומרה "והיה כי ישאלך בנך מחר לאמור מה זאת?", ומוזה למדנו חובה לספר ולפרט סדר היציאה ממצרים, ושהיה דווקא בסדר של שאלה ותשובה, משא"כ מצוות הזכירה התמידית של כל יום אינה מחוייבת בכל אלו, אלא סגי שיאמר לעצמו 'עבדים היינו ויוציאנו ה'.

ועוד הרבה מצוות נתנה לנו התורה זכר ליציאת מצרים, תפילין, ציצית, מזוזה ועוד רבים. וביותר, כתב במגיד משנה (פ"א מהלכות יו"ט ה"ה) הטעם שיש מלאכות המותרות ביום טוב ויש האסורות, כי רק המלאכות הקרויות 'מלאכת עבודה' הן שנאסרו, לפי שהן מלאכות שאין רגיל כל אדם לעשות לעצמו אלא עבדיו עושים לו כן, ואף אנו כאשר היינו עבדים במצרים היינו עושים מלאכות אלו למצרים, ולפיכך אסרה תורה המלאכות האלו. אך מלאכת אוכל נפש, אשר הם אינם מלאכת עבודה של עבדים אלא הרגילות היא שעושה כן כל אחד לעצמו, ואף האדון בעצמו יעשה עבודות אלו, בהן לא נאסרנו ביו"ט, עכ"ל. הרי שכל איסור המלאכות שביום טוב הוא זכר לעבדותנו במצרים.

ובכדי שנוכל לחזק עצמנו באמונה מכוח סדר היציאה ממצרים, **עלינו להתבונן וללמוד היטב את הפרשיות האלו של יציאת מצרים**. וצריך לדעת, שלא ריבוי המדרשים הוא שביא אותנו לזה, כי אדרבה, יתכן ודווקא אלו יגרמו לנו להסיח דעתנו מן העיקר – האמונה הפשוטה והתמימה שכל מאורעות העולם הכל הוא מאתו ית'. אנו צריכים ללמוד הפרשיות האלו בפשטם של מקראות, להתבונן בכל מכה ומכה מה עשה ה' למצרים, לראות את דברי רש"י על הפסוקים, ומוזה נגיע למטרתם של המכות – חיזוק האמונה.

ב. אנו רואים כי חכמינו חילקו את עשרת המכות לשלש קבוצות: דצ"ך, עד"ש, באח"ב (הגדה של פסח), כל שלש מכות מהוות קבוצה בפני עצמה. ואכן אנו רואים בפסוקים, כי כל אחת מהקבוצות הללו מלמדת ענין אחר, כי הנה תחילה במכות דם, צפרדע וכינים נאמר "וידעתם כי אני ה'", ולאחר מכן במכות ערוב, דבר ושחין נאמר "וידעתם כי אני ה' בקרב הארץ", ובמכות האחרונות נאמר "וידעתם כי אין כמוני בכל הארץ".

ובאמת במכות ערוב ושחין, למדים אנו יתר על מה שלמדנו במכות הראשונות, כי הנה יודעים אנו שאמצעי הלחימה בהם משתמשים המדינות להילחם באויביהם, מלבד הנשק הפיזי אשר בכוחו להרוג באמצעות ההדף הנוצר ממנו או אם יפגע באויב עצמו, מתחלק לשני סוגים: יש 'נשק כימי', ויש 'נשק ביולוגי'. הנשק הכימי הוא צירוף של חומרים מסוכנים, אשר אם יפגעו בשטחו של האויב יגרמו לנזקים לכל השוהים שם, והנשק הביולוגי פועל באמצעות חיידקים ויצורים חיים, אשר לאחר פיתוחים וצירופים שונים הופכים אותם לכאלו שיכולים להזיק נזק עצום [החיידקים הם המכונים בשפתנו 'ביו', ובכדי

לדור ודור, עד סוף כל הדורות. וכפי שאנו אומרים בתפילת שחרית "לדור ודור הוא קיים ושמו קיים", ולכאף צריך ביאור מה היא ההדגשה 'ושמו קיים', הלא מאחר והוא קיים מה טעם יש לחשוב שישתנה שמו. אלא הכוונה היא, כי מהותו של שמו של הקב"ה – שם הוי"ה, הוא קיים לדור ודור, שהוא ית' מהווה ומחייה את כולם לדורי דורות.

דוד המלך ע"ה אומר בתהילים: "ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור" (קלה, יג), לפי פשוטו פסוק זה בא ללמדנו את שמו של הקב"ה כחתיבתו וכקריאתו, וכפי שאמרו "לא שם שאני נכתב אני נקרא, וכתב ביה ונקרא בא-ד" (פסחים נ, א. וראה רש"י שמות ג, טו). אכן עוד מכוון בזה, כי זכרו של הקב"ה, שהוא שם הוי"ה, המורה על שהוא ית' היה הווה ויהיה בכל הזמנים – הוא

התגלות ה' בסנה – גילוי הנהגת 'עמו אנכי בצרה'

א. "וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וגו', ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה" (שמות ג, ב-ד). נבואה זו היא ראשית גאולת ישראל ממצרים, במעמד זה ציווה הקב"ה את משה לגאול את ישראל, הובטח להם לקבל את התורה על הר סיני, ובנבואה זו בישר הקב"ה "פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים". והנה יש לנו להתבונן מה הוא המיוחד באופן שניתנה נבואה זו, שירדה השכינה אל הסנה, והתגלותו ית' היתה מתוך הסנה, מה המכוון בכל זה.

אמרו רבותינו (שמו"ר ב, ה), כי הסנה הוא שיח קטן ונמוך, אשר לו קוצים ודרדרים, "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: אי אתה מרגיש שאני שרי בצער כשם שישאל שריו בצער? הוי יודע ממקום שאני מדבר עמך - מתוך הקוצים, כביכול אני שותף בצערך". לימד אותנו הקב"ה, כי אף בשפל המדרגה כאשר עם ישראל יהיו שריו בין קוצים, כשושנה בין החוחים, צרות וייסורים יבואו עליהם בגלותם, בכל מקום שהוא – הקב"ה מצטער עמם בצרתם, כביכול אם ישראל נמצאים בתוך הסנה – אף הקב"ה עמהם שם, וכמאמר הכתוב "בכל צרתם לו צר" (ישעיהו סג, ט), ואמרו בגמ' כי פסוק זה מורה כי צרתם של ישראל היא כביכול הצרה שלו ית' בעצמו (תענית טז, א).

אנו רואים בנוסח מטבע ה'קדיש' תקנו לנו לומר: ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה, ולכאורה תמוה, דהיה לנו לומר 'ויצמח פורקנ', שהרי הגאולה היא פורקן ופדיון עבורנו, שאנו אלו שזקוקים לה. אך האמת היא, כי מאחר והקב"ה "עמו אנכי בצרה", והוא שרי עמנו יחד בגלות שלנו, א"כ על זה אנו מתפללים – שיפדה את עצמו מתוך הגלות הזו. וכפי שאמר דוד המלך ע"ה "הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו, הודיע ה' ישועתו", כביכול ימינו מושיעה אותו ית', ויודיע ה' את הישועה שלו.

ב. יסוד זה שלימד הקב"ה את ישראל, שידעו שבכל מצב תמיד הקב"ה איתם, השריש להם אותו לדורות, ואספר מעשה מופלא בענין זה: לאחר מלחמת ששת הימים כאשר כבשו החיילים את סיני, היו כמה שהלכו להביא אבנים מהר סיני, מאותו מקום שעליו קבלנו את התורה. היה יהודי כן באזור, רבי בתלמוד תורה, שהביא גם הוא אבנים כאלו ומכרם, ואני קניתי ממנו מספר אבנים [על מנת לחלקם לילדידים ומכרים]. והנה ראו זה פלא, על כל אבן ואבן, מכל צדדיה וכיונה של האבן, השתקף מעין ציור של 'סנה' – שיח קטן. האבן היתה בצבע חום, ובתוך האבן הופיעה צורת שיח הסנה בצבע אפור. וביותר, אף אם תקח את האבן הזו ותשברנה למספר חלקים, על כל חלק וחלק יופיע הציור הזה, והוא פלא.

ותופעה זו הוזכרה כבר לפני שנים רבות במכתב שנשלח אל יהודי ספרד [עוד טרם גירוש ספרד], ובו מתאר הכותב את התופעה המופלאה הזו, ושלח להם אבנים כאלו. ובמכתבו הביא את דברי האבן עזרא שכתב כי מקום הר סיני היה קרוי בתחילה 'הר האלוקים' או 'הר חורב', וכאשר נתגלה ה' עליו בסנה אז הוקבע שמו להקראות 'הר סיני' (ראה באב"ע שמות ג, ב).

באותם ימים, כאשר היו האבנים בידי, הוצרכתי לשהות בפריז, ונטלתי עמי האבנים האלו להראות הפלא לילדיי שם. באותו מקום שהה פרופסור גוי, שהתמחה בתחום הגאולוגיה [שהוא מדע האדמות והאבנים], הבאתי לפניו האבנים האלו ושאלתי את פיהו האם יודע הוא לתת הסבר מדעי למחזה הזה. מיד אמר, כי החומר הכסוף הנמצא במרכזה של האבן, הוא חומר הקרוי 'מגנזיום', והוא עשוי ממתכת, והחומר הזה נדבק על האבן. והסביר, כי מן הסתם צריך לומר שבראש הר סיני היתה שכבה גדולה של מגנזיום, ובמעמד הר סיני כאשר ירד הקב"ה על ההר, התחמם כל ההר מאוד, וכתוצאה מכך נמסה השכבה הזו, ומאידך התחממו כל אבני ההר, וכך כאשר נגשו האבנים את החומר הזה, נכנס לתוכם המגנזיום עד עצם היום הזה. ויתכן כי ענין זה נרמז במאמר הכתוב "הרים גולו מפני ה' זה סיני" (שופטים ה, ה), אשר האש הגדולה גרמה להמים את החומר הזה המצוי על ההר.

ואכן במעמד הר סיני התחמם כל ההר מאוד, ולזה אין אנו צריכים לאותו גיאולוג שהרי פסוק מפורש הוא: והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש ועל עשן כעשן הכבשן (שמות יט, יח), ואין כוונת המקרא לומר שהאש שירד בה הקב"ה היא שהעלתה עשן, שהרי ודאי אין זה כבודו של מקום שיהיה עשן יוצא מהאש, ואפילו אם המערכה לא היתה מוציאה עשן מפני כבוד המקדש, כפי שאמרו בגמ' (יומא כא, ב), אלא מחמת החום שיצא מאותה אש, התחמם כל ההר מאוד, וממילא כל החומרים הדליקים שהיו טמונים בו החלו לבעור, והם אלו שהעלו עשנם כעשן הכבשן.

ומכאן יש לנו להבין מה רב היה חומה של האש הזו, כי הרי אם נדליק אש על האדמה במשך שבוע ימים, כאשר בכל אותו הזמן נעמיד לרשותה שמיים וחומרי בעירה לרוב, ונרצה לבדוק עד היכן מחממת האש את מה שתחתיה, נראה כי כבר מטר או שנים בעומק האדמה יהיה העפר קר כאילו אין בעירה בווערת מעליו, כי טבעה של האדמה שהיא חוסמת את החום. ואילו במעמד הר סיני מבואר כי כל ההר על תכולתו בער והעלה עשן. ואף בגדולה - היתה האש גדולה מאוד, כמאמר הכתוב: וההר בוער באש עד לב השמים (דברים ו, יא), ומחמת הגודל הזה פחדו ישראל לשמוע את הדברות מפיו של הקב"ה "כי יראו מפני האש הגדולה".

והמעמד הזה שהיתה האש על ההר, היה לאורך כעשרה חודשים, החל ממעמד מתן תורה ועד אחד בניסן שהוקם בו המשכן, כמבואר ברש"י (תענית כא, ב ד"ה אל מול), שכל אותו הזמן שרתה שכינה בהר וניתנו להם המצוות שם בקולות ולפידים. ומחמת החום הזה נמס כל המגנזיום שמעל ההר וחלחל אל תוך האבנים החמות, וכאשר התקרר ההר לאחר שהסתלקה ממנו שכינה, התקבע החומר הזה בתוך האבנים ונותר בהם לעולמי עד, כך ביאר אותו פרופסור.

אלא שכאשר שאלתי אותו כיצד נעשה החומר הזה דווקא בצורה של סנה, ומדוע גם כאשר נחלק האבן לכמה חלקים תישאר דמות הסנה בכל חלק וחלק, לא ידע לבאר פשר התופעה.

ג. אכן יודעים אנו כי אין מקרה בעולם, הכל מכוון בכוונה תחילה, ומטרה יש לכל מאורע קטן כגדול. ונראה כי תופעה זו שעשה השי"ת להראות דמות סנה בתוך כל אבן ואבן שהיתה במעמד הר סיני, לימוד גדול יש לנו בה, כי הלא למדנו שהתגלה ה' למשה מתוך הסנה בכדי להורות וללמד ש'עמו אנכי בצרה', וכאשר עם ישראל שרי בצרה אף הקב"ה שרי עמהם באותה צרה, אך רצה הקב"ה ש'עם ישראל יקחו איתם את המסר הזה לכל הדורות, לא רק כמאורע שהיה פעם אחת ונגמר, אלא תמיד ובכל מצב ידעו בניו האהובים שהקב"ה נמצא עמם, על כן סיבב שכל אבן ואבן תעיד עדות בעצמה, ואבן מקיר תזקק ותאמר גם בימינו: התבוננו וראו כי בסנה נגלה ה', ללמדנו שאף במצב של סנה, כאשר קוצים ודרדרים יסובבנו, ה' נמצא עמנו.

במשנה בסנהדרין (מו, א) "אמר רבי מאיר, בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי", ביאר רש"י "קלני מלשון 'קל אינני', כאדם האומר 'ראש כבד עלי', כביכול הקב"ה מצטער וכואב את כאבו של אותו יהודי השרוי בצער. ועל מי הוא מדבר שם, על אותו חוטא אשר נידון בבית דין למוות, ועליו השכינה אומרת כן, אמור מעתה מה גדול צערה של השכינה כאשר צדיקים ותלמידי חכמים שריו בצער, ואנו רואים בימינו כאשר רבים וטובים מבני עמנו הולכים לעולמם רח"ל בעקבות המגפה המשתוללת בחצות, עלינו להפנים את היסוד הזה, שהקב"ה מצטער עמנו בצרה זו, ובתפילותינו שאנו מתפללים על הישועה, נכווין על ישועתו ית' כביכול, שיושיע לעצמו ע"י שיגאל אותנו מצרותינו.

הוצאות הגיליון מרובות
לתרומות נא ליצור קשר בטל'
052-7602449

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א במערכת "קול
יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נערכים עפ"י הבנת הכותב מתוך שיחה הנאמרת מידי מוצ"ש בבית הרב שליט"א בשעה 19:30
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

בא תשפ"א

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

נהג מונית שהסיע לטיסה שבוטלה

שאלה

נוסע לחו"ל סיכם עם נהג מונית יום קודם הטיסה, שייקחנו מביתו לשדה התעופה, לטיסה שיוצאת בחצות הלילה. לפני שהגיע הנהג לבית הנוסע, הוא בירר ונודע לו שטיסה זו בוטלה, אלא שלמרות ידיעתו, לא סיפר על כך לנוסע, לקחו לשדה התעופה ובגמר הנסיעה קיבל את שכרו. במהלך נסיעתם אמר הנהג לנוסע כבדרך אגב שהוא יישאר בשדה התעופה עוד כחצי שעה, ואם יצטרך את עזרתו יוכל לפנות אליו. ואכן כעבור עשר דקות נודע לנוסע על ביטול הטיסה, ומחוסר ברירה התקשר לנהג הנ"ל שייקחנו חזרה לביתו.

הנוסע, שחשד בנהג שידע מביטול הטיסה, הצליח במהלך שיחתם בדרך חזור, לגרום לו להודות שידע מראש על ביטול השיחה. בהגיע לבית הנוסע, הוא מסרב לשלם לנהג עבור נסיעתם בחזור, ועוד תובע ממנו שיחזיר לו מה ששילם עבור הנסיעה אל שדה התעופה שהייתה לשווא. האם צודק הנוסע בתביעתו? מה יהיה הדין במקרה דומה, אם הנהג שהביאו לשדה התעופה נסע משם, והנוסע חזר לביתו עם נהג מונית אחר. האם הוא יוכל לתבוע מנהג המונית שהביאו לשדה התעופה, את עלות הנסיעה ששילם כדי לחזור לביתו?

תשובה

א. נהג המונית צריך להחזיר לנוסע את הכסף ששילם לו עבור הנסיעה לשדה התעופה שהייתה לשווא. 1 וכמו כן הנוסע פטור מלשלם לו עבור הנסיעה שהחזירו לביתו. 2

ב. אם הנוסע הנ"ל הוצרך לקחת נהג אחר שיחזירו לביתו, חייב הנהג הראשון לשלם לו מה ששילם לנהג השני, ואין הדבר נחשב כגרמא בלבד. 3

ג. אם נהג המונית לא ידע מראש על ביטול הטיסה, והדבר נודע להם רק כשהגיעו לשדה התעופה, חייב הנוסע לשלם לנהג מחיר מלא עבור נסיעתו לשדה התעופה, ועבור חזרתו משם, למרות שלא נגרמה לו תועלת מנסיעה זו. 4

מקורות

1 כתוב בגמ' בב"מ (עו:), רבא אומר, שאם בעל שדה שכר פועלים לחרוש את שדהו, והראה להם מבעוד יום את השדה, ולמרות שהם ראו שהיא מלאה מים ואינה ראויה לחרישה, בכל זאת באו למחרת לעבודתם, אלא שלא יכלו לחרוש בשדה מחמת המים - פטור בעל השדה מלשלם להם עבור הגעתם לעבודה. משום שיכול לטעון להם - ראיתם שהשדה אינה ראויה לחרישה, לא הייתם צריכים לבוא. היה עליכם להישאר בביתכם, וממילא הפסדתם לעצמכם בהגעתכם. וכדבריו פסק להלכה בטור חו"מ (ס' שלה, ב), וכן הרמ"א בשו"ע שם בסעיף ב' וע"ש.

לאור האמור, כל שכן בנידון השאלה דנן, שלמרות שהנוסע אמר לנהג לקחתו לשדה התעופה, אולם מכיוון שהנהג ידע מראש שהטיסה בוטלה, נמצא שאין לנוסע שום תועלת בנסיעה זו. לפיכך, אע"פ נכנס מדעתו למונית ואמר לו לנסוע, אינו חייב בתשלום. כי עבור ישיבה במונית לפני הנסיעה בפועל אין חובת תשלום, ואם היה הנהג אומר לו באותה שעה שהנסיעה בוטלה - היה הנוסע יוצא עם מזוודותיו מהמונית וחוזר לביתו, ולא היה נגרם לו שום הפסד ממון. וכמו כן היה הנוסע פטור מלשלם לנהג על הגעתו לביתו, מאחר והנהג ידע שאין לנוסע תועלת בנסיעה זו, ויכול היה להודיע לו בטלפון על ביטול

הטיסה. אלא שהנהג נסע במזיד ובכוונה תחילה כדי להרוויח ממון לעצמו, למרות שידע שבמעשה זה הוא גורם נזק ממוני לנוסע על הנסיעות הלוך וחזור, לכן אין הנהג נחשב לפועל של הנוסע שעובד לטובתו, אלא נחשב כאדם המזיק שלקח ע"י כוחו את הנוסע לנסיעת שווא, ועל כן לא מגיע לו עבור עבודתו. ולפיכך, אפילו אם הנוסע שילם לו עבור הנסיעות - חייב להחזיר לו.

נוסיף עוד, שאע"פ שהנוסע יכל גם כן לברר מראש האם בוטלה הטיסה ולא עשה כך, למרות זאת אין לנהג היתר להזיק לממונו. ומבואר בב"ק (כו:), שאפילו אם אדם הניח בפשיעה את כדו ברה"ר, במקום שהוא מהווה תקלה ובור להולכים שם, בכל זאת מי שראה את הכד ויכול ללכת בנקל לידו, אסור לו לשבור בכוונה את הכד. לפי"ז כ"ש בנידון דנן למרות עצלותו של הנוסע, אין היתר לאחרים להזיק לממונו.

2. אמנם ביחס לנסיעה משדה התעופה לבית הנוסע, לכאורה היה מקום לומר, שזוהי נסיעה ופעולה חדשה. ולכן ביחס אליה - נחשב הנהג כמזיק בגרמא בלבד. כלומר, מעשה המזיק שעשה הנהג להביאו לשדה התעופה, גרם לנוסע שיצטרך לפעולה אחרת שהיא החזרה לביתו שכרוכה בעלות כספית חדשה. והנה אפילו אם היינו סוברים כך, טענה זו הייתה שייכת רק אם היה הנוסע היה שוכר נהג אחר להביאו לביתו, אבל אם הנהג הראשון הוא זה שהחזירו לביתו, במקרה זה יכול הנוסע לטעון כלפיו - קים ליה כשיטת הרי"ף, הרמב"ם, והשו"ע חו"מ (ס' שפן, א) שגם עבור נזקי גרמא מתחייב המזיק לשלם בדיני אדם, ולפיכך מאחר ואני מוחזק בכסף, לכן אני פטור מלשלם לך גם עבור הנסיעה חזרה לביתו. וכ"ש שהוא פטור מלשלם לו, לפי מה שיתבאר להלן בסעיף 3.

3. נראה לענ"ד, שבנידון דנן חייב הנהג מדין גרמי. ולכן בין אם הנוסע שכר נהג אחר שיחזירו לביתו, ובין אם כבר שילם לנהג הראשון עבור הנסיעה בחזור, בכל המקרים יוכל לתבוע מהנהג הראשון את עלות הנזק הכספי שגרם לו.

והטעם לכך הוא, כי הנידון דנן דומה למבואר ברמ"א חו"מ (ס' יד, ה) בשם המרדכי, לגבי תובע שסיכם עם הנתבע ללכת לביה"ד מסוים שנמצא מחוץ לעירו, והנתבע אמר לו: לך ואני אבוא אחריו, ולבסוף התובע הגיע לביה"ד והנתבע לא הגיע, שצריך הנתבע לשלם לתובע את כל הוצאותיו הכספיות שהיו לו. וסיבת החיוב נובעת מאחר ועל פי דיבורו של הנתבע, הוציא התובע כסף, לפיכך יש כאן התחייבות מדין גרמי על הנזק שייגרם לו מחמתו, כמו במראה דינר לשולחני המבואר בב"ק (צט:), וע"ש. והנה המרדכי שם חייבו מדינא דגרמי גם עבור ההוצאות שהיו לו כדי לחזור לביתו, כי גם הפסד הכסף הנ"ל נגרם מחמת דברי הנתבע שהוא יבוא לביה"ד הנ"ל להתדיין עמו. ולפי זה כ"ש בנידון דנן, שהנזק לנוסע נגרם לא רק מחמת דיבורו של הנהג, אלא מחמת כוחו ומעשיו ע"י הסעתו במכוניתו, שהוציא לשווא בכוונה תחילה את הנוסע למקום מרוחק, כדי לגרום לו נזק ממוני שכולל גם את נסיעתו חזרה לביתו, ולכן אמר לנוסע במהלך נסיעתו, שהוא נשאר עוד בשדה תעופה.

ולכן אפילו אם נחשיב את שתי הנסיעות כפעולות שונות, ונגדיר את הנסיעה הראשונה מבית הנוסע לשדה התעופה - כמעשה של אדם המזיק שחייב מהתורה, ואת הנסיעה חזרה שמחויבת להיות מחמת מעשהו הראשון - כמעשה של מזיק בגרמי שחייבו רק מדברנו, עכ"פ לדינא - מחמת שתי סיבות אלו חייבים לשלם גם בדיני אדם, ועיין בשו"ע חו"מ (ס' שו, ו) ובמפרשיו. כמו כן עיין בפתחי תשובה חו"מ (ס' רצב ס"ק ה) שמדברי תשובת הפנים מאירות שם - יש גם כן ראייה ברורה לדברינו, שבנידון דנן ישנו חיוב מדין גרמי. אולם נדגיש, שמדין שבת לא ניתן לחייבו, כי הנוסע ממילא לא עובד בלילה כמבואר ביש"ש ב"ק פ' החובל (ס' יא).

4. אמנם אם גם הנהג לא ידע שהטיסה בוטלה, ונסע לשדה התעופה ע"פ בקשת הנוסע, ורק שם התברר להם שהטיסה בוטלה והנסיעה היתה לשווא, במקרה זה חייב הנוסע לשלם לנהג עבור הגעתו לשדה התעופה וגם עבור הנסיעה חזרה לביתו. מאחר ומזלו של הנוסע גרם לו להפסיד את ממונו, כמבואר בשו"ע חו"מ (ס"ו שלה, ב - ג) לגבי שולח שליח תמורת תשלום להביא תרופה לחולה, וכשהגיע השליח לאותו מקום התברר לו שהחולה הבריא או חלילה נפטר, שבמקרה זה אע"פ שכעת התברר למפרע שלא היתה תועלת משליחתו, למרות זאת מאחר והשליח עשה את המלאכה שהתבקש לעשותה, א"כ מזלו של בעה"ב המשלח גרם לו שיפסיד, ולכן מגיע לשליח את שכרו בשלימות.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

סיבת התעללות הקב"ה במצרים

"ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים, ואת אותותי אשר שמתי בם" וכו' (י.ב)

משמע מדברי הפסוק, שבחייב הסיפור של יציאת מצרים יש שני חלקים: א- שהקב"ה התעלל במצרים, ופי' רש"י התעללתי - שחקתי עליהם. ב - על האותות שהקב"ה עשה למצרים.

ולכאורה יש להבין, למה עשה הקב"ה צחוק בערמה על המצריים? וכמו כן, באילו אופנים נעשה?

ונביא להלן בס"ד מספר דוגמאות לצחוק שעשה הקב"ה עם פרעה ועם עמו.

א. במכת בכורות הראה הקב"ה לעין כל שיכול לגרום לפרעה ולכל עמו לגרש מיידית את בני ישראל ממצרים, ולמרות זאת שלח את משה ואהרן לפני כל מכה לבקש מפרעה שיסכים "בטובו" להוציא את בני ישראל, כדי להטעותו שיחשוב כאילו הדבר תלוי ברצונו בלבד.

ב. שישים שנה לפני שמשה בא לפרעה, כלומר כשהיה בן עשרים ורצו להורגו על שהרג את השוטר המצרי מחמת רשעותו, עשה עימו הקב"ה נס וכלשון רש"י בפר' שמות (ד, יא) שפרעה נעשה אילם ולא יכל לומר לעבדיו להורגו, וכן כל משרתיו נעשו חרשים ועיוורים ולא ראו כשברח מהם וכו'. ולפי"ז יכל הקב"ה לעשות כך ביום שיחליט שבני ישראל יצאו ממצרים, ואף אחד לא יכול למונעו מכך. ולמרות זאת החליט הקב"ה להתל בפרעה ולהראות לו שכאילו זקוקים להסכמתו כדי לצאת ממצרים.

ג. במכת חושך יכלו בני ישראל לקחת את כל רכוש המצרים שהיה בבתיהם ושהיה מגיע להם על פי הדין כשכר עבור עבודתם למצריים בפרך שלא שולם להם, כמבואר בגמ' בסנהדרין (צא). שאפילו אלכסנדר מוקדון הסכים לטענה הזאת וע"ש. ולמרות זאת לא התיר להם הקב"ה באותו הזמן לקחת מהמצריים את כלי הכסף, אלא שייקחו אותם מהמצריים בהסכמתם רק בתורת שאילה לשלושה ימים, כדי שיחשבו שיחזירו להם אותם. למרות שהקב"ה אמר למשה ולבני ישראל מראש שהם לא יחזרו יותר למצרים לעולם, וכלי הכסף והזהב ששאלו מהם יישארו בידם. כלומר, הקב"ה רצה שכלי הכסף יילקחו מהמצריים דווקא בערמה, ולא כתפיסת ממון עבור החוב הממוני שהמצרים חייבים לבני ישראל. והשאלה המתבקשת היא - למה?

הטעם למה ה' התעלל בערמה על פרעה

אמנם לענ"ד מהדוגמאות שהובאו לעיל, וכן מדוגמאות נוספות, מוכח שהקב"ה צחק בכוונה על פרעה ועל עמו. והסיבה לכך היא - מידה כנגד מידה. כלומר, מבואר במדרשי חז"ל בפרשיות וארא ובא, למה נענשו המצריים דווקא באותם

עשר המכות שקיבלו. ומסבירים שם חז"ל, שהכל נעשה מידה כנגד מידה, עבור התעללות המצריים כנגד היהודים באותם האופנים. והנה מבואר בשמות (א, י) שגם האופן שבו החליט פרעה לשעבד ולהרוג את בני ישראל לא נעשה באופן ישיר, אלא בערמה ובתחכום וכלשון הפסוק "הבה נתחכמה לו" ולצורך זה בדה תאוריה דמיונית שלא היתה במציאות - שמא תהיה מלחמה על מצרים, ובני ישראל יצטרפו לאויבי מצרים וילחמו נגדה ויעזבו אותה וכו'.

ולצורך זה פיתה בערמה ובשקר את בני ישראל שיעבדו עמו לבנות את ערי מצרים תמורת שכר, ולבסוף השאיר אותם עובדים עבורם בפרך, ללא קבלת תמורה כמבואר בתורה ובמדרשי חז"ל ובדברי הרמב"ן על הפסוק הזה וע"ש. ובאופן זה ניסה לפתות גם את המיילדות העבריות להרוג את כל התינוקות הזכרים שייוולדו, כמבואר (בפרק א, טז) ובפי' האור החיים וע"ש.

והנה ידוע שאדם שהענישו אותו בעונש גופני לאחר שהוטעה שלא מתכוונים כלל לרעתו, הסבל והצער שעובר הינו גדול בהרבה מאשר אם היו מענישים אותו בשעבוד גופני בלבד. מאחר ומחמת העונש הגופני - יש צער לגוף בלבד, אולם בגלל ההטעיה והערמה שנעשה לו - נגרם לאדם מרירות וצער גדול שפוגעים בנפשו, ופעמים רבות הצער הנפשי - גורם לבני אדם למשברים, ולאיבוד שפיותם וודאי שגורם להם לאיבוד האמונה והביטחון בקב"ה, שהכל ממנו והכל לטובתם, וכפי שקרה גם לבני ישראל במצרים.

לאור האמור מובן שרצה הקב"ה להעניש את פרעה ועמו לא רק עבור השעבוד הגופני שגרמו לבני ישראל, שכנגד זה הביא עליהם את עשר המכות והטביעה בים סוף, ולקחת ממנום עבור היהודים תמורת עבודתם בפרך, שעונש זה כלול בדברי התורה "האותות והמופתים", אלא שבנוסף לכך רצה הקב"ה שיקבלו את עונשם גם עבור הצער הנפשי, הייאוש והתסכול שגרמו לבני ישראל ע"י ההתעללות בהם בתחכום ובערמה, וע"י נתינת עבודת נשים לגברים, ועבודת גברים לנשים, שאין לה עינוי נפשי גדול מכך. לפיכך הענישם הקב"ה באופן מדויק גם עבור העינוי הנפשי שעשו לבני ישראל, ובאותו אופן שהם עשו. לפיכך נצטוונו בסיפור יציאת מצרים לספר גם על החלק הזה וכלשון הפסוק "את אשר התעללתי במצרים".

ההבדל המהותי באופן עשיית המצווה או החטא

והנה הענישה המדויקת של הקב"ה את האדם, איננה רק לצורך עונש על חטאו, אלא נועדה להוכיח לחוטא שיש מנהיג לעולם, ושלא נעלם ממנו שום דבר. וכלשון הפסוק בתהילים "ואנחתי ממך לא נסתרה". כלומר, כל פעולה שאדם עושה בין חיובית בין שלילית הקב"ה בודק גם באיזה אופן היא נעשתה ולא רק את מהות הפעולה. ולכן ישנו הבדל מהותי בשכר שיקבל אדם על מצווה, אם עשהה בשמחה ובחשק או באופן מלאכותי או ככפוי לעשותה. וכן להיפך, אם עשה חלילה עבירה, ישנו הבדל מהותי בעונש אם עשהה בשמחה וברצון או בגלל תאוותו באותו רגע שלא יכל להתגבר על יצרו, אבל גם החוטא היה מעדיף שלא להתאוות ושלא יעשה את החטא.

ומבואר בתורה בפר' יתרו (יח, יא) שיתרו, שהיה חכם גדול ועבד את כל העבודות וזרות שבעולם, זכה להתגייר דווקא משום שהבחין בעונש שהקב"ה העניש את המצריים, שהיה מדויק באופן פלאי עם כל מה שכלול בו, וכלשון הפסוק "בדבר אשר זדו עליהם". ומאחר ויתרו היה משלושת יועצי פרעה, הוא ידע גם את כל התחבולות שעשה פרעה כדי לענות את בני ישראל גופנית ונפשית, וכעת, כשראה שהקב"ה הענישם באופן מדויק, גם עבור דברים שאנשים אחרים לא ידעו מכך - לפיכך עזב את כל האמונות הטפלות שהאמין בהם, והתגייר.

וזכה להוסיף פרשה של מינוי שופטים שנקבעה בתורה על שמו. וכן שנקראת הפרשה של נתינת התורה על שמו.

העלון יוצא לענ"ה הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

הפרשה המחנכת

בא 50

עורך הרב שלמה רוזנשטיין

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

מצוות שוברות שגרה

פרשת בא, היא הפרשה שבה מובאות המצוות הראשונות שמצטווה עם ישראל, בשלב המשמעותי ביותר של יציאתו מעבדות לחירות והפיכתו לעם הנבחר. ההתבוננות במצוות הראשונות שמצטווה העם היוצא ממצרים, מלמדת אותנו על מהותן של מצוות אלו והיותן הבסיס לקיומו של העם באופן כללי ושל היחיד המשוך לכלל.

המצוות הנוגעות לקרבן פסח – הן מצוות המסמלות את תהליך ההתהוות של העם, חירותו, עצמאותו, השתייכותו לבורא עולם כעם נרדף, שבט עבדים, היוצא בזרוע נטויה ובאותות ובמופתים, על כנפי נשרים ובליוי מלכותי של ענני כבוד – אל עבר פאתי הר סיני, שם יקבל על עצמו בנעשה ונשמע את בחירתו כעם ואת התורה והמצוות, אנוכי ד' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני.

ויחד עם מצוות אלו, שזורות המצוות המסמלות את הקשר הבלתי פוסק בין העם לאלוקיו. באמצעות מצוות אלו נלמד שוב כי היהדות אינה דת ככל הדתות, היא אינה פולחן נקודתי וחד פעמי בתוך היכולות ובתי תיפלות שנועדו למפגשים חד פעמיים ואקראיים עם עבודה פולחנית כלשהי – כפי שהזכרנו במאמרינו על פרשת וארא. היהדות היא מהות האדם, היא שזורה בכל הליכות חייו, היהודי חי את חייו ונושם את נשימותיו כיהודי, הוא עטוף במצוות בכל רגע מחייו, חייו הופכים להיות חיי יהודי והוא נראה ונשמע, הולך ואוכל, שותה וישן ומתעורר – כיהודי.

לא להפרדת הדת מהשגרה

היכן טמונה הסכנה הגדולה ביותר לחיי היהדות?

מה היא הסכנה הגדולה ביותר להתפתחותו החינוכית של נער צעיר?

ולהבדיל, מה הוא החשש הגדול ביותר של מנהל חברה או מפעל הפועלים בשוק תחרותי?

תשובה אחת לכולם: השגרה!

השגרה היא תופעה שמטעה את כולנו, כולנו רוצים שגרה, היא מבורכת בהיבט של הרוע, של הביטחון האישי ללא פחד ממשתנים קיצוניים העלולים לשנות סדרי עולם ולגרור לכאוס ולמהומה, השגרה מבורכת בהיבט של היכולת לקיים תהליכים ארוכי טווח ללא הפרעה ושיבוש, השגרה מבורכת בהיבט של היכולת לייצר נקודות מבחן להצלחה ולהתקדמות.

אולם, יש בשגרה גם סכנה גדולה. שחיקה, שיעמום, חוסר יצירתיות, דריכה במקום ללא התקדמות, כל אלו עלולים לגרום הידרדרות בתפוקה, זלזול בביצוע משימות, במשמעת, והגרוע מכל – חיפוש חוויות חדשות שלעיתים אינן נכללות בצד החיובי של המעשים.

בעולם החינוך ובעולם המעשה

בעולם החינוכי, ידועה ומוכרת משימת ההתחדשות וההתרעננות כמשימה חינוכית חיונית. שנות הילדות גדושות בחוויות ובהתרעננות תמידית, הילד לומד א' ב' ובכל יום מגיע עם אות חדשה, ובשלב הבא הוא לומד גם פרשת שבוע, הסיפורים החדשים מפעמים את רוחו, בכיתה גבוהה יותר הוא לומד משנה, ולאחר מכן נחשף ללימוד הגמרא המעמיק, הוא לומד תוספות ולאחר מכן ראשונים ואחרונים שמסעירים את נפשו ומאתגרים את חשיבתו.

בנקודת זמן מסוימת, הלימוד הופך לשיגרת, הילד או הנער זקוקים להתחדשות, להתרעננות, לחידוש, לחוויה מרגשת חדשה ומעוררת.

השגרה במקרים אלו מסוכנת, ומצוות קידוש החודש של פרשת בא, הירח שעולה ומגיח מדי חודש, נעלם ומתחדש – היא זו המלמדת אותנו על ההתחדשות ועל ההתרעננות הנדרשת כל העת מהיהודי, כי השגרה – אינה מניחה מקום להתפתחות, ועלולה לטמון בחובה הרגשה של חלל ריק.

גם בעולם המעשה, השגרה טומנת בחובה לצד יתרונותיה גם סכנה. מנהלי חברות או מפעלים שפועלים בעולם תחרותי אינם יכולים להניח לשגרה להשתלט על רוחם ועל רוח העובדים, שכן השגרה על כל מעלותיה מסוכנת להתחדשות ולעידנות הנדרשת מהם, להיות מעודכנים, תחרותיים, להתחדש ולהתרגען כל העת. זו

והגדת לבנג – פטר חמור

ובהמשך, אנו פוגשים את מצוות פטר חמור, כי כאמור כל עוד היה ישראל בדרכו לארץ עצמאותו, עדיין נראו 'כנפי הנשרים' של ההשגחה האלוהית, אשר נשאוהו דרך המדברות לבטח באין מחריד, עדיין היה קיום כולם תלוי במידה שווה בכוחו וגבורתו של ד'. יציאת מצרים בעצם עוד נמשכה כל אותה העת, עוד היו נתונים בתוך תהליך הגאולה, וטרם נתערערה תודעת הליכוד וההשתייכות לד'.

ואולם כאשר יימחו שרידי עקבות גלות מצרים, כאשר יהיו אדוני הארץ המבטיחה להם עצמאות ורווחה, וכל אחד ישב 'תחת גפנו ותחת תאנתו' או אז תהיה הסכנה קרובה, שמא ישקעו המשפחות והבתים בענייניהם הם, שמא תאבד להם תודעת האחדות למען משימה אלוהית. משותפת, ואדם ורכוש יתמכרו לתועלת הבית והמשפחה. אז, תהיה חשיבות מעשית למצוות קידוש הבכורות, ומשום כך נקבעה מצווה זו כאן בהקשר עם בואם ארצה והיאחזותם בה.

בעת שתיישבו בארצם, ירעו את עדרי צאנם ובקרם, יזכרו על ידי מצוות אלו את קדושת הבכורים. ראשית, בהיבט הזיכרון התמידי של האותות והמופתים, את אות הבכורים שהציל ד' מהמכה האחרונה שהייתה זו אשר הביאתם ליציאה ממצרים ולגאולה מהשיעבוד.

מצוות שזורות בתוך שגרת החיים

ובהיבט נוסף, השילוביות של מצוות אלו בשיגרת החיים, בכור הבנים שנולד קדוש לד', ובכורות הבהמה כל פטר רחם הנולד בשיגרת חיי המשפחה וחיי כלכלת המשפחה והאדמה – קדוש לד'. מצוות אלו, יזכירו כל העת, גם בימי שגרה, כי השגרה כולה משויכת ליהדות ומצוות היהדות הינם חלק משגרת חיי היהודי, ובכל עת הוא מתחדש ומתערען בזיכרון התמידי המלווה אותו.

ובדיוק בנקודה זו – משולבת במצוות פטר רחם, מגיעה מצוות החינוך שהיא חלק בלתי נפרד מאותה מהות חשובה ויסודית ביהדות – והגדת לבנג. באמצעות מצוות אלו נחנך את בנינו במהותה של היהדות ונחדיר בליבם מהות זו על כל משמעויותיה.

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ד' ממצרים מבית עבדים, ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ד' כל בכור בארץ מצרים מבקר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח לד' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה, והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ד' ממצרים.

הסיבה שארגונים גדולים עורכים כינוסי ריענון לצוותים, ומעודדים חשיבה יצירתית ויציאה כל העת מגבולות תחושת השגרה – לצד שמירה על שגרת הפעילות החיונית לתפקוד היומיומי.

חוויות מטלטלות בדרך לשגרה

עם ישראל, עם יציאתו ממצרים, עבר חוויות מטלטלות, אותות ומופתים ביד חזקה ובזרוע נטויה, מכאן ואילך עתיד העם להמשיך במסע רווי הוד לקראת כניסתו לארץ ישראל. גם המסע יהיה מלווה בחוויות יוצאות דופן, שלא יותירו מקום כלל לשגרה ולתחושת שחיקה מסוכנת.

אולם עם כניסתו של העם לארץ ישראל ולאחר ישיבת כל אחד תחת גפנו ותחת תאנתו, לאחר השלמת המסע הארוך והמייגע, ישנה סכנה מוחשית לנזקי השגרה והשפעותיה.

המצוות הראשונות של פרשת בא מעניקות אפוא את המבט למהותה של היהדות ההופכת את האדם להיות 'יהודי' על כל צעד ושעל. כך היא כאמור מצוות קידוש החודש – הראשונה שבמצוות, וכך מצוות תפילין שמהותה קשר תמידי של הלב ושל המוח לשיעבוד לבורא עולם, זה נעשה בקשירה, מדי יום. והיו לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך – למען תהיה תורת ד' בפיך.

למען תהיה תורת ה' בפיך, כי תורת ה' מסורה לציבור החי, ולא לכתב הדומם, וכן הוא אומר "בפיך ובלבבך לעשותו" (דברים ל, יד) "ואשים דברי בפיך" (ישעיה נא, טז) "ודברי אשר שמתי בפיך" (שם נט, כא) ולא לשם לימוד לאחרים בלבד אלא לשם שינון עצמי – עלינו לפנות לדברים שהופקדו בפינו, ולא לכתב הערטילאי.

ובהקשר זה מפעים להבין את הנאמר ליהושע "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך" (יהושע א, ח) המילה הכתובה תעורר בלבך תמיד מחדש את שנמסר לפיך, גם הלומד בדד ישמיע לעצמו את דבר ה' וישננו באמצעות המילה החיה. כל אחד יהיה לעצמו מבשרה של תורה והיא תמצא מסילות בלבו דרך פיו. ומכאן גם נובעת ההלכה "לא הוכשרו למלאכת שמים" (ספרי תורה, תפילין ומזוזות) אלא עור בהמה טהורה בלבד" (שבת כח ע"א). החומר עצמו שעליו כתובה תורת ה' יבטא לנו את שאמר ה' ליחזקאל: "אכול את המגילה הזאת" (יחזקאל ג, א) קבל את תוכנה בקרבך בשלמותו, החדירה בגופך עד להיותו חלק ממך.

תורת ד' הכתובה על חומר טהור, הראוי לאכילה, היא זאת המסמלת לנו את אותה מהות של – למען תהיה תורת ד' בפיך. הפה, הגוף, המוח והלב, כל מהות האדם הופכת להיות אחרת, נבחרת, ייחודית, יהודית. כך הופך האדם להיות לא אדם שיש לו דת, כי אם 'יהודי' בן העם הנבחר – להיות קדוש לאלוקיו.

לרפואת רייזא ראצב בת איטה רחל בתושח"י

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת בא תשפ"א • גליון תי"ג

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ראיה במראה

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים וְרֹאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה (וי"ב ב')
פירש רש"י, נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה
ותהיה ראויה לקדש, והראה לו הקב"ה באצבע את הלבנה ברקיע,
ואמר לו כזה ראה וקדש.

הנה אמרינן בגמרא ראש השנה (כ"ד א') עדים שאמרו ראינו הלבנה
במים, או ראינו הלבנה בעששית, או ראינו הלבנה בעבים, אין מעדיין
עליו.

שמעיון מהכא דראיית הלבנה דרך עששית [זכוכית] לא חשיב ראיה
לענין עדות דקידוש החודש.

ויש לדון מהו לענין שאר דיני עדות. וכתב בהלכות קטנות (ח"ב סי'
פ"ב) באופן שעדים ראו איש שעובר עבירה בתוך מה שנצטייר במראה
של זכוכית והכירו הכל בפירוש, דקצת יש לברר זה מגמרא הנ"ל
דקידוש החודש דלא מהני העדות, דהרי חזינן דאין להעיד על הלבנה
כשראה הלבנה במים.

א. בלבנה איכא חשש טעות

כתב בברכי יוסף (ח"י ס' ל"ה אות י"א) דכוונת ההלכות קטנות דהוה
רק קצת ראיה, דהרי יש לדחות דשאני התם דבעששית יש לטעות שמה
שראו באמת אינה הלבנה, שרק נדמה להם שזה הלבנה אבל אינה
הלבנה ודאית, אבל אם הכירו הדבר באופן שאי אפשר לטעות אכתי
יש להסתפק אם מקרי ראיה.

[והביא שם בברכי יוסף דהמפרש בראש השנה כתב דטעמא דקידוש החודש
משום דילמא טעה. ומציין לדברי השבות יעקב. ועיין שם בשבות יעקב (ח"א סי'
קכ"ו) שכתב דשאני קידוש החודש דיש לחלק ולומר דהחמירו דבעינן דרישה
וחקירה האם כזה ראיתם או כזה משום שקלקלו הבייתוסים, וכמבואר ברמב"ם
(פ"ב מהל' קידוש החדש ה"ב) דמהאי טעמא בעינן בזה דרישה וחקירה].

ב. כזה ראה וקדש

בתשובות עין יצחק (ח"א אה"ע סי' ל"א אות ג') כתב דמקידוש החודש
אין ראיה דכתיב 'כזה ראה וקדש', ואם כן על כרחך בעינן דוקא דיראו
את עצם הלבנה ולא על ידי מראה. [ומדברי הברכי יוסף הנ"ל מתבאר
דטעם הוא דחיישינן לטעות].

ג. מצטרף גם לפסול

הנה נמצא מן האמור, דיש לומר דראיה על ידי מראה מועילה לענין
עדות. ויש לעיין אם עד פסול ראה במראה, ושני עדים כשירים ראו גוף
המעשה, האם העד פסול פוסל את כל העדות. וכן היה נלע"ד בדאמת
חשיבא שראו דבר אחד.

לשאר דיני התורה

הנה יש לעיין מהו הדין לשאר דיני התורה: א. לענין ברכה. ב. לענין ראיה
תוך ל'. ג. לענין איסור הסתכלות.

ב. לענין ברכה

הנה יש לעיין בראה מלך או חכם או אילן וכיוצא בו משאר מילי
שמברכין על ראייתם, האם מברך כשלא ראה גוף הדבר, אלא ראה

דרך מראה.

וכתב בתשובות בצל החכמה (ח"ב סי' י"ח) דאינו מברך, דדוקא לענין
עדות אם אין לחוש לטעות יועיל במראה וכהנ"ל, וטעמא דסוף סוף
ביררו המציאות, אבל לענין ברכה לא יועיל מה שרואה במראה דבעינן
ראיית עצם הדבר.

לפי זה נראה דלענין הדין דאינו יכול לברך ברכת הראיה אם ראה
תוך ל' יום, אם ראה במראה תוך ל' יום לא חשיבא ראיה ויכול לברך
אחר כך.

ב. לענין ברק

כמו כן הרואה ברק במראה, אינו מברך דאינו רואה גוף הברק. [וכן
איייתי בספר בסתר רעם בשם רבנן בתראי].

ויש לעיין מהו בהיה בחדר והחדר נתמלא אור מפאת הברק, האם
מברך כיון דאינו רואה הברק אלא רק דרך החלון. והנה כמדומה דנהגו
עלמא לברך. ונצטרך לחלק דמכל מקום רואה גוף האור משא"כ
במראה אינו רואה אותו.

אך תיקשי דאם רואה במראה, אם כן גם יש אור לפני המראה
מחמת הברק. ויש לומר דאיירי בגונא שאינו רואה אור זה.

ג. לענין איסור הסתכלות במראה

הנה כתבו הפוסקים דאסור להסתכל באשה אף במראה, דטעם
האיסור משום הרהורא, וזה איכא גם בראה במראה. וכך מבואר
בתשובות מנחת יצחק (ח"ב סי' פ"ד) ובתשובות מערכי לב (להאב"ד קישנוב
סי' ג') ובתשובות מנחת אלעזר (ח"ב סי' כ"ה).

והא דבכיוור כתב האריז"ל (בלקוטי תורה פי' ויקהל) דראה הכהן פני
האשה והסיר ממנה את העבירה, כתב במערכי לב (שם) דהיה לפי שעה
ולשם מצוה. ובמנחת אלעזר (שם) כתב דמקום המקדש והשראת
השכינה שאני דלא אתי לידי הרהורא.

קיבלו אותו ועבדו ופסלו בנו

הנה איתא במשנה בראש השנה (סוף פרק קמא, כ"ב א') אב ובנו שראו
את החדש, אע"פ שהם קרובים, ילכו שניהם להעיד על החודש, לא
מפני שמצטרפין זה עם זה, אלא משום דשמא יפסל אחד מהן ויצטרף
השני עם אחר.

תו איתא התם דאמר רבי יוסי, מעשה בטוביה הרופא שראה את
החודש בירושלים הוא ובנו ועבדו משוחרר, וקיבלו הכהנים אותו ואת
בנו, מפאת דסברי כרבי שמעון דקרובים כשירים לעדות החודש,
ופסלו את עבדו אע"פ שהיה משוחרר, וכשבאו לפני בית דין, קיבלו
אותו ואת עבדו אבל פסלו את בנו.

והקשה במנחת חינוך (מצוה ד' אות י"ז) הא קיימא לן (מכות ה' ב') שאם
נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטילה, והא בהך עדות נמצא
קרוב או פסול, דהרי לדעת הכהנים היה העבד פסול ולדעת הבית דין
היה בנו פסול, והאיך מהני העדות.

ויש לדון ליישב, דאיירי הכא שהקרוב בא לראות החודש בלא כוונה

להעיד ואם כן אינו פוסל את שאר העדים.

א. באו לראות ולא להעיד

הנה בכל עדות אם היה צירוף קרוב או פסול, שואלים הקרוב או פסול אם למחוי אתו או להעיד אתו, דאם הפסול נתכוין להעיד פוסל כל העדים, אבל אם בא רק לראות אינו פוסל.

ואם כן יש ליישב קושיין, דנימא דאירי הכא שכולם באו לראות החדש בלא כוונה להעיד עליו, ורק אחר כך החליטו להעיד.

ב. אם כולם לא נתכוונו להעיד

אך כתב במנחת חינוך דהא איתא בש"ך (סי' ל"ו סק"ג) דהא דאמרין דאם הקרוב או פסול באו לראות אינם פוסלים, היינו דוקא אם הכשרים נתכוונו להעיד, ואז הקרוב או פסול שנתכוין לראות אינו מבטל עדות הכשר שנתכוין להעיד, אבל אם הכשרים גם כן לא נתכוונו להעיד, אף דבעדים כשרים אין צריך כוונה להעיד, מכל מקום כיון דיש קרובים על ידי צירוף פוסלים את הכשרים אף דהקרוב או פסול גם כן לא התכוין להעיד.

מעתה נמצא דבנידון דידן, אם כולם לא כווננו להעיד, הא יפסול הקרוב, ואם כולם כווננו להעיד, שוב יפסלו הקרובים את העבד. [ואין לומר שהקרוב לא כוון להעיד אבל העבד כוון להעיד, דהרי אם כן לפי דעת הכהנים, העבד יפסול את הבן]. ונשאר בקושיא.

ובזה העירוני דיש לומר דהסתכלו בהלבנה על תנאי שמי מהם שיתקבל לעדות מכוון לעדות, דאם הבן יתקבל, רק הוא מתכוון לעדות ולא העבד, ואם העבד יתקבל רק הוא מתכוון לעדות ולא הבן.

ג. הקושיא לרבי יוסי

הנה קושיא הנ"ל דהמנחת חינוך, היינו אף אם נימא דלא כהש"ך הנ"ל, דהא איתא התם במשנה שרי יוסי הביא האי מעשה שהיה בטוביה הרופא, והרי רבי יוסי סבירא ליה (מכות ו' א') דבדיני נפשות בנמצא אחד קרוב או פסול, פוסל אף אם הקרוב או הפסול לא התכוין להעיד אלא בא לשם רק לראות, ודוקא בדיני ממונות אינו פוסל ותתקיים העדות בשאר העדים.

ולכאורה עדות דקידוש החדש דמי לעדות דדיני נפשות, דהרי ביארו בתוספות (שם ד"ה אמה) שהחילוק בין דיני ממונות לדיני נפשות, משום דמקישין שני עדים שלשה עדים, ובשלמא בדיני נפשות דבשנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה לגמרי ומעתה אינה מועלת לכלום, הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי, משא"כ בדיני ממונות כיון דבשנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי דחייב לו שבועה, לכך שלשה נמי נמצא אחד מהן קרוב או פסול ותתקיים העדות בשאר עדים.

מעתה בקידוש החדש דבשני עדים אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, בטל העדות לגמרי, אם כן הכי נמי בשלשה עדים יפסול אף בלא כוונה. ואם כן תיקשי לרבי יוסי אמאי לא פסל הקרוב את שאר העדים.

אך כתב בישועות ישראל (סי' ל"ו עין משפט סק"א) דיש לומר דבאמת שיטת רבי יוסי היינו דוקא בדיני נפשות, אבל בעדות דקידוש החדש לרי יוסי לא יפסול הקרוב את שאר העדים, כיון דעדות מיוחדת כשר בקידוש החדש לא דמי לדיני נפשות.

ליישב בעוד כמה דרכים

הנה יש לדון ליישב קושיית המנחת חינוך בעוד בכמה אנפי:

א. בעיני הגדה בבית דין

הנה באמת קושיא זו הקשה בתוספות ר"ד (בבא בתרא ק"יג ב') מכח רישא דמתניתין הנ"ל דאיתא התם שילכו כל הקרובים להעיד על החדש, ותיקשי הא נמצא אחד מהם קרוב או פסול, ואם כן כל אחד יפסול את השני.

והעלה מכאן כדעת תוספות דהפסול בנמצא אחד מהם קרוב או פסול היינו דוקא אם יש הגדה בבית דין ביחד, אבל אם לא העידו ביחד, אין הפסול פוסל את הכשרין בראייה בלבד אע"פ שנתכוונו להעיד.

ואם כן מיושב שפיר גם קושיית המנחת חינוך, דהרי בהמשנה אירי

שמלכתחילה הבית דין לא קיבלו את הקרוב ולא העיד לפני הבית דין. ונצטרך לומר דהא שהיו אצל הכהנים וקיבלו הקרוב לא חשיבא הגדה. אך אכתי תיקשי לאידך שיטות דלא בעינן הגדה בבית דין.

ב. לא ראו זה את זה

הנה כתב במנחת חינוך (שם) דיש לומר דאירי הכא שלא ראו זה את זה, ואם כן הם כמו ב' כתי עדים ואין בהם דינא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול.

אך איתא במשנה במכות (ו' ב') היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע, בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת, ואם לאו הרי אלו שתי עדיות. אמנם כל זה בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות גם באינם רואים זה את זה מצטרפים ביחד.

מעתה כתב במנחת חינוך, דמכיון דבדיני ממונות כשר עדות מיוחדת אע"פ שהעדים לא ראו זה את זה, דגם בכהאי גוונא חשיבא כת אחת, אם כן נימא דאם אחד מהן קרוב, פוסל את שאר העדים, אע"פ שלא ראה את העדים האחרים, ואם כן אכתי תיקשי קושיין.

אמנם לא מצאתי מי שיאמר שאם לא ראו זה את זה, ונמצא אחד מהעדים קרוב שפוסל את כולם, ומשמע דעת כל הפוסקים דאין פוסלים אף בדיני ממונות שעדות מיוחדת כשר.

והא דהקשה בתוספות ר"ד ולא תירץ כהנ"ל שלא ראו זה את זה, צריך לומר דבסתמא אירי שראו ביחד.

ג. שני עדים שהקרוב היה שם

הנה בש"ך (סי' ל"ו סק"ה) כתב דהא דפסלינן בנמצא אחד מהם קרוב או פסול, דוקא כשיש שני עדים שהיה שם, דאם לא כן מנא לן דהיה שם. ואם כן נימא דהכא ליכא שני עדים שמעידין דכל אחד היה שם בעת ראיית החדש.

אך לא יעלה ארוכה כאן, דהא על כל אחד מהקרובים יש שני עדים, דהיינו הקרוב השני והעד המשוחרר.

והרי בפשוטו קרוב יכול להעיד על קרובו שהיה שם, דכל הנידון לפסול העדות. והרי חזינן דדו במהריב"ל (ח"ג סי' כ"ה הקרה י"א) דחשיב שתי כתי עדים המכחישים זו את זו אף בקרובים להדדי, ואם כן הדרא קושיית התוספות ר"ד על השיטות דלא בעינן הגדה.

עדות החדש יכול להזימה

הנה איתא במשנה בראש השנה (כ"ה ב') לענין קידוש החדש, שאם ראוהו שלשה והן בית דין, יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד, ויעידו בפניהם ויאמרו מקדוש החדש מקדוש. ומפרשין (כתובות כ"א ב') דטעמא שאין השלשה לבד מקדשין את החדש, שהם יהיו גם העדים וגם הדיינים, משום דאין עד נעשה דין.

והנה כתבו תוספות (שם ד"ה הנח) יש מפרשים דטעמא דאין עד נעשה דין, מפאת עדות שאי אתה יכול להזימה, דאם העדים נעשו דיינים הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, שהדיינים לא יקבלו הזמה על עצמן. ותמה בפני יהושע (קונטרס אחרון כתובות שם) מדוע אין עד נעשה דין בעדות דקידוש החדש, הרי בקידוש החדש לא שייך להעניש העדים בכאשר זמם, ואם כן לא שייך בה עדות שאתה יכול להזימה.

א. תרי תירוצים בתוספות ריש מכות

הנה הקשו תוספות (ריש מכות) בעדים שמעידין באיש פלוני שהוא בן גרושה, הרי כיון דאם הוזמו אינם נעשין בן גרושה, אם כן גם כשלא יוזמו היאך יעשה על פיהם בן גרושה, והא הוי לה עדות שאי אתה יכול להזימה ואין זה עדות.

ותירצו בתוספות ב' תירוצים, חדא, דהכא כיון דלוקין הוי כאשר זמם והוי שפיר עדות שאתה יכול להזימה.

תו תירצו, דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא חיישינן כלל באתה יכול להזימה, דהרי נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול להזימה מקרא דכאשר זמם, והא מוכח בגמרא דכאשר זמם לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה ולא קאי כלל עליה בשום צד שבעולם, דהרי אין אומרים יעשה זה בן גרושה תחתיו.

מעתה קושיית הפני יהושע תליא בשני התירוצים הנ"ל של תוספות,

היחיד, ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש החדש, שאין היחיד נאמן על ידי עצמו.

ומקשינן בגמרא כתובות (כ"א ב') דאי סלקא דעתך דעד נעשה דיין, למה צריכין לצרף עוד שני אנשים, הרי הבית דין שהם שלשה, יכולין לישראל במקומם לקדש החדש, דאע"פ שהם העדים מכל מקום הם יכולים להיות גם הדיינים.

ומתריצין דהנה לעדות החדש שהוא דאורייתא ואין עד נעשה דיין, משא"כ בכגון קיום שטרות שהוא רק מדרבנן אם כן מקילין דעד נעשה דיין.

והנה יש לעיין מהו סברת הגמרא בהסלקא דעתך דעד נעשה דיין. [ונפקא מינה בזה גם למסקנה]:

א. האם יצטרכו קבלת עדות

הנה לחד גיסא יש לבאר הסלקא דעתך, דבאמת לא יצטרכו קבלת עדות כלל, דהרי מכיון דעד נעשה דיין והם ראו החדש אם כן הם נעשים דיינים גם בלא הגדת עדות כלל.

אך לאידך גיסא יש לבאר דלעולם גם לסלקא דעתך בעינן הגדת עדות, אלא קושיית הגמרא שאם עד נעשה דיין, סגי שיצרפו רק דיין אחד, וכך כל אחד מהם יעיד בפני שלושה. משא"כ אם אין עד נעשה דיין, בעינן לצרף שני דיינים אחרים כך יהא שני עדים שיעידו חוץ מהג' אנשים שהם הבית דין.

ב. נעשו דיינים לשמוע את עצמם

הנה מצאנו בזה סתירה, דלחד גיסא מצאנו כהצד הראשון דלא בעינן הגדת עדות כלל, דהנה איתא בגמרא (שם) לענין קיום שטרות, בשלשה שישבו לקיים את השטר, ושנים מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר, השנים מעידין לפני זה שאינו מכיר, ואמרין דשמעינן מהכא דעד נעשה דיין.

והקשו קמאי היכי מעידין המכירין בפני זה שאינו מכיר, הא לקבלת עדות בעינן שלשה, וכתבו בר"ן וברשב"א (שם) דאין צריך להוסיף דיינים, דהרי כאשר השנים מעידין שמכירין החתימה, נעשו באותה שעה גם דיינים לשמוע דברי עצמם, כיון דבקיום שטרות עד נעשה דיין.

[ומצאנו עוד תירוצים בקמאי, דברמב"ן הובא בשיטה מקובצת כתב דאירי שמוסיפין עוד אחד והלכך כל אחד מעיד בפני שלושה. עוד כתב ברמב"ן דאירי שהשלישי יחיד מומחה. וברא"ש כתב דשמעינן מינה דבקבלת עדות דקיום שטרות הקילו דסגי בפני אחד].

ואם כן לכאורה נימא הכי גם לענין עדות דקידוש החדש, דכאשר אחד מהם מעיד שראה את החדש, הוה גם דיין לשמוע דברי עצמו, ונמצא שמעיד בפני ג' דיינים, ואם כן לא בעינן להוסיף דיינים כלל.

ג. לענין קידוש החדש מבואר לא כך

אמנם תיקשי, דלאידך גיסא הרי לכאורה בר"ן מבואר כהצד השני, דהרי כתב לענין עדות דקידוש החדש, דלאו למימרא דסלקא דעתך דלא יצטרכו קבלת עדות, אלא קושיית הגמרא למה צריך לצרף שנים, הרי סגי שיצרפו אחד, וכך כל אחד מהם יעיד בפני שלושה.

ותיקשי אמאי לענין קידוש החדש אף אי עד הוה נעשה דיין הוה מצרכין להוסיף, הרי לפי מה שכתבו לענין קיום שטרות, בשעה שמעיד נעשה נמי דיין לשמוע דבר עצמו, אם כן מכיון שכל השלשה ראו הלבנה, לא צריכין להוסיף דיינים כלל, אלא יאמרו שראו את החדש ויקדשו את החדש ויהיו גם עדים וגם דיינים. וקשה סתירה דברי הר"ן.

יסוד הגרע"א

הנה כתב הגרע"א ליישב הסתירה בר"ן וכדלהלן:

א. ב דינים בדיינים

הנה בתשובות הגרע"א (ח"ג סי' ט"ו) כתב ליישב סתירת הר"ן, דהנה איכא ב' דינים בדיינים, חדא, דבעינן שהעדים יעידו לפני ג' דיינים, ושנית, דבעינן שהג' דיינים יפסקו את הדין.

מעתה כתב הגרע"א, דאף להר"ן ורשב"א שבשעה שמעיד מצטרף גם לשלושת הדיינים, היינו רק לענין דין הראשון, שחשיבא הגדת העדות בפני שלושה, אבל לענין דין השני אינו כן, דהרי השומע את עצמו לא יוכל לפסוק על סמך שמיעתו, דהרי ידיעתו הוה גם בלא אמירתו שהרי ראה החדש בלילה, ומה יוסיף תת כח מה שאומר

דהנה בשלמא לתירוץ הראשון לא קשה, דהרי גם בעדות דקידוש החדש מתקיים כשאר זמם במלקות, אמנם לתירוצא תניינא דתוספות דבמלקות דלא תענה לא מתקיימא הזמה, נמצא דבעדות דקידוש החדש לא מתקיימא הזמה, ואם כן שפיר תיקשי אמאי בעינן הכא עדות שאתה יכול להזימה.

ב. אינו כאשר זמם לעשות אחיך

אבל הגרע"א (קמא סי' קע"ו) כתב דאף לתירוצא קמא הנ"ל, אין בעדות החדש שהזמנו מלקות דלא תענה, דדוקא בכאשר זמם לעשות לאחיק בעי יכול להזימה, אבל היכא דלא העידו כלל על אחיך, לא צריך שיהיה יכול להזימם, ואם כן עדות דקידוש החדש לא הוה בכלל אשר זמם. ואם כן קושיית הפני יהושע לכולי עלמא.

ג. דרישות וחקירות

הנה ראיתי בספר משכנות הרועים שכתב ליישב קושיית הפני יהושע, דהנה אמרינן בגמרא סנהדרין (מ"א ב') דדינא דדרישות וחקירות, שחוקרים העדים על המקום והזמן, הוא מפאת דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, דהרי אם העדים אינם מעידים על המקום והזמן המדויק, שוב אי אפשר להזימם עדות זו ולומר לעדים שהם היו באותה שעה במקום אחר, והוה עדות שאי אתה יכול להזימה.

ודעת הנודע ביהודה (קמא אה"ע סי' ע"ב) דלפי זה בהני עדויות דלא בעינן יכול להזימה, כגון בבן גרושה לתירוץ הב' דתוספות, אין דרישה וחקירה מעכבת.

אמנם בבית הלוי (ח"ג סי' ו') וחזון איש (ע' באה"ע סי' י"ט ס"ק ה') נחלקו על הנודע ביהודה, דנהי דלהאי תירוץ דתוספות לא בעינן עונש דכאשר זמם, מכל מקום בעינן שיהא עדות שאתה יכול להזימה כדי שיהא עכ"פ אפשרות ביטול העדות על ידי הזמה כדי שנחזיק העדים בחזקת עדי שקר, וזה יליפנן נמי מקרא דכאשר זמם. ואם כן דרישה וחקירה מעכבת.

מעתה כתב במשכנות הרועים דאין עד נעשה דיין אף בקידוש החדש, דבעינן שיוכלו לבטל העדות, והרי אם עד נעשה דיין, הדיין לא יקבל הזמה על עצמו, אם כן ליכא גם אפשרות ביטול.

ד. שאני דרישה וחקירה

אך לעני"ד יש לעיין בזה, דיש לדון דדוקא דינא דדרישה וחקירה בעינן אף בעדות דבן גרושה, דקפדינן דנוכל לבטל העדות מכח דרישה וחקירה, אבל אם לא נוכל לבטל העדות מחמת סיבה אחרת לית לן בה היכא דליכא עונש.

ונפקא מינה לדינא בזה, בעדים הקרובים לדיינים דמיפסל משום עדות שאי אתה יכול להזימה, היאך יהא בעדות בן גרושה ובן חלוצה, [אם לא נימא כהנודע ביהודה (שם) דפסולים מפאת דינא דמשפט השוה לכולכם אע"פ דלא בעינן עדות שאתה יכול להזימה. ובית הלוי (שם) פליג].

בנודע ביהודה כתב דהא דעדים הקרובים לדיינים פסולים, מפאת דינא דמשפט השוה לכולכם, אבל עשאא"ל לא בעינן, וכי דאף מה"י לא בעינן בדיני ממונות דא"ל"כ הא יאמר העד הראשון לחיבו שבועה באתי, ובבית הלוי ח"ג סי' ג' תמה דאם לא בעינן יכול להזימה א"כ עדים הקרובים לדיינים, דכל שרשם מפאת עשאא"ל אמאי ניבעי.

ה. טעמא דהשר מקוצי

בעיקר תירוצא דמשכנות הרועים, אכתי תיקשי קושיית פני יהושע על טעמא דשר מקוצי (מובא בקצות החושן סי' ז' סק"ד) דטעמא דאין עד נעשה דיין, משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, ואע"פ שאכתי אפשר להזימו בבית דין אחר מכל מקום לא ייענשו, דהרי אם הוזה אגלאי למפרע דלא היתה קבלת עדות בבית דין, דאגלאי מילתא דהדיינים היו פסולים.

והשתא בקידוש החדש הא בלאו הכי ליכא עונש, ואפשרות של ביטול העדות יהא אף אם עד נעשה דיין, דהרי יכולים להזימם בבית דין אחר ולא יתבטל העדות.

אין עד נעשה דיין

הנה איתא במשנה בראש השנה (כ"ה ב') לענין קידוש החדש, שאם ראו הלבנה שלשה והן בית דין, יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל

לעצמו. והלכך בקידוש החודש בעינין להוסיף רביעי.

משא"כ בקיום שטרות דהנך דמכירין חתימת העדים שחתמו בהשטר, הא אין צריכים להעיד לפניהם, [דהרי הם הוי כראוהו ביום], וכל העדות רק לגבי השלישי שאינו מכיר חתימת העדים, בזה שפיר אמרינן דהשנים שמעידין על החתימה מצטרפין להיות גם דיינים לשמוע דברי עצמם, דהרי הכא לא בעינן אלא לדין הראשון שיעידו לפני ג', אמנם לענין דין השני הרי המעדיין מכירין את החתימה וחסר רק עדות להדיין השלישי, ושפיר נימא דנעשו דיינין לשמוע דברי עצמם.

ב. הוכחת הגרע"א

הנה הגרע"א הביא ראייה לדבריו מסוגיין בכתובות (שם) דאמרינן שמע מינה מהא דקיום שטרות [שהבאנו באות ב' הניל], דדיינים המכירין חתימת יד העדים אין צריך להעיד בפניהם, דהרי השני דיינים המכירין החתימה לא צריכין לשמוע עדות. [ופירשו בתוספות דסלקא דעתך דגורנין משום ראית לילה, והר"ה כתב דאיירי בראוהו בלילה]. ותיקשי מאי ראייה, הא מעידין בפני השלישי שאינו מכיר החתימה, ואם כן [להצד השני הניל] הוינן נמי מעידין לעצמם.

אלא חזינן דלא מהני, מפאת דהם בעצמם הא ידעי, אלא להאי סלקא דעתך ידיעתם לא הוה מהניא, [אם נימא דבעינן שני עדים גמורים], אם כן לא יוסיף תת כח מה שישמעו מעצמם.

ג. אכתי תיקשי לרמב"ן

אמנם יש לדון בדברי הגרע"א, דאכתי תיקשי האי קושיא לדעת רמב"ן דאיירי במוסיפין עוד דין, אם כן מאי ראייה דאין צריך להעיד בפניהם הא הכא העידו לפני שלשה אחרים, וכמו בקידוש החודש בראוהו בלילה אם עד היה נעשה דין היה מהני בהוסיפו רביעי.

ויש ליישב דבקדוש החודש דהיה מועיל בהעידו לפני רביעי היינו דוקא כאשר השלשה ששמעו מודיעים לראשון שהעיד לפניהם שקיבלו העדות, [דמצד שרואה הגדת עדותו להם, יש לומר דלא מהניא כשם שלא מהני שמיעתו לדברי עצמו דבלאו הכי הא יודע], והכא בקיום משמע דמעידים לפניו וחותרים מיד לפני שאומר להם שהעידו לפניו. אבל יש לעיין בהאי תירוצא דיש לחלק בין שמיעתו את עצמו דלא מהניא כיון שידוע בעצמו, לבין ראית עדותו לאחרים.

נפקא מינה לדידן

הנה דעת הר"ן והרשב"א הנ"ל דבגוונא דעד נעשה דין, עד המעיד

עניי שבת

כתב במגן אברהם (סי' ש"ח ס"ק מ') דבהניח על האש שמן קרוש הוי כמו הניח דבר יבש ואין בישול אחר בישול, אע"פ דאחר כך נימוח, וכתב הגרע"א דהא תינח בהניח על האש והלך ולא עשה דבר ואחר כך נימוח, דבכהאי גוונא הרי הניח אוכל, אבל במערה כל הזמן הא השתא מבשל משקה.

ולמה שכתבנו דחשיב שהוא מבשל גם אחר כך בכל משך הבישול, אם כן נימא דגם בגוונא דהמגן אברהם חשיב שמבשל כל הזמן, ואם כן חשיב שבשל דבר לח.

ג. שאני לענין דבר יבש

וכי תימא דיש לחלק דגוונא דהגרע"א עדיף, דאף אם נימא דלא כהמנחת חינוך הכא שאני שהניח אוכל ומתייחסת פעולתו לאוכל. אך לכאורה לא שייך למימר הני חילוקים בדיני דאורייתא. ואולי קאי הגרע"א דמדינא אין בישול אחר בישול במשקין ורק חומרא וזוהי סבירא ליה לחקל, ומחמירין רק היכא דפעולתו היתה באוכל. ודחוק.

מעשה מבשל

הנה שיעור מלאכת בישול בגרוגרת, ודן במנחת חינוך (מצוה ל"ב מלאכת אופה) אם הניח פחות מגרוגרת בצק בתנור, ותפח הבצק בתוך התנור ונעשה כגרוגרת, פטור ממלאכת שבת, דבשעת עשיית המלאכה לא היה כשיעור.

א. הבישול מתייחס אליו

הנה לכאורה הא הבישול מתייחס אליו ומה לן בזה דתפח אחר כך, והוי כזורק סכין על בהמת חולין ובשעה שעף הסכין באויר אדם אחר הקדיש בהבמה, דיש כאן לאו דשחוטין חוץ. וכן הוי כזורק חפץ ברשות הרבים, ובשעה שהחפץ עף באויר, עשו מחיצות במקום ההנחה, ונמצא דנעשית רשות היחיד קודם שהחפץ נח, דלכאורה עבר על מלאכת הוצאה. [ועיין בשבת (צ"ט ב') ובפירוש על שם הר"ן (שם) דיש למילף שיהא חיב].

ב. הניח דבר יבש

אך מדברי הגרע"א (גליון סוף סי' רנ"ג) יש ללמוד כהמנחת חינוך, דהנה

בעה"ת ניתן לקבל את
הגליון מידי שבוע במייל:
L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

פרשת בא

קיום הבטחת ברית בין הבתרים בדקדוק

ומעתה כיון שאמרו חז"ל שהקב"ה לקח את ישראל 'גוי מקרב גוי' משום שישאל היו דומים במעשיהם למעשה המצריים, א"כ לכאורה מן הדין אין להם לקבל שכר פעולתם, שהרי היו במצב שרח"ל לא עבדו את אדונם הקב"ה, ואדרבה ניהא ליה שלא ליסתריה עבדיה.

אלא שהקב"ה הפליא את חסדו ואעפ"כ נתן להם שכר פעולתם. וזוהי ביאר הפסוק בתהלים (קה, לה) 'ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל', ותרגם יהונתן ואין בשבטיו כושל ולא איתדנו עם מצראי למתקטלא. וכוונתו שמן הדין היו ראויים למות עם המצרים שהרי מה הללו עובדי ע"ז אף הללו, אלא שרק מחסד ה' היה שאין בשבטיו כושל.

ולפ"ז מבואר מה שאמר דוד ויוציאם 'בכסף וזהב', ולכאורה צ"ב מה השבח בזה, הרי היו חייבים בתשלום משום שכר פעולתם, והביאור בזה ע"פ המשך הפסוק 'ואין בשבטיו כושל' היינו שבאמת היו ראויים להיות נדונים למיתה יחד עם המצריים, אלא שמחסדי ה' יתברך שלא היה בהם כושל, ועדיין שכר פעולתם לא היה מגיע להם שהרי התוקף עבד בטל אינו צריך לשלם לאדוניו, אלא שגם זה היה מחסדיו יתברך 'ויוציאם בכסף וזהב' שנתן להם שכר פעולתם, והוא משום שדן אותם כמי ש'אין בשבטיו כושל' וזהו חסד ה' להחשיב כך את ישראל.

ולפי המבואר נמצא, שזכית ישראל בבית מצרים תמורת עבודתם היה זה מחסדי ה'. ולכאורה קשה מהגמרא ברכות הנ"ל שמשמע שהטעם שזכו בבית מצרים היה בגלל ההבטחה שנאמרה לאברהם אבינו 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול'.

והנה בילקוט שמעוני (שלח רמז של) כתב על הפסוק 'וישובו ויחנו לפני פי החירות', כאן נתקיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, לפי שכל אוצרות יוסף היו שם, וקשה שהרי כבר קיים ה' הבטחתו במה ששאלו ממצרים כלי כסף וזהב.

וביאר הפרשת דרכים שבית מצרים היתה תמורת עבודתם, ואילו מה שקיבלו מבית הים היה מחמת ההבטחה של הקב"ה לאברהם וזהו 'ואחרי כן' יצאו ברכוש גדול, דהיינו זמן אחר יציאת מצרים שהרי בכל מקום 'אחרי' הוא מופלג, אלא שאם לא היו זוכים לבית מצרים היה מקום לאברהם לחשוב שמה שקיבלו בבית הים היה כתמורה לעבודתם, ונמצא שעדיין לא נתקיים בהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול, וכדי שלא יאמר אותו צדיק שמה שקיבלו בבית הים היה שכר לעבודתם, ועדיין לא התקיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, הוצרך לתת להם שכר עבודתם בבית מצרים ואע"פ שלא הגיע להם, וכל זאת כדי שגם אברהם יסכים שמה שקבלו אח"כ בבית הים היה בזה קיום ההבטחה של יציאה ברכוש גדול, עכ"ל הפר"ד, ועי"ש עוד בזה.

'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' - שתי פעמים

א] בברית בין הבתרים נאמר לאברהם אבינו 'ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (בראשית טו, יג - יד) נראה לכאור את קיום ההבטחה של 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול'.

גמרא בברכות (ט, א) 'דבר נא באזני העם וגו', אמרי דבי רבי ינאי אין נא אלא לשון בקשה, אמר ליה הקב"ה למשה, בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק, ועבדום וענו אתם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, וידועה הקושיא מדוע זקוק הקב"ה לטעם שלא יאמר אותו צדיק, הרי גם בלא הטענה של אברהם אבינו יש לקיים את ההבטחה.

ובפרשת דרכים (דרוש ה') סלל דרך חדשה בענין זה, שהנה יש לדון האם היו המצרים מחויבים לתת לישראל תשלום שכר פעולתם עבור מה שעבדו אצלם, שבגמרא ב"ק (צז, א) הקשו על רב הסובר שעבדים כקרקעות, והאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב, התוקף בעבדו של חברו ועשה בו מלאכה פטור, ואי סלקא דעתך עבדא כמקרקעי דמי אמאי פטור, ברשות מריה קאי [-בגזילת מטלטלין פטור מלשלם על השימוש ואילו קרקע כיון שאינה נגזלת משלם על ההנאה], ותירצו, הכא במאי עסקינן שלא בשעת מלאכה. ופרש"י שלא בשעת מלאכה, בשעה שאינם רגילים לעשות מלאכה, או שאין עכשיו מלאכה לבעליו לעשות וכו', וחזרו והקשו, מי ניהא ליה דליכחוש עבדיה, ותירצו, אמרי הכא נמי ניהא דלא ליסתריה עבדיה, ופרש"י ז"ל דלא ליסתריה עבדיה, שלא ירגיל להיות בטל ומתעצל. ומתבאר שהמשתמש בעבדו של חברו ועשה בו מלאכה, אם מבטל אותו ממלאכת רבו חייב, אך אם אינו מבטל אותו ממלאכת רבו פטור ואע"פ שהעבד מאבד מכוחו בגלל עבודה זו.

והנה אין ספק שישאל היו עבדים למקום, וכמו שאמר הכתוב (ויקרא כה, נה) 'עבדי הם', ופרעה השתמש בעבדיו של מקום ועשה בהם מלאכה, ואם ישראל היו עושים רצונו של מקום, פשיטא שהיו המצריים חייבים לשלם שכר פעולתם, לפי שביטלו אותם ממלאכת רבם, שהרי לא היו יכולים לקיים את המצוות בגלל השעבוד, ואין לך מבטל ממלאכת רבו גדול מזה, אך אם לא היו עושים רצונו של מקום, פשיטא שפטורים מלשלם שכר פעולתם, שהרי לא ביטלו אותם ממלאכת רבם, ואדרבה, ראוי להחזיק להם טובה שאפשר שמחמת השעבוד לא היה להם פנאי לחטוא, כדברי הגמ' דניחא לאדון 'דלא ליסתריה עבדיה'.

הצלת ישראל למעלה מדרך הטבע - בזכות האחדות

[ב] וצריך ביאור מדוע באמת הקב"ה עשה לישראל ניסים וניתן להם פעמיים רכוש גדול וכדברי הפר"ד, והרי בני ישראל היו בשפל המדרגה וכמו שאמרו חז"ל (מדרש תהילים טו, ה) שבזמן שעמדו ישראל על הים היו בדין, שהיה עליהם קטרוג ש'הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז'.

וביאר בזה במשך חכמה (פרשת בשלח יד, כט) על פי דברי חז"ל (ילקוט שמעוני בשלח רמז רל"ד) על הפסוק (יד, כב) 'והמים להם חומה', שירד סמאל ואמר לפניו רבש"ע לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים ואתה עושה להם נסים, והיה משמיע קולו לשר של ים ונתמלא עליהם חימה ובקש לטבען, מיד השיב לו הקב"ה שוטה שבעולם וכי לדעתם עבודה, והלא לא עבדו אלא מתוך שעבוד ומתוך טרופ דעת ואתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון וכו'. ויש להקשות למה סמאל בא לקטרג דווקא בזמן קריעת ים סוף, והרי היה יכול לקטרג כבר בזמן שנעשו להם ניסים במצרים.

ויסד בזה, שמצאנו בדרכי התורה שבחטא של יחיד במצוות מעשיות, כגון עבודה זרה, שפיכות דמים ועריות יש עונשים חמורים כגון מיתה, מלקות, אך בעבירות שבין אדם לחברו, כגון מחלוקת, לשון הרע וגזל העונש קל יותר. אולם כל זה בחטאים של יחיד, אך בחטאי צבור מצינו להיפך, כמו שאמרו

בירושלמי (פאה פ"א ה"א) שדורו של דוד כולן צדיקים היו, ועל ידי שהיו בהם דלטורין היו נופלים במלחמה וכו', אבל דורו של אחאב, עובדי ע"ז היו, ועל ידי שלא היו בהם דלטורין היו יורדים למלחמה ומנצחים.

ושורש הדברים, שאם הצבור נשחתים בע"ז ועריות על זה נאמר (ויקרא טז, טז) 'השוכן אתם בתוך טומאתם'. אבל בנימוסיות ומידות, לשון הרע ומחלוקת, על זה כתוב (תהלים נו, ז) 'רומה על השמים' היינו שכביכול הקב"ה מסלק שכינתו מהם. וגדולה מזו אמרו (יומא ט, א) שמקדש הראשון חרב מפני שעברו על ג' עבירות חמורות, ומקדש שני חרב מפני שנאת חנם, והחורבן השני חמור יותר שהרי לא נבנה עד עתה. ומתבאר שכשהציבור חוטא בבין אדם לחברו זה גורם לקטרוג גדול מאוד על הכלל יותר מג' עבירות חמורות.

ואמרו במכילתא (בשלח פ' ב') 'ארבע כתות נעשו ישראל על הים, אחת אומרת ליפול אל הים, ואחת אומרת לשוב למצרים וכו', ומתבאר שבזמן שעמדו על הים היו בשנאה ובמחלוקת, ולכן דווקא בשעה זו התעורר הקטרוג שהללו עובדי ע"ז והללו, אך במצרים שהיו כאיש אחד בלב אחד, זכו להצלה למעלה מדרכי הטבע, [ועי' במה שכתבנו בפרשת שמות מדברי המשך חכמה שזכו לכך ע"י שהיו גדורים ומובדלים מהמצריים, וכמו שאמרו חז"ל שלא שינו שמם לשונם ומלבושם ע"ש, והדברים משלימים זה את זה].

והגדת לבנך

שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה ע"ש, ונראה שהן הם הדברים שטענת הרשע שיציאת מצרים היא נחלת העבר ואינה שייכת כבר לדורות הללו שצריך לטרוח עבור זה בכל שנה.

שאלת הרשע - כפירה בהשגחה פרטית

[ב] והנה ידועה שאלת המפרשים מה הטענה על הבן הרשע שבשאלתו כפר בעיקר, הא לכאורה גם הבן החכם שאל (דברים ו, כ) 'מה העדות וגו' אשר ציוה ה' אתכם', ומדוע הוא סמל לרשע ואילו הוא חכם, ובדרושי בית דוד (דרוש ז' אות כ') הביא שעמדו בזה גדולי מפרשי ההגדה ובכל דבריהם לא נתקרה דעתו.

ולחלן (דרוש ט אות י"ב) כתב לבאר, על פי פירוש המקראות בפרשת ניצבים (כט, יז-כ) פן יש בכך איש או אשה וגו' אשר לבכו פנה היום מעם ה' אלוקינו ללכת לעבוד את אלהי הגוים וגו'. והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי כי בשרירות לבי וגו'. לא יאבה ה' סלוח לו וגו'. ובפשוטו אינו מבואר איזה טעם שיאמר בשרירות ליבי אלך אחר שישמע את כל הקללות.

וביאר רבינו הנחל"ד שרשע זה כופר בהשגחה פרטית והנהגה מדוקדקת לכל אדם לפי מעשיו, ולזה הוא סובר בדעתו הנפסדת שיוכל לקבל שפע ברכה אגב כלל ישראל שראוי לברכה באופן כללי, וא"כ גם אם יחטא לא ייענש, ולזה אמר

בעבור זה עשה ה' לי - תשובה לשאלה 'מה הטורח הזה לכם'

[א] כתיב (יג, ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים', וכתב רש"י מדברי חז"ל שהוא 'רמז תשובה לבן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל', ויש להתבונן מדוע התשובה לבן הרשע נרמזת בפסוק שנאמר בו 'בעבור זה' ודרשו חז"ל לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, והוא ענין השייך לכל כלל ישראל.

וביאר בספר באר משה, שהרי אמרו חז"ל בפסחים (קטז, ב) 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים', וזוהי שאלת הבן הרשע 'מה העבודה הזאת לכם', - מה זה נוגע אליכם היום יציאת מצרים עד שאתם מראים כאילו אתם בעצמכם יצאתם ממצרים, ועונים לו 'בעבור זה עשה ה' לי' היינו שיציאת מצרים הוא דבר שמתמשך, ובכל שנה מתעוררת שוב ההשפעה של היציאה מגלות מצרים ומטומאתה, ומתכוונים לרמוז לו שגם הוא יצא מה'מצרים שלו' כשיפסיק מרשעותו.

ובירושלמי (י, ד) איתא 'תני ר' חיה כנגד ארבעה בנים דיברה תורה, בן חכם, בן רשע, בן טיפש, בן שאינו יודע לשאול וכו' בן רשע מהו אומר מה העבודה הזאת לכם 'מה הטורח הזה

מביא את הפסוק 'בעבור זה עשה ה' לי' שמדבר במי שאינו יודע לשאול שאת פתח לו.

וביאר הבית דוד שבעל ההגדה דייק בלשון הכתוב, שבכל הבנים האחרים מופיעה התייחסות לבן כמו שנאמר 'ואמרת לבנך עבדים וגו'', 'ואמרת אליו בחזק יד', ואילו בבן הרשע נאמר 'ואמרתם זבח פסח', ולא נאמר כלל שהאמירה מתייחסת אליו, ולזה דייק בעל ההגדה ש'ואמרתם זבח פסח' אינו תשובה אל הרשע, כי לעוצם רשעות שאלתו שיש בה ממניות ואפיקורסות אסור כלל לענות לו ולהתווכח עמו, בכדי שלא ידבק בנו איזה משהו מדבריו. אכן לפוטרו בלא כלום אי אפשר, שלא יחשוב בדעתו ששאלותיו הן שאלות שאין עליהן תשובה, ועל זה אמרה תורה שאגב התעסקותו בלימוד הבן שאינו יודע לשאול, תהיה בזה תשובה מן הצד לאותו רשע ע"ש.

ואת 'בתינו' הציל - לא רק את הבכורות

ד] בעיקר מה שנאמר (יב, כז) 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל וגו'. יש להעיר מדוע נאמר ואת 'בתינו הציל', הרי ההצלה הייתה שניצלו בכורי ישראל במכת בכורות, וא"כ היה לומר 'ואת בכורינו הציל'.

והחת"ס (פ' בא ד"ה מה העבודה) העיר עוד דלהלן (בסוף הפרשה) נאמר 'ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרוג ה' כל בכור בארץ וגו' על כן אני זבח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה', וכאן לא נזכר כלל ואת בתינו הציל.

וביאר החת"ס שבעצם הרי כל כלל ישראל נקראים בכורות וכמו שנאמר (ד, כב) 'בני בכורי ישראל' ולפיכך שניתנה רשות למשחית להרוג את הבכורים היו כל כלל ישראל בסכנה, ולכן היו צריכים שמירה מיוחדת ודילוג על בתיהם ולזה נאמר ואת 'בתינו' הציל שהוא מתייחס לכלל כלל ישראל, אך בפרשת קדושת בכור מבואר שהקדושה היא זכר למה שהרג ה' את הבכורות במצרים, ועניין זה אינו שייך להצלת בתי ישראל, ולכן לא נזכר בענין פדיון הבכורים 'ואת בתינו הציל'.

הזהירו הקב"ה שיבדילו לרעה מכל שבטי ישראל, וייענש בכל אלות הברית (ובדרוש לפרשת ניצבים הובאו דבריו בהרחבה).

ועל דרך זה ביאר שהבן הרשע טוען כטענת הרשע שבפרשת ניצבים שעבודת הפסח עבודה נפלאה היא, אך אינה שייכת אליו ומספיק שיש בכללות יהודים שמקיימים אותה, וזוהי אמרתו מה העבודה הזאת 'לכם', ואמר בעל ההגדה לפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר, שכיון שסובר שיש הנהגה על הכלל שאינה מתחשבת בכל פרט ופרט ובמעשיו - כפר בעיקר.

והוסיף עוד שזהו גם עצם טענת הרשע 'מה העבודה הזאת לכם', היינו מדוע כל אחד ואחד צריך לעשות קרבן פסח, מדוע לא יעשו קרבן פסח אחד לכל קהל עדת ישראל כשאר קרבנות ציבור, אך כנגד טענה זו אמרה תורה (יב, כז) ואמרת זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל, והכוונה היא שהחיוב של קרבן פסח הוא כנגד הפסיחה והדילוג מבית לבית אע"פ שכלל ישראל היו נפוצים ומפוזרים בין המצריים וכמבואר בחז"ל (עי' מד"ר ית, ב) וזהו גילוי עוצם ותוקף ההשגחה פרטית אשר היה בעת ההיא.

ולזה עונים לו 'ואף אתה הקהה את שיניו ואמור לו 'בעבור זה עשה ה' לי' - לי ולא לו אילו היה שם לא היה נגאל. והכוונה להשיב לו שכל כך הייתה שם השגחה פרטית עד שגם הוא עצמו אף אם היה מעורב בתוך קהלת עדת ישראל היה ה' משגיח עליו שלא לגאלו, ולכן החיוב בקרבן פסח חל על כל יחיד ויחיד.

התשובה על שאלת הרשע - כטפל לאינו יודע לשאול

ג] והנה ידוע עוד לעמוד בדברי בעל ההגדה שתשובת הרשע הוא 'בעבור זה עשה ה' לי', וצ"ע הא בתורה נראה שהתשובה על השאלה 'מה העבודה הזאת לכם' היא 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל וגו', ומדוע בעל ההגדה

לזכות

רחל נעמי בת אסתר חנה
לרפו"ש במהרה

לרגל ז"ו בשבט ולרגל ימי השוכבי"ם – שני ספרים מתורת בית מדרשו של מרן בעל שבט הלוי זיע"א

מלבושי מרדכי

הלכות יחוד

***

מלבושי מרדכי

ד"ר הדימה בברסל

עפ"י פסקי מרן בעל שבט הלוי זיע"א

מנכדו חביבו ומגדולי תלמידיו

הגאון רב מרדכי גלבר שליט"א

רב ביהמ"ד מונקטש דמו"ץ בית הוראה זכרון מאיר עשרות בשנים

הספר על הלכות יחוד

מיוסד על פי הוראותיו ופסקיו של מרן בעל שבט הלוי זיע"א שנמסרו להגאון המחבר בכתב ובעל פה, וסמך ידיו עליהם, ועיין בעלי הספר רבות. הספר מכיל שאלות אקטואליות השכיחות בחיי היום יום. גם משולבים בו טבלאות המועילות מאד למעשה. ועתה בימי השוכבי"ם כבר פקיע שמיה של הספר הנ"ל ממהדורותיו הראשונות כשעליו מיוסדים מאות מהשיעורים הנמסרים בימים אלו, וכבר נודע בשערים בבהירות וסדר ההלכות בצורה מועלת לרב וזקן גם יחד.

הספר על דהלכות קדימה בברכות

הינו אוצר ושולחן ערוך למעלה מ 500 עמודים מסודרים כאינציקלופדיה לעניינים סבוכים אלו.

דבר בעיתו מה טוב לקראת ט"ו בשבט בו חביבין ישראל במנהג אכילת פירות ומתעוררים בשאלות רבות בענייני קדימה שלא נתקלים בהם לפעמים במך השנה. כמעשיהו בהלכות יחוד גם כאן ערך המחבר גם סיכומים וטבלאות עזר לנתקל בשאלה ואין בידו לברר ההלכה ממקורותיה. גוף הספר מסדר בבהירות דבר דבור על אופנו ומקומו, כולל גם שאלות והכ"ת מעניינים לעורר גם בבתי המדרשות העוסקים בהלכות אלו.

"דבר בעתו מה טוב" – לזיכוי הרבנים

לכבוד ימי השוכבי"ם, ולקראת ט"ו בשבט מחיר מסובסד לציבור ת"ח ובני תורה: 25 ₪ בלבד [לכל ספר] להשיג בבית המחבר: הרב גלבר, וילקומיר 16 בני ברק 03-5781074 לפרטים נוספים ולבירור על נקודות נוספות ברחבי ארה"ק 0504165585 לגבאי אוצה"ס ומג"ש בהלכות אלו, ניתן לתאם לקבלת הספרים חינם!

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 272
שכט תשפ"א

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

שתי חסרונות שמפריעים לתקן עירוב בעמודי עץ

במקביל לבדיקת הגדר, בדקנו את צורות הפתח החדשות שנעשו, שכאמור השתמשו בעמודי העץ שמשמשים לחוטי החשמל, אלא שחוטי החשמל הם מן הצד ואינם כשרים לצורת הפתח, לכן הוסיפו עוד חוט של עירוב שעובר מעל ראש העמוד ממש. והנה לתועלת העוסקים במלאכת הקודש, יש לציין שתי חסרונות שמקשים על התיקון של העירוב בעמודים כאלו, וצריך לקחת אותם בחשבון. דבר ראשון עמודים אלו גבוהים יותר מששה מטרים וקשה לתקן את החוט שקשור עליהם, כי המוט הטלסקופי הרגיל שמשמש לקשור את החוט בעמודי עירוב, אינו מגיע לגובה זה. וצריך שיהיה לאחראי ציוד מתאים לתיקון העירוב בעמודים גבוהים במיוחד. דבר נוסף שחשוב לדעת, בשעה שעושים את המסמר בראשי העמודים כדי לקשור עליו את החוט, חשוב מאוד לעשות שני מסמרים גדולים עם רווח ביניהם, כדוגמת ראשי עמודי עירוב. כי אם עושים רק מסמר אחד, הקשירה נעשית למעלה, ואם נקרה החוט צריך להביא סולם לקשור למעלה, משא"כ כשעושים שני מסמרים, אפשר להניח את החוט ביניהם ולקשור למטה, ובכך להימנע מלעלות לגובה רב. וכן אפשר למתוח את החוט יותר, שלא יתנדנד ברוח. לצערנו יש מקומות שהעוסקים אינם יודעים לחשוב על כך מראש, ולאחר זמן מתברר שהאחראי בקושי מצליח לתקן את העירוב.

מעל עמודי החשמל חוטי עץ

הבעיות המצויות בהסתמכות על עמודי עץ של החשמל

בהמשך הבדיקה היו עוד שני דברים שחזרו על עצמם, וגם הם דברים מצויים כשמתמכים על עמודים אלו, שהותקנו בשביל חשמל ולא בשביל עירוב. דבר ראשון הרבה עמודים אינם ישרים, ואע"פ שנעשים עבור חשמל, בכל זאת כיון שהם נמצאים בקצה הישוב, אין הקפדה להעמיד אותם ישר. ויש מקומות שמתחילה היו ישרים ואח"כ התעקמו. ובדיון עמוד עקום התחבטו הפוסקים אם נחשב שהחוט מעל העמוד. ואף שבעירובים עירוניים לא ניתן להקפיד שכל העמודים יהיו ישרים, מ"מ בעמודי עץ כאלו מדובר בנטיה משמעותית מאוד שבולטת לעין, ולא נכון להעמיד עירוב במתכונת זו. דבר שני שמצוי שיש מתחת החוט מבנה או שטח מוקף גדר, שהוא רשות היחיד בפני עצמו, ואז הפתח נהיה מחולק לשני מקומות שבכל חלק יש חצי פתח. והנה בעירובים שכונתיים מקפידים אפילו באופן שיש רק מחיצה שנכנסת תחת חלל הפתח, שהיא פוסלת את צורת הפתח. אבל גם בעירובים עירוניים שיותר מקילים בזה, אבל אם יש "רשות היחיד" תחת הפתח, כגון מבנה או מתחם סגור, יש להקפיד ולתקן את הדבר ע"י הוספת עמודים לעקוף את המבנה. [או ע"י העמדת לחיים תחת חוט העירוב משני צידי המתחם, וגדר המתחם משלימה מחיצה ביניהם. אבל פתרון זה לא מומלץ לעירוב עירוני, כי אין האחראי יכול לפקח על כשרות לחיים. ואכמ"ל]. לאור האמור ישנם כמה חסרונות גדולים בהשתמשות בצורות הפתח. ולכן כשיש אפשרות לתקן את הגדר ולפקח עליה, ודאי שזה עדיף הרבה יותר מעירוב של צורת הפתח מעמודי עץ.

גם בישוב מוקף גדר מצויים בעיות חמורות

והנה בתחילת דברינו שאלנו, מה צריך לבדוק בעירוב שכולו גדר, והנה דבר אחד ראוינו שלפעמים הגדר אינה שלימה. אבל גם באופן שהגדר שלימה היתה לנו תשובה בבדיקת העירוב הזה, עד כדי שהופתענו לראות. לישוב היו שלשה פתחים. אחד מהם שימש לכניסה רגילה, ובו היה שער סגור במשך כל השבת [וגם עשו מעליו צורת הפתח, אך היא היתה גרועה מאוד עם עמודים

צורת הפתח בשער הכניסה לישוב

איזה בעיות בעירוב יתכן בישוב מוקף גדר

בימים אלו נתבקשנו לבדוק את העירוב בישוב דתי באזור מודיעין. מדובר בישוב שכולו מוקף גדר, והרבה אנשים סבורים שברור מאוד שבישוב כזה יש עירוב מהודר, הרי גדר זה דבר יציב ואינה מתקלקלת כמו החוטים שנקרעים והעמודים שמתעקמים, ובפרט שיש שער סגור בכניסה לישוב. וגם מחללי שבת אין שם, מה כבר יש לבדוק, ומה יכול להיות בעיה לטלטל בישוב כזה. לכן נבוא בדברים אלו לשמוע את נתוני הכשרות בישוב, וללמוד מזה למקומות אחרים.

לפני שהגענו אל הישוב הקדים לנו הרב שהזמין אותנו, שהיו להם הרבה בעיות בגדרות, שבעלי חיים חופרים תחת הגדרות כדי לחדור לישוב. ועושים חללים גדולים שיש בהם יותר מג' טפחים, והרי ע"ז הגדר נעשית מחיצה תלויה, והיא פסולה אפילו שיש בחלקה העליון י' טפחים, כיון שהגדיים בוקעים תחתיה. בתחילה היו מתקנים את החורים, עד שהיו הרבה חורים והיה קשה לאחראי לסגור אותם, כי אחרי שסגר אחד, הם פרצו במקום אחר, והוא לא מצא פתרון להכשיר את העירוב. משום כך עשו עירוב חדש בשנה האחרונה, שבנו מצורות הפתח בלבד, כדי שלא יצטרכו לתקן את הגדר. אבל לא שהם עשו עמודי עירוב חדשים סביב כל הישוב, אלא קשרו חוטי דיג מעל עמודי העץ שמובילים את החשמל מסביב למושב, [כנהוג בישובים שיש קו חשמל מסביב סמוך לגדר ולשביל עפר העוטף את הישוב].

האם החורים שבעלי חיים עושים בגדר פוסלים עירוב

והנה יש להסתפק בתועלת ובחיסרון שבשינוי הזה מצד כמה דברים הא, האם באמת החורים פוסלים את העירוב של הגדר, ב' האם נכון להחליפם במערכת של צורות הפתח, או להתאמץ לסגור את החורים שבגדר. בענין הראשון האם באמת החורים הם בעיה חמורה שפוסלת את העירוב בדיעבד, התשובה היא שברוב המקומות החור אינו פוסל, מפני שהוא ברוחב שלושים עד שישים ס"מ, וכשהחור נוצר ע"י נפילת חול או שהרשת של הגדר נהרסה, יכול להיות עד מטר וחצי, ובמצבים אלו הרי זו פירצה פחות מ' אמות [פחות מ' 4.5 מטר]. וא"כ כיון שיש בגדר העומדת יותר מהקטע הפרוץ, היא מותרת מדיון עומד מרובה על הפרוץ. וא"כ לכאורה אין צורך כלל לתקן את החורים בגדר, ובדאי לא לומר שזה פוסל את כל הגדר.

חור שנצר בתחתית הגדר ונעשה מחיצה תלויה

אבל יש מקרים שהגדר נפסלת גם בפירצה קטנה, כאשר היא בקרן זווית, כמו שכתב השו"ע (סי' שס"א ס"ב) שאפילו אם יש בה רק ד' או ג' טפחים (ע"י משנ"ב סק') פוסלת את כל העירוב. ולפ"ז חששו בישוב שהפירצה הן כמו בקרן זווית, כי גדר רשת היא דקה, והיא מסתובבת ומתעקמת באופן שלפעמים הצדדים אינם מכוונים זה כנגד זה, ופירצה כזו פוסלת את העירוב.

למעשה יש לבדוק כל מקרה לגופו, ולא התבאר בפוסקים מהו השיעור של העקמימות שנקרא שאינו מכוון זה כנגד זה, בעירובים שכונתיים מקפידים מאוד שיהיה מדויק, וכמעט שנמנעים לגמרי מלסמוך על עומד מרובה בגדרות רשת. אבל כאן שמדובר בעירוב עירוני, יש לעיין מהי ההגדרה מעיקר הדיון. במקרה זה הגענו אל הישוב ועברנו על כל הגדרות, ראינו את כל החורים בגדרות, ורק באחד מהם היה אפשר לומר שניכר החשש שהיא פירצה בקרן זווית, אבל כל שאר החורים שהיו קטנים והגדר לא התעקמה, וראינו שגם אין סיבה שהיא תתעקם (ואכמ"ל). אין זה אלא בגדר חומרא. וממילא כשנחזור לשאלה האם היה צריך להפסיק להשתמש בגדר ולעשות עירוב חדש של צורות הפתח, נראה שאפשר לתקן את הפירצה האחת הגדולה ולסמוך על הגדר [עם צורות הפתח בפתחים שבגדר]. וזה יותר טוב מלסמוך על צורות הפתח שיש בהם הרבה בעיות אחרות [עמודים עקומים, חוט מתנדנד, ועוד]. ובפרט שע"פ הלכה יש עדיפות לגדר מאשר צורת הפתח, כיון ששיטת הרמב"ם שכאשר צורת הפתח הם יותר מ' אמות, צריך שיהיה הרוב בגדרות ממש.

להתעוררות והקפדה גם בכל שכבות הציבור. ומי שבידו לעורר על כך במקומות נוספים שיש לו קשר איתם, שיזמינו בדיקת מומחה, וישקיעו בעשייה מקצועית, יזכה לזכות את הרבים ולהצילם ממכשול גדול.

לרגל הסגר שיש בימים אלו,

תוכלו להנות משיעורי העירובין בטלפון,

שעוסקים בהרבה נושאים מגוונים ומרתקים.

מתוך השאלות שמגיעות ל"מוקד העירוב" בימים אלו.

ניתן לשמוע ב"קול הלשון"

מאת הרב משה אנגלרד שליט"א

וכן בקו ישיר: 073-295-1621

להלן רשימה חלקית של השיעורים בתקופה האחרונה:

410. האם מותר להניח על המעקה בין שתי מרפסות או חצרות
411. כיצד כדאי בזמנינו לעשות סולם לערב בין חצירות
412. האם אפשר להקנות את העירוב ע"י בנו ואשתו
413. שיעור כמות הפת לעירוב ועשייתו בלחם פרום
414. האם צריך לעשות עירוב תחומין עבור הילדים הקטנים שבמשפחה
415. האם ניתן לטלטל מדירה שלא אוכלים בה שנקראת חורבה
416. גוי או מומר שנסע מהבית לשבת אחת
417. תעלת מים ונהר שעוברים בתוך העירוב
418. נטילת ידיים בחצר ושפיכת מים במרפסת כשנשפכים לרחוב
419. איך מטלטלים בעירוב שכונתי שיש בו חילונים ללא שכירות
420. האם מותר לטלטל על הגג מדין קרפף
421. האם יכול להיות מחיצה לצד אחד ולא לצד השני
422. עירוב שתקנו באמצע שבת ושער שנפתח ונסגר
423. האם אפשר לטלטל מתחת התקרה של הבנין
424. מה ההבדל בין מסכת קורונה לצעי
425. בענין טלטול המפתח לפתוח דירה בזמנינו
426. אדם שהולך ברחוב והצטבר לו רוק בפה
427. דין קרפף בעבודות הרכבת הקלה ומחיצה במסלעה
428. אדם שנתן דירה לעובדים גויים לתקופה
429. עשיית כבש לגלגל עגלה לתוך הדירה בעירוב שיש גויים
430. גשר באמצע הקרפף מחלק אותו מדין פי תקרה
431. עומד מרובה שפוגש גוד אסיק או חלל צורת הפתח
432. האם אפשר שהעמוד שבסוגר ישמש לצורת הפתח
433. עמוד של עירוב שמוסתר מאחורי בליטה בקיר או ארון חשמל
434. עמוד של צורת הפתח שנמצא במפלס נמוך משטח העירוב
435. פתרון לעמוד של צורת הפתח שנמצא מתחת תקרה
436. לחי שמוסתר בקרשים מפסולת בניה
437. העירוב בצומת קוקה קולה בבני ברק
438. תל המתלקט שיש באמצע קטע ישר ד' טפחים
439. מדוע קשה להסתמך בזמנינו על תל המתלקט
440. חישוב התחום לרמה החדשה בבית שמש רמה ד'
441. מהו המרחק שצריך להרחיק את הלחי מהעמוד
442. האם צורת הפתח שנעשתה לחנוכה חייבת במזווה
443. שער של מתחם שהוא גבוה שלוש טפחים והרחיב יורד באמצע
444. מחיצה בגובה 80 סמ' באמצע צורת הפתח
445. האם פסי הרכבת מגדילים את התחום של ירושלים
446. האם גן ירמות בבית שמש מצטרף לשכונה לענין תחומין
447. האם מותר לטלטל חפצים של אדם שנמצא בשבת בעיר אחרת
448. האם העגלה שבמרפסת הדירה נחשבת שובת בחצר
449. צורת הפתח נמוכה שהקיר סותם מקצת מהגובה
450. צורת הפתח שעוברת על אי תנועה שיש בו צמחים
451. צורת הפתח במדרגות שהעמוד צמוד באיור
452. קיר אקוסטי יפה שנפסל מלשמש מחיצה
453. האם יש מעלה לגדר ביטחון יותר מצורת הפתח
454. מה הסיבה שבני ספרד מחמירים יותר מלטלטל בעירובים שלנו
455. האם צריך צורת הפתח בחצר שיש לה כמה פתחים
456. האם להתיר פועלים באתר בניה משום שיכול לסלקם
457. דין פי תקרה בעיר שיש כמה כבישים במנהרות
458. צירוף למנין במניני חצירות כשאדם עומד במדרגות
459. האם אפשר לדלג על עמוד שהחוט שלו בצד

עקומים וחוט מזגוג, ועוד שני פתחים נוספים ששימשו ליציאה לשדות, שהם היו פתוחים תמיד [כי השערים התעקמו ונהרסו], ובשביל העירוב עשו בהם צורת הפתח. והנה כשהגענו לשער הראשון, שמנו לב לשינוי שנגרם בעקבות עשיית העירוב החדש. משני צידי השער היו עמודי ברזל דקים ועקומים, שהיו משמשים לצורת הפתח בעירוב הישן שהסתמך על הגדר, וכעת שעשו את העירוב החדש, הורידו מהם את החוט, והשתמשו בחוט שעשו לעמודי העץ [שנמצאים רחוק מהגדר]. אבל מאיזה שהיה סיבה, האחראי לקח את החוט שבין שני עמודי העץ, וכרך אותו באמצע סביב עמוד הברזל העקום, עד שהמשיך אל עמוד העץ הבא. והנה החוט שקשור לעמוד הברזל שבאמצע, לא היה קשור מעליו, כי לא היה לעמוד הזה ראש תקין, אלא הוא היה קשור מן הצד לעמוד, והרי הוא פסול. ולפי שתי צורות הפתח של השער פסולות.

הנציג של הישוב שהיה איתנו, שאל אולי אפשר לומר שלא נתחשב בעמוד האמצעי, ויהיה צורת הפתח ארוכה משתי עמודי העץ הרחוקים. אבל התשובה שבדרך כלל אי אפשר לומר כך, כי עמוד הברזל שבאמצע מטה את החוט [המשקוף] לצד, באופן שניכר מאוד, ובשיעור זה נוקטים שהפתח נפסל, כי כאשר החוט יוצא מבין העמודים י"א שנחשב מן הצד, וכאן שאינו רק מתנדנד ברוח, אלא כל השבת הוא משוך לחוץ, אין להכשירו. ובמיוחד במצב כזה שמשוך לצד באופן שיש בו שינוי זווית, אינו נחשב משקוף אחד ארוך אלא שני חלקים, וא"כ אין משקוף שמחבר מעמוד לעמוד, וזה דבר הפוסל מעיקר הדין. [וכן יש חסרון נוסף שלא להחשיבו משקוף אחד ארוך, כי בדרך כלל מדובר בשני חוטים נפרדים, שאם יש מעט רווח ביניהם אפילו פחות מג' טפחים, אין להחשיבם כמשקוף אחד. ואין לדמות צורת הפתח לקורת מבוי, כמבואר בחזו"א סי' ע"א ס"ק י"א]. במקרה זה יוצא שהעירוב החדש אינו תקין, וגם העירוב הישן איננו. אמנם במקום הזה היה היקף של שדות הזריעה שעקף את הפתח הזה, ולכן בתקופה זו של הזריעה ששומרים על היקף השדות משום דין קרפף, היה עדיין על מה לסמוך.

שינוי קטן בראש העמוד שפוסל את העירוב כולו

בהמשך הבדיקה גילינו מקום נוסף שהשינוי הקטן שעשו בראש העמוד, גרם לשינוי הלכתי משמעותי מאוד. הפתח השלישי של הישוב, לא היה פתח רגיל, אלא עשו גדר שנכנסת פנימה כעין צורת ח', ולכן עשו גם את עמודי העירוב שיהיו מבפנים והוסיפו ארבעה עמודים כדי לעבור במקביל לגדר שבה היו הפתחים. במקרה זה לא השתמשו בעמודים הטובים שהם רחבים יש מעליהם צורת V, אלא חסכו ועשו עמודים דקים, וכן לא עשו את ברזל הקשירה מעליהם [שזה דורש חיבור עם הלחמה מקצועית], אלא חיברו מן הצד חתיכת ברזל עם חורים המיועדת לחיבור ארון ומדפים. שמנו לב שהם ידעו שאם החוט מן הצד ולא מעל העמוד, אינו כשר לצורת הפתח, ולכן חיברו את הברזל בצד ההפוך מחלל הפתח, כדי שהחוט יעבור על העמוד ואח"כ יגיע אל הברזל שבצד, ויוצא שהחוט עובר מעל העמוד. אבל בעמוד הרביעי זה היה הפוך, הברזל היה בצד של חלל הפתח, זאת אומרת שהחוט מגיע מן הצד, נכנס בחור שבברזל, ואינו עולה מעל העמוד כלל.

עבודות העירוב צריכות עובד מומחה בתחום עירובין

והנה לכאורה הדבר לא מובן, כי במצב כזה הרי ברור שהחוט נפסל כאמור, וגם הם ידעו זאת כפי שראינו בעמודים האחרים, אם כן מדוע כאן לא עשו נכון. והתשובה היא שיש לזה הרבה סיבות, הרבה פעמים בשעת הכנות העמודים מרכיבים את העמודים על דעת שיוסבו את העמוד בצורה מסוימת, ובשעת התקנת העמודים שזוכים לסובב אותו. ולפעמים העבודה מתחלקת לשני אנשים, האחראי שידע מה צריך לעשות, והפועל שעושה מה שאומרים לו, ואם האחראי לא עומד בסמך לפועל כל שעת העבודה, הוא עושה שינויים קלים שלא נראים לו שינוי. ורק אחרי זמן מגלים שבעצם מתחילתו זה היה רק עמודים וחוט, ואינו עירוב כלל.

בעקבות דבר זה אמרנו לנציג שהגיע איתנו מצד הישוב, כי אין מנוס מלהשתמש בעבודה מקצועית, כמו שכל אדם מבין שאת הארון בבית הוא לא יעשה לבד מקרשים שחותך לבד, וגם לא ע"י איזה כלבניק מזדמן, אלא יזמין נגר מומחה שהתמקצע בנושא זה דוקא. שיעשה עבודה מקצועית. כך גם בעירוב, חייבים עובד מקצועי ועבודה מקצועית, וכאן זה לא רק ענין של יופי וחזק, אלא זה עיקר הדין והכשרות. אין בזה פשרות. הדבר הזה קל לומר, וקשה לבצע, תמיד קשה לאנשים להוציא כסף על עניני כשרות והלכה, ויתן ה' שעי"ה הגברת המודעות וההשקעה אצלנו, יביא הדבר

ניתן להצטרף לקבוצות האברכים

שהתחילו בלימוד הלכות עירובין למעשה

בסידרת "בודקי עירובין"

להצטרפות והרשמה: 055-678-3323

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בא

בין ישראל לעמים

ובכן, איזה רגע אותו אסיר יזכור לנצח? באיזו שעה הוא מספר לכולם בסעודות ההודיה שלו שהוא יצא בו לחפשי? אין כל ספק שהרגע הגדול הוא הרגע שבו פתח המפקד את המנעול בתאו ואמר לו שהוא חפשי ללכת. מה אכפת לו שלקח כמה שעות לארגן את ההסעה? אבל בגמרא רואים את ההיפך. היינו חפשיים כבר בלילה. בחצות, כשהייתה ה"צֶעֱקָה גְדֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות יא, ו), בין בני ישראל נשמעו קריאות שמחה והודיה, כשהבינו שהם חפשיים! ובכל זאת מלמדים אותנו חז"ל שהגאולה האמיתית לא היתה כי אם בבוקר, כשעזבו את ארץ מצרים בפועל.

הגאולה הגשמית

כיון שכך, הטו אזנכם ושמעו היטב, כי עומדים אתם לשמוע דברים חשובים ביותר. ליציאת מצרים היו שני חלקים: האחד הוא, שיצאנו מתחת עול שעבוד מצרים, חדלנו להיות עבדים. להיות עבד הוא דבר רע ומר. הסבל לא מסתכם רק בכך שעובדים בלי לקבל תמורה, אלא הוא כולל הרבה יותר. יש בו גם ההשפלה והבזיון; וכן שאי אפשר לנהל את החיים כפי שרוצים, להשקיע ולהצליח בתחומים שחשובים לאדם. החיים מתבזזים במילוי רצונותיו של המשעבד האכזר והחומרני. לב האב נכמר בראותו את בנו סובל מרורות, ומבזבז את חייו בבניית פירמידות עבור המצרים, בזמן שהיה יכול לנהל חיים כפי הדרך המסורה להם מישראל סבא. ואין ספק שרבים נכנעו מכובד הייסורים, ונטשו את דרך אבותיהם. לכן אנו אוכלים מרור ודמעות עולות בעינינו בזכרנו את הסבל שעבר על אבותינו, והדמעות שזלגו מעיניהם - והגאולה מהסבל הזה היתה בלילה.

אין סוף להודאה שאנו חייבים לה' על שהוציאנו מסבלות מצרים ומהעבדות המשפילה, ולכן אנו מזכירים זאת בכל דור ודור, כמה פעמים ביום. לעולם לא נשכח את היד החזקה של ה'.

הגאולה הרוחנית

אבל היינו משועבדים שעבוד נוסף במצרים, והוא השהייה בין הגויים. עצם המצב של חיים עם גויים הוא כשלעצמו שעבוד נורא. מצרים היתה המדינה המתקדמת ביותר בזמנה, ארץ יפהפייה ופורייה, עם ערים ענקיות. חפצי אומנות ובנייני פאר היו בכל מקום, כמו גם פירמידות ופסלי ענק. ובני ישראל היו אומה של רועי צאן! שחיו בתוך עם "מתורבת ומתקדם". בכל

גאולה מעלייתא

במסכת ברכות (ד:) אומרת הגמרא: "כל הסומך גאולה לתפילה, מובטח לו שהוא בן העולם הבא". גאולת מצרים כה חשובה, שהיא צריכה להיות הדבר האחרון שאנו מודים עליו, קודם שנפנה לה' בבקשת צרכינו, ולכן מקפידים שלא להפסיק בין ברכת "גָּאֹל יִשְׂרָאֵל" ל"ה' שִׁפְתֵי תִפְתָּח".

אולם הגמרא שם אומרת שדין זה של סמיכת גאולה לתפילה שייך בעיקר בתפילת שחרית, ולא בערבית, שהרי במעריב, אחרי "גָּאֹל יִשְׂרָאֵל" אומרים "הִשְׁכִּיבֵנוּ ו"קדיש". מסבירה הגמרא שהטעם הוא ש"גאולה מאורתא לאו גאולה מעלייתא היא" (שם). הגאולה שנגאלנו ממצרים בלילה, דהיינו קבלת הרשות מפרעה לצאת ממצרים "קומו צאו מתוך עַמִּי" (יב, לא) לא היתה גאולה אמיתית. רק עזיבת מצרים בפועל בבוקר היא הגאולה האמיתית.

לכאורה קשה להבין זאת, שהרי בוודאי שהיתה גאולה בלילה! פרעה רץ ברחובות בלילה ולא זו בלבד שנתן רשות לבני ישראל לצאת, אלא אף התחנן בפניהם שיצאו. "היה פרעה הולך בלילה ומסבב בכל שוק ושוק ואומר: היכן הוא משה, והיכן הוא דר? והיו בניהם של ישראל משחקים בו ואומרים לו: פרעה להיכן אתה הולך? והוא אומר להם: למשה אני מבקש. והם אומרים: כאן הוא דר ומשחקים בו עד שעמד עליו" (ילקו"ש שמות יב, רח). לאחר בקשת פרעה הם כבר לא היו חייבים להישאר! גלות מצרים באה לסיומה. אם כך, מדוע נחשבת רק היציאה בפועל בבוקר לגאולה אמיתית?

האסיר יוצא לחפשי

נתאר לעצמנו אסיר שנמק בכלא במשך שנים. הוא התיימש כבר מלראות את העולם מהעבר השני של הסורגים. הוא לא יודע אם יזכה אי פעם לראות שוב את רעייתו וילדיו. והנה, לילה אחד, נכנס אליו מפקד הכלא ואומר לו: "זכית בחנינה, אתה אדם חופשי. אתה יכול לקום וללכת הביתה". הוא בהלם מוחלט, הדיבור נעתק מפיו. הוא מתעלף. אחרי שמעירים אותו, הוא צובט את עצמו פעם אחר פעם לוודא שאינו חולם. "זה קורה באמת? כן, אני אדם חופשי!"

הוא מוכן כבר ללכת הביתה, אלא שהאוטובוס הראשון ייצא רק בבוקר. על כן הוא מחכה כמה שעות, ועם זריחה יוצא מבית הכלא ונוסע הביתה.

הגאולה בלילה היתה רק מהשעבוד הגשמי. אך הגאולה האמיתית, "גאולה מעלייתא", הגיעה רק בבוקר, כשעם ישראל יצא ממצרים מקום הטומאה והגילולים, והלך אל המדבר לעבוד את ה' כשהוא חפשי מכל השפעה זרה. הגאולה הרוחנית, גאולת הנשמות, היתה רק בבוקר, ועל כן דווקא בבוקר צריך להקפיד לסמוך גאולה לתפילה.

לכן אמר לנו הקב"ה בהר סיני "אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים" (כ, ב), שתי גאולות מוזכרות כאן: מארץ מצרים, ומבית עבדים. הראשונה והחשובה שבהן אינה "מבית עבדים", אלא "מארץ מצרים", מהאווירה וההשפעה של מצרים. כי לחיות בין גויים, לנשום את האויר שהם נושמים - הוא שיא הכשלון בחיים.

תפקיד הגויים בעולם

נעבור כעת לנושא החשוב: הגויים. מה מקומם של הגויים בעולם? לשם מה ה' "צרר" אותם? הרי בני ישראל הם העם בו בחר ה', ואין אנו אלא שבריר אחוז מאוכלוסיית העולם, מוקפים בים של אומות גדולות. האמריקנים, הרוסים, הערבים, האירופאים, ההודים, הסינים. עלינו נאמר "כִּי אַתֶּם הִמְעַט מִכָּל הָעַמִּים!" (דברים ז, ז) ואם כבר הזכרנו את הפסוק, חשבתם פעם למה התורה קוראת לנו "המעט מכל העמים"? ללא ספק יש באפריקה שבטים מעטים מאיתנו בהרבה. וכי באמת אין בעולם שום עם קטן מאיתנו?

אלא, הפשט הוא, שאנו עם קטן הניצב לבד מול ההשפעה השלילית של כל האומות. כולם יחד נגדנו! כולם שקועים בליצנות ותאוות, כולם מושחתים בכל מיני השחתה. מבחינה מספרית אין אנו ולא כלום לעומתם! כולם נחשבים כאחד בדרכיהם ותרבויותיהם המקולקלים, ואנו היחידים מכל העולם שאיננו כמותם. כיון שכך, עלינו לשאול את עצמנו למה זה כך. מדוע יש בעולם מיליארדי גויים ומאות תרבויות שונות, ואילו אנו, תכלית כל הבריאה, מהווים מיעוט קטן? למה צריך שיהא העם הנבחר כל כך קטן בכמות? זו שאלה גדולה, ויש עליה כמה וכמה תשובות, כולן נכונות. אבל נציג כעת את החשובה שביניהן.

שעבוד כיום

ידועים דברי הגמרא בברכות (יז): "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רצונו לעשות רצונך, ומי מעכב? שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות". הגויים הם אחד המעכבים הגדולים, שאינם מניחים לנו לעשות את רצון ה'.

ומהו "שעבוד מלכויות"? ניתן היה להבין שהכוונה לרדיפות מכל הסוגים שחווינו במהלך הדורות. גם בימינו, פעמים רבות נמנע מהאדם לעשות רצון ה', מחמת חוקי הממשלה וגזרותיה. למשל, אדם המתגורר בעיר נידחת שאין בה מוסדות לימוד יהודיים; חוקי הממשלה מאלצים אותו לשלוח את ילדיו לבית ספר של גויים. ועוד כהנה וכהנה דוגמאות. הכל נכון, כל הדברים האלה נכללים ב"שעבוד מלכויות".

מקום שהיו, הם הסתובבו בין מצרים לבושי הדר, אצילים נכבדים וחיילים מצוחצחים במרכבות רתומות לסוסים אבירים, אשר מצרים נודעה בהם. רבים העריצו את אדוניהם המצרים! הרי הם היו אומה משכילה, ואנחנו רק אומה של אנשי מקנה. לא היו לנו ידיעות באסטרונומיה או מתמטיקה. שלא יהיה לכם ספק; היינו רועי צאן, כמו שאמרו אחי יוסף לפרעה בפרשת ויגש. בוודאי שהיינו המומחים הגדולים בעולם בעבודת ה' ותיקון המידות, היו לנו מעלות רבות שהמצרים לא העריכו. אבל למצרים היו הצלחות חומריות כבירות, שגרמו לחלשים לשאת אליהם עיניים בקנאה, ולרצות להיות כמותם, להתבולל ביניהם ולשכוח את הרעיונות הגדולים שירשו מאבותיהם. לא היה זה מן הקלות להישמר מהשפעות החברה המצרית, היתה זו עבודה יומיומית לשרש את זרעי תרבות מצרים שחדרו לשכל וללב.

הקושי הזה לא היה מקרי. אחת המטרות שההשגחה העליונה סיבבה שתהא לנו שהות כל כך ארוכה במצרים, ואולי העיקרית שבהן, היתה לבחון אותנו אם נצליח לעמוד בנסיון הקשה הזה: להיות מוקפים באנשים המוצלחים ביותר בעולם אלא שהדעות והערכים שלהם היו שונים מאד משלנו.

חז"ל אומרים שבני ישראל במצרים לא שינו את לשונם, מלבושם ושמותם (במדב"ר יג). הם היו אנשים גדולים, וידעו שהם שונים מהמצרים; והחליטו לשמור על השונות שלהם. הם לא התלבשו כמותם ולא לקחו שמות מצריים, והם לא דיברו מצרית, לא כמונו כאן באמריקה שמדברים אנגלית. הם דבקו במסורת אבותיהם.

החזק שורד

אבל על אף ההחלטה החשובה זו לשמור על מסורת האבות, היתה השהייה במצרים מסוכנת מאד. האווירה הגויית הקיפה אותם מכל צד, והמאבק היה קשה. אל לנו לחשוב לרגע שלא היה מאבק. קשה מאד לא להיות מושפעים מתרבות הסביבה; גם אם טורקים את הדלת בפניה, היא חודרת דרך כל סדק.

עם ישראל היו מוכרחים להילחם כל הזמן ללא מנוחה נגד השפעת המצרים, והיו כאלה שלא עמדו בזה. רבים נפלו לפני ההשפעה של המצרים ולא זכו לצאת ממצרים, כי דוע מאמר חז"ל על הפסוק "וַיִּמָּשִׁים עָלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (יג, יח) רק אחד מכל חמשה זכה לצאת, וזאת בלא להזכיר את הדעות האחרות, אשר מקטינות את המספר בהרבה. נורא ואיום! רק אחד מחמשה! ארבעה חמישיות מעמנו אבדו בתרבות המצרים ואילליהם! קשה אפילו רק לומר את המילים. וזו עוד השיטה המקילה.

לפי זה מובן שעצם השהות בין המצרים היתה בה סכנה רבה שעלולה היתה להביא את אובדנם של ישראל, סכנה רבה יותר מעבודת הפרך. כיון שכך, מה ערך יש לחירות הגשמית, כאשר נשארים במצרים ועלולים עדיין להשתעבד שעבוד רוחני לתרבות הקלוקלה של המצרים?

המעיל המזור

נכדו סיפר, שפעם ארע שהילדים בכיתתו דיברו בפני המורה ללימודי חול דברי גנאי על אומות העולם. המורה, אשר היה שומר מצוות ראה זאת כהתנהגות פסולה והוכיח אותם על כך, ואמר לנכד רבינו שישאל את סבו על זה, בחושבו שודאי גם רבינו יוכיחו על הנהגה כזה, שיש בה חוסר נימוס. רבינו השיב לנכד: המורה שלך אינו חש באמת בכבוד הבריות, אלא יש לו ראש של גוי - שיש לו התפעלות מהגויים, לכן זה מכאיב לו. וביאר לו אז שכל היהודים שרוצים לחקות את הגויים ולהתקרב אליהם, אינם מגנים אותם כדבעי, ואינם רוצים לשמוע ולקבל האמת הטהורה כי רק אנו עם הנבחר, ואנו מובדלים בתכלית ההבדלה ואין לנו שום שייכות עמהם. וצייר לפניו: אילו היתה אשה רואה ברחוב כלב לבוש במעיל מסיים, האם היתה חושבת היכן לקנות מעיל כזה לבן שלה? אם כן, איך זה שכאשר היא רואה ילד גוי לבוש במעיל מסויים, היא תחשוב היכן אני יכולה לקנות לבני דבר זה. וכן בשאר דברים הם מקנאים באומות העולם, וכל זה נובע מחסרון דעת.

לא באתי לומר שלא צריך להתאוורר מידי פעם. אבל באיזו צורה עושים את זה, ובאיזו גישה? זו השאלה. אם הגישה היא לא יהודית מספיק, הרי זו התבוללות ממש.

דה אמריקניזציה

עצם העובדה שאתם יושבים כאן וחושבים שאני מגזים, שאני קיצוני מדי, היא ההוכחה הגדולה ביותר כמה שקענו בתוך התרבות הגויית. בוודאי, יהודים שגרים באמריקה צריכים להיות אזרחים טובים ונאמנים למדינה, צריכים לשלם מסים, לשמור על החוק, ואפילו להניף דגל אמריקה בחצר ביום העצמאות של ארצות הברית. יהודי צריך להכיר טובה ל"מלכות של חסד" של אמריקה, ולהיות נאמן לה אפילו יותר מהגויים על הטובות שיש לנו ממנה. הוא צריך לעשות כל מה שמצופה מאזרח נאמן - חוץ מלהיות מושפע מהתרבות שלה.

לובש "קפוטה" ועובד ע"ז

אין מי שמחוסן מפני הנסיון הזה העומד בפניו שעה שהוא דר בין המוני גויים עם הדעות והרעיונות שלהם. אין! אפילו בעל הזקן הארוך והפאות, עבד ה' נאמן, נתון במבחן הזה.

הגמרא (סנהדרין קב:) מספרת שרב אשי הכריז שמחר ימסור דרשה על המלך מנשה "חברנו". הוא רצה לספר כיצד טעה מנשה המלך אחרי ע"ז, והחטיא את עם ישראל בחטאים נוראים. אבל כיון שידע שמנשה עשה תשובה בסוף, הוא הקפיד לכבדו ולקרוא לו "חברנו".

בלילה, נגלה מנשה המלך לרב אשי בחלום ושאל אותו שאלה בהלכה, אשר רב אשי לא ידע להשיב עליה. אמר לו מנשה: אתה קורא לי "חבר"? רבך אני בתורה. שאל אותו רב אשי, אם כל כך גדול אתה, היאך נכשלת בעבירות כה חמורות? אמר לו מנשה המלך: אילו היית חי בדור, היית אוחז בכנפות בגדיי, היית תופס את שולי הקפוטה שלי ורץ אחריי לעבוד ע"ז.

אנחנו טובעים

אבל יש דבר חמור מכל אלה, והוא עיקר הכוונה ב"שעבוד מלכויות": עצם הימצאותנו בין הגויים! אנו מוקפים בגויים, כל העולם מלא בגויים! לכל אחד מהם יש "גויישיע קאפ" [ראש גוי] משלו. לגוי יש תמיד מבט של גוי. אנחנו חיים באוקיינוס של גויים, ואנחנו טובעים בהשפעה שלהם! ולהחזיק את הראש היהודי שלנו מעל המים ולא לשקוע לגמרי, זו משימה קשה מאד. לא להיות גוי! לא נעים לומר זאת, אבל רובנו טובעים.

הגויים הם הבעיה הקשה ביותר שלנו. לכשתבררו אודות כל הצעירים שיש להם כל מיני בעיות, תמצאו שהן בעיות "גויות". בכל משפחה יש השפעה של גויים. אנחנו מדברים בשפה שלהם, פעמים רבות לבושים כמותם, והבעיה הגדולה ביותר - חושבים כמותם. כאשר חושבים כמו גוי, חושבים להיפך מהתורה.

הכל ניסיון

משום כך אומרת כנסת ישראל לקב"ה: "רבונו של עולם, אנחנו רוצים לעשות את מה שנכון. רצוננו להקדיש את חיינו לעבודתך! אבל יש כל כך הרבה גויים בעולם. העולם גדול ומלא ב"תרבות", "אידיאלים", "פוליטיקה" ועוד כל מיני מרעין בישין אשר עלולים להטביע אותנו במספרים העצומים שלהם".

והקב"ה משיב: "בני היקרים, זו בדיוק הסיבה ששמתי אותם בעולם. הם נבראו בשבילכם, על מנת לבחון אתכם!" המאבק הזה נגד השפעת הגויים, הוא תכלית היותנו בעולם. המבחן הוא: מי יצליח להיות כמה שפחות כמו גוי? לא רק כלפי חוץ, אלא בעיקר במחשבה ובהשקפה.

תרבות הגויים

בדורנו, כל אימת שעוברים ליד "חדר" (תלמוד תורה), רואים דברים מטרידים מאד. אני לא רוצה לומר מה ואיך, אבל רואים ילדים יקרים וטהורים שמתנהגים כמו גויים. המשחקים הם משחקים של גויים, הם מחקים את ה"גיבורים" שלהם שיודעים איך לבעוט בכדור או לקלוע אותו לסל.

כשהולכים לשמחות, המוזיקה היא מוזיקה של גויים. הריקודים, סגנון של גויים. ליהודים צריך שתהא דרך משלהם לעשות את הדברים האלה. אנחנו שמחים עם כולם ואוהבים את כולם, כן ירבו ויגדלו. ילדים יקרים ואוהבים, אבל הם פשוט לא יודעים עד כמה הם מושפעים מהגויים.

דייג? תחביבים? פארק שעשועים? לצאת לאכול במסעדות דרך קבע? בשביל מה? כדי לבזבז את החיים על כלום? בכל יום של "חופש" להיכנס לרכב עם כל המשפחה ולנסוע? הוא יושב מאחורי ההגה ונוהג צפונה ודרומה, ולא מבין שהוא פשוט מתאבד. מה הוא חושב, שהוא יחיה לעולם? הוא כבר השיג את כל מה שהוא צריך בעולם הזה? מאיפה מגיע ה'ראש' הזה אם לא מהגויים? רואים את העולם עושה כך וכך וחושבים שזה בסדר, מה הבעיה בזה? אנחנו פשוט מחקים את הגויים כמו קופים!

יהודי הוא מזבח

ומה הם עשו שם, מאחורי הדלתות הסגורות? ישבו ואכלו את בשר קרבן הפסח. וזאת יש לדעת, שקרבן הפסח היה הקרבן הראשון שבשרו נאכל. עד אותו היום, כל הקרבנות היו "עולות", המוקרבות כליל לה' על האש. אף אחד לא העז לחלל את קרבן ה' ולאכלו. אדם הראשון הקריב קרבנות, וכן קין והבל. גם על נח כתוב במפורש שהקריב עולות. אבל אף אחד לא ההין לאכול בשר קרבן! איך אפשר לקחת את ה"אוכל של ה'" ולאכול אותו? והנה קרבן הפסח היווה הכרזה על המדרגה הנעלה שישראל עולים אליה הלילה. בלילה זה ה' הכריז שאנחנו "גוי קדוש" (שמות יט, ו), ואפילו הגופים שלנו התקדשו ונחשבו כמזבח. הסיבה היא, שישראל יוצאים עתה מכלל אומות העולם בכך שהם מקדישים את כל חייהם למען ה'. כשבן ישראל מכניס בשר קרבן לפיו, הרי זה כמו שהבשר מוקרב על גבי המזבח. אכילת קרבן הפסח בתוך הבתים הנעולים, מובדלים מהגויים בחוץ - היתה הכרזה של היסוד הגדול: "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים יד, א).

זה אחד הטעמים לכך שצריכים לאכול את קרבן הפסח כבני מלכים: בהסבה, ובשר צלי דווקא שהוכן באופן המשובח ביותר. כי נסיכים אנו, בנים לה'! הננו "מעמד האצולה" של האנושות. "כל בן נָכַר לא יאֲכֹל בָּו" (יב, מג). קרבן הפסח הוא הכרזה על עליונותו של עם ישראל על כל האומות. לא משנה מה אומר העולם, אנחנו תמיד נדע את האמת: הננו "בְּנֵי אֱ-לֹהִים" (הושע ב, א). בעבורנו נברא העולם! כל העולם כולו, האומות, החיות, הצמחים - אינם אלא תפאורה ורקע המשרתים את הדבר האמיתי, עם ישראל. אנחנו לב העולם, ורק עלינו חושב ה' כל הזמן. יהיה מי שיתרגז לשמוע דברים כאלה ויאמר: איזו יהירות! אבל מה אעשה, כך כתוב במפורש בתורה! אני לא אסלף את התורה!

ללעוג לגויים ולטיפשותם

ההכרה הזו, שה' בחר בנו להיות לו לעם, ושאונו מטרת כל הבריאה - צריכה להנחות אותנו כל חייו. זה הפיתרון היחיד לבעיה העתיקה של השפעת הגויים. כשיהודי מכיר בחשיבותו ובתפקידו בעולם, הוא מזלזל בדרכי הגויים, "מסתכל עליהם מלמעלה", לועג לאידיאלים [לערכים] שלהם וצוחק על ההשקפות שלהם.

עד לאחרונה היה עם ישראל עם גאה ובטוח בעצמו. היתה להם הכרה ברורה בערכם, ובעליונות המוחלטת של התורה. השיעור בגדלות היהודי, הנלמד מאכילת קרבן הפסח, ליווה אותם כל ימיהם. אבל מאז קמה תנועת ההשכלה והרפורמה לפני כמאתיים שנה, החל העם היהודי לסבול מתסביכי נחיתות. אבדה לנו 'גאוות היחידה', התחלנו לפזול לדרכי הגויים, ולבזז - גם אם רק בלִבֵּנו פנימה - לעמנו ולדרכי חייו.

הנסיך והעני

זו הסכנה הגדולה האורבת למי שאינו מכיר בגדלות העצומה של עם ישראל, ובתפקידו המרומם. מי שמאבד

אין זו סתם מליצה או "עקיצה". רב אשי היה המנהיג של כלל ישראל; הוא היה ממסדרי התלמוד בבלי. כל התורה היתה בראשו! אף על פי כן מעיד עליו מנשה המלך שאדם ענק זה היה רץ לעבוד ע"ז! זה מדהים. עלינו להבין שהקב"ה עומד מאחורי הדבר, זה לא היה טעות.

הע"ז שבכים

נבהיר: הסיבה שבימינו אין אנו נמשכים אחר עבודה זרה היא, שהגויים אף הם אינם נמשכים אחריה! אילו היו הגויים משתחוים כל היום לפסילים, היתה לנו בעיה רצינית. היינו רואים יהודים שומרי תורה ומצוות שלפעמים היתה להם איזו ע"ז קטנה בכיס. ולמרות שהם אוכלים רק כשר גלאט ומתפללים שלש פעמים ביום, מדי פעם, לפני איזו פגישה חשובה או בזמן של מצוקה, הם היו מוציאים את ה"עבודה זרה" הקטנה מהכיס והיו מנשקים אותו, ואומרים לו: "אנא, עזור לי. אני לא שוכח את ה' ח"ו, אבל אני רוצה 'להמר על שני הסוסים'. אז אולי גם אתה תעזור לי".

אכן, עבודה זרה היתה נסיון קשה ביותר בימים ההם. כל אומות העולם בכל רחבי תבל טענו בתוקף בלתי מתפשר שהאלילים שלהם הם בעלי היכולת והשליטה. הם היו משוכנעים לחלוטין בצדקתם! זה היה נראה כה נכון, כל כך פשוט. מי לא מאמין באלילים? כיום אין אנו מסוגלים להבין זאת, כי העולם כולו לועג וצוחק אף הוא לע"ז. אבל ישנם היום סוגים אחרים של ע"ז, שעליהם אין צוחקים כלל. כי מה שנומרלי ונכון אצל הגויים, נראה גם לנו כנומרלי, ומחלחל לתוך חיינו ובתינו.

והקב"ה עשה שכך יהיה, בכוונה תחילה! התכלית העיקרית לְהַמְצָאֵם של הגויים בעולם הוא לנסות אותנו, להציף אותנו במספרים העצומים שלהם כדי להקשות עלינו להיות נאמנים לה' ולתורתו.

ועם ישראל היה תמיד אי קטן ובודד של טוב באוקיינוס של רוע וטינופת. תמיד! והניסיון הגדול ביותר שלנו תמיד היה ותמיד יהיה לא להירטב אף לא במעט מהגלים השוצפים.

נכדינו יצחקו עלינו

ויום אחד, בעתיד הלא כל כך רחוק, יסתכלו נכדינו עלינו ועל החיים שאנו חיים באותו מבט של רב אשי על מנשה, ויתמהו: "כיצד יכולתם להיות טיפשים כל כך, להיסחף אחר הרעיונות הריקים של התרבות המערבית? הרי אין בהם כלום, ממש כלום!" אלא שאנחנו עוורים; המספרים הגדולים של הגויים מסנוורים אותנו. ואיננו מרגישים בכלל בעיוורוננו, אנו חושבים שהאמת ברורה לנו כשמש בצהרי היום.

אכן עלינו לדעת שה' מקדים תמיד רפואה למכה. זה אחד הסודות של קרבן הפסח שאכלו אבותינו, בליל לידתו של עם ישראל, כשהתכוונו להיחלץ מבין הגויים והשפעתם. ישראל נכנסו לבתיהם וסגרו אחריהם את הדלת, נועלים את עצמם לנצח מהשפעת העולם.

מידות טובות

רבינו אמר כי על אף שצריך לנהוג בדרך ארץ ומידות טובות גם ביחסינו כלפי הגויים, זהו רק משום שאין שייך הבדלים במדות, והאיך שאדם מרגיל את מדותיו במצב אחד כך תהיינה מדותיו עם השני, וכן תהיה הנהגתו גם עם הקב"ה, ולכן צריך תמיד לנהוג בדרך ישר. אבל כל נדבה, של כח או זמן או ממון, צריך שתהא רק לאחיק במצות. ואדרבה, צריך להתרגל תמיד להכיר את המיאוס וההשפלה של אומות העולם, כשם שהקב"ה שונאם.

החדש. גם תהלוכה יפה הם עושים, ולוקחים את פסל ה"בעל" ומציבים אותו על במה גדולה הנישאת על כתפיהם, ומרכיבים אותו הלך ושוב בכל הכפר. לאחר מכן מציבים אותו במרכז הכפר, כולם מסתדרים בשורה, וניגשים אחד אחד לחלוק כבוד לבעל, להודות לו ולהשתחוות לו.

היה שם יהודי אחד, בחור צעיר שהתעצל לשבת וללמוד בבית המדרש, שהלך לשם "רק כדי לראות". לאחר האירוע חזר הבחור לעירו ומצא כמה חברים, שכמוהו אינם ששים כל כך לשבת כל היום וללמוד, ובזמן שכולם יושבים ולומדים, הוא יושב בפינת בית המדרש ומספר להם את שראו עיניו. "בפעם הבאה בואו אתי, ותראו איך הכנעניים האלה יודעים 'להרים' ארוע". עכשיו, נניח שאותו בחור היה מציע את הצעתו המפתה לאחד הבחורים המצליחים בישיבה: "רוצה לבוא איתנו?" מה היה עונה לו? "מה אכפת לי מה הגויים המטומטמים האלה עושים? הטפשים האלה שעובדים אליילים! הראש שלהם מלא בזבל. איזה רעיון מטופש, ללכת לראות מה הם עושים!" הגאווה היהודית שלו לא מניחה לו אפילו לחשוב בכיוון הזה. הוא לא מעלה את זה על דעתו, זה לא לרמה שלו. אדם שיודע מה תכליתו בעולם, שגאה במה שהוא עושה, מסתכל על כל האידיאות [ההשקפות] הגויות בזלזול ובבוז. ממש בדיחה. תיאטרון? אַ מְשׁוּגָעַס [שיגעון]! עיתונים? פוליטיקה? שמות של גויים או ה"גיבורים" שלהם? החגיגות שלהם והאיצטדיונים שלהם? באולינג [פדוקט]? סקי [החלקה על שלג]? כל זה שווה לאפס בעיני מי שמכיר בגדולתו וביכולותיו כיהודי.

הפרדוקס המוזר

אבל לאותם בחורים שדיברנו עליהם היתה חסרה הגאווה הזו. הם חתיכת כישלון, לא מחזיקים מעצמם. על כן הם הולכים לפסטיבל הכנעני בהפרדה מלאה, ואפילו משתתפים קצת בפעילויות, כמו בן - רק בכשרות שבהם. והנה, משהו מוזר קורה באישיותם: הם מתחילים לחשוב שהם טובים יותר מחבריהם בישיבה שלא באו. כתחליף לגאווה בעבודת ה' שחסרה להם, הם מתגאים בהיותם דומים לגויים. "הנה, אנחנו כמו כולם, כמו שאר העולם הנאור. הרי הכנעניים הם לא היחידים, כל העולם חוץ מה'מעט מכל העמים' נוהגים כך. כולם מאמינים באלילים, וכי נהיה שונים מכווולם?" הם מתחילים להזהות עם הרוב המוחלט שעוסק כולו בהבלים

את תחושת הגאווה על היותו יהודי, ייפול טרף ביד כל הרעיונות הפסולים שהעולם הגויי גאה בהם. נמחיש את העניין על פי המשל הידוע:

היה הֶיָה נסיך אשר יצא למסע ארוך לבדו, רחוק מעיר הבירה ומארמונו של אביו. לקח איתו הנסיך כמה תכשיטי מלוכה יקרים ונדירים מאוצרו של אביו, כדי שיוכל תמיד להכניס את ידו לכיס ולהרגיש אותם, וכך יזכור תמיד שהוא בן מלך, ולא משנה היכן הוא מתגלגל. לאחר זמן מה, כבר לא נראה הנסיך כל כך כנסיך: בגדיו היקרים התבלו, שעריו נעשה מגודל ופרוע. ברבות הזמן לא היה אפשר להבדיל בינו לבין קבצן מצוי. הכל זלזלו בו ולעגו לו: "מי אתה חושב שאתה? אינך אלא קבצן בטלן. אין אתה שווה כלום!" והוא היה משיב להם: "איך אתם מדברים? אני נסיך, המלך הוא אבי!" הצחוק התגלגל מפיהם, משכנע ופוגע: "בטח, אתה נסיך! בחלומות. אין כל קשר בינך לבין המלך! אפילו אם היית פעם נסיך, עכשיו אתה אפס". אז הוציא הנסיך את תכשיטי היהלומים והראה להם: "הנה! ראו את היהלומים האלו! רק אצל המלך אפשר למצוא יהלומים משובחים ונקיים שכאלה!"

אלא שהצחוק והלעג גברו עוד יותר: "מה? לפירורים האלו אתה קורא יהלומים משובחים? בא, נראה לך מהם יהלומים משובחים באמת". והם מוציאים לו אבני זרקון ענקיות, כל אחד במשקל של חצי ק"ג. ערכם קרוב לאפס, אבל הם נוצצים וגדולים, כ"כ מלהיבים ומושכים. "זרוק את הפירורים האלה שלך, וניתן לך את היהלומים שלנו בחינם!" נכנע הנסיך הפתי ללחץ וללעג, והחליף את היהלומים הטהורים, הנקיים והנדירים שלו, שערכם לא יסולא בפז, תמורת הזרקונים הנוצצים והמושכים.

זה מה שאומות העולם עושים לנו. הם אומרים שאנו תקועים אי שם בעבר, העולם מתקדם ומשאיר אותנו מאחור. "היהלומים שלכם כלל אינם יהלומים", הם אומרים. "השליכו אותם, וקחו חלק באוצרות העדכניים שלנו!" הם גורמים לנו להחליף את הגאווה היהודית שלנו בתרבות הריקה שלהם, בפוליטיקה ובידור, וכל אותו "גועל נפש" ושטויות הממלאים את העולם. מאחר שיש בינינו שאינם מבינים כראוי את הערך הכביר של מה שיש לנו, הריהם מתפתים ומשליכים הכל החוצה. צועדים אחריהם כמו מסוממים לתוך הגיהנום.

הבה נתאר לעצמנו את ארץ ישראל לאחר שישאל כבשו מידי הכנענים. הנביא מספר שהיו בישראל רכי לב שלא רצו להשמיד את הכנעניים לגמרי, ולא קיימו את מצוות התורה "לא תחיה כל נִשְׁמָה" (דברים כ, טז), על אף שהקב"ה הזהירם שהנשארים יהיו להם "לְמוֹקֵשׁ" (שמות כג, לג).

יהודים בחגיגות האסיף של הכנענים

נתאר לעצמנו כמה מאותם יהודים אשר מתגוררים ליד כפר כנעני, ובהגיע עונת האסיף הם רואים שבכפר הסמוך נערכת חגיגה גדולה לרגל האסיף - לכבוד האליל שלהם, נאמר, ה"בעל". הכפריים לובשים את מיטב מחלצותיהם, מביאים אוכל רב ושתיה משובחת, וחוגגים! כולם יחד, אנשים ונשים, נהנים ושמחים ביבול

רק אנחנו

אנחנו, עם ישראל, נוצרנו במיוחד לשם תכלית ייחודית לנו, ולכן גם העניק לנו ה' איכויות מיוחדות לצורך כך. בכל הזדמנות אנו אומרים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"; אתה, ה', עשית אותנו קדושים ומובדלים על ידי המצוות. כל היום "אשר קדשנו", כל היום "בְּרוּךְ אַתָּה"! מי עוד בעולם יכול לומר לבורא העולם "אַתָּה"? רק אנחנו! האם כתוב בתורה באיזה שהוא מקום "וַיֹּאמֶר ה' אֶל גִּוֹן? לֹא! יִשְׂרָאֵל לְבָדָם נִבְחָרוּ לִהְיוֹת הָעַם הַקָּרוֹב לָהּ, הָעַם שִׁיכּוֹל לְהַשִּׁיג שְׁלֵמוֹת אֲמִיתִית. בִּרְגֵעַ שֶׁהָאָדָם מִבֵּין אֲמֵת חֲשׁוּבָה זֶה, הוּא יִבִּין מַעֲצָמוֹ אֶת הַרִיקָנוֹת וְהָאֲפָסִיּוֹת שֶׁל כָּל הָאִידִיאוֹלוֹגִיּוֹת [הַרְעִיּוֹנוֹת] וְהַמּוֹסְדוֹת שֶׁל הַגּוֹיִים, וּמַחֲשַׁבְתּוֹ נִטְהַר מִכָּל אֶבֶק שֶׁל הַשְׁפָּעָה גוֹיִית. "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", ה', רוממתנו מעל הרפש והטינופת של הגויים. אותו בחור ישיבה תמיד שינן לעצמו את הרעיונות הגדולים האלה באמרו "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ", וכך היתה לו ישרות השכל לירוק בבוז על השטויות שלהם. גאוותו על היותו עבד ה' גוברת על כל ההנאות שיכולים הגויים להציע.

התכלית של המצוות

מעתה נבין שכל מצווה כוללת תכלית חשובה ביותר, להיות שונים ואחרים מהגויים. כמה פעמים ביום אומרים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"? עשרות רבות. האם יודעים אנו את אשר אנו אומרים? איך ה' קידש אותנו? מה הכוונה "להיות קדוש"? אתם חושבים שהכוונה היא, שכאשר מקיימים מצווה פתאום יש סביבנו איזו הילה, איזה משהו רוחני שמקיף את הגוף? ייתכן, אולי. אני לא אומר שלא. אבל לא זה פירוש המילה "קדוש". קדוש משמעותו: נפרד, שונה מכולם. בקיימנו את המצוות הננו מייחדים את עצמנו מכל העולם כעם שתכליתו לשרת את ה', בעבור זה הננו קיימים. זו אחת המטרות החשובות בקיום כל מצווה, להראות לעצמנו ולאחרים שהננו העם המיוחד של ה', ואנו מוקדשים לו לגמרי. אי אפשר לומר "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו" ואחר כך להדליק את הרדיו. אי אפשר לומר "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ" וללכת לאירוע מפלגתי. אפשר לעשות כך, אבל זה מוכיח שאין לאדם שום מושג מה הוא אומר. וזה מראה שאין לאדם שום מושג בגדלות האמיתית שלו.

הקב"ה אומר: "וְאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי" (ויקרא כ, כו), ואחת הדרכים בה הדבר בא לידי ביטוי היא דיני הכשרות. ישנם טעמים רבים לחשיבות של שמירת כשרות, ומי שיאמר שיש בזה מעלות בריאותיות אינו טועה. אבל עיקר הטעם הוא בעבור "וְאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים", ה' נתן לנו תפריט שונה מזה של הגויים, תפריט מלכותי, על מנת להראות שאנו שונים ונפרדים מהם. זה סוד ההישרדות הלא טבעית של עם ישראל במשך אלפי שנים. כי בהיותנו מובדלים מן העמים, הרינו שייכים לקב"ה. "אם אתם מובדלים מן העמים, אתם שלי" (תורת כהנים' פ' קדושים).

שבת שלום ומבורך!

האלו. במקום להיות גאים בהיותם עם ה', ובשאיפות לשלמות וגדלות בעבודתו, הם התחילו להרגיש גאווה מסוג אחר; גאווה של "נהיה ככל הגויים".

הקב"ה בוכה

כשישראל אינם רוצים להתעלות מעל הגויים, אלא לומדים מהם ומתנהגים כמותם, הקב"ה בוכה על גאוותם האבודה של ישראל. כדרך שאמר ירמיה הנביא (יג, יז): "בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֹן". ומסבירים חז"ל (חגיגה ה:): שה' בוכה על גאוותם של ישראל שניטלה מהם וניתנה לאומות העולם. אומר הקב"ה: "אני בוכה בגלל הגאווה המזויפת הזו שבניי מרגישים, גאווה בהיטמעות בגויים, במקום שאני אהיה מקור גאוותם". הגאווה של הליברלים, המנסים כל כך להיות כמו הגויים. הגאווה של היהודי אשר קורא את ה"ניו יורק טיימס", עם מאמרי המערכת שלהם המהללים גילוי עריות ותועבות. הגאווה של אלה המעריצים את העולם האקדמי, עם האתאיסטים וההומניסטים הטוענים שלא קיימות אמות מידה אמיתיות להתנהגותם של בני האדם. הגאווה של הצעיר היהודי המזדהה עם קבוצה מפלגתית, ועוד ועוד. הגאווה בתרבויות המוזיקה והאומנויות, וכל שאר האידאליים [הערכים] הריקים שנוצרו כדי לנסות אותנו.

הצבענו על דוגמאות אלה על מנת שתוכלו לטפוח לעצמכם על השכם, להצביע על אחרים ולומר: "זה הם שעושים את זה, לא אנחנו". אבל האמת היא שהגאווה על שטויות שבאה מהגויים לא פוסחת על אף אחד מאיתנו. מושגים גויים חודרים בשקט לתוך הבתים והראשים של כולנו. כולנו חיים במידת מה של גאווה בהישגים שאינם יהודיים כלל ועיקר. על כך אומר ירמיהו שנגרם מזה צער לשכינה. זה גורם לקב"ה לבכות; כי כל אלה הם ההיפך הגמור של הגאווה שהוא העניק לנו, הגאווה בהיותנו העם הנפרד והמיוחד מכולם. ה' בוכה כי אנו בולעים את כל הזבל שמגישים לנו הגויים, וחושבים שזו גלדיה.

גאווה יהודית

אותו בחור ישיבה שלעג לחבריו אשר התעניינו ביום אידם של הכנענים, כיצד הגיע לדרגה כזו של שלמות הדעת? מהיכן צומחת הגאווה האמיתית הזו, הגורמת לאדם לשים ללעג ולקלס את אלה שהולכים לאירועי "תרבות" גויים, ותמיד מעניין אותם איזו קבוצה מפלגתית מצליחה ואיזו לא? לא רק להתעלם מהרעיונות הרדודים שלהם, אלא להבין באמת עד כמה הם ריקים ומטופשים. כיצד מגיעים לזה?

התשובה היא, שהיהודי האמיתי, יהודי של תורה, יודע שאת כל הערכים, הגדלות והשמחה אפשר למצוא אך ורק אצלנו. כי כל דבר טוב מגיע רק מהתורה, אין דבר ששווה באמת לאדם להשיג שלא נמצא בתורה. כל המידות הטובות, כל הדעת, כל מדרגות האמונה והשלמות - נמצאים אצלנו, ורק אצלנו.

הארות על הפרשה

מתוך ספר אתם עדין [באנגלית] - פירוש עה"ת מאת רבינו זצ"ל

וידעתם כי אני ה' (י, ב)

לכאורה היה צריך לומר "וידעתם כי ה' עשה לכם את המופת הזה". אולם כאן המשמעות היא לדעת כי מה משמעותו שם הוי"ה שם זה מדבר על כך שה' הוא "המקור לכל מה שקיים" (ראה להלן כ, ב), ואשר על כן הוא לבדו העושה את כל המופתים ואת כל אשר נעשה. "וידעתם": וכי שבע המכות הראשונות לא הביאו אותם לדעת? אלא שכאן למדים אנו כי "לדעת את ה'" משמעותו יגיעה בלתי פוסקת אשר תימשך תמיד, באשר גדלותו יתברך היא אין סופית. לכן משה ביקש, לאחר שהשם גילה עצמו אליו ברוחב כה גדול, "הראני נא את כבודך" (ראה להלן לג, ג).

ויאמר ה' אל משה ואֵל אֶהרֶן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר (יב, א)

כעת מתחילה תוכניתו של ה' למצוות התורה. בשעה שאנו מעיינים במצוות התורה נוכל להבחין בכוונות הבאות (בין שאר התכליות האין סופיות של השם, בכללן תכלית מיוחדת במצוות מסוימות).

[א] כוונה כללית בכל המצוות היא הביטוי של הכרת תודה לה', במיוחד על יציאת מצרים. דבר זה נאמר מפורשות בהקשר לכמה מהמצוות, אך היא נוגעת באופן דומה גם לכל המצוות והאזהרות.

[ב] "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את ישראל" (ויקרא רבה יג, ג). רבות מהמצוות אכן מביאות לתוצאה שכזו, ועצם הצורך בריסון עצמי מביא את כל המצוות ליצור נטייה של זהירות ומודעות שכלית כלפי המשיכות של הגוף וכל שימוש לרעה ברגשות.

[ג] "וַאֲבָדְלָ אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים" (ויקרא כ, כו), הגם שזה נאמר בהקשר לדיני המאכלות האסורות (שם כ, כה), מכל מקום כל המצוות, 'עשה' או 'לא תעשה', מבדילות את ישראל ומציבות מחסומים המונעים התחברות וקירבה אל העמים.

[ד] "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להן תורה ומצוות" (מכות כג:). הפרטים המורכבים והמסועפים של המצוות, בנוסף לרווחים אחרים שהם מעניקים, הֵנָּם כשלעצמם תכלית. לפיכך עסוקה האומה הישראלית בתמידות במעשים טובים אשר מזכים את עושיהם, והם גם עסוקים תמיד בלימוד הפרטים הרבים של ציוויים אלה ("הרבה א' - תורה, ב' - מצוות"). במקום הצהרות כלליות, ובמקום כמה תהליכים פשוטים, ה' העניק תורה מסובכת מאוד לישראל למען יתמידו בלימודה בשקידה בכל עת, והוא תובע מישראל לקיים פרטים מורכבים ותהליכים הדורשים זמן, מאמץ וממון. יגיעה זו של לימוד ומעשים היא כשלעצמה תכלית חשובה עד מאוד.

[ה] תכלית כללית של כל המצוות היא להביא לכך שעם ישראל יהיו מאמינים בה' לנצח. בהיותנו עוסקים

בקביעות בקיומן של מצוות אלו ובלימוד הלכותיהן, הננו זוכרים בכל עת את ה' אשר ציוונו עליהן.

חמש מטרות כלליות אלה מתאימות במדויק הן למצוות 'עשה' והן למצוות 'לא תעשה'. בהימנעות מכל חמץ בפסח, וכן בהימנעות מכל מעשה אסור, הננו א' - מבטאים את הכרת התודה שלנו על יציאת מצרים, ב' - והננו נעשים מזוככים על ידי שליטה עצמית ועל ידי הימנעות ממעשים שאינם ראויים, ג' - והננו מעידים בעצמנו שהננו עם לבדד, ושאין אנו יכולים להתערבב עם אחרים בשל דרך חיינו הייחודית, ד' - והננו זוכים לשכר בעבור קיום רצון ה', לו זוכים אנו בהימנעותנו מאותם מעשים אסורים, ה' - והננו זוכרים את ה' בכל עת באמצעות איסורי תורתו שאותם אנו מקיימים.

מצוות אלו, העשויות להיחשב כעדות (עדויות למאורע כל שהוא או לעיקרון כל שהוא) משמשות גם לתכלית זו שהעדות שלהן תהא נלמדת ונזכרת, ועל כן הננו אמורים לשאול "מה זאת?" (יג, יד) ושהאבות והמורים יסבירו את הסיבות בכל פעם שהם יכולים: "וְאָמַרְתָּ אֵלֶיךָ..." (שם).

וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בְיַד חֻזְקָה הוֹצֵאֲךָ ה' מִמִּצְרַיִם (יג, ט)

יציאת מצרים היתה על מנת לתת את התורה לישראל, והיא הסיבה המחייבת את ישראל לקבל את התורה. מחויבות זו מוזכרת לעתים קרובות עם המצוות (בדינים האוסרים שעטנז נאמר: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מִאֶרֶץ מִצְרַיִם", ויקרא יא, מה). אולם קבלת התורה נזכרת כאן במובן של לימוד ושינון: "תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ". דבר זה באמת הכרחי וחשוב על מנת לקיים את דיני התורה. אלא שעלינו להבין שהלימוד והשינון של התורה הם תכלית בפני עצמה, ובמקומות נוספים בתורה נוכל לראות שזו התכלית החשובה ביותר מכל התכליות של התורה. "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצוּךְ הַיּוֹם עַל לִבְכֶּךָ. וְשִׁנַּנְתֶּם לְבַבְכֶּם וְדַבַּרְתֶּם בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְכֶם וּבְלֶכְתְּכֶם בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּכֶם וּבְקוּמְכֶם" (דברים ו, ו-ז). ואכן נאמר "בְּפִיךָ וּבְלִבְכֶּם לַעֲשׂוֹתוֹ" (שם ל, יד). אלא שהעשייה היא תנאי: הלימוד חייב להיות מתוך החלטה נחושה לעשות. ואולם הלימוד כשלעצמו הוא התכלית העיקרית, אשר על כן התפילין על הזרוע ובין העיניים נועדו להזכיר לנו שתורת ה' צריכה להיות בפנינו, וכאן לא מוזכרת כל עשייה. לפיכך יציאת מצרים נועדה בראש ובראשונה למטרה שישראל יתמסרו מכל וכל ללימוד התורה. דבר זה נאמר במפורש. "בְּעֶבְרָה זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ". היציאה ממצרים היתה במטרה שהתורה תהיה בפיותיהם של ישראל.

לְאוֹת עַל יָדְךָ ... בֵּין עֵינֶיךָ (יג, ט)

הננו למדים, אפוא, שהתפילין אשר מונחים על מנת להמחיש את הכרת תודתנו הנצחית עבור יציאת מצרים (ובזאת הם זכרון לה' על זרוענו ועל ראשנו, בדיוק כדרך

מבקשים באופן פרטי: חיים שתהא 'בנו' אהבת תורה ויראת שמים, שנזכה אף אנו עצמנו שתהיה בנו יראת שמים. לגור בסביבה של יראי שמים הוא דבר אדיר, אנשים רבים הושפעו להיות יראי שמים מסביבתם, אבל בנוסף לזה צריך גם שיהיה בכל אחד מצד עצמו תוספת מיוחדת ואישית של הרגשה ביראת שמים - לכן אנו מבקשים שיהיה חודש שנשיג בו שתהא בנו יראת שמים, שתהא בתוכנו בוערת אש פנימית של יראת שמים. התהליך שעם ישראל יעבור כשיבוא המשיח יהיה תהליך דומה ללידה, כשם שבלידה לפני הלידה שענינה התחלה של חיים חדשים, יש 'חבלי לידה' המכניסים את התחדשות חיים זו, כך גם קודם ביאת המשיח יהיו 'חבלי לידה' כהכנה לימות המשיח. וכשם שבלידה, אחרי שמסתיימת הלידה - ששון ושמחה, אבל שעת הלידה עצמה - היא שעה של כאב גדול וסכנה, אף כך לפני ביאת המשיח יהיה כאב גדול וסכנה לעם ישראל, ומטרת הכאב הזה ללמדנו לימודים חשובים שיכינו אותנו לחיי ימות המשיח. לא כאן המקום להסביר מה הם. אבל את זה אנחנו יכולים כבר להבין, הגמרא מראה לנו דרך חלופית בה נוכל ללמוד הלימודים החשובים של קודם הגאולה, ועל ידי זה להנצל מהצורך לחוות את כאבי הלידה של ביאת המשיח.

כשיושבים לאכול סעודת שבת עם מטעמי השבת הנפלאים, יש לחשוב ולהתבונן: לשם מה נצטוונו להתענג בשבת, לשם מה כל העונג והאכילה הזו? התשובה היא: על מנת להתבונן שה' ברא הכל יש מאין - לחבר בשכלנו את העונג הגשמי שבמאכלים, אל טוב ה' שברא כל אלה, ואל התכלית אמיתית של חיינו "להתענג על ה'" ('מסילת ישרים' פ"א), זה מה שצריך לחשוב בעת אכילת המאכלים המשובחים של שבת.

להתבונן בעת האכילה בדברים כאלה אינו דבר קל, בדרך כלל כך טבע האדם ששולחן ערוך בטוב טעם לסעודה חשובה, מציג לפניו תמונה שהנה לפניו הזדמנות טובה לקבל ולספק בשפע את ההנאות האהובות עליו. וכאשר הרגשות ודמיונות כאלה מופיעים לפני האדם בעוצמה, כח השכל והמוח שלו נכנסים לעירפול ותרדמה, והאדם צריך גבורה פנימית כדי להפיל את המסך של הדמיון, ולהאיר את החשכה. אבל אם מסלקים את מחיצת הטמטום של הנאת האכילה הבהמית, וחושבים על כל טעימה והנאה: "כל זה הוא אך ורק מאמר ה'", אזי זכינו ללמוד את הלקח והמסר שה' רוצה שנלמד כהכנה לביאת המשיח.

"אין בעולם כלום מלבד רצון ה', הוא המציאות האמיתית היחידה, וכל השאר אינו אלא תוצאה של רצונו" - זו המחשבה שצריך לחשוב כשאוכלים את סעודות השבת. האמת היא שזו מחשבה שהשכל יכול להתחבר אליה חזק מאד, יש בכחו של השכל לראות שכל העולם נברא רק בגלל שה' אמר לו להיברא. מי שמרגיל עצמו לזה בסעודות השבת, כבר לא יזדקק לחינוך של חבלי משיח. הברירה בידינו.

שאדם עונד מזכרת אהבה, כפי שמובא בשיר השירים (ח, ח), נועדו בעיקר להזכיר לנו לבטא את אהבתנו לה' באופן של אמירה מתמדת של מילות התורה. כיון שכך, בדברים (ו, ו) כאשר נאמרת שוב מצות תפילין, לא מוזכר מאומה מעניין יציאת מצרים, אולם מצוה זו ניתנה כתזכורת לחובתנו לומר את מילות התורה "בְּשִׁפְתְּךָ בְּבִיתְךָ וּבְלִבְּךָ בְּדֶרֶךְ" כפי שנאמר בפסוק הקודם למצות תפילין.

כִּי בֵּיד חֲזָקָה הוֹצֵאֲךָ ה' מִמִּצְרַיִם (יג, ט)

ניתן להבחין כאן בשלושה היבטים של התפילין.

[א] "אות", אשר מסמל מזכרת אהבה (כפי שבשיר השירים ח, ח) לבטא את אהבתנו הנצחית והכרת תודתנו לה'.

[ב] "זִכְרוֹן" להזכירנו את מחויבותנו הראשונה במעלה ואת הביטוי של הכרת תודה, שהוא לימוד התורה הבלתי פוסק ("בְּפִיךָ").

[ג] סמל לאצילותם של האהובים ביותר על ידי ה', "כִּי בֵּיד חֲזָקָה הוֹצֵאֲךָ ה'" להמחיש את העניין המיוחד שלו בעמו האהוב. הגאולה יכולה היתה להיראות כעניין טבעי, אולם ה' הראה את דאגתו היתירה לבניו באמצעות משקפיים מיוחדות של טבע פלאי שלא היה כמוהו לפניו אף לא לאחריו. משום כך נקראו התפילין בשם *טוטפות* (דברים ו ח) המציינות "עדיים", לפי שהם סמלים של אצילות העתידים להיות ענודים בידי אומה של בני מלכים.

שלושה היבטים אלה של התפילין מוזכרים בשלוש בחינות אלו המתארות את התפילין בפסוק זה: [א] אות, [ב] זכרון [ג] המחשה של "היד החזקה" לכבודם של ישראל: שהתפילין "נאמר בהם פֶּאֶר (עדי של כבוד)" (ברכות יא).

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מדוע האוכל שלוש סעודות בשבת ניצול מחבלי משיח (שבת קיח)?

תשובה:

אספר לכם משהו ששמעתי לפני למעלה מששים שנה בסלבודקה מהחברותא שלי, בחור נפלא, הקדוש ר' אהרן בירזא הי"ד. הוא ביאר בעניין זה, שבתחילה אנו מבקשים מה' על החיים בכללם, שנזכה ונחיה את חיינו בסביבה שמכוונת את החיים לעבודת ה', סביבה מלאה ביראת שמים ובמודעות לעבודת ה', לכל היכן שנפנה ננשום תמיד אויר של יראת שמים לתוכנו. כי מי שזוכה וחי בקרב יהודים יראים ושלמים, הסביבה מעודדת אותו לחשוב תמיד בכל עניני חייו על ה'. אחר כך אנו

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

כל זאת מלבד הסיעתא דשמיא המיוחדת לה הוא זוכה, כמאמר חז"ל (שה"ש רבה ה"ב) "פתחו לי פתח כחוטו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם".

ושמעתי מעשה הממחיש היטב, עד כמה עלינו לחוש לכבודו של מלך מלכי המלכים, שהתחסד לשכון עמנו במקדש מעט, בבתי כנסיות ובתי מדרשות. פעם הגיע חסן שתיים מלך מרוקו, לביקור באחת מקהילות הקודש שבארץ ממלכתו. היהודים נערכו לקראת הופעתו, והכיננו לכבודו קבלת פנים מפוארת באולם היהודי היפה והמהודר ביותר בעיר. כאשר מנהל טכסי המלך הגיע לאולם, לבדוק האם הכל נערך כראוי, הוא הורה למרבה הפלא להחליף את הווילונות בעלי הציורים המרהיבים, בוילונות בעלי צבע אחיד. את בקשתו הוא נימק, כי אם ישאירו את הווילונות המצויירים, עלול חלילה לקרוא שכאשר המלך ישא את דברו, יסתכל אחד מן הנוכחים בציורי הווילון, דבר המהווה פגיעה חמורה בכבוד המלך!!

על אחת כמה וכמה, כאשר שכינת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך נוכח בבית הכנסת, עלינו להזהר ולהשמר, לכל נסיח דעתנו חס ושלום, אף לרגע קט מקדושת המקום.

ואכן דין זה מבואר בשולחן ערוך (סימן צ' סעיף כ"ג) "הבגדים המצויירים, אף על פי שאינם בולטות אין נכון להתפלל כנגדם, ואם יקרה לו להתפלל כנגד בגד או כותל מצויר, יעלים עיניו". והוסיף שם הרמ"א "ולכן אסור גם כן לצייר ציורים בספרים שמתפללין בהן, שלא תתבטל הכוונה". יתן ה' ובזכות התעוררותנו לקיים מצות מורא בתי כנסיות ובתי מדרשות, נזכה אף לקיים במהרה בימינו את מצות מורא בית המקדש, ותתקיים בקשתנו בת אלפי השנים "ותחזנה עינינו בשוכן לציון ברחמים".

בירורי הלכה

ז. אם אי אפשר לקבוע את ארון הקודש במזרח יקבעוהו בדרום, אבל לא במערב שלא יהיה אחורי המתפללים לארון הקודש, ובקבעוהו בכותל אחר השנ"ב בסימן צ' סק"ט כותב דצריך שהמתפללים יחזירו פניהם למזרח, ובביה"ל בסימן ק"נ נסתפק בזה ונשאר בצ"ע.

ח. כתב הלבוש שבמדינותינו שאנו מערבית-צפונית של ארץ ישראל, יעשה את כותל המזרחי שבו ארון-הקודש נוטה לצד מזרחית-דרומית, ובלחם חמדות ישב מנהג העולם שעושים רק למזרח, ומ"מ משמע מיניה ג"כ שטוב לעשות כדברי הלבוש (משנ"ב צ"ד סק"א), ובהליכות שלמה פי"ט ס"ד כתב דבמקום שאם ידקדקו להעמיד את ארון הקודש במדויק לכיוון ירושלים יתמעט מקום המתפללים, יש להקל לבנות באחד הצדדים ולא לבנות בזוית, כיון שבדורות שלפנינו לא נהגו להקפיד שיהיה הארון הקודש בזוית מדויקת.

הבימה ט. עושין בימה באמצע ביהכ"נ, שיעמוד עליה הקורא בתורה וישמעו כולם (רמ"א סי' ק"נ) ⁸.

י. אין עושין יותר משש מדרגות לבימה (מג"א בשם הזוהר), ובזוהר שם מבואר שהשולחן שעליו מניחים הס"ת הוא מדרגה השביעית, ובמחזיק ברכה לחיד"א כתב דבזמנינו אין נוהרין בכך שיהיו ו' מדרגות, ובמנחת יצחק (ח"ג סי' ו') מביא שמ"מ לא יהיה פחות משלש מדרגות בכל צד.

- וזהו מתוספתא דמגילה ממה שמצינו בהיכל שפתחו למזרח, ובתוס' (ברכות ו' ד"ה אחרי) כתב הטעם כדי שיהיו משתחוים נגד הארון שהיה במערב, ובפרישה (קנ) כותב בביאור התוס' והטור דדוקא במתפללין למערב דהוי דומיא דהיכל ואז ישתחו למערב, אבל לדין שמתפללין למזרח אין לדקדק לפתוח למערב, והמג"א ס"ל דגם לדין בעינן לפתוח לצד שמתפללין, וכשו"ע. וצריך שהמתפללים יתפללו ג"כ לכיוון הקודש.
- ודלא כפרישה דלדידיה לדין שמתפללין למזרח אין לדקדק בזה.
- דוגמת האולם שהיה לפני ההיכל (ב"ח סימן צ').
- דאע"פ שצריך שיהיו עיניו למטה כשמתפלל, מ"מ כשמתבטל מכוונתו ישא עיניו לשמים לעורר הכוונה (משנ"ב צ, סק"ח).
- ושחלק מהחלונות היו לכיוון ירושלים (פמ"ג, משנ"ב שם), ואפשר להוסיף על מנין החלונות (א"א בוטשאטש ס"ה).
- ובשבט הלוי כתב דהעיקר להלכה כפשיטת המשנ"ב בסימן צ'.
- ובביהכ"נ שקיר המזרחי מכון ממש כנגד ירושלים, יש לבנותו מעט בדרום באופן שבתקופת ניסן ותשרי בזריחת השמש יגיע הניצוץ לקיר המערבי בנטיה לדרום, ולא ממש לאמצע שלא יהא מחזק ידי המינין (וכמבואר ברמ"א עין ביה"ל סימ' צ"ד ד"ה אין עושין באריכות).
- ובביה"ל כותב דהו מנהג קדום מגמ' בסוכה ע"ש וכותב בגנות הבונים את הבימה בסמוך לארון הקודש מפני שרצו לילך בדרכי הגוים.
- ובספר ימלא פי תהלתך מביא מהגרא"ל שטינמן שבבריסק היה נהוג הבימה היתה תמיד גבוהה, והיום לא מגביהים את הבימה לפי שתופס שטח גדול, ובחז"ל בד"כ היו בתי הכנסת גדולים מאד, ויכלו לעשות כן.

יא. אם הבימה (או העמוד) גבוהה עשרה טפחים ורחבה ד' ויש לה מחיצות גבוהות עשרה, הבעל קורא והש"ץ מוציא את הרבים י"ח (ולענין צירוף דעת השו"ע שמצטרף וכתשובת הרשב"א ודעת הגר"א להחמיר בזה) (שו"ע וביה"ל סי' נ"ה סעי' י"ח).

עמוד הש"ץ יב. צריך לעשות עמוד הש"ץ סמוך לארון הקודש, ושפני הש"ץ יהיו כלפי הארון כשאר העם (רמ"א ק"נ ובמשנ"ב).

יג. המג"א בריש סימן צ' כותב דעכשיו נהגו שהמקום שעומד עליו הש"ץ נמוך משאר בתי הכנסיות משום "ממעמקים קראתך ה'" ולכן נקרא הש"ץ "יורד לפני התיבה",

ובאגרות משה (אור"ח ח"ב סי' כ"ז) כותב שלא נהגו שהש"ץ עומד במקום נמוך¹⁰. **יד.** המנהג הנפוץ להעמיד את העמוד כנגד ארון הקודש וכך משמע במשנ"ב בסימן תר"ס ס"ג, ובאגרות משה (שם) כותב שהרבה מקומות נוהגים להעמיד את העמוד מימין לארון הקודש [ושיעמוד בקו אחד עם תחילת ארון הקודש] וכך משמע מהמשנ"ב בסימן קל"א סק"ו¹¹.

טו. כשיש קהל רב בביהמ"ד וקשה לשמוע את הש"ץ כשעומד לפני העמוד, כותב האג"מ שיכול הש"ץ להתפלל על הבימה שבאמצע ביהמ"ד¹², אך ללא סיבה מיוחדת אין לשנות.

10. וכותב שזהו משום שהשו"ע והרמ"א לא פסקו שיש מעלה בנמוך, והרי"ף והרא"ש השמיטו דין זה וממעמקים קאי ע"ז שלא יתפלל במקום גבוה, ובשולחן הטהור (סי' צ' ס"א) כתב שלא ראה בשום בית כנסת של קדמונים שיהיה מקום הש"ץ נמוך וכן בביהמ"ד הרמ"א והעש"ט, ואין מי שנוהג כך דא"כ צריך שכל המתפללים יתפללו במקום נמוך ולא רק הש"ץ. ובספר ימלא פי תהלתך מביא מהגרא"ל שטיינמן שבבירוק היה נהוג שהמקום של הש"ץ היה נמוך כטפח משאר בית הכנסת.

11. וכ"כ בשו"ת גורן לדוד לתלמיד החת"ס שמנהג ישראל בכל מקום להעמיד העמוד לצד ימין שהוא הצד החשוב ואין לשנות וכ"כ בשו"ת צ"ץ אליעזר, ובמשנ"ב "דרשו" מביא מספר משנת יוסף שיש מקומות שמעמידים העמוד מצד שמאל, ויתכן דזהו משום שמקום הרב הוא בימין משום כבוד התורה ע"ש.

12. וכותב שכך היו נוהגים בהרבה מקומות באירופה בבתי כנסיות הגדולים, ובספר ימלא פי תהלתך מביא שלשיבה שהיתה בה צפיפות מרובה בימים נוראים ולא שמעו היטב את הש"ץ, הורה הגרא"ל שטיינמן שיעמידו הש"ץ באמצע ההיכל, ואמר שמנהג הספרדים לכתחילה כן אבל אנו נוהגים כן רק בשעת הדחק [ורבנו בעצמו הי' ש"ץ שנים רבות ביוה"כ בנעילה, ועמד באמצע ביהמ"ד].

קוראים כותבים

שמה לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש. ובסעיף ט' כתב השו"ע: נוהגים בהם כבוד לכבדן ולרצון (פרוש כבוד - נקוי הבית, רבוע - זריקת המים על פני הקרקע), והביא הבאר היטב שרבינו יעקב היה מכבד בזקנו לפני ארון הקודש.

בכל זה רואים שהנהגת היראה בבית הכנסת היא מתוך חיוב ואהבה, כמש"כ במסילת ישרים פרק י"ט וכיון שהוא יתברך בטובו הגדול עם כל שפלותו רצה בענותו לחלק לנו כבוד ולמסור לנו דברי קדושתו לפחות בכל כוחו נכבדם ונראה היקר אשר להם אצלנו, ותראה שזאת היא היראה האמיתית שהיא יראת הרוממות שזכרנו שבה תלוי הכבוד המתקרב אל חיוב האהבה. עכ"ל. ויהי רצון שנזכה לזה ויתקיים בנו חיים שיש בהם אהבת תורה ויראת שמים. מ.ח. א. ב"ב

בברכת החודש מבקשים ותתן לנו וכו' חיים שיש בהם **יראת שמים** ויראת חטא, ומיד אח"כ מבקשים עוד הפעם חיים שיש בהם אהבת תורה ויראת **שמים**, וקשה הרי כבר ביקשנו מקודם חיים שיש בהם ירא"ש? ושמעתי מאמרי"ר הגאון רבי שלום בן-ציון פנחס אברוצקי שליט"א שכתוב בפרשת וארא 'הירא את דבר השם מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים', רואים שישראל שמים שהיא פחד מעונש ששייך גם אצל המצרים, אבל אח"כ אנחנו מבקשים על דרגה יותר גבוהה חיים **שמהאב את תורה ויראת שמים**.

והשו"ע בסי' קנ"א אומר בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגים בהם קלות ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטלה, ומשנ"ב כתב כי הם נקראים מקדש מעט וכו' ובמקדש כתיב ומקדשי תיראו וכו', ובגמ' יבמות (דף ו:) איתא

חיזוקים בבתי כנסת

מודיעין עילית:

אוהל תורה - מכתב מרב ביהמ"ד.

בית ישראל - מכתב מרב ביהמ"ד.

בית תפילה - מכתב מרב ביהמ"ד.

היכל יצחק - חתימות ותקנות.

יוצאי חבון - תקנות, אין דיבורים ואין עלונים.

משוכב נתיבות - שלטים, דרשות.

קהילת דחסידי רחמסטריוקא, חפציה - שלט עם קבלות.

שירה חדשה - מכתב מרב ביהמ"ד.

מאנסי: ראבאשיץ - חתימות.

תהילה לדוד - תקנות.

נתיבות: משכן התורה - תקנות, נעילת ביהמ"ד בתחילת התפילה עד סיומה, חיבור קונטרס.

פתח תקוה: בית החולים בלינסון - הכרזת הגבאי לפני התפילה לנתק פלאפונים.

רכסים: היכל משה - דרשות, אין עלונים.

נשמח מאוד לקבל שמות של בתי כנסת נוספים ובל"ג נשתדל לפרסם.

בהמשך למה שהתחלנו בשבוע שעבר לפרסם את הבתי כנסיות שקיבלו על עצמם חיזוקים בענין 'שמירת קדושת בית הכנסת' ונתפרסו בעלון מהווסדו, נביא השבוע את המשך הבתי כנסיות.

בני ברק (המשך):

משכנות יעקב - דרשות, שלטים, חתימות. מי שברך.

עץ חיים רח' חזו"א - דרשות וקבלות.

פעולת צדיק - עשר תקנות.

צא"י רמת אהרן - דרשות, שלטים, אין פאלפונים בשופו"א.

שיח תפילה רחוב רימון - פעמון לפני התפילה תזכורת להשתתף הפלאפונים.

שטיבלאך בית הלל - אין מעברים בין חדר לחדר. אין מיני מאכל.

שטיבל גור - תקנות, אין פלאפונים.

ירושלים:

אוהל יוסף - חתימות של מאות תושבים

גלעד, רחוב ברזיל - שיעורים

חניכי הישיבות רוממה - דרשות ותקנות

חניכי הישיבות, רמות ד' - שיעור בשבת

סיפור השבוע

בדיקות כדי לדעת לאיזה טיפול כימי צריך להפנותו, האיש כתב פתק כשבא לרופא ונתן לו את זה, ושם היה כתוב שכל מה שיוצא בבדיקות לא יהיה שום דבר, הרופא לא מאמין ולא מבין שואל אותו האם לקחת את התרופות שלך על הראש? והאיש שאל את הרופא גם את אותה השאלה והרופא אמר אני אראה לך, האיש אמר לרופא שלא יקרע את הפתק עד שיגיעו כל הבדיקות אפילו עוד שבועיים, וכך היה אחרי כל הבדיקות היה כמו שכתוב בפתק, **הוא עבר שלוש פעמים את הבדיקות והכל היה בסדר והרופא הרים ידים ואמר יש מנהיג לעולם.** (כבוד בית ה')

אדם חולה מצאו בדם את המחלה הקשה - אז הוא נסע לקבר של התוספות יום טוב והתפלל שם ואמר **שהוא אף פעם לא מדבר בתפילה ואני בורח מביהמ"ד שמדברים בתפילה ואני בא לבקש ממך שאתה זה שחיברת את ה"מי שברך" שתחליף את הצרה שלי עם אחד הגויים שגרים כאן בקראקא שהרי הגויים אף פעם לא יודו להשם והם רק אוכלים ושותים וחוטאים ואני יודה להשם ואפרסם את הסיפור בכל העולם שיצא מזה קידוש השם, האיש פרץ בבכי חצי שעה, ואף אחד לא היה שם אני והתוספות יו"ט לבד, ואני הרגשתי קרבת אלוקים, חזר האיש לביתו והיה צריך לעבור עוד פעם**

לרפואת הגאון הגדול רבי יצחק בן נחמה הקר שליט"א ראש ישיבת גרודנא

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והרה"ג רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לקבלת העלון ולהפצתו ולשליחת חומר 052-7101970 | לקבלת העלון ולשליחת חומר למערכת מייל: y0527176420@gmail.com

נאה דורש

מתוך הגדה של פסח החדשה מאוצרותיו של הרה"ג רבי גואל אלקריף שליט"א

ארבה

בְּתִיב (שמות י, ד): "וַיַּעַל הָאַרְבֶּה... וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם". אומר על כך בעל הטורים: "וינח - ב', וינח בכל גבול מצרים, וינח ביום השביעי". מלמד שנח הארבה בשבת.

יש להבין, מדוע מכת ארבה נמשכה רק ששה ימים, בעוד שהמכות האחרות נמשכו שבועה ימים? אם למצרים הרשעים מגיע לסבל מהמכה שבו, מדוע הפחת להם יום?

התשובה: במכת הארבה היתה זו הפעם הראשונה שפרעה הביע איזושהי נכונות לשמע, ופתח במשא ומתן אודות השחרור. זה התחיל בעבדיו שאמרו לו: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלקיהם", והמשיך בדברי פרעה שאמר: "לכו עבדו את ה' אלקיכם", אלא ששאל: "מי נמי ההלכים". וכשמשא אומר לו "בנערינו ובזקנינו נלך" הוא מנהל משא ומתן ואומר: "לא כן לכו נא הגברים ויעבדו את ה' כי אתה אתם מבקשים". אמנם בשורה התחתונה הוא לא שמע, "וַיַּגְרֶשׁ אֹתָם מֵאֶת מֶנִּי פְרָעָה", אבל סוף כך סוף הוא הביע נכונות לשמע. בזכות הנכונות הזאת חסכו יום של מכה.

וכשפרעה מתחנן לפני משה ואהרן שתסור ממנו מכת הארבה, הוא אומר: "וַיִּסַּר מֶעַל רַק אֶת הַמּוֹת הָאֵלֶּה" - בסוי חמור שנאמר רק על מכת הארבה, וכתב על כך רבנו בחיי: "ואולי היה הארבה מסמא את עיניהם כענין הצרעה בזמן יהושע". חסכון של יום אחד המכה כה קשה הוא בהחלט משמעותי מאד. ומה גרם לחסכון הזה? הנכונות של פרעה להתחיל לשמע.

מזה עלינו ללמד את הדרך לקנות התרוממות. הסבה המרכזית שמונעת מאנשים להתעלות היא שהם אומרים לעצמם: 'מה יתן לי ומה יוסיף לי אם אתחיל לעשות צד קטן לכיוון מעלה, הרי בודאי שבשלב מסוים מאד אפלו... בודאי שלא אצליח להגיע ליעד הרצוי...'. וזו שעות גדולה! כל צעד הוא משמעותי. צריך לתפס בשתי ידיים כל רגע, כל חמש דקות, ולנצל. יהודי צריך לנצל כל רגע בחייו!

חשך

פרעה גזר להשמיד את עם ישראל. הוא צוה על המילדות להרג את הוֹכְרִים, שחש בכל יום שלש מאות תינוקות ורחץ בדמם, העביר את ישראל בדרך עד כלות כחותיהם, וישע וילדים רבים בקירות הבנינים. אך כל ניסיונותיו לכלות את עם ישראל לא עלו בידו, ומול עיניו הקמות התרבה עם ישראל ללא מדה ומספר.

והנה במכת חשך מתו בבת אחת ארבע חמישיות - שמונים אחוז מעם ישראל, יותר מכל הפליה שנסה פרעה לעשות בעם ישראל ללא הצלחה. ומי היו אותם מתים? הרשעים שלא רצו לצאת ממצרים. אמר הקב"ה: טוב לה במצבה, כשאתה שקוע במ"ט שערי טמאה? אינך מוכן להשתנות? אם כן - גזרת מיתה על עצמך!

על יהודי להבין שהשנוי הוא דבר הכרחי בחיים. הקב"ה נותן לנו מתנות ועושה עמנו נסים, ולא יתכן שנשאיר באותו מקום שבו היינו קדם לכן, אלא עלינו להתרומם ולפעל עם ההזדמנויות שנתנה לנו, ולצר בקרבנו שנוי לטובה.

בתפלת 'השכיבנו' אנו אומרים: "והסר ששון מלפנינו ומאחרינו". ולכאורה קשה, נתן להבין שאיננו רוצים לראות את הששון מלפנינו, אך מה אכפת לנו אם הוא נותר מאחור?

שמעתי על כך המכשפה נפלאה:

מקום מופיע בבית באשר האשה נמצאת בו עם הילדים, והבעל לא נראה באפק. האשה רצה מהר אל הארון ושולפת משם את הנשק - תרסיס הדברה גדול ומסיבי. היא מכוננת אותו באימה מול בעל המחוששים ודעתה לא נחה עד שהיא מרססת אותו במחצית המיכל.

אך המלאכה עדן לא השלמה. לאחר התנת הסילון הממאיר המקס מתחיל לפרפר, ואז האשה נגשת עם נעל בית ומבצעת בו 'ודוא הריגה'. נשאלת השאלה: מדוע יש צורך בחבטה זו? הרי ברור שלאחר שהתו לעברו חצי מיכל הדברה, הוא ימות בדקות הקרובות, ומדוע להתאמץ ולוודא את מותו?

אלא, שגם לאחר שהיא רואה את המקס מפרפר, עולה הספק בלבה שמא הוא עדן יספיק לרוץ ולהמשיך לחיות, והיא אינה חפצה שיהיה אף לא ספק זעיר שהאיום הוסר.

כך נשאנו נלחמים עם הששון, עלינו לעשות 'ודוא הריגה', ולוודא שהוא לא מזדנב מאחור וממתין לשעת הכושה.

וכיצד עושים 'ודוא הריגה' לששון? באשר חיו של היהודי משתתים כל העת על חתירה קדימה והתרוממות, שאם לא כן הששון כבר ממתינ לו מעבר לפנה. באשר יהודי מחליט להשתנות לטובה, הוא לא נותן לששון אפשרות לשוב ולהפיל אותו, שכן הוא כבר יצא לדרך חדשה, בה אין לששון כל אפשרות לשוב ולהפילו לבאר שחת.

מכת בכורות

יש לדקדק: מדוע כל תשע המכות הקודמות נקראות בשמן בלי הקדמת המלה "מכת" ורק מכה זו נקראת "מכת בכורות"?

אומר על כך החיד"א שהיתה כאן מכה בתוך מכה: מלבד מה שהבכורות מתו, היתה כאן "מכה" נוספת, שהבכורות המתים הסריחו, והפיצו מחלות, שגרמו גם לאנשים אחרים למות.

זאת ועוד, יש בחז"ל שגם הבכורות שכבר מתו יצאו מקבריהם, ונהיה זהו גדול בכל מצרים. מכת בכורות

מכת בכורות

יש להבין, מדוע דווקא הבכורות היו אלו שלקו ונמתו?

בפשטות נראה לבאר, שהבכורות הם המובילים את הבית, מתוכם בו את הכוון, וכל הבאים אחריהם זורמים ונגזרים אחריהם. בעם ישראל היו אלו הבכורים ששקעו בשערי הטמאה וגזרו אחריהם את אחיהם. במצרים היו אלו הבכורים שהיו המשעבדים העקריים של בני ישראל, ואחיהם הלכו בעקבותיהם. משום כך לקו הבכורים המצרים.

זאת ועוד: מדה כנגד מדה יש כאן. הקב"ה אומר לפרעה: אתה העזת לפגוע ולשלח ידך ב"בני בכרי ישראל" - אף אני אפגע ואשלח ידי בבכורות שלך!

רבי אייזיק שר צ"ל מאיר נקדה שיכולה להיות עוברנו עידוד גדול וחזק נפלא. הבטוי "בני בכרי ישראל" הוא בטוי של גדלות וחשיבות. ומתי הקב"ה התבטא בבטוי זה על ישראל? בהיותם במצרים, שקועים במ"ט שערי טמאה. שמונים אחוזים מהם מתו בימי החשך, וכל היתר עבדים, בזויים ושפלים. בזמן כזה, הקב"ה קורא לבני ישראל "בני בכרי ישראל".

גם כשעם ישראל נמצא בשפל המדרגה, ערום ועריה, בלי מצוות - הם אהובים וחשובים בעיני ה' כבנים בכורים.

סגוריה גדולה טמונה כאן, לדורות. אם גאלת ישראל מתבטאים

היתה בזמן שישראל היו בשיא תפארתם, או אז בכל הדורות, כשהתרגשו על עם ישראל צרות רבות ורעות, היה עליהם להיות בשיא תפארתם כדי לזכות לגאולה והישועה. גאלת מצרים חדשה שגם אם ישראל נמצאים בשפל המדרגה הקב"ה אוהב אותם, מיקר ומחשיב אותם - בני בכרי ישראל - ומחיש להם את הגאולה. וכך יהיה גם בכל הגאלות העתידיות, עד הגאולה השלמה. הגאולה בא תבוא, ויהא מצבו של עם ישראל אשר יהא.

כלם זוכרים את תאונת הדרכים המחרדה שארעה ביום פטירתו של הבבא סאלי זצ"ל, בה נהרגו ארבעה יהודים שחזרו מההלכה, ביניהם בנו של האדמו"ר מספינקא.

פרמדיק שהגיע למקום ראה ילד כבן אחת-עשרה - בן בנו של האדמו"ר, שהיה הנוסע החמישי ברכב - שוכב על הכביש כשכל אבריו הפנימיים שפויים החוצה, ולא מצא כל טעם לטפל בו.

כעבור רגע החליט בכל זאת לנסות. חסם את מה שהיה צריך לחסם, סדר את מה שיכול היה לסדר, עד שהגיע האמבולנס שלקח אותו לבית חולים 'ברזל' באשקלון. כשהרופאים ראו את הילד הבינו מיד שאין בכחם לטפל בפציעה כל כך מרובת והילד הוטס במסוק לבית חולים הדסה עין כרם.

ההלכה של בן האדמו"ר התקיימה בבני ברק, ועלתה הצעה להמתין עם ההלכה משום שהרופאים בהדסה אמרו שהילד לא ישרד את הפציעה, ובמקום לעשות שתי לזיות, זו אחרי זו, בהפרש זמן קצר, עדיף לעשות את שתי הלזיות ביחד. האדמו"ר מספינקא התנגד לכך בכל תקף והורה לקיים את ההלכה של האבא.

הוא פנה לאמא ואמר לה: "את לא משתתפת בלזיה ולא יושבת שבעה! את נוסעת מיד לבית חולים לשהות עם בנה ולטפל בו. עוסק במצוה פטור מן המצוה".

הלזיה היתה מעוצעת. האדמו"ר מספינקא זעק: "רבונו של עולם! כתבת בתורתך הקדושה 'אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד'. לא יתכן שביום שאנו קוברים את האבא, ימות גם בנו. אבא! אני מתחנן לפניך שתקיים את מה שכתבת בתורתך".

בדרך נס ופלא, בדרכים לא מספרות, הילד הבריא. כל הנבואות השחרות על המעים, על הכבד, על הכליות, שלא יתפקדו - התבדו. הכל ב"ה הסתדר. בבית החולים אמרו הרופאים כי בזכותו של הפרמדיק שהחזיר את האברים למקומם יכלו הם להמשיך איכשהו בטיפול והוא זה שבעצם הציל את חייו.

המשפחה רצתה לדעת מי היה אותו פרמדיק ופרסמה מודעות בעתונים, ובאמצעים נוספים, שהם מחפשים אחריו. כעבור ימים ספורים הגיע יהודי מאשקלון, שגדל במרוקו, אינו שומר תורה ומצוות, שאפלו לא יודע איך אומרים את המלה "ספינקא", ובשר למשפחה שהוא היה הפרמדיק.

"מדוע טפלת בילד?" שאלו אותו בני המשפחה. "הרי ראית שהמצב אבוד".

"אמר את האמת", השיב האיש. "אכן ראיתי שאין מה לעשות וחשבתי לעזוב אותו. אלא שעמד שם יהודי זקן בצד ושאל אותי: 'למה אתה לא מטפל? הילד עוד חי. תנסה לעשות משהו. גם אם לא תצליח - לכל הפחות נסית, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. וכיין שלא היה לי משהו אחר לעשות בזירה, כי כל הארבעה האחרים היו הרגועים, החלטתי לנסות. ההמשך ידוע".

"ומי היה אותו זקן?" שאלו אותו בני המשפחה. "הפרת אותו? אתה יודע איך הוא היה נראה?"

"אין לי שמץ של משגג", השיב. "אולם אם אראה את פניו - אוכל לזהות אותו. דמותו נחקקה בתודעתי".

בני המשפחה פתחו אלבומי תמונות, ולפתע הפרמדיק נתר וקרא בקול גדול: "זה הוא. מאה אחוז" והצביע על תמונתו.

של האדמו"ר הקודם מספינקא שנעקד על קדוש השם בשואה. גם כשמדת הדין תקיפה ומתוחה מאד - הבבא סאלי נפטר, ארבעה צדיקים נהרגו בתאונה מחרדה, ילד פצוע קשה ונראה במצב אבוד - גם במצב הזה הקב"ה שולח מהשמים את הסבא של הילד לבקש מהפרמדיק שיטפל בבנו.

"בני בכרי ישראל" אינו רק כשאנחנו בשיא תפארתנו ומעלתנו, גם כשאנחנו בשפל המדרגה, מדת הדין מתוחה ומצליפה בנו מכות מכאן ומכאן, גם אז אנו בבת עינו של הקב"ה! והמצרים שפגעו והשפילו את "בני בכרי" של הקב"ה - ילקו בבכורותיהם ולא ישאר מהם אחד.

מכת בכורות

כאשר התרה משה רבנו בפרעה על מכת בכורות, נאמר בתורה (שמות יא, ד): "כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים".

שואלים חז"ל (ברכות ד ע"א) מדוע לא נאמר 'בחצות הלילה אלא 'בחצות? אחד התורצים המובאים שם (מובא ברש"י על התורה): "שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא". היינו, שבאשר תגיע שעת חצות לפי חשבונם ולא תהיה מכת בכורות, הם יאמרו שמשה רבנו בדאי. לכן משה רבנו לא נקב בשעה מדויקת אלא אמר 'בחצות'.

ברם התמיהה על כך גדולה ביותר: וכי מה בכך שיאמרו שמשה רבנו בדאי, והרי בעוד שניות ספורות, כאשר תגיע שעת חצות יראו כיצד בכורות מצרים מתים, ואם כן יבינו האצטגנינים שהיתה להם טעות בחשבון השעות ומדוע צריך משה רבנו לומר 'בחצות'?

אמר על כך רבי אליהו מאיר בלוצ' זצ"ל, ראש ישיבת טעלז: אסור שיהיה אפלו רגע אחד, שניות ספורות, שהמצרים יאמרו 'משה רבנו בדאי'. אסור שיהיה רגע אחד של כפירה ב"ידעו מצרים כי אני ה'". אם יהיה רגע קצר בו לא יאמינו המצרים בהש"ת - זהו חסרון בבריאה כלה. משה רבנו בדבריו רצה למנוע את 'הרגע' הזה. לכל יחשבו אפלו לזמן קצר ביותר מחשבת כפירה.

הרי לנו למוד כמה צריך להתהר אפלו ממחשבה או מעשה של רגע אחד קצר, עד שמשה רבנו צריך הנה לשנות מדברי הקב"ה שאמר לו "בחצות הלילה" ולומר לפרעה "בחצות", כדי שלא יהיה בבריאה רגע אחד נוסף של כפירה.

על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאֵלם.

כשמגיע זמן הגאולה - היא מגיעה ברגע אחד. המהפכה מהירה. אסור ליהודי לאבד את האמונה הזאת.

רבי יצחק אייזיק מקאליב זצ"ל היה מסבך ביסורים קשים. הביאו אליו פרופסור גוי, ממחה בעל שם עולמי, שיטפל בו. כשהפרופסור ראה אותו, שאל: "איך אתה מצליח לשרד עם כאלו יסורים מבלי להתמושט ולפול?"

השיב לו הרב אייזיק, ווארט מרגש, יסודי וחשוב: "מה שכבר עברתי - עברתי. אינני חושב על יסורים שכבר עברו. על מה שיהיה אחר כך - אני מתפלל לקב"ה ומאמין באמונה שלמה שהוא יעזר לי ויהיה טוב. כל מה שעלי להתמודד זה רק עם היסורים של הרגע הזה בלבד - יסורים של רגע אדם מסגל לסבל. עם המבט הזה אני עובר רגע ועוד רגע".

לפנינו סוד אדיר איך יהודי צריך לחיות. מחד גיסא, לא לבזבז אנרגיה על מה שהיה, מאידך גיסא, להאמין באמונה שלמה שהקב"ה מביא את הישועה בחפזון, וברגע אחד "קץ שם לחשך". ועם המשי העכשוי - להתמודד, להחזיק מעמד ולא לפול ממנו.

זהו כחה של אמונה. היא משילה מהאדם את הדאגה מפני העתיד. רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל היה אומר: "בדאגה - רק בצפרנים". את

צפרני האצבעות גוזזים לפי סדר 'בדאגה' (כמבואר בדברי הרמ"א אור"ח

סי' רס סעי' א), אבל יהודי לא צריך להיות בדאגה. עליו להאמין ולבטח בה' שישועתו בא תבוא כהרף עין.

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"

משיחותיו של מגיד המישרים

רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת בא תשפ"א

כל האנושות להתנהג לפי חקי התורה. הרמב"ם (הלכות תשובה (פ"ז ה"ה) כותב וזו לשונו: "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו, ומיד הן נגאלין, שנאמר: 'והיה כי יבאו עליה כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך וגו'; ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך".

הקדוש ברוך הוא הבטיח לעם ישראל: "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו" (דברים ל, ד).

נתן לדמות את הדבר לאוטוסטרדה בת שמונה מסלולים כפולים. מובן מאליה שבכביש זה רחב נתן לטוס במהירות הסילון, לחתך נתיבים ולנהג בפראות. גם כאשר מפחיתים מהאוטוסטרדה שני מסלולים, נותר כביש בעל ששה נתיבים לכל צד. תנאי מרוח לכל הדעות, המאפשר לנהגים לערוך מנתיב לנתיב ולשבר את חקי התנועה. כאשר מצמצמים את הכביש בשני מסלולים נוספים, עדין נותרים ארבעה נתיבי תנועה כפולים, מה שמניח לנהגים להשתולל בשעטה חסרת רסן. מצב דומה נותר כאשר מקוצים את הכביש לשני מסלולים לכל צד בלבד. אמנם הדרך צרה, אבל עדין ישנה אפשרות לנהג בחסר זהירות.

אך כאשר מצמצמים את הכביש לנתיב אחד בלבד, נותר עורק חד-מסלולי. כל הנהגים נאלצים לנסע זה אחר זה בטור ערפי, במתינות ובסבלנות, כי אין כל דרך אחרת!

בדומה לכך יארע באחרית הימים, כאשר יתקדם בגו מאמר הכתוב: "בצר לך". באותה עת הקדוש ברוך הוא יצר את כל השבילים, וממילא הכל יצטרפו להתקדם לכיוון אחד בלבד, עד שיתגשם בגו סוף הפסוק: "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו". אנשים יפקחו את עיניהם ויבינו כי אין לאן לברוח, אין כל דרך אחרת! "אנה אלך מרוחה ואנה מפניה אברח. אם אסך שמים שם אתה ואציעה שאול הנה; אשא כפי שחר אשכנה באחרית ים; גם שם ידך תנחני ותאחזני ימינך" (תהילים קלט ז-י). הדרך האחת והיחידה תוביל וישרות אל בורא העולם. כשכל עם ישראל, כאיש אחד בלב אחד, יכירו במלכות ה' יתברך, יתקדם בגו הפסוק: "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים" (דברים ל, ג).

את הפסוק הזה מביא הרמב"ם כראיה לכך שהקדוש ברוך הוא יחזיר בתשובה את כל עם ישראל, כולל את אלו שמרדו בו בעזות מצח והצהירו בריש גלי כי אין להם חלק באלוקי

הקבדת הלב של הרשע מעוררת אחרים לתשובה אדם שלבו כבד ואטום מרב עברות, כבר אינו חש בזהמה והרפז שהוא שקוע בהם. אך הסובבים אותו רואים כיצד הוא חי, ולומדים מה סופו של אדם העובר ושונה שוב ושוב.

כאשר מתבוננים בארח החיים בעולם של אנשים שאינם מכירים בקב"ה ובתורתו, ואינם משתמשים בחקי החיים של בורא העולם, רואים כי התוצאה הטבעית היא הרס חיי המשפחה, אלימות בני הנער, אי אמון מחלט בזולת וסלם ערכים מעוות. כשרואים אנשים שהיו בצד ההוא וחוזרו בתשובה והכל השתנה אצלם לטובה, הדבר מעורר אנשים רבים להתקרב גם הם לקב"ה ולתורתו.

נתאר לעצמנו אדם שבא לעורך דין ונתן לו בפגישה הראשונה חמשת אלפים דולר, כדי שילמד את התיק שלו. עורך הדין לומד את המקרה, מכין כתב הגנה, והלקוח מרגיש מוכן למשפט, מתוך אמונה שעורך הדין, שקבל סכום הגון, יעשה בשבילו הכל. אך מה יקרה כעת אם עורך הדין של הצד השני יפנה לעורך הדין המדבר ויציע לו עשרת אלפים דולר בתמורה לשנות פעולה מאחורי הקלעים כנגד הלקוח? האם הוא יקח או לא יקח?

רוב האנשים אומרים לעצמם: "בדאי שהוא יקח!". אבל לפני עשרים - שלושים שנה רוב הצבור לא חשב כך. אנשים האמינו בעורפי הדין שלהם, כמו שהאמינו יותר במוכרים בחנויות, בשכנים ובידידים. צבור שלא יכול לתת אמון אפילו בעורך דין, נמצא בבעיה רצינית. משמעות הדבר היא, שהקבדת הלב של ה'עבר ושנה' כל כך גדולה ומשמעותית, עד שאנשים אבדו את האמון הבסיסי ביחסי אנוש ואין כל תקווה לישר, להגינות ולמחויבות לערכים בסיסיים.

מדוע אם כן הקב"ה נותן לחברה הקלוקלת הזו כזה כח בידים? איך יתכן שהתקשרת עדין מחוללת נזקים ליראי ה', ושבאפן כללי אנו מוצאים את עצמנו לעתים מאימים מהתוצאות של הקבדת הלב הנוקאה הזאת?

התשובה היא: "למען שתי אותתי אלה בקרב" (שמות י א). הקב"ה אומר לנו - אתם רואים את הקבדת הלב? אל תבהלו, המטרה היא לפתח לכם את העינים, כדי שתבינו להיכן מגיעים כאשר מסרבים לשמוע לדבר ה' ואין הולכים בדרכיו ואין שומרים את חקיו, רחמנא ליצלן. בסופו של דבר כאשר תראו את האותות הנפלאים שאעשה כדי להעניש את החוטאים, זה מה שיחזיר אתכם ואת

הקבדת הלב - מחמת שעבר עברה ושנה בה יאמר ה' אל משה בא אל פרעה (י, א)

הקב"ה מורה למשה רבנו: "בא אל פרעה" (שמות י, א), תבוא אליו הביתה מבלי שאלת רשות ובלא להתחשב בשומרים ובמאבטחים ותאמר לו: "עד מתי מאנת לענת מפני שלח עמי ויעבדני" (שם ג).

בין אם פרעה רוצה ובין אם הוא לא רוצה, בין אם זה נוח לו ובין אם לא - את אף אחד זה לא מעניין! "בא אל פרעה" - אתה בא אליו ומודיע לו ושום דבר לא יעצר אותך!

הקב"ה ממשיך ואומר: "כי אני הקבדתי את לבו". פידוע הראשונים עסקו בשאלה: אם הקב"ה הקבד את לבו, הרי לא היתה לו בחירה. אם כן מדוע מגיע לו ענש?

הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ט) משיב שבמכות הראשונות הקב"ה עדין לא הקבד את לבו, ובכל זאת הוא לא שמע בקולו. וכיון שעברה גוררת עברה, הקבדת הלב במכות האחרונות באה כתוצאה מכך שלא שמע בקול ה' במכות הראשונות.

חז"ל (יזמא פו ע"ב) אמרו: "כיון שעבר אדם עברה ושנה בה - נעשית לו כהתר". קשה לאדם שעבר עברה ושנה בה, לפרש ממונה. ההרגל נעשה טבע. לכן פרעה שהתרגל במכות הראשונות לא לשמע, הפך להיות "קבד לב" עד שקשה לו מאד, מכאן ולהבא, לשמע.

חז"ל אומרים כי "רשעים בתייהם קרויים מתים". בשעת מיתה יש למת, כמו לחי, את אותם מאתים ארבעים ושמונה איברים, ושלש מאות ששים וחמשה גידים. הוא עדין "רואה" ו"שומע" מבחינות מסוימות, וידע כל מה שנעשה סביבו עד סתימת הגולל. אלא שכל ההבדל בינו לבין חי הוא, שהחי יכול לקום ולעמד והמת לא. בדומה לכן, גם רשעים שעברו עברה ושנה בה, חשבים כמתים, כיון שהם לא יכולים "לקום" ולהשתחרר מהעברה. הם נעשים כפותים ומשעבדים אליה. הם בתייהם, ממש כמו המתים שעדין יודעים ומתמצאים במה שקורה סביבם, אף אינם יכולים לקום.

הקבדת לבו של פרעה היתה אפוא תוצאה טבעית מההרגל שסגל לעצמו שלא לשמע בקול ה'. אי השמיעה נעשתה לו כהתר, ולא נחשבה כאלו הקב"ה נטל ממנו את הבחירה החפשית.

ארבעה ימים נקדו את עיני המצרים. הם השיבו למצרים בגאון ובעז: "ה' צוה אותנו לקשר את השה למטה כדי שנוכל להביא אותו לקרבנו, ורק רצונו יתברך הוא שמחייב אותנו, איננו מתרגשים ממה שהרחוב המצרי יחשב עלינו!"

להחזיר בילדינו את ידיעת האמת והגדת לבנה ביום ההוא לאמר (יג, ח)

אנו מצויים בדור של "עקבתא דמשיחא" – הילדים הקטנים מתמצאים בפלאי הטכנולוגיה ובקריאת בהם יותר מהמבגרים, הם יודעים לפצח קודים מסבכים, שלמבגרים אין בהם משג כלל... וכה הם חשים גדולים וחכמים – הם מסגלים להיזיז עניינים, להקליד, להדפיס... עולם השפע הקורץ עלול לסחוף אותם.

האדמו"ר מגור, ה"אמרי אמת" וצ"ל, אמר: "סיגריה תחלתה גאון וסופה תאווה". ילד מתחיל לעשן כי הוא חש בזה – "אני גדול", אבל אחר כך הוא אינו יכול להגמל מההרגל הרע הזה, והוא נעשה מכור לציור. וכה גם בתחומים אחרים. זוהי מצרים של דורנו...

תפקידנו להחזיר בהם כי כל העולם הזה הוא חשק, ורק "נר מצוה ותורה אור", וזה האור היחיד שמאיר את העולם. עלינו לספר להם כיצד הקב"ה הוציאנו מצרים באותות ובמופתים וקרבנו להר סיני, ושם, בקבלת התורה הקדושה, נהיינו סגולה מכל העמים.

אומרים חז"ל, כי נסי הגאולה העתידית יהיו גדולים מנסי יציאת מצרים. נסי הגאולה כבר התחילו, אבל עדין איננו חשים בהם. כך היה גם במצרים. היהודים לא חשו בנסים עד לרגעי הגאולה ממש. לאחר תשע מכות, לפני מכת בכורות, אנו אומרים: "מצה זו – על שום מה?"... התשובה: "על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם הקב"ה וגאלם".

הדבר תמוה, וכי עד אז לא נגלה עליהם? הלא בכל המכות היה גלוי שכניה אדיר, כל מכה היתה נפלאה מקודמתה! אלא שגם לגלוי הגדול ביותר נתן לא לשים לב, אם מתעלמים ממנו... הכל תלוי בנו, היכן המחשבות שלנו נמצאות.

"קול דודי דופק" – הוא בפתח, אל נתעלם ממנו! הוא דופק, נפתח לו את הדלת לרוחה. הכל מסביב כבר מוכן, פשוט צריכים להיות מודעים לקול ולהיות ערוכים ומוכנים. הלא כבר מבטחים אנו: "בניסן נגאלו, ובניסן עתידים להגאל", במהרה בימינו.

אלהי מצרים, ולא פתחו לנקר את עיני המצרים. הם השיבו למצרים בגאון ובעז: "ה' צוה אותנו לקשר את השה למטה כדי שנוכל להביא אותו לקרבנו, ורק רצונו יתברך הוא שמחייב אותנו, איננו מתרגשים ממה שהרחוב המצרי יחשב עלינו!"

דוקא מעשה זה שעשו היהודים מבלי לפחד ולהתרגש, הוכיח בצורה ברורה ביותר את השחרור המחלט מהשעבוד המצרי, ואת סיום המנדט שנתן למצרים לשלט על היהודים. כמו שכתב הרמ"א בפתחת השלחן ערוך: "ולא יתביש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך". בקצור שלחן ערוך (סימן א) נאמר: "עו פנמר, פרושו שלא יתביש מפני בני אדם, המלעיגים עליו בעבודת השם יתברך".

גדול העצה ורב העלילה, בורא העולם, צוה אותנו במצוה כל כך לא מובנת לשכל האנושי, שתמה למה הקב"ה דרש מאתנו מצוה שכרוכה בסכנת נפשות.

ה"משק חכמה" מבאר כי לאחר שבני ישראל היו שקועים במצרים במ"ט שיערי טמאה, ועבדו עבודה זרה, עד כדי שנשאלה השאלה על ידי המלאכים: "מה נשפתו אלו מאלו", היה צריך במעשה מיוחד של מסירות נפש כדי "לקפץ" החוצה ממצבם הקודם.

עם ישראל היה לבטא את אמונתו המחלטת בקב"ה, ללא פקפוקים וללא שאלות, מתוך המלכה מחלטת של השכל על הרגש.

יש בכך מהלך פסיכולוגי חשוב. משל למה הדבר דומה? אם היה מגיע מישהו לתאו של אסיר בכלא של הק.ג.ב ברוסיה הקומוניסטית, ואומר לו: "הדלת פתוחה, אתה חפשי, אתה רשאי לצאת מופאן, וללכת לכל מקום שתחפץ!" וכי הוא היה מאמין ויזא? הרי הוא היה מבין מיד כי מישהו אורב לו ביציאה. אבל אם יביאו לפניו לתוך התא את חרושצוב או את ראש הק.ג.ב ויגידו לו: "אתה מצוה לשבר את עצמותי ושניי..." וכאשר תבצע את המצוה הזו, תרגיש משחרר לגמרי ולא תתרגש עוד מהמשעבדים, ועל ידי זה תהיה משכנע שאכן יצאת לחרות!

לכן אומרים לרשע, שעם ההשקפות הרחוביות והליברליות שלו, ונטייתו לפזל החוצה ולבדק מה יאמר עליו הרחוב ולהתביש מן המלעיגים עליו, בודאי שאלו היה שם לא היה נגאל.

עצם קשירת אלהי מצרים לעיני המצרים, וההכרזה על כך שהשה עתיד לשמש בעוד

ישראל. ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא, יגיש לו תקומה. ולכן גם המורדים והכופרים יזכו להתקרב לבורא יתברך. אבל אין לתאר את הכאב והצער שיהיו מנת חלקם של אלו שצערו את בורא העולם. יהיה זה צער אים ונורא שאין כדגמתו. צער פנימי ועמוק הנובע ממעמקי הלב, שאינו מסוגל להבין כיצד היה מסוגל לכפר בטובתו של הקדוש ברוך הוא!

באותו זמן יתקדם ברור בין הצדיקים לרשעים. ואף בין אלו המכנים את עצמם "שומרי תורה ומצוות", אף אינם עובדים את הבורא יתברך באמת ובתמים. כפי שנאמר: "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלקים לאשר לא עבדו" (מלאכי ג יח). כל התחפופשות והמסכות ינשרו, והמהות הפנימית של כל אדם תתגלה בבהירות לעין כל! הנביא אומר: "מי העיר ממזרח צדק" (ישעיהו מא ב). מבאר המלבי"ם כי הדברים אמורים אודות מלך המשיח. כשפולחן המשיח יבוא ילחמו נגדו בנשק קונבנציונלי ובלתי קונבנציונלי. בנשק כימי, בלוחמה ביולוגית ובאטום. הוא ילחם בחזרה בלהיות בן אדם ובהנהגה צודקת וישרה. הדבר שחסר כל כך בעקבתא דמשיחא, הוא יהיה כלי הנשק של מלך המשיח, ובעזרתו הוא יסיר את ערלת הלב והכבודתו. ממילא יבוא העולם לתקונו.

הוכחה מבהקת לחרות

והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם (יב, כז)

שאלה זו הנה שאלתו של הבן הרשע, כפי שמופיע בהגדה של פסח. השאלה הנשאלת היא, הרי גם הבן החכם משתמש באותו סגנון בשאלתו: "מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם" (דברים ו, כ).

נראה לבאר שכונתו של הבן הרשע לומר: "עלינו להיות ליברלים! הקב"ה צוה שנביא קרבן פסח – בבקשה! אבל למה צריך לנקר את עיני המצרים? למה לקשר את אלהי מצרים לכרעי המטה, ולגרם למצרים לכעס ולתערעמות? אפשר לעשות את הכל בשקט, בצנעה ומאחורי הקלעים..."

על כך עונים לו: "רשע שכמותך! הכתוב אומר: 'בעבור זה עשה ה' לי' – לי ולא לו, אלו היית שם לא היית נגאל, אלא מת בשלשות ימי האפלה!".

כל הזכות שעמדה לבני ישראל להגאל ממצרים, היתה רק משום שלא נכנעו להשקפת הרחוב הדוגלת בליברליות על חשבון התורה. רק משום שמתוך מסירות נפש מפלאה, הם העזו לקשר את

טלפון אחד
וסדרות הספרים המבוקשות 'אריה שאג'
על פרשיות השבוע ומועדי השנה
מאוצרותיו של רבי אריה שכטר זצוק"ל
אצלך בבית! (המשלוח חינם)

הפצת ספרים בבתי כנסת
י. בלוי
עד הבית

ניתן להשיג את ספרי 'אריה שאג' בבתי הכנסת אצל הפצת ספרים י. בלוי
במוקד ההזמנות בטלפון או בוואטסאפ 054-8564033
בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה
או באתר bloy.co.il | במייל bloyseforim@gmail.com

ללמדך

של צדיקים

פנינים ורעיונים משמחי לב ונפש הנלמדים בדרך מופלאה מתוך מעשיהם

פרשת
בא

ללמדך!

מושג שהפך לשם דבר בשולחן השבת של בתים רבים בישראל. וכפי שהעידו רבים וטובים כי שולחן השבת בביתם נתעלה מאוד. זכינו וספר 'ללמדך' - על פרשיות בראשית נתקבל באהדה עצומה על לב הציבור והודפס במהדורות נוספות, תוך ציפה לכרכים הבאים עד להשלמת הסדרה.

אנו שמחים להגיש היום לפני הציבור את הכרך השני בסדרת 'ללמדך' על פרשיות חומש שמות - חידושים, פנינים ורעיונים לפרשיות השבעות מאת הגאון רבי מרדכי פרוינדליך זצ"ל, ערוכים בטוב טעם ודעת מתוך אוצר כתביו ומחברותיו שהותיר אחריו לברכה.

בחסדי הבורא עלינו זכינו, שאת רעיונותיו המיוחדים של אבינו זצ"ל, המשולבים במעשים נאים, העלינו על ספר בספר 'ללמדך' על ספר בראשית, וב"ה טכחנו לראות כי הרעיון לצלל את כוחו של הסיפור כדי לפתוח את הלבבות, ולהשריש את המסרים הנצחיים של תורתנו הקדושה, נתקבל בברכה רבה בבתי ישראל, רבנים ותלמידי חכמים מצטיינים אותם בדרשותיהם, ורבים וטובים העידו כי שולחן השבת בביתם נתעלה מאוד. כך וזה המחבר שיתבדרו דברי תורתו כי מדרשי. וב"ה תוך זמן קצר אולה המהדורה הראשונה מן השוק, והודפסו מהדורות נוספות.

פירושים אלו שאספנו כעמיר גורמה מתוך הדברים שנאמרו ונכתבו על ידו, מגישים אנו לפניכם גם בכרך זה של 'ללמדך' על חומש שמות, שנכתב ביגיעה ועמל רב, עד אשר זכינו לבדך על המוגמר בסיעתא דשמיא.

עלון זה המוגש לפניכם מהווה טעימה משולחן ואוצרו של רבי מרדכי זצ"ל, אנו תפילה, שיתקבלו הדברים כפי שהיו בחיי חיותו משמחי לב ומשובבי נפש, ויהיו שפתותיו דובבות ויהא זה לזכרו ולעילוי נשמתו הטהורה.

הצדיקים שולטים במציאות

וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת כָּל הַמִּפְתִּים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פְרַעֲהוּ וַיַּחֲזֹק ה' אֶת לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם (י"א, י')

וּפְרַעֲהוּ: "וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ וּגו'" - כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה.

הבחור נמצא בבית הכלא שבפונה, וכי משפטו עומד להתקיים בקרוב. למחרת היום, בשמחת תורה, כאשר נקרא החפץ חיים לעלות לתורה, הוא פרץ לפתע בבכי תמרורים, ובעודו טופח בידו על השולחן קרא בדמעות: "רבונו של עולם! מדוע תניח לבניך לסבול כל כך? הלא מי כמוך יודע באיזו התמדה למד אפרים עד שגלקה אל הכלא בו הוא מתענה על לא עול בכפיו!"

אולם החפץ חיים לא הסתפק בתחינות... כבר למחרת היום הוא שיגר שליח לפטרבורג, אל אחד מעורכי הדין המפורסמים ביותר באותם ימים, יהודי מתבולל, וביקש כי יתגייס לעזרתו של הבחור. אלא שהלה, אף שמפורסם היה כמי שמרבה לעמוד לימנם של החלשים והסובלים, סירב הפעם ליטול על עצמו את משימת ייצוגו של הבחור. הוא חשש לסבך את שמו במשפט מעין זה, אשר התנהל תחת אורית עוינות ושנאה ליהודים וליהדות.

כאשר נודעה לחפץ חיים תשובתו של עורך הדין, לא התמהמה לרגע. הוא הודיע מיד כי ברצונו לנסוע אליו באופן אישי בכדי לדבר על ליבו, כאשר הוא מצרף אליו למסעו שנים מגדולי תלמידיו: רבי יחזקאל סרנא, ורבי הלל גינזבורג. המסע האמור התנהל תחת מעטה כבד של חשאיות, ובכל זאת, ברבות הימים, נודע מעט על שהתרחש באותם ימים בחדרי חדרים.

וכך מסופר: כאשר הגיע החפץ חיים אל עורך הדין, ביקש הלה לברר האם החפץ חיים עצמו יוכל להעיד כי הנאשם חף מכל אשמה. על שאלה זו השיב רבן של ישראל לחיוב, תוך שהוא מבהיר כי לא היה מטריח את עצמו ויוצא למסע כה ממושך עד לפטרבורג - אילו לא היה משוכנע שמדובר בעוול שנעשה לאדם חף מפשע.

דבריו של החפץ חיים, ובפרט העובדה שעשה את המסע הקשה כל כך רק בכדי להציל את חייו של נער זר - הותירו רושם עמוק על עורך הדין, אולם לאחר התייעצות הוא החליט כי לטובת הענין מוטב

נה, 'הפרשה שלאחריה' הינה פרשת קידוש החודש, בה עוסקת התורה מיד בפרק הבא. אלא שלכאורה עלינו להבין, מה השייכות בין עשיית המופתים על ידי משה ואהרן לפני פרעה, ובין פרשת קידוש החודש, עד שראתה התורה לנכון ולחזור על שנאמר כבר, בכדי לסמוך את שני העניינים זה לזה?

♦ את התשובה נבין על פי המעשה הבא:

בתקופת מלחמת העולם הראשונה עקרה ישיבתו של החפץ חיים לעיירה סמילוביץ'. באותה תקופה, למד בישיבתו של החפץ חיים בחור בשם אפרים ליבוביץ', בן העיירה 'ממל' שבגרמניה. על פי תקנות החירום שעמדו בתקפן באותה שעה, היה על כל האזרחים הגרמניים להתייצב בפני השלטונות אשר העבירו אותם לסיביר, אולם הבחור האמור, כמו עוד שנים מחבריו שלמדו באותה תקופה בישיבה, אשר היו אף הם בעלי אזרחות גרמנית, נמנעו מלהתייצב, בעוד הנהלת הישיבה מעלימה מכך עין.

היה זה בצום שבעה עשר בתמוז שנת תרע"ה, כאשר באישון לילה פשטו סוכני הבולשת על ביתו של רבי לייב מטלים, גיסו של החפץ חיים, שם התגורר הבחור האמור. הם איתרו עד מהרה את הבחור, ובחפזו שנערך בין חפציו נמצא תרשים מדויק של המבצר של קובנא. למעשה, היה זה אחד מאנשי הבולשת שהחדיר את התרשים אל בין חפציו של הבחור, אולם איש לא יכול היה להוכיח זאת.

ההאשמה היתה חמורה מאין כמותה: ריגול לטובת האוייב! בנסיבות אותה התקופה, ובעקבות המתיחות הרבה ששררה ברוסיה, ריחפה סכנת מוות על ראשו של הבחור. על פי המקובל, הוא היה אמור להיות מוצא להורג בתוך יום או יומיים לכל היותר. אכן, לאחר שתדלנות רבה, וסכומי כסף גבוהים שעברו מיד ליד, הצליחו עסקנים נמרצים לדחות את משפטו.

למשך כשנתיים נדחה המשפט, אולם אז, ביום שמיני עצרת של שנת תרע"ז, נודע לחפץ חיים כי

לאחר מספר רגעים, פנה אל רבי יחזקאל ולחש באזנו: "וכי הם בטוחים שימשיכו בשלטונם ששה חודשים?"...

ואכן, דבריו של 'החפץ חיים' אשר היו כעין דברי נביאות בשעתם, הוכיחו את עצמם עד מהרה. לא חלפו אלא חודשיים עד שהצאר ניקולאי הודה בידי קרנסקי וממשלת המהפכה, ואף חוסל זמן קצר לאחר מכן. ואילו אפרים ליבוביץ, 'המרגל היהודי', שוחרר עם אסירים מדיניים נוספים, וחזר אל הישיבה לשקוד על התורה כמקדם.

ובבריסק היו מספרים שהגאון רבי חיים סולובייצ'יק אמר אז בעקבות אותו מעשה: "החפץ חיים הדיח את ניקולאי מכסאו!"...

הרי לנו, כי לצדיקים ישנו כח עצום לשלוט בבריאה ולשדד מערכות עולם! הנה, יושב לו יהודי זקן בראדן, ומדיח את הצאר ניקולאי האדיר, אשר הכל חדרו מפניו!

ומכאן, תשובה לשאלתנו:

שכן כבר הובאו בפרשה הקודמת דבריו של הרב מבריסק על דברי הפסוק (ו', א') 'ראה נתתיך אלהים לפרעה', כי אמנם משמים נגזר על פרעה, עבדיו ועמו, שילקו כולם במכות השלוחות על המצרים משמים, אולם לא נגזר בדיוק כמה יסבול כל אחד מהם. החלק הזה נותר להכרעתם של משה ואהרן, אשר ניתן להם הכח לשלוט בבריאה ולקבוע כמה יסבול כל אחד מהמצרים. ובכן, כך מתפרשים גם דברי הפסוק דידן: 'ומשה ואהרן עשו' – שכן נחשב הדבר כאילו משה ואהרן הם שעשו את המופתים לפני פרעה.

והנה, הפרשה הבאה, כאמור, הינה פרשת החודש, המוכיחה כי ביכולתם של הצדיקים לשלוט בבריאה, שהרי על ידי בית דין המקדשים חודשים – משתנה המציאות בפועל, זאת כאשר נושאים שונים, התלויים בעיתים ובמועדים, או ב'גילאים' המושפעים מתאריכי החודשים, מותאמים למציאות שהוכתבה על ידי החכמים!

מעתה, ברור מדוע היה מקום לסמוך את נושא עשיית המופתים על ידי משה ואהרן, ממנו ניתן ללמוד על שליטתם של הצדיקים בטבע ובבריאה כולה, לפרשת קידוש החודש אשר אף היא מביאה לידי ביטוי את אותו ענין עצמו. וכביכול אומרת התורה: אל תתמה איך ביכולתם של דייני בית הדין המקדשים את החודש – לעצב את המציאות בהבל פיהם, שהרי כבר היתה כזאת מעולם אצל משה ואהרן, אשר שלטו שלטון בלי מיצרים בבריאה עצמה!

שדוקא עורך דין נוצרי הוא שייצג את הבחור, נוכח רגישותה המיוחדת של ההאשמה. ואכן, הוא דאג לעורך דין נוצרי מן השורה הראשונה, מידידיו הקרובים, אשר קיבל על עצמו את הייצוג במשפטו של הבחור.

היה זה בחודש טבת שנת תרע"ז, כאשר התקיים המשפט בויטבסק, בפני בית דין צבאי שהיה מורכב משלושה גנרלים רוסיים. ביום המיועד שיגר 'החפץ חיים' מברק לכל הישיבות ברוסיה, וביקש כי יתפללו להצלחתו של הבחור ויאמרו תהילים לזכותו. בישיבתו של 'החפץ חיים' עצמו, נקבע אותו היום כיום תענית, בה נטלו חלק כל בני הישיבה ללא יוצא מן הכלל.

במשפט עצמו, העידו בין השאר, הגאון רבי אלחנן ווסרמן, רבי צבי הירש לוינסון, חתנו של 'החפץ חיים', ועוד. הסנגוריה, ביססה את קו ההגנה על סיפורי מופת שסופרו אודות 'החפץ חיים', והוכיחו את רמתו המוסרית. "אם הצדיק היהודי נותן אמון בבחור, ניתן להסיק לבטח כי הינו חף מפשע!", נטענה הטענה, אך נדחתה... הקטגוריה טענה, כי אמנם אין להטיל ספק בגדלותו של 'החפץ חיים', אולם אין להסיק מכך על חפותו של הבחור, אשר כפי הנראה גנב את דעת רבו.

ואכן טענת הקטגוריה התקבלה. הבחור נידון למוות, ורק בהתחשב בגילו הצעיר הומר גזר הדין לשתיים עשרה שנות עבודת פרך בסיביר, גזר דין אשר משמעותו לא היתה שונה באופן מהותי, שכן סיכוייו לשרוד את התקופה הזו היו אפסיים. לשמע גזר הדין התעלף הבחור, ואילו מספסלי הצופים נשמעו אנקות בכי.

תלמידיו של 'החפץ חיים', אשר יצאו מבית המשפט לאחר הקראת גזר הדין – היו המומים. אולם מעבר לכל הם היו מוטרדים בשאלה, כיצד יבשרו לרבים אודות גזר הדין הנורא. מאידך, ידוע היה כי 'החפץ חיים' ממתין בדריכות לשמוע את תוצאות המשפט, כך שהכרח גמור היה לעדכנו בהקדם האפשרי.

בסופו של דבר, הוטלה המשימה על רבי יחזקאל סרגא. הוא סיפר 'החפץ חיים' בפרוטרוט אודות השתלשלות העניינים במשפט, ולאחר מכן סיפר על גזר הדין – אותו 'עידן' מעט, תוך שהוא מציג את הדברים כביכול נגזרו על הבחור שש שנות מאסר בלבד...

מספרים, כי לשמע הדברים ציוה 'החפץ חיים' על רבי יחזקאל לנעול את דלת חדרו, בעוד הוא עצמו צועד הלך וחוזר בחדר, שקוע בשרעפיו.

וזרקתי עליכם מים טהורים

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כֹּל בֶּן נָכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ (י"ב, מ"א)

ובמדבר (שמו"ר י"ב, ה'): "היה הקב"ה מבקש לנאלץ ולא היה להם זכות. מה עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: 'לך ומהול אותם!' וכו'. והרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למוול. אמר הקב"ה שיעשו הפסח, וכיון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לך רוחות העולם ונושבות בנ"ע, מן הרוחות שבנ"ע הלכו ונדבקו באותו הפסח וכו', והיה ריחו הולך מהלך מ' יום. נתכנסו כל ישראל אצל משה, אמרו לו: 'בבקשה ממך האכילנו מפסחך!' מפני שהיו עייפים מן הריח, היה אומר הקב"ה: 'אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין!' וכו', מיד נתנו עצמן ומלו ונתערב דם הפסח בדם המילה, והקב"ה עובר ונוטל כאו"א ונושקו ומברכו, שנאמר: 'זאעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך וגו'', חיי בדם פסח חיי בדם מילה".

האנשים שהיו פוקדים אותה בימים כתיקונם. אולם רגע לאחר מכן, כבר התבררה התמונה במלואה, כאשר שלף הלה מתיקו נרתיק דהוי של תפילין, וסיפר: "את התפילין הללו מצאתי בין חפציו של סבי שנפטר זה לא מכבר, וברצוני למכרן. כמה תשלם לי עבורן?"

בכאב רב שמע מיודענו את דבריו של היהודי. עומד לפניו בן לאברהם יצחק ויעקב, שאינו מייחס לתפיליו של סבו כל ערך מלבד ערכן הממוני. בתחילה, ניסה למשכו בדברים, ולהציע לו כי יניח את התפילין בעצמו... אולם לאחר שהבהיר הלה כי הדבר אינו בא בחשבון, וכל מבוקשו אינו אלא למכור את התפילין ולהרוויח כמה גרושים במקום להשליכן אל פח האשפה – נטל את השקיק דהוי מידו, ומסרו לאחד מעובדיו בכדי שיבדוק את התפילין ויעריך את שוויין.

בדברי המדרש, מצינו הנהגה שונה מההנהגה המקובלת. ההנהגה הרגילה בעולם הינה, שעל האדם לפתוח פתח לפחות כחודו של מחט, לעשות את הצעד הראשון מצידו, בבחינת 'איתערותא דלתתא', ורק אז הוא זוכה לסייעתא דשמיא ממרומים. אולם כאן, מוצאים אנו הנהגה שונה: מבלי שעם ישראל יעשו כל צעד מצידם – הקדוש ברוך הוא עורך אותם למול את עצמם, בכדי שיוכלו להיגאל!

♦ את טיבה של הנהגה זו, נוכל להבין על פי המעשה הבא:

אל תנותו של יהודי יקר, אשר עסק במכירת תשמישי קדושה, ובכלל זאת תפילין ומזוזות – נכנס ביום מן הימים יהודי, אשר ניכר היה בו כי רחוק הוא מעולמה של תורה כרחוק מזרח ממערב. ברגע הראשון, תהה מיודענו לסיבת ביקורו של האיש בתנותו, שכן הוא לא נמנה על סוג

בני חורין מתאוות האכילה

בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה

ועצם לא תשברו בו (י"ב, מ"ו)

כאורה יש להבין: מה טעמו של איסור שבירת עצם בקרבן הפסח, איסור אשר דוגמתו לא מצינו בשאר הקרבנות?

♦ הסבר לדבר, נוכל למצוא על פי המעשה הבא:

בין תלמידי החזוה, החבראי קדישא, בלט אחד המיוחדים שבחבורה – הרה"ק רבי יששכר דוב בער מראדושיץ. רבי יששכר דוב השליך מאחורי גוו את כל הבלי העולם הזה, תוך שהוא בז לכל ענין חומרי. במשך שנים רבות הסתופף בצילו של רבו הגדול בלובלין, תוך שהוא נעדר מביתו למשך חודשים ארוכים ומעפיל למדרגות גישאות.

ביתו של רבי יששכר דוב היה ריק מכל, ועניות משועת בצבצה מכל פינה. אולם הצדיק לא היה מוטרד מכונן דא כלל ועיקר... קרה לא פעם, שהוא צם במשך ימים שלמים, וזאת, לא משום שחפץ בסיגופים, אלא משום שהפרוטה פשוט לא היתה מצויה בכיסו בכדי לקנות מעט אוכל...

היה זה באחת השנים, כאשר מאותה סיבה עצמה – צם ר' יששכר דוב במשך ארבעת הימים שבין יום הכיפורים לסוכות. כמובן, עובדה זו לא האפילה כהוא זה על עבודתו הרוחנית בימים אלו, אשר נסובה סביב ההכנות לקראת החג הגדול בו יזכה לישיב בצילא דמהימנותא עם כל עמך בית ישראל. רעייתו, אשר חלקה עמו את חרפת הרעב, אף היא לא התלוננה אפילו לרגע... בדיוק להיפך, היא הרגישה שותפה מלאה בעבודת הקודש של בעלה הפרוש, ושמתחתה על כך הרקיעה שחקים.

אולם כאשר התקרב החג, הרגישה הרעיה הצדקנית כי עליה לעשות משהו בכדי לכבד את החג ולו במשהו... היא חיטטה בין חפציה המועטים, ובסופו של דבר מצאה חפץ פשוט אותו מיהרה למכור בשוק, כאשר בפרוטות שקיבלה – היא מיהרה לקנות יין, נרות, חלות, וגם מספר תפוחי אדמה...

רבי יששכר דוב לא היה מודע לכל זאת. כאשר צעד בליל התקדש חג אל עבר סוכתו בשמחה, לא נסובה שמחתו אלא סביב הזכות הגדולה לישיב עם האושפיון עילאין יחדיו בצל השכינה. לקיבתו המיוסרת, אחרי ארבעה ימי צום רצופים – הוא כלל לא נתן את דעתו... אולם מה רבה הפתעתו כאשר הגיע אל הסוכה ומצאה מוארת באור הנרות, יין וחלות מונחים על השולחן, וריחו הערב של מרק תפוחי אדמה עומד באויר.

בהתרגשות ובהתלהבות קידש ר' יששכר דוב על היין, אכל את הכזית הראשון בכוונות וביחודים לשם מצוות היום, ומיד לאחר מכן הגישה לו זוגתו מהתבשיל היחיד שהוכן לכבוד הרגל. ואכן, נטל ר' יששכר דוב את הכף לידו, טעם מעט מהמרק לשמחת רעייתו הצדקנית שחששה לבריאותו, אולם לפתע – דחה את הצלחת מלפניו בסערת נפש...

"בערלו! בערלו! מה קרה לך? הלא אינך יושב כלל בצל הסכך, אלא בתוך קערת המרק!", הוא קרא, מייסר את עצמו, ומאותו הרגע לא הוסיף עוד לטעום מהמרק...

הרי לנו, כי על האדם להקפיד שהוא יהיה זה ששולט באכילה, ולא האכילה תשלוט עליו:

ומכאן הסבר לאיסור שבירת העצם בקרבן הפסח, על פי דרכו של בעל החינוך המבאר כך:

שבירת העצם, מצביעה על רצון ליהנות מהאוכל באופן מירבי, עד למיצוי ההנאה האפשרית. ובכן, בליל הפסח, חג החירות, בו אנו משבחים ומודים על חירותנו הרוחנית והגשמית משעבוד מצרים – אנו מקפידים להוכיח את חירותנו גם מאותו שעבוד שעשוי האדם להשתעבד לאוכל, שעבוד אשר עשוי להשתלט עלינו לחלוטין, וזאת בכך שאנו לא ממצים את ההנאה מקרבן הפסח – אלא נמנעים משבירת עצם בו!

רגע לאחר מכן, נשמעה קריאת הפתעה מפיו של העובד. "הפרשיות מהודרות ממש! הכתב נפלא!", הוא קרא, ומיודענו נזעק לראות את הדברים במו עיניו. התברר, שהעובד צדק: הפרשיות נראו מהודרות ממש! "כן... סבי היה רב גדול... היה לו זקן לבן ועיניים מאירות... אבל אני? אני כבר רחוק מכל זה!", הבהיר הנכד, וביקש באופן תכליתי לקבל הצעה לרכישת תפיליו של סבו.

אלא שבטרם הספיק מיודענו להשיב לשאלתו ולנקוב בסכום כלשהו, נכנסה אל התנות אשה, שאינה שומרת תורה ומצוות, אם לשפוט על פי מראה החיצוני. "אני רוצה לקנות תפילין כשורות!", היא ביקשה, ולשאלתו של המוכר אודות רמת ההידור הנדרשת – השיבה: "אינני רוצה משהו יקר, אבל משהו שיהיה כשר, כשר באמת! התפילין הללו מיועדות עבור הבן שלי, ואני מקוה שהן תשמורנה עליו היטב!".

מיודענו, בעל נסיון של שנים רבות, הריח' מיד כי מאחורי הבקשה מסתתר סיפור מעניין. הוא החל מדובב את האשה, והיא נענתה ברצון וסיפרה:

"מה אומר לך, הרב? אנחנו לא דתיים... אבל הבוקר, קיבלתי טלפון מהבן שלי, ששם בציבא בדרום לבנון. מאז שהוא התגייס לצבא אני לא יכולה לישון בלילה מרוב דאגה, והבוקר, קיבלתי ממנו טלפון, בו סיפר על נס גלוי שנעשה לו. וכך הוא סיפר:

"היום בבוקר, הגיע אל הבסיס שלנו חייל חדש, דתי. מוקדם בבוקר הוא פנה לצד להתפלל, כשהוא מניח על ראשו ועל זרועו קוביות שחורות, להן הוא קרא 'תפילין'. הוא הציע לכולנו לשים את הקוביות הללו, אולם רוב החיילים סירבו. רק אני ואחד מחברי הסכמנו לשתף פעולה, והחייל הדתי קשר את התפילין על ראשו וזרועו, והורה לנו לחזור אחרי המשפטים המוזרים שהקריא.

"באותו הרגע, הרגשתי משהו חם שפושט בליבי, אולם לא ייחסתי לכך משמעות. התזרתי את התפילין לבחור הדתי, ורגע לאחר מכן נקראתי עם עוד שנים מחברי אל המפקד, שהורה לנו לצאת לסריקת שטח. פעילות שגרתית. ואכן, מיהרנו לצאת אל המשימה, אולם לאחר מספר רגעים אירע משהו מוזר: רצועת התרמיל שלי הסתככה בין השיחים, וככל שניסיתי לחלצה – היא הסתככה יותר ויותר...

"שני חברי, המשיכו להתקדם. אני הייתי האחרון בשורה, כך שהם אפילו לא הבחינו שנעצרתי. בנסיבות אחרות, זו לא היתה אמורה להיות בעיה. הייתי יכול להשיגם בתוך רגע או שנים, אולם אז, בדיוק באותו הרגע בו הצלחתי סוף סוף לשחרר את הרצועה – נשמע פיצוץ אדיר! התברר, כי שני חברי עלו על מוקש, ונפצעו קשות!

"מיהרתי להזעיק עזרה במכשיר הקשר, רכב הפינוי הגיע כמעט מיד ופינה את הפצועים, ואני – נוחרתי המום! בדקתי את עצמי שוב ושוב, ולא האמנתי – אפילו לא נשרטתי! אין לי ספק שזה בזכות המצוה שקיימתי הבוקר. באותו הרגע התלטתי להניח תפילין מדי יום ביומו! הכריז בני, וביקש כי אקנה לו זוג של תפילין כשורות. והנה אני כאן. לא התעכבתי אפילו רגע!", סיימה האשה בהתרגשות.

המוכר האזין בהתרגשות לסיפורה של האשה, וכשסיימה, מיהר אל תוככי התנות בכדי לחפש זוג מתאים עבור הבן שלה. אולם אז, לפתע, נשמע קולו של הלוקה הקודם, שהגיע עם תפיליו של סבו: "תן לי את התפילין שלי בחזרה... אני אניה אותם יום יום!", הכריז הלה, והוסיף: "גם אני רוצה שישמרו עלי!". הסביר. כפי הנראה, היה זה סבו שביקש עליו רחמים מלפני כסא הכבוד, ושלה את אותה שליחה נאמנה בכדי לגרום לנכדו להניח תפילין מכאן ואילך...

הרי לנו, כי לעיתים, מסיבה שאיננו יכולים להבינה, מעורר הקדוש ברוך הוא את האדם לחזור בתשובה, על אף שהאדם לא עשה מצידי אפילו צעד אחד, אולם זאת, רק לעיתים נדירות, בזכות אבות למשל...

המשך בעמוד הבא

הבחינה הראשונה – הינה בחינה של 'מקוה', כלומר, האדם עושה מצידו צעד קטן, טובל במקוה, והקדוש ברוך הוא משפיע עליו טהרה משמים. זוהי בחינה של "פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו" (שהש"ר ה', ב).

ואילו הבחינה השנייה – הינה בחינה של 'זורקתי עליכם', וזוהי הבחינה שמצאנו אצל בני ישראל בצאתם ממצרים. הטהרה בבחינה זו מושפעת ממדומים מבלי שהאדם יעשה מאומה, אפילו לא את הצעד הראשון של 'פתחו לי פתח'.

ובכן, בחינה זו התחדשה בעת גאולת ישראל, בחג הפסח, וה'חתם סופר' מוצא לה רמז בדברי הפסוק בפרשתנו (ו"ב, כ"ג) וְעָבַר ה' לִגְפָּךְ אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמַּשְׁקוֹף וְעָל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח ה' עַל הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמָּשְׁחִית לָבָא אֶל בְּתִיכֶם לִגְפָּךְ. המילים 'ז'פסח ה' על הפתח' מרמזות, כי על אף שבדרך כלל יש צורך ב'אתערותא דלתתא' מצידו של האדם, ב'פתחו לי פתח' – הרי שבעת גאולת ישראל ממצרים התחדש כי לעיתים הקדוש ברוך הוא מוכן לפסוח על ה'פתחו לי פתח', ולהשפיע טהרה על האדם מבלי שעשה מיוזמתו מאומה.

ואכן, זוהי ההנהגה אשר איפשרה את גאולתם של ישראל כשהגיעה העת!

בדרך כלל, המהלך הרגיל הינו, שהאדם צריך להתעורר מצידו, לפתוח פתח כחודו של מחט, ורק אז נפתחים בפניו כל השערים!

ואכן, זה היה טיבה של ההנהגה המיוחדת שמצינו ביחס לגאולת עם ישראל, וכפי שהקדמנו.

שכן אמנם, מצד עצמם, לא היו ראויים ישראל להיגאל עד כה, אלא שמכל מקום, כאשר הגיעה שעת הגאולה, ביקש הקדוש ברוך הוא לגאלם, ומשום כך, מאחר ולא ניתן היה לגאלם בלא שתהיה בידם זכות – הוא זרק עליהם מים טהורים משמים, מבלי כל הכנה מצידם, מבלי שהם ידרשו לעשות את הצעד הראשון, רק בכדי שניתן יהיה להוציא אל הפועל את הגאולה! יותר מכך: למרות שהם עצמם לא רצו להתקרב אל ה', ואפילו ביקשו להמנע מלהתקרב אליו יתברך – הוא יתברך קירבם אליו וטיהרם!

ואכן, הנהגה זו מוצאים אנו בגמרא במסכת יומא (פ"ה, ע"ב): "אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל! לפני מי אתם מטהרין, מי מטהר אתכם, אביכם שבשמים! שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל".

במימרה זו, וליתר דיוק, בפסוקים המובאים בה, מוצאים אנו שתי בחינות של טהרה:

טעם חדש לשולחן שבת

עכשיו גם בספר שמות

בשעה טובה, סדרת 'ללמדך' מתרחבת: הדעינות והמסרים העוצמתיים בדרכי הייחודית של הגאון

רבי מרדכי פרוינדליך זצ"ל

כבשו את לבותיהם של קודאים ושומעים, בארץ ובעולם, הספר משלב קושיות ותירוצים סביב פרשת השבוע, בסיפורים מדתקים שמחדדים את המסרים אל הלב. הצטרפו לחוויה רוחנית מעצימה, מידי שבת שבשבתו סביב השולחן!

דברי תורה מתוקים
בההגשה 'חריפה'
שישבו כל אחד
בקסמם!

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ניתן להשיג גם ברשת חנויות "יפה-נוף-פלוריסט" ירושלים: סלמי ישראל 17 | תל אביב: רמת השרון פנת ברחובות | צומת בר אילן 1 | גבעתיים: שאל 28 | בית גן הפסח 50 | בית הדפוס 32 | מודיעין: עילית-קריית ספר: אבי גור 26 | שדי חסד 1 | ברכוב: רבי יהודה הנשיא 14 | בית שמש: הפציה-בן אש 29 | חזון אש 17 | חדרה: רחל אל-חלל שורק 31 | מעל שוק סוחרין | בני ברק: רבי עקיבא 30 | מל מרכז רשומים | ברסלוב 43 | רבי עקיבא 43 | מרא 45 | אשדוד: ענק הספרים - יוסי גן תלפאת 10 | חבצ'ד | מפתח תקווה: קהילת יעקב 4 בני חדר | ההתחדות: פנת חשיל | אגודת רבי יהודה הנשיא 50 | קריית גת: האמריט מנחם | פנת תחנת שלום (בנין קרעטשן) | רמת-גן: סבון 33 | גבעתיים: ביתן | תל-אביב: תחנת הארץ 55 | אשדוד: הפץ חיים סול בית הנסח אתל שש.

טלפון: 1-599-581-581 אתר: YEFE.CO.IL

מוקדי מכירת הספרים:

אלעד: קליינר 050-3121060 • ביתר עילית: טובול 052-7141771 • בני ברק: קריית הרצוג: יעקבזון 052-7645652 • גבעתיים: יעקבזון 054-8498686
מרכז העיר: פרוינדליך 077-2168932 • בני ציון 053-3150060 • בית שמש: ובר 052-7644665 • חיפה: הדר: פריד 053-3172366 • נוה שאנן: גולד 052-7157301
ירושלים: רמות: טרכטניגוט 050-4188009 • קריית יובל: פרוינדליך 054-8406988 • הר נוף: פרידמן 050-4165345 • רוממה: יפרח 052-7152456
רמת שלמה: הלבירשטם 02-5710855 • נוה יעקב: אטינגר 052-7118045 • מודיעין עילית: קריית ספר: פרוינדליך 073-7368862 • אחוזת ברכפלד: פרוינדליך 08-9742718
פתח תקוה: פרוינדליך 050-4188003 • כהנא 052-7154454 • רכסים: לוז 052-7146432 • פרוינדליך 052-7146432 • תל-אביב: איתי 052-5907021
להזמנות: 054-8406988

משלוחים מהרים
לכל רחבי הארץ

"א ישיבישע'ר חומש"

בשלב זה הגליון יוצא בעיקר במהדורות מייל בלבד. לקבלת הגליון המורחב ניתן לשלוח מייל

ל: 0804hv@gmail.com להערות ובירורים נוספים ניתן להתקשר: 0548442591

הקב"ה מסביר אמונה לכל אחד בשפה שהוא מבין...

כִּי אֲנִי הַפְּקִידִי אֶת לְבֹי וְאֶת לִבְ עֶבְדִּי לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּתִי אֵלָה בְּקֶרְבִּי: (י, א)

ישנה הלצה עממית ידועה על ערבי אחד שהגיע לבנק וביקש להפקיד שיק... הפקיד ביקש ממנו בנימוס שיואיל בטובו לחתום מאחורי השיק. אותו ערבי אמר שבשום אופן אינו חותם! הפקיד שהיה מופתע מהתשובה המוזרה ניסה לחזור ולומר לו "כבוד אדוני אם לא חותמים אני לא יכולה להפקיד" והוא בשלו "אני לא חותם"; הפקיד ניסה שוב להסביר לו שזה לא משהו נגדו, וזה אפילו לא משהו שעולה לו כסף, אלא ההיפך זה משהו שעוזר לו לקבל את הכסף שבשיק, אבל הערבי התבצר בעמדתו "אני לא חותם!" לפתע הגיע אדם אדם אחד ונתן לו מכה... זה היה קצת ברצינות... והוא מיד התרצה וחתם!!!

לאחר שסיים את הפקדת השיק וחשבונו זוכה, ביקשה הפקיד להפיק לקחים והוא שאל את הערבי "מה נשתנה" שבתחילה לא התרצית לחתום ובסוף כן חתמת?... והוא השיב: אתה "אמרת" הוא "הסביר"!!!

הקב"ה שולח את משה לומר לפרעה "שלח את עמי"... אבל ה"פרעה" לא הבין והוא שאל "מי ה' אשר אשמע בקולו"?... (שמות ה, ב) אז הקב"ה הסביר... וכשפרעה התרוצץ בין רחובות גושן לאחר חצות הלילה של ליל הסדר עם הכסות-לילה שלו והיה ללעג וקלס בעיני כולם... אוהו הוא כבר הבין 'אמונה' היטב!!!

והמוסר השכל העולה לנו מזה: הקב"ה מדבר איתנו! אנחנו צריכים להבין את מה שהוא מדבר איתנו! ואם חלילה איננו מבינים בטובות, הקב"ה מסביר בדרכים אחרות...

כוחו של סיפור

וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנֵי בְנֵךְ וּבֶן בְּנֵךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת אֶתְתִּי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בָּם וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה': (י, ב)

וכי יעלה על הדעת שכל מה שהקב"ה עשה את האותות הללו הם כדי "שיהיה לנו מה לספר...?"

התשובה תובן במשל: תינוק אחד חלה וזקוק היה לתרופה. אלא שהתרופה היתה מרה מאד מאד ומרוב מרירותה לא היה מצליח הינוקא לבולעה והיה פולטה. טכסו עצה והחליטו שהמינקת תשתה את התרופה המרה ובאופן זה התרופה תפעל את פעולתה דרך החלב אל תוך גוף התינוק.

המינקת הביעה את הסכמתה, אך לא עברו ימים מועטים ובבואה לבקש את שכרה ביקשה העלאה, וטענתה בפיה שכעת שנאלצת היא לבלוע את התרופה המרה הרי שעבודתה קשה יותר ומגיע לה יותר שכר.

אך כנגדה טען אבי התינוק שלא מגיע לה מאומה כתוספת. שהרי התינוק נולד בריא, ומחלה מסוג זה אינה מגיע מוירוס חיצוני אלא ממשוהו לא טוב שנכנס לפי הינוקא, והרי מקור היניקה היחיד של התינוק הוא רק המינקת הזו, נמצא שבגלל המינקת הוא חלה, אם כן מן הדין צריכה המינקת לעשות פעולות כדי שהתינוק יבריא.

בני ישראל מאז אברהם אבינו ועד גלות מצרים גדלו באוירה של האבות והשבטים הקדושים, כל אחד היה לו המון לספר סיפורים לספר, אצל המבוגרים יותר היה זה "בדידי הוה עובדא" וגם הצעירים יותר גדלו על סיפורים על יעקב אבינו ולמעלה בקודש - סיפור על "עקידת יצחק" ו"הכנסת אורחים" של אברהם וכו', והנה הגיעו המצרים והשכיחו מהם את כל הסיפורים... אם כן שורת הדין נותנת להכות במצרים כדי שיהיו לעם ישראל סיפורים חדשים...

מכת בירור גבולות מצרים

כִּי אִם-מֵאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנִּגְנִי מִפְּנֵי מֶחָר אֶרְפָּה בְּגִבְלָהּ: (שמות י, ד)

המדרש עומד על הלשון "גבולך" ומבאר: מהו הנני מביא מחר ארבה בגבולך, ולא בגבול בני חם, ועל זה נאמר (ישעיה כו, ט): כי כאשר משפטיך לארץ צדק למדו וגו', שבמכת הארבה הכירו עד היכן גבול מצרים. (שמו"ר פרשה יג אות ד')

ויש לשאול שהרי במדרש קודם לכן מובא שבמכת צפרדע כבר הכירו עד היכן הגבולות. כך איתא במדרש: את כל גבולך בצפרדעים, רבותינו זכרונם לברכה אמרו, המכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים גרם להם שיעשו שלום ביניהם, כיצד היה מחלקת בין בני כוש ובין בני המצריים, המצריים אומרים עד כאן תחומנו, והכושים אומרים עד כאן תחומנו, כיון שבאו הצפרדעים עשו שלום ביניהם, הגבול שהיו נכנסות לתוכו הדבר ידוע שאין השדה שלו, שנאמר: את כל גבולך, גבולך ולא של אחרים. (שמו"ר פרשה י' אות ב') אם כן למה היה צורך שוב לאמת הגבולות על ידי מכת ארבה?

ומשמיה דהגאון מטשעבין צוק"ל מבארים: לאחר מכת צפרדע נטעו עצים להיכר הגבולות. ועצים אלו נשברו במכת ברד. אם כן הוצרכו שוב להיכר הגבולות מחדש במכת ארבה. ואף דייק זאת בפסוק בתהלים (קה, לב-לג): "נתן גשמיהם בָּרֶד אֶשׁ לְהָבוֹת בְּאַרְצָם וַיִּגְפְּנוּ וַתֵּאָנְתֵּם וַיִּשְׁבְּרָ עֵץ גְּבוּלָם", במכת ברד נשברו העצים שסימנו את הגבול... ומיד לאחר מכן בארבה הוכרו הגבולות מחדש.

ארבעים עוורים...

הנני מביא מחר ארבה בגבולך וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ (שמות י, ד-ה)

בפשוטו "ולא יוכל לראות את הארץ" היינו שעל ידי שיהיו כל כך הרבה "ארבה" - לא יוכל ה**רואה** לראות את הארץ, אבל המהרי"ל דיסקין מבאר (וכ"כ כבר הכלי-יקר) באופן נוסף ש"ולא יוכל לראות את הארץ" היינו שה"ארבה" עצמם יהיו עוורים וה"ארבה" עצמו לא יוכל לראות את הארץ.

ועיקר המכה שבזה היא על פי הידוע שעוור אף פעם אינו שבע... וה"ארבה" יאכלו ולא ישבעו ולא יפסיקו לאכול...

"א פְּרוּמָ'ע מכה"

וַעֲתָה שָׂא נָא חֲטָאתִי אֵךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לִי וְיִסֵּר מַעְלִי רַק אֶת הַמּוֹת הַזֶּה: (שמות י, יז)

מה היה הקושי הגדול לפרעה במכת ארבה עד כדי שקרא למכה זו "מוות"...?

העילוי יאנקעל"ה ראדישקובער היה אומר בדרך צחות: בבעל-הטורים מבואר שהארבה היה נח בשבת; אם כן מכת ארבע היא "א פְּרוּמָ'ע מכה", פרעה אמר: אני מוכן לסבול הכל, חוץ ממכה דתית!...

ובעקבות "תכנית המאה" ניתן לומר עוד בדרך הלצה: במכת ארבה חזרו להיות ברורים הגבולות שבין מצרים לכוש כמבואר במדרש (הובא לעיל), החזרת שטחים היא בגדר "מות" עבורו, אפשר הכל, אבל להחזיר שטחים!... עד כאן!

ודלוגו עלי אהבה

וּפְסַח ה' עַל הַפֶּתַח (יב, כג)

דורשי רשומות פירשו את הפסוק באופן הבא: הרי הקב"ה ימינו פשוטה לקבל שבים, אבל בקשה אחת יש לו, "פתחו לי פתח כחודו של מחט..."; עם ישראל בארץ מצרים היה משוקע עמוק במ"ט שערי טומאה "זאת ערום ועריה", וכיצד זה יפתחו פתח כחודו של מחט?...

והקב"ה באהבתו הגדולה, באותו ליל שימורים שבו נגאלו ישראל, הוא "פסח על הפתח"... - דילג על הצורך לפתוח פתח כחודו של מחט, וגאל את ישראל.

הטפשות הגדולה ביותר...

וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם: (שמות יב, כו)

וברש"י להלן (יג, ה): **בפרשה ראשונה נאמר והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם (שמות יב, כו), בבן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עצמו מן הכלל.** ויש לשאול: מדוע האידך-גיסא של הבן "חכם" הוא הבן "רשע"? וכי לא היה מתאים יותר לקרוא לו הבן "טיפש", או "שוטה", ומדוע נקרא הבן ההפוך מהחכם בתואר "רשע"?

והתשובה היא: אין הכי נמי, ההיפך מ"חכם" זה "טיפש" אלא שלהיות "רשע" זו הטפשות והשטות הגדולה ביותר! מפני ש"ראשית חכמה יראת ה'!" אדם שיש לו יראת שמים וצווד בכל רגע אל התכלית הנצחית זהו "חכם". הצורה לומר "טיפשות" באופן הקיצוני ביותר, היא "רשעות"!

מספרים שפעם בפולניה עלה אדם אחד לרכבת, חזות פניו וגופו והאגרופנים שענד לאצבעותיו העידו על כך שמדובר בגברא-אלימא, והוא שאל בקול ובכעס: מי זה כאן משה יוסקוביץ' מלודז', מי זה כאן משה יוסקוביץ' מלודז'?... הכל הצטנפו בחרדה אל כסאותיהם מחשש לבאות, ולפתע קם אחד ואמר: זה אני!... ניגש אליו אותו בריון והפלה בו מכות נוראות עד זוב דם, ולאחר שכילה בו את חמתו ירד אותו גבר אלים מן הרכבת. אחרי שההוא ירד מהרכבת קם אותו משה יוסקוביץ' והכריז בתרועת ניצחון: מה אתם אומרים עלי? אהההה?... הצלחתי לשקר אותו, בכלל לא קוראים לי משה יוסקוביץ'...

והנמשל: יש הקב"ה! יש מלך-העולם! הרשע! חוטף מכות רוחניות והולך לאבדון ועוד בטוח שהוא ה'חכם'!...

הגליון השבוע יו"ל לע"נ הגאון הגדול רבי נתן דוד בן ישראל יצחק זצ"ל, הונצח ע"י בנו הר"ר צבי פרידמן שליט"א

שמירת המחשבה

מִרְן הַמִּשְׁגִּיחַ ר' שְׁלֵמָה ווֹלְבֵּה כוֹתֵב בְּמִכְתָּב אֶת הַדֶּרֶךְ שֶׁבְּחֹר צִדִּיק לִנְהַיֵּג "שֶׁתִּתְּרֹגֵל בְּצִאתָךְ לְדֶרֶךְ לִקְבוּעַ לָךְ עַל מַה לְחַשׁוֹב, אִם אִיזָה קוֹשִׁיָא שֶׁנִּשְׁאַרָה בְּצַ"ע, וְכֹדוּ. אוֹ לְחַזֹּר עַל הַמִּרְמָ"מ בְּסוּגִיָא שֶׁאַתָּה עוֹסֵק בָּהּ, אוֹ עַל אִיזָה מֵאִמֶּר חֲז"ל, אֲבֵל כִּשְׁתִּתְּרֹגֵל בִּזְהָרָה תִּהְיֶה לָךְ תוֹעֵלֶת גְּדוֹלָה וְשִׁמְרִית עֵינִיִּים בְּצוּרָה אִמִּיתִית".

הַגִּרְמָ"י לִיִּפְקוּבִיץ זצ"ל הִיָּה אֹמֵר שֶׁאֵין לְדַבֵּר עַל הַשׁוֹבְבִ"ם עִם בַּח' חֲמֹד כִּי הֵרִי מַעֲלַת הַקְּדוּשָׁה צִדִּיק לְבֹא מִכָּךְ שִׁיְהִי לְבָדוֹ וּמִחֲשַׁבְתּוֹ נָקִי מִכָּל מַחֲשָׁבָה וְהִרְהוּרִים, וְזוֹכִים לָזֶה רַק עַ"י שֶׁמִּשְׁקִיעַ עֲצָמוֹ לְלִמּוּד וְעֵינָיו הַתּוֹרָה לְהַבִּין וְלִהְשִׁכֵּל, וְהִבִּיא עַל כָּךְ אֶת הַרְמָב"ם שֶׁמּוֹבָא בְּשו"ע (אֶה"ע כ"ה) כִּי מִי שֶׁלִּיבּוֹ וּמִחֲשַׁבְתּוֹ חָז"ו פְּנוֹי מִהַתּוֹרָה הֵרִי בִּזְהָרָה הוּא פוֹתַח שַׁעַר הַלֵּב וְהַמוֹחַ שִׁיכְנִסוּ דְּבָרִים זָרִים.

הַמִּשְׁגִּיחַ בַּעַל הַ"אֹר יִחְזַקְא"ל הִיָּה מִזְהִיר שֶׁיֵּשׁ לְהִתְרַגֵּל לְהַחֲזִיק אֶת כַּח הַמַּחֲשָׁבָה וְסִגּוּלָה לָזֶה הִיָּה אֹמֵר לְהַקְשִׁיב חֲזֵרֶת הַש"ץ מִתּוֹךְ הַסִּידוּר וּלְחַשׁוֹב עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה.

מִהֲרָאוֹי לְהוֹסִיף אֶת דְּבָרֵי הַחֲזו"א בְּאִגְרוֹתָיו בְּעֵינֵינוּ שֶׁקִּידָה בְּלִמּוּד, וְז"ל שֶׁ: טוֹבָה שְׁעָה אַחַת בְּשִׁקִּידָה מִרְבּוֹת בְּעֲצֵלְתִּיִּים, כִּי עֵיקַר הַלִּמּוּד הוּא הַתְּמִידִי וְהַבְּלִתִּי נִפְסָק, וְזֶה שְׁעוֹשֶׂה תּוֹרָתוֹ קִרְעִים קִרְעִים אֶסֶף רוּחַ. עוֹד כֹּתֵב הַלּוּמֵד שְׁעָה אַחַת וּמִפְסִיק הוּא קִיּוֹם הַתּוֹהוֹ, הַאֲפָס וְהַהֲעֵדֶר, הֲר"ז זוֹרַע וְשׁוֹלַח עֲלֵיהֶם מִיָּם לְסוֹחֶפֶן.

מכתב הסבא מקלם שבימינו אונו במקום תעניות נכבש את הרצונות:

הַסְּבָא מִקְלֵם כוֹתֵב בְּמִכְתָּב לִקְבוּצָה שֶׁקָּבְלוּ עַל עֲצָמָם לְהַתְּחַזֵּק בְּיָמֵם קְדוּשִׁים אֵלּוּ: "שְׁשֵׁתִּי מֵאֵד עַל הַתְּעִירוֹת בְּקוֹדֶשׁ, לְהַתְּעוֹלֵל בְּעֵלִילוֹת פּוֹעֵלִי צֶדֶק בְּיָמֵם קְדוּשִׁים הָאֵלֶּה שׁוֹבְבִ"ם (ת"ת), מִי יִתְּנִי וְהָיָה חֶבֶר לְפּוֹעֵלִי טוֹב, הֵן אֲמֵנָם, כִּי לֹא מִקְדָּם - עֵתָה לְעִסּוֹק בְּתַעֲנוּת וְסִיגּוּפִים כִּידוּעַ, (כִּי בְּדוֹרוֹת שֶׁלֵּנוּ עַ"י הַתְּעִנִּית נִחְלָשִׁים וְקִשָּׁה לְהַתְּפַלֵּל וּלְעִסּוֹק בְּתוֹרָה) אֲמֵנָם מִי לֹא יִבֶּן כִּי צֶעֶר הַסְּבָל אֲשֶׁר יִסְבּוֹל מִסוּר מִרַע מִכְּבִישֵׁת רִצּוֹנוֹ בְּפִיו וּמִכ"ש מִכְּבִישֵׁת מַחֲשַׁבּוֹתָיו לְטוֹבָה, הֵן בְּתַפִּילָה, הֵן בְּשִׁבְתּוֹ וּבְלִכְתּוֹ, הַלִּמּוּד הַזֶּה יוֹתֵר נִכְבָּד וְיוֹתֵר מוֹעִיל, וּמִכ"ש לִמּוּד וְהִרְגָּל הַמִּידוּת, לְכַבּוֹת אוֹתָם מַעַט מַעַט, וּלְהַתְּחִיל לְדַפּוֹק עַל דְּלִתֵּי הָאֲמֵת" עכ"ל הַמִּכְתָּב.

וּבְאֵמֶת שֶׁכֵּן כוֹתֵב הַמִּשְׁנ"ב (בְּסִימָן תִּקְמ"ט) שֶׁכִּשְׁאֲחַד רוּצָה לְהִתְנַדֵּב תַּעֲנִית מוֹטֵב שִׁיעֶשֶׂה תַּעֲנִית דִּיבּוּר כִּי מִמֶּנּוּ לֹא יִהְיֶה לוֹ נֹזֵק לֹא בְּגוּפוֹ וְלֹא בְּנִשְׁמָתוֹ וְלֹא יִחְלֹשׁ עַ"ז.

וּמִסִּיִּים הַסְּבָא מִקְלֵם אֶת מִכְתָּבוֹ וְכוֹתֵב "נָעִים גּוֹרֻלְכֶם כִּי נִקְשַׁרְתֶּם לְהַתְּחַזֵּק בְּיָמֵם הַקְּדוּשִׁים הָאֵלּוּ וְאִם כִּי אֵין בִּיכּוֹלְתֵינוּ לְהַתְּעַנּוֹת וְלִסְגָּף כִּמְקָדָם, אֲבֵל בְּלִי סִפֵּק כִּי צֶעֶר הַסְּבָל וְהַסִּיגּוּף בְּכַבִּישֵׁת הַרְצוֹנוֹת יוֹתֵר נִשְׁגָּב וְיוֹתֵר מוֹעִיל מִצֶּעֶר מִנִּיעַת אֲכִילָה".

עוד בקדושת ימים אלו

וְהַגִּרְמָ"י בּוֹרּוּדִיאֲנוֹסְקִי מֵבִיא (בְּשִׁיחַ יִצְחָק) בְּגוֹדֵל מַעֲלַת יָמִים אֵלּוּ בְּשִׁבְעוֹת אֵלּוּ שֶׁקּוֹרָאִים בְּתוֹרָה אֶת פְּרָשִׁיּוֹת שׁוֹבְבִ"ם שְׁבָהֶם נִבְנָה עִם יִשְׂרָאֵל, אִזּוֹ בְּכּוּחוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי וְיְהוּדִי שִׁיפְנִים לְתוֹכּוֹ אֶת מַהוּת פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ לְבָנוֹת בְּעֲצָמוֹ אֶת הַיְּהוּדִי שְׁבוֹ, וְכִשְׁעוֹסְקִים בְּפְרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ מִעוֹרְרִים בְּשִׁמִּים אֶת הָאֵהָבָה לְעַם יִשְׂרָאֵל, וְהַקְּב"ה מִתְקָרֵב אֵלֵינוּ. וְהַגִּדִּיר אֶת יִיחּוּדָם וְקְדוּשָׁתָם שֶׁל יָמִים אֵלּוּ שֶׁהֵם "יָמֵי קְדוּשָׁה שֶׁל אֵהָבָה וְקִרְבָּה בֵּין הַקְּב"ה לְכָלל יִשְׂרָאֵל".

וּבִשְׁם הָאֲר"י מֵבִיא הַסְּבָא מִקְלֵם לְהִזְהָר בְּיָמֵם הַקְּדוּשִׁים הָאֵלּוּ מִכַּעַס וּקְפָדְנוּת, וְלִכּוֹן בְּבִרְכוֹת הַנְּהַנִּין, וְכֵן בִּיסוּד וְשׁוֹרֵשׁ הָעֲבוּדָה מֵבִיא מִהֲאֲר"י ז"ל "שִׁיזְהָר הָאָדָם מְאֹד מִהַקְּפָדָה וּיִתְרַחֵק מִן הַכַּעַס אֲפִילוֹ לְדַבֵּר מִצּוּה וּיִרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ מִמְּאֹד מְאֹד מִלִּיצְנוֹת וּמִגְאוּהוּ, וּמֵאֵד מֵאֵד יִהְיֶה שְׁפֵל רוּחַ גַּם יֵהָא זֶהִיר מְאֹד בְּכּוֹנֵת בְּרִכּוֹת הַנְּהַנִּין".

רַבִּי חַיִּים וִיטָאֵל כוֹתֵב שְׁבִימִים אֵלּוּ אָדָם יִקְדֵּשׁ עֲצָמוֹ בְּמוֹתָר לוֹ, וּבִיָּאֹרוֹ לְהִתְרַחֵק מִתְּאֻוֹת וּבִפְרֵט מִתְּאֻוֹת הָאֲכִילָה, וּדְיָבוּרִים אֲסוּרִים. וְעַ"י חִיזוּק בְּדְבָרִים אֵלּוּ יִזְכֶּה לְכַפֵּרָה עַל כָּל הַדִּיבּוּרִים הָאֲסוּרִים שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה וּבִפְרֵט עוֹנֵן לְשָׁה"ר, כֵּן כוֹתֵב הַפְּרִי מִגְדִּים שֶׁם.

רַבִּי שְׂרִיָּה דְּבִלִיצְקִי זצ"ל הִיָּה אֹמֵר בְּשֵׁם הַגִּרְמָ"א, שְׁבִימִים אֵלּוּ יֵשׁ לְמַעַט בְּדִיבּוּר רַק הַדְּבָרִים הַהֲכֻרָחִים, וְהִיּוֹת וּד"ז קִשָּׁה מִנְּשׂוֹא הַיּוֹם, אֶךְ בְּכ"א אָדָם יִקַּח לְעֲצָמוֹ מִסְפֵּר שְׁעוֹת בַּיּוֹם לְהַתְּחַזֵּק בְּעֵינָיו זֶה אוֹ לְפַחוֹת לְמַעַט בְּדִיבּוּרִים אֲסוּרִים כְּלִשָּׁה"ר, נִיבּוֹל פֶּה וְשִׁקֵּר וְיִתְקַן עֲצָמוֹ בְּמוֹתָר לוֹ, אוֹ לְפַחוֹת שְׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל הַסֵּדֶר הוּא יִתְחַזֵּק בִּזְהָרָה, וּבִזְכוּת זֶה יִזְכֶּה לְתַקֵּן אֶת כָּל פְּגָמָיו הָרַבָּה יוֹתֵר מִכָּל תַּעֲנוּת שֶׁבְּעוֹלָם.

מפאת חוסר מקום ההמשך יבוא אי"ה בגליון הבא

הַמַּעֲרָכִים לְזִכּוֹת אֶת הָרַבִּים עִם עוֹד תּוֹכֵן עַל יָמֵם אֵלּוּ יִשְׁלַח לְמִיַּל הַמַּעֲרָכִים d963145@gmail.com

תְּרומות לְהַתְּחַזֵּק הַגִּלְדִּי: דִּיסקוֹנָט 11 סְנִיף 139 חֲשִׁבוֹן 715115 אוֹ לְשִׁלּוֹת מִס' טל' לְמִיַּל הַמַּעֲרָכִים וּנְחִיזוֹר אֲלֵיכֶם בְּהַקְדָּם!

בשורה טובה לחולי קורונה!

נִיתָן לְקַבֵּל מִיָּץ זִנְגִּבִּיל (ג'ינְג'ר) בְּחִינָם! הַיְּדוּעַ כִּמְסִיעַ מְאֹד לְמַעֲרַכַת הַחִיסוּנִית בְּגוֹף לְהַחֲלֵמָה מִהַנְּגִיף [שֶׁכֵּבֶר נִזְכָּר בְּגַם בְּפִסְחִים(מב:)] וְהוֹעִיל לְרַבְּבוֹת חוֹלִים וְכֵן נִיתָן לְקִנּוֹת בְּכָל חֲנוּת יִרְקוֹת זִנְגִּבִּיל וְלִסְחוֹט בְּמִכּוֹנָה לְסַחֲטֵת דְּבָרִים קִשִּׁים וְלִשְׁתּוֹת כֹּחַ 300 גִּר' מִיָּץ בְּכָל אֲרוּחָה אֵין לְשִׁתּוֹת עַל קִיבָה רִיקָה! בְּמִצָּב שֶׁאֵין מִכּוֹנָה נִיתָן לְחֻתְכּוֹ לְחִתִּיכוֹת קִטְנוֹת וְלֵאכּוֹל מִמֶּנּוּ כְּמוֹת מְכּוּבֶדֶת בְּתוֹךְ הָאוֹכֵל, כְּמוֹ כֵּן מוֹמַלֵּץ עַ"פ רּוֹפְאִים לְצִרּוֹן וִיטְמִין סי (C) וְכֵן וִיטְמִין די (D) בְּכּוֹמוֹת גְּדוֹלָה בְּמִיּוּחַד! וְכֵן לִיטוֹל כְּדוּרִי אֲבֵץ וְכְדוּרִי קוֹורֶצְטִין בְּכָל יוֹם.

לְקַבֵּל מִיָּץ ג'ינְג'ר(זִנְגִּבִּיל) 0723982355 לִיַּעֲוֵץ טֵלִפּוֹנִי חוֹלִים פְּעִילִים בְּלִבְדִּי-3 0583268992 אוֹ- 0527634290 לְדוּבְרֵי אֲנְגִלִּית בְּטֵל' 0548590310 קוֹי סִיוֵעַ (לֵלָא קִידּוּמָת) 2124198189 (אֲמֵרִיקָה) 8454442619 (נִיּוֹ יוֹרֵק) 8722481000 (שִׁיקָאגוֹ-לְהַצִּיל חַיִּים) 07977140234 (גִּיטְסֵהֵד) 07775356262 (מִנְצ'סְטֵר) 0485056746 (בִּלְגִּיָּה) 07976123754 (לונדון)

קו המידע על דרכי טיפול בוירוס: 02-5795098

מתיקות החפץ חיים

שו"ת בעניינים אקטואליים

"מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע"

גליון מס' 29 | פרשת בא - בשלח | תשפ"א

בס"ד

כלל ג' - איסור לשון הרע בין בפניו ובין שלא בפניו, ואפ' בדרך שחוק

המשך סעיף ד' א

א. בא לחזור בתשובה - מה יעשה, ממי יבקש מחילה.

שאלת חכם: מה שאמרנו שביחס לשומע, עבר על איסור לשון הרע כאשר הוסיף מעצמו עוד דברי ביקורת וגנאי - גם כאשר לא יודע במי מדובר, [כי המספר סיפר לשון הרע בלי להזכיר שמות, וכנזכר לעיל בארוכה - בעלון הקודם מס' 28, פרשת 'שמות' - 'וארא'] **מה יעשה** כאשר בא לחזור בתשובה, ממי יבקש מחילה - הרי לא יודע במי מדובר. (יש לשים לב: א. האם מותר לו לברר על מי דיבר, ב. האם מותר למספר - לומר לו על מי דיבר)

תשובה: הדבר צ"ע (דעת חיים, אות כא' - הערה קצ') האם מותר לו לברר, שעכשיו שיוודע לו שמו - יש כאן יותר איכות של שמיעת לשון הרע. וכן מצד האומר את שמו - יש כאן לשון הרע, ואם תגיד שזה לתועלת - [כדי לבקש מחילה] אולי אפשר לסבב תועלת זו בדרך אחרת. וכדלקמן. **ולכן הפתרון:** א. שיגש למספר, ויעשה אותו שליח לבקש בשמו מחילה מאותו פלוני. ב. ואם זה לא אפשרי - יש לומר ע"פ החובת הלבבות: (שער התשובה פרק ו') שאם חפץ הוא מאוד בתשובה - יתן ה' בלב הנפגע למחול לו. וכן בכל סוגי העבירות - יזמן לו הקב"ה שימחל לו הנפגע בכל דרך שהיא. וכן דעת הגר"ח קנייבסקי (ח"ח - אורחות חיים) שיתפלל לה' שכל מי שדיבר עליו ימחל לו. (ולקמן בסייעתא דשמיא - בסוף כלל ד', ארץ בזה עוד)

ב. רב הדורש ברבים עם דוגמאות מעשיות - על מה שקורה אתנו ביום

שאלה: רב הדורש ברבים, והרבה אנשים משתוקקים לשמוע אותו. ואותו רב בתוך דרשותיו נותן דוגמאות מעשיות על מעשים שקרו איתו או ששמע עליהם - על פלוני שנסע ברכבו ואחד האנשים עקף אותו ברכבו ולכן קצף וזעף, עד כדי כך שייצא מרכבו ברמזור לצעוק על אותו אחד / פלוני חיפש לקנות דירה והגיע אחד "ממכריו" והניא אותו מהעיסקה - כדי שהוא לאחר כך ילך ויקנה את אותה דירה, או להיפך משך אותו לעיסקה שכזו [ע"ד כיון שראה כסף לנגד עיניו / חבר קרוב] אף שידע שיש לה חסרונות גדולים / פלוני חנה את רכבו סמוך לביתו, ואחד מהשכנים זרק חפץ קצת כבד מגובה של כמה קומות ופגע בשמשת הרכב ונשברה - ואין מוכן לשלם, או שחנה את רכבו

החדש ליד אולם אירועים, ואחד שקנא בו הלך ושרט את רכבו במפתח לאורך כל הרכב - ואת כל זה מספר ללא שמות, וכל כוונתו רק לגנות מעשה עוולה או שאדם אם ייצא לו להיפגע בכל כהאי גוונא [בכל אופן שכזה] יקבל הכל באהבה ובשמחה מתוך אמונה שלימה בה' יתברך ולטובתו הוא זה. האם מותר לרב לספר מעשים אלו או לא ויש לחשוש לאיסור לשון הרע. (משמעות החפץ חיים במקור החיים - ס"ד, רמז: שכאן זה בלי שמות וכן לא יודע ולא יבין השומע במי מדובר, ויש כאן תועלת וחיוק בסיפור הדברים)

תשובה: הרי זה מותר ואין בו לשון הרע. ויזהר מאוד שלא יוודע שמו של אותו עושה העוולה. וכן שלא יהא נראה כסיפור לשון הרע לאלה שלא שמעו מתחילת הסיפור, ויחשבו שרב פלוני מספר לשון הרע - ויהיה חילול ה'.

(עיקרי דינים, כלל ג' - הערה 1)

ג. מעשה בשליח ציבור שאף שהתפלל מתוך הסידור קרא בשיבושים ושגיאות

שאלה: מעשה בר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל שהתפלל באחד מבתי כנסיות, והשליח ציבור שירד לפני התיבה היה ל"ע בור ועילג, ואפילו שהתפלל מתוך הסידור קרא בשיבושים ושגיאות אשר הביאו את הציבור לידי גיחוך, עד כדי כך שהיו כאלה, שאפילו לא יכלו להתאפק וצחקו בפה מלא. והנה ברגע מסוים נפלט מפי אותו חזן שיבוש מילים מצחיק עד מאוד - עד שאף אחד מתוך הקהל לא יכל לכבש צחוקו, חוץ מרבינו זצ"ל שהיה היחיד שנשאר דומם על עמדו, בכבוד ראש ורצינות - והכל כדי שלא לבייש את אותו חזן. [מלך ביפו עמ' 655] ראובן אחד מהמתפללים הלך וסיפר כן לחבירו. את כל ההצגה שהיה להם בתפילה, ואיך שכולם נפלו על הרצפה מרוב צחוק - אבל בלי שמות. האם עבר הוא על איסור לשון הרע או לא.

[שהרי לא סיפר במי מדובר, וכן לא מובן מתוך הסיפור על מי דיבר] (מקור החיים - ס"ד, ושים לב: גם ביחס לשומע - אם יש לחלק לפי אופיו, שיודע בו שילך ויחקור וידרוש מי היה אותו אחד)

תשובה: ראובן לא עבר על איסור לשון הרע, וכל זה בתנאי שיוודע בשומע לפי טבעו, שלא ילך ויחקור בדבר לדעת מי הוא אותו חזן - כי אם כן נמצא מכשילו למספר. (הגר"ח קנייבסקי - בספר שאלת רב, פ"ז - תשובה ט'. דעת חיים - אות כג'. שו"ת לחפץ בחיים ח"ב - סימן יט')

[ועיין עוד מה שכתבנו לעיל, בגליון מס' 28 פרשת 'שמות' - 'וארא' באות ד' - שהרי זה כמכתב בלא כתובת. ונחזור על זה עוד פעם מפני צורך העניין - דע לך בני שעל זה אמר החפץ חיים 'כששאלו אחד מנכדיו - "שלשן הרע בלי שם הוא כמו מכתב בלי כתובת". (שו"ת לחפץ בחיים, ח"ג - סימן יב') ויש

פעמים שמגיע לידי כמה איסורים: א. "בצדק תשפוט עמיתך". (ויקרא יט' - פסוק טו) ב. לשיטת שו"ע הרב - גם על לאו ד"לא תשא עליו חטא". (ויקרא יט' - פסוק יז) ויש גם עוד שני לאוין מדברי קבלה: א. "ורעת איש אחיו אל תחשבו בלבבכם". (זכריה' פ"ז - פסוק י'). ב. "איש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם". (זכריה' פ"ח - פסוק יז) (כן הביא בספר עיקרי דינים כלל ג' - הערה 1)

ד. בלשון הרע ללא שמות - האם מותר לשומע ללכת ולחקור בדבר

שאלת חכם: אחרי שראינו שצריך לזהר המספר בשומע שלא ילך וידרוש מי היה אותו אדם. עכשיו מצד השומע - האם מותר לו לילך ולדרוש ולחקור בדבר. ואם תימצא לומר [ואם תרצה לומר] שאסור. מה יהא הדין באם נודע לו לאחר זמן על מי מדובר - האם נתברר למפרע שעבר המספר על איסור. (משמעות החפץ חיים במקור חיים ס"ד. שכל האיסור רק בנשמע מתוך הסיפור מי הוא - אבל בנודע לו לאחר זמן לא עבר המספר)

תשובה: מצד השומע - יש לאסור לו לחקור ולדרוש, כיון שיש בו מידה רעה של שמיעת לשון הרע. (הגר"י גנס - הגר"ח לאפיר בשמו) ואם נודע לשומע לאחר זמן הן בדרך אקראי או שאדם אחר פלט לו - לא עבר המספר על איסור לשון הרע, כיון שלא נודע לו מתוך הסיפור עצמו אלא רק לאחר זמן. (שו"ת לחפץ בחיים, ח"ב - סימן יט')

ודע לך שכ"ז רק בענין לשון הרע [לא ברכילות] - שאז יסוד האיסור הוא בעצם הדיבור ולכן זה רק בנשמע מתוך הסיפור. אבל ברכילות כל יסוד האיסור הוא בתוצאה - שמעורר מדנים ומחלוקת, שאז שייך שיעבור על איסור אף בנודע לו אח"כ. (וכן משמעות החפץ חיים לקמן, בהל' רכילות כלל א' - ס"ט)

ה. במפגש חבירות מילדות או באירועים משפחתיים, יצא לה לדבר לשון הרע על אחת המורות - אבל בלי שמות

שאלה: לאה שלמדה בסמינר חשוב בארץ, וברוך ה' הקימה בית בישראל, ולאחר כמה שנים טובות נפגשה עם חברות מילדות או באירועים משפחתיים שנמצאות כל הגיסות גם יחד - ויצא לה לדבר על אחת מהמורות בסמינר [ולא הזכירה שם] שהרבה הרפתקאות עברו גם יחד, וכמה לא הסתדרו בניהם, ולא הבינו אחד את השני, ושהרגישה תמיד אצלה מופלה לרעה. ואף שביד השומע גלגול ולידה בסוף במי מדובר, אבל מכל מקום אין סבירות שאחת מהם תלך ותברר במי מדובר - הן מצד שאין זה האופי שלה, והן מצד המרחק של השנים, והן מצד שהיה זה סתם נייעס.

האם יש כאן לשון הרע או לא. (מקור החיים - ס"ד. רמז: שה'חפץ חיים' כתב "שמתוך ענין הסיפור נשמע לשומע במי מדובר" - וכאן אין נשמע וגם לא ישמע בעתיד)

תשובה: אין כאן לשון הרע. וטעם הדבר: שסוף סוף לבסוף לא יתגלה במי מדובר. (דעת חיים - אות כה) [ועיין עוד מה שכתבנו לעיל, באות ג' - שהרי זה כמכתב בלא כתובת]

ו. מספר לשון הרע - על מי שכבר נפטר לפני שנים רבות, וכן מה שמובא לפעמים בספרי הפוסקים ובשו"תים

שאלה: יש פעמים שראובן מגיע לספר לחבירו גנאי על פלוני, אבל אין זה אומר שבבילוי כלום, וגם

כשמזכיר את שמו הרי זה לא מעלה ולא מוריד הוא - הן מפני שגר בארץ רחוקה, והן מפני שכבר נפטר לפני שנים רבות ונמצא שהרי זה כסימן בעלמא, וכמו שמצינו בספרי הפוסקים ובשו"תים לפני כמה מאות שנים שמובא שם בשאלה מעשה גנאי, שפלוני עשה. או בספרו של ר' יהודה פתייה [מנחת יהודה] על כל מיני רוחות ונשמות שעשו חטאים גדולים - אבל השם המוזכר שם הרי זה כסימן בעלמא. האם יש כאן לשון הרע או לא. (מקור החיים - ס"ד. רמז: שה'חפץ חיים' כתב "שמתוך ענין הסיפור נשמע לשומע במי מדובר" - וכאן אין נשמע וגם לא ישמע בעתיד ויש להתייחס בשאלה גם על מה שמובא בספרי הפוסקים ובשו"תים - האם זה יהיה כמו מכתב בלי כתובת)

תשובה: אין כאן לשון הרע. וטעם הדבר: שסוף סוף לבסוף לא יתגלה במי מדובר. (דעת חיים - אות כה) [ועיין עוד מה שכתבנו לעיל, באות ג' - שהרי זה כמכתב בלא כתובת] ולענין מה שכתוב בספרים ובשו"תים - אפשר שמותר, כיון שאין כאן כוונה בשביל לגנות.

ז. בתי כנסיות הסמוכים זה לזה - ויש לפעמים חיכוכים בין הילדים

שאלה: יש מקומות שסמוכים בתי כנסיות אחד לשני, וכל אחד ממגזר אחר ליטאי, ספרדי, חסידי - ויוצא לפעמים שיש חיכוכים עם הילדים בין אחד לשני. והנה קרה שאחד מהילדים עשה מעשה קונדס שלא יעשה. שפך מים לתוך הבית הכנסת ופגע בראש אחד המתפללים, / שם דבק בצילינדר, וכל כיו"ב. ולכן אחד מהגבאים ניגש לאותו בית הכנסת, שמשם יצא אותו הילד ודפק על השולחן והטיח בהם דברים ואמר: דעו לכם שאחד מהילדים עשה מעשה שלא יעשה, ואין כאן הזכרת שם. אבל יוצר הוא ספק גנאי על כל אחד ואחד שאולי זה הילד. האם אותו גבאי עבר על איסור לשון הרע או לא. (מקור החיים - ס"ד. משמעות החפץ חיים שכתב "שמתוך ענין הסיפור נשמע לשומע במי מדובר אסור" - וכאן יש ספק על אחד ואחד)

תשובה: צ"ע. וראיתי בזה מחלוקת, יש אומרים שאסור הדבר - כיון שיוצר ספק גנאי על כ"א ואחד. (תורת הלשון - כלל ג') ויש אומרים שאין בזה איסור - כיון שאין מתגנים בכך, ורק צריך לזהר שלא יתייחס הגנאי על כולם - שאז נמצא מגנה ציבור שלם, וגרוע הוא יותר. (דעת חיים - אות כב')

לרפו"ש יחזקאל בן דורין בתושח"י

לעילוי נשמת

הרה"ג יעקב בן צבי יהודה זצוק"ל
הרב אברהם בן שמחה זצוק"ל
כדורי בן מסעודה ז"ל
מרדכי בן רחל ז"ל
אסתר בת חנה ז"ל

אנחנו / האנו והאנו ארשינו הגפולה

Shemesh648@gmail.com

אנחנו: 276 סניף 366 א-1 39181

אוצה החידות והדיעות לפרשת בא

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה: היכן מרומז הדבר שעל ידי שהאדם מלמד לאחרים, אז הדבר מתברר אצלו הרבה יותר?

תשובה: רמז א': הפסוק אומר: "ולמען תספר באזני בןך וכן בןך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם, וידעתם כי אני ה'" (שמות י, ב). רמז בזה: ע"י "למען תספר" - "וידעתם". ע"י הסיפור והלימוד לאחרים, גם ידיעת המספר בעצמו מתחדדת ומשתפרת.

רמז ב': גם בסוף הפרשה אומר הפסוק: "והגדת לבןך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך, למען תהיה תורת ה' בפיקך". גם כאן רמז, שע"י "והגדת לבןך" - והיה לך... לזכרון בין עיניך, למען תהיה תורת ה' בפיקך". ע"י שמלמד לאחרים, גם הוא עצמו זוכר יותר טוב, וגם יודע לבאר הדברים יותר טוב, וכידוע, כשידוע לבאר הדברים טוב, זה מורה על הבנה טובה. כי מי שאינו יכול לבאר, סימן שגם לא הבין.

חידה: איזה שתי מכות נפרדות הוכו המצריים במכת הארבה.

תשובה: הארבה היה מנקר את עיניהם ומעור את המצרים (ילקוט סופרים), וא"כ חוץ ממכת הארבה שהזיק האוכל גם היו נעשים עורים.

חידה: מהיכן יש להוכיח מפרשתינו, לעניין הנידון מה יעשה מי שנמצא במקום בעולם, שיש שם חצי שנה לילה או יום, האם חייב לקרוא קר"ש רק פעם אחת כל אותו הזמן וכו' וכן לגבי שאר המצוות הנידונים.

תשובה: כתב תרגום יונתן ב"ע לפרשתנו- (כג) לא חמוץ גבר ית אחוי ולא קמוץ אגש מאתריה תלתא יומין ולכל בני ישראל היה נהורא למקבור ששיעא די ביניהון דמיתן וזפאא למעסוק במצותא במותבניהון: וא"כ מדברי התרגום יהונתן נראה דאם היה חושך במושבות בני ישראל היה לו דין של לילה ולא היו יכולים לקיים שום מצות שתלויות ביום אף שמבחינת הזמן הוא בפועל יום דהכל תלוי הוא אם משמשים המאורות בפועל, ויש לפי"ז לעיין דבמקומות שאין שם אור השמש ימים רבים כגון במקומות הקרובים אל הקוטב הצפוני (וכמו בדנמרק ושבדיה) וכש"כ בקו הקוטב הצפוני שבהם אין השמש מאירה במשך חדשי החורף ואין חילוק מבחינת החשך בין יום ללילה אם יוכלו להניח תפילין ולקיים מצות ציצית כל אותם חדשים. ומדבריו לכא' מוכח שא"א לקיים שם המצוות.

חידה: איזה מכה רמז בפסוק שלא הייתה בשבת קודש.

תשובה: עיין בבעל הטורים שכתב וינח ב' במסרה וינח ביום השביעי לומר שבשבת לא היה מכת ארבה. וצ"ב שרק במכת ארבה נזכר שלא היה בשבת לא בשאר המכות וצ"ע מאי שנא. - וראיתי ביאור נפלא בזה, דהנה כל בעל חי כשהוא מזיק - זה דרך הילוכו או אכילתו, ולכך אין לו שום צער מכך, אלא אדרבה יש לו הנאה גדולה להזיק. ולכך כל המכות שהיו מעורבים מהם בעלי חיים - לו היו שובתים בשבת - היה לבעל חיים צער מכך. משא"כ במכת ארבה, שמובא במדרש הגדול שהארבה היה אוכל כל תכשיטיהם וכל חמודיהם ואף את עיני המצרים היה אוכל. ואצל הארבה אכילה זו היתה צער - שהרי אין זו דרך אכילתו הרגילה. ולכך הארבה נח בשבת בכדי שלא להצטער בשבת! [הובא בקובץ 'מטעמי השולחן' הוצ' ישיבת 'גאון יעקב'] ושור"ר דבר מחודש משם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, עפ"י מה דאיתא בירושלמי [תענית פ"ג ה"ו] שהארבה אכל הכל וחסיל כשמו "חסיל" גם דברים שאין דרכו לאכול. ואילו בשבת נח מלאכול הדברים שאינו דרכו לאכול, משום שצער הוא לו. אמנם הארבה כן המשיך לאכול דברים שדרכו לאכול, כגון תבואה וכדו'.

חידה: יש כלל שהסומא אינו שבע, היכן מצינו לזה סמך בפרשה?

תשובה: א] כתב הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל: על הפסוק ולא יוכל לראות את הארץ, נראה הכונה דאמרו חז"ל יומא עד ב סומא אינו שבע וכ' ומוכח מזה דמי שרואה כמה יש לו לאכול הוא נעשה שבע יותר אך מי שאין רואה מה שאוכל זה אין לו שובע, א"כ הכי נמי אם היה הארבה רואה את הארץ והיה רואה מה שיש לו לאכול היה לו שובע ולא היה משחית הכל אבל כיון שנפל כל כך ארבה והיה כמה שורות שורה על שורה לכך כיון ששורה התחתונה תשרה לא תוכל עוד שורה העליונה שלמעלה ממנו לראות את הארץ א"כ לא יראה מה שיש לו לאכול ויהיה כדמות סומא לכך לא יהיה לו שביעה ואז ישחית הכל וז"ש וכסה את עין הארץ ולא יוכל הארבה לראות את הארץ כי הוא עצמו לא יוכל לראות את הארץ כי יהיה זה על גב זה ולכך יהיה כעין סומא ולכך ואכל את יתר הפלטה וכו' (כת"י חכמת

ב] "וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה, צָלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ" (יב, ח) - כשאוכלים בלילה, בחושך, בלי לראות את האוכל - האכילה היא "על מרורים", שלא נהנים ממנה.

חידה: איזה בכורות לא מתו במצרים, מלבד פרעה שהיה בכור וכתוב שלא מת.

תשובה: עבדי פרעה הבכורים נשארו לחיות: והמקור לזה ראה מה שכתב האור החיים שמות פרק יא פסוק ח על הפסוק (ח) וירדו כל עבדיך וגו'. כאן הבטיח כי עבדיו אלו יחיו ולא ימות מהם אחד במכת בכורות. ואולי שהיו כולם פשוטים ואין בכור ביניהם וידע בידיעת נביא. או הגם שהיו ביניהם בכורות אף על פי כן הוציאם מכלל המכה, והטעם לא לצד צדקותם אלא לצד שבזיהו פרעה הרשע בפניהם ודבר אליו כדבר הנבל אל תוסף ראות וגו' כי ביום וגו' לזה צריך גם הוא להתבזות בפניהם כדין המבייש חברו בפני רבים שצריך לפייסו בפניהם, ותמצא שהקפיד משה על הדבר דכתיב ויצא מעם פרעה בחרי אף. והנה הגם שלא אמר משה אלא וירדו כל עבדיך נתכוון לומר גם עליו כי הוא בעצמו יקום לילה אלא שדבר דרך כבוד:

חידה: האם אפשר לתת לגוי חתיכת לחם ממה שהישראל בצע ובירך עליה המוציא, ומהיכן לומדים דין זה מפרשתינו.

תשובה: כתב הב"י (או"ח סי' קסז): "כתב הכל בו (ריש סי' כ"ד) בשם ה"ר אשר, נהגו כל ישראל שלא להאכיל בהמה חיה ועוף ולא גוי מחתיכה שנוגעת בה חתיכת המוציא, וכן כתב ה"ר דוד אבודרהם בשם ספר המנהגות. ולא ראינו ולא שמענו מי שנוהר בכך, ואין לדבר סמך כלל". [ומ"מ הביאו מנהג זה הט"ז והמג"א (או"ח סי' קס"ז) והמשנ"ב (שם סי' ק"צ)].

ובספר "דברי דוד" לבעל הט"ז הביא סמך לזה מהנאמר בפרשתנו: "וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת בָּצֵקוֹ טָרֶם יִחְמֹץ, מִשְׁאַרְתָּם צָרְרֹת בְּשִׁמְלָתָם עַל שִׁקְמָם" (שמות יב, לד). וכתב על זה רש"י: "משאריתם - שירי מצה ומרור. על שכמם - אף על פי שבהמות הרבה הולכו עמם, מחבבים היו את המצוה". והקשה הט"ז, מה מצוה יש בשיירי מצה ומרור, הא כבר נעשה המצוה בזמנה. ות"ו ז"ל: "ונראה, כיון דהוקצה למצוה, יש לזהר אף בנותר ממנה ולחבבו. וזה סיוע למה שכתבתי באו"ח סי' קס"ז שיש לזהר שלא ליתן לעכו"ם מן חתיכת המוציא שבוצע". עכ"ל.

חידה: מהיכן יש להוכיח מרש"י על הפרשה, שס"ל שיש שליחות מגוי לגוי.

תשובה: כתב הרה"ג רמ"י פריד שליט"א.

על הפסוק (י"ב ט"ז), וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם. וברש"י שם כתב לא יעשה בהם - אפילו על ידי אחרים. ומקור דבריו הוא מהמכילתא. והרמב"ן (שם) הקשה ע"ד רש"י, 'ולא הבינותי זה, שאם האחרים האלו ישראל, הם עצמן מזהרין עליה, ואין אני מזהר במלאכתי שלא תעשה על ידו, אלא שאם מטעה אותו באסור, מזהר עליה משום ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט ד), בין במלאכתו בין במלאכת העושה עצמו. ואם אחרים הללו גוים, אין אנו מזהרים בתורה על מלאכה של גוי כלל לא ביום טוב ולא בשבת, אלא שיש בה שבות מדבריהם עם האמירה שלנו, כמו שאמרו אמירה לגוי שבות (שבת קנא), וזה דבר מבואר בגמרא: ובפנים יפות עה"ת (מבעל ההפלאה, באופן השני) תי' קושיית הרמב"ן מהגמרא דמשמע שאמירה לעכו"ם היא רק שבות, דקודם מתן תורה היה אמירה לעכו"ם מה"ת, כי אז היה לישראל דין בן נח, ומנכרי לנכרי איכא שליחות, ולכן היו אסורין מה"ת באמירה לעכו"ם, אבל דברי הגמרא נכונים לאחר מתן תורה עי"ש. (וכ"כ מדעתו בהר צבי עה"ת). ובאמת יסוד שיטה זו מיוסדת על שיטת תשובות משאת בנימין (סי' צ"ז) דמבין נח לבן נח יש שליחות (והו"ד בש"ך חו"מ סי' רמ"ג סק"ה), אך הנה דעת הירושלמי (דמאי פ"ו ה"א, תרומות פ"ו ה"א) מפורש לא כן, כדהקשה עליו המג"א סי' תמ"ח סק"ד (ועי"ש בהגהות רעק"א כמה מ"מ בזה), וכן הקשה ג"כ המל"מ (הל' שלוחין ושותפין פ"ב ה"א). ועי' שו"ת פני יהושע (או"ח סי' ה') שכתב: אי אפשר להתקבל על הדעת דגוי יהיה שליח לחבירו, עי"ש ראיותיו. ויצוין דכן הכריע בבאיור הגר"א אה"ע סי' ה' ג"כ דאין שליחות מנכרי לנכרי. (ועי' קונטרסי שעורים ב"מ שער י"ב סוף אות ד').

חידה: כיצד יתכן שיש לאדם מכונית שבדק בה את החמץ ובכל אופן יהיה אסור לו ליסוע בה בפסח.

תשובה. כ' בספר חשוך חמד פסחים דף כז עמוד א: כשהרכב נוסע עם דלק שמעורב בו אלוהול, כמבואר בספרו של הגאון ר' שאול בראך וישאל שאול (ח"א סימן סו) וז"ל: "בדבר חוק חדש במדינתנו שצריך לערב בבנזין חלק חמישית ספירט [אלוהול חמץ], ואם כן יש

להסתפק אם מותר לנסוע עם אוטובוס או קטנוע, הנוסעים ע"י בנזין וספירט, אני איני רואה היתר אלא מצד זה וזה גורם, ובמג"א (סימן תמה סק"ה) אוסר, וגם הכסף משנה (פ"ה דנדרים) כתב שבע"ז שהוא במשהו זה וזה גורם אסור. ויעוין עוד בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא קמא ח"א סימן קמא) שדן לגבי הא דעושים נר למאור על ידי שנותנים מחצה ספירט העשוי מחמשת מיני דגן, ומחצה דבר אחר, אם מותר להדליק בו בפסח, והעלה דבתערובת כזו אסור להדליק בו בפסח, דאף דהוי פגום דאי אפשר לשתותו מ"מ הא דמותר כשהטעם פגום הוא רק כשרוצה לאוכלו או לשתותו, אבל כשרוצה להדליק בו מה בכך שהטעם פגום, וגם בהא דאמרינן בזה זה וזה גורם מותר, כיון דעכ"פ נהנה מהחמץ..., עכת"ד.

אמנם יעוין בשו"ת פני יהושע (סימן יא) שדן במי שאפה ערב פסח אחר חצות מצות בעצים, וגם שם בתנור מצה שהחמיצה, והתיר את המצות שהיה בתנור מטעם זה וזה גורם.

חידה. איזה דין בהלכות קנינים היה צ"ל שיהיה בעיה מחמתו, ובכל אופן מחמת דבר שקרה ביציאת מצרים לא הייתה בעיה, (איזה דין, איזה בעיה, ומדוע לא).

תשובה. הגאון רבי העשיל מקראקא כתב שפרעה הקנה את ישראל לד' בקנין גמור, והרי קי"ל אין קנין בלילה, לפיכך האיר השי"ת את הלילה שכיום יאיר שיחול הקנין.

חידה. מה השייכות בין אסתר המלכה למצוות מרור בליל הפסח.

תשובה. י"ל דהנה כתיב (אסתר ד, טו-יז) "ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי: לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי: ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר". ואיתא במסכת מגילה (טו א) "ויעבר מרדכי אמר רב, שהעביר יום ראשון של פסח **בתענית**", ע"כ. נמצא שע"י **אסתר המלכה** צמו היהודים גם בליל פסח, **ולא אכלו מרור** עפ"י ציוויה של **אסתר המלכה**. הרי דיש שייכות בין אסתר המלכה למצוות אכילת מרור בליל פסח.

[ראיתי דמן העניין להוסיף מה שהביא בספר דף על הדף (מגילה טו א) דמקשים המפרשים הרי הגזירה היתה על י"ג אדר, ויש כמעט שנה (י"א חדשים), ומדוע קבעו תענית דוקא ביום טוב ראשון של פסח.

ומתריצים במשל למלך של חסד, שכל אנשי מלכותו אהבוהו מאד, בידעם שכל דרכיו בחסד ואמת. לעומת זה, משרתיו היו אוהבי שלמונים, ופעם העלילו על אדם אחד עלילת שקר, והביאו עדי שקר. ע"י שוחד קבלו השופטים את עדות השקר, והלה נשפט למות. הוא הגיש ערעור לבית המשפט העליון, ושוב שיחדו את השופטים. כתב הנאשם מכתב למלך, בידעו שהמלך אוהב צדק, ברם, השונאים שיחדו את עבדי המלך, ולא הכניסו את מכתביו. הנדון שהיה חכם, וראה כי כלתה אליו הרעה, עשה דבר חכמה ושחררוהו בערבות... עמד מול ארמון המלך וזרק אבן לחדר בו ישב המלך, ומיד תפשוהו. אמר המלך: אם במלכותי נמצא בן אדם שעלול לעשות כזאת, ודאי יש לו איזה טענה עלי. א"כ אני רוצה בעצמי לדון אותו, ולשמוע מה בפיו. כשהביאוהו לפני המלך, התחיל לבכות ולבקש סליחה על שפגע במלך, אך טען: לא היתה לי שום אפשרות להגיע למלך, אלא בדרך זו... כל נסיונותי להכנס ולבא לפני המלך - או לשגר מכתב עלו בתוהו, וספר את עלילת השוא שהעלילו עליו...! המלך הבטיח לברר את הענין, האמת יצאה לאור והמעלילים הוצאו להורג.

הנמשל, חז"ל דורשים (חולין קלט, ב) אסתר מן התורה מנין, דכ' (דברים לא, יח) "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" וכ' (איכה ג, ה) "גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי". לכן חשב מרדכי הצדיק, מה יועילו התפילות והבקשות כשיש רח"ל הסתר פנים. ולא מכניסים התפילות פנימה סתם. א"כ אני אזרוק אבן, לא נאכל מצה ו**מרור** וד' כוסות, ועי"ז נעשה רעש גדול בשמים, היתכן שכל בני שבשושן לא אכלו מצה ו**מרור** וד' כוסות, עד שנודעה עלילת הדם על בני, 'ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם' (כע"ז נמצא בתפארת שלמה ומהרה"ק ר"י מדרוביטש).

ומן הענין להוסיף עוד את דברי הגאון אלשיך ז"ל (אסתר ד יז) דלדעת אסתר רבה (ח ז) שלדעת המתרגם יום ראשון של פסח היה ראשון לשלשת הצומות, ולדעת המדרש (אסתר רבה ח ז) היה אחרון ונתלה המן ממחרת הפסח. ויעוי"ש מש"כ בזה].

חידה. מדוע לא נהוג לעשות פדיון הבן ע"י שליח ומה המקור לזה מפרשתנו.

תשובה. כתב הרמ"א (יר"ד סי' ש"ה ס"י): ואין האב יכול לפדות על ידי שליח.

ויש שכתבו הטעם לזה, כי מצות פדיון הבן היא זכר להצלת בכורות בנ"י במכת בכורות. ומכת בכורות הרי נעשתה ע"י הקב"ה בכבודו ועצמו, כמו שדרשו בהגדה: ועברתי בארץ מצרים - אני ולא מלאך, והכיתי כל בכור - אני ולא שרף, ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים - אני ולא השליח. ולכן זכר לזה, גם אנו עושים המצוה בעצמנו, שהאב פודה בעצמו, ולא ע"י שליח. וגם בזוהר (מדרש הנעלם) (בראשית פרשת וירא דף ק"ז עמוד א) איתא "דא"ר יוחנן (יהודה) מאי דכתיב (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים **אני ולא מלאך** וגו', ע"כ. וכן הוא בעוד מקומות. הרי דמבואר דמכת בכורות היתה כביכול ע"ל הקב"ה בעצמו, ולא ע"י שליח. והרי מצוות פדיון הבן היא על הצלת בכורי ישראל ממכה זו כמבואר בכתוב במדבר (ג, יג) "כי לי כל בכור ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה לי יהיו אני ה'". וכתב שם ר' יוסף בכור שור ז"ל וז"ל "כי לי כל בכור... בישראל. שהוספתי עליהם גם משאר ישראל, שהצלתים בשעת מכת בכורות. אי - נמי: שהכתי בכורי מצרים בשביל ישראל, דין הוא שיתנו לי בכוריהם לשרתני", עכ"ל.

ויש שהביאו רמז לזה {ראה בשו"ת דברי יציב (חלק י"ד סי' קצט, ד"ה אך)} מהפסוק בפרשתנו: "וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָהּ תִּפְדֶּה. וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֶה, וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים. וּפִירְשׁוּ כֵךְ (בדרך רמז): וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֶה? - למה א"א לקיים מצוה פדיון הבן ע"י שליח, כמו במצוות אחרות דשלוחו של אדם כמותו? ועל זה עונה האב ואומר: בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים. כלומר: הרי הקב"ה **בעצמו** עשה את מכת בכורות, ולא ע"י שליח, ולכן כנגד זה גם מצות פדיון הבן עושה האב בעצמו, ואל ע"י שליח (ראה שו"ת חתם סופר (ח"ב י"ד סי' רצד) ד"ה וכיון, יעוי"ש.).

- **עוד** י"ל כמש"כ בספר ברכת יצחק עפ"י דברי הרבינו בחיי ז"ל, דהטעם של פדיון הבן הוא על מכירת יוסף שנמכר בעשרים שקלים שהם ה' סלעים, וכיון ששם עשו בעצמם המכירה ועשו חרם שלא לשתף אחרים, לכן גם הפדיון מוכרח האב בעצמו בלי לשתף אחרים. - **עוד** י"ל כמש"כ בספר ציוני תורה עפ"י דברי המדרש תהלים (שומר טוב) (מזמור קל"ז) "למכה מצרים בבכוריהם. בשעה ששלח הקדוש ברוך הוא מכת בכורות, א"ל כחצות הלילה ומת כל בכור, נכנסו כל הבכורות אצל אבותיהם ואמרו להם כל מה שאמר משה הביא עלינו, אין אתם מבקשים שנחיה, בואו והוציאו את העברים האלו מבינינו, ואם לאו אנו מתים, השיבו להם ואמרו אפילו כל המצרים מתים אינן יוצאין מכאן, מה עשו נכנסו כל הבכורות אצל פרעה, והיו מצווחין לפרעה, ואומרים בבקשה ממך הוצא את העם הזה שבשבילם רעה תבא עלינו ועליך, אמר לעבדיו צאו וקפחו שוקיהם של אלו, **מה עשו הבכורות מיד יצאו ונטלו כל אחד חרבו והרג את אביו, שנאמר למכה מצרים בבכוריהם, למכה בכורי מצרים אין כתיב כאן, אלא למכה מצרים בבכוריהם, ששים רבוא הרגו הבכורות באבותיהם, וכו', ע"כ.** הרי שמתו גם האבות. והנה בספר בזהרי חמה למהר"א גאלאנטי ז"ל (על הזוה"ק דף יד) [מובא בשו"ת דברי יציב הנ"ל ד"ה ולענ"ד] כתב: אפשר הטעם משום שהב"ה הרג בכורי מצרים נשאר לו לס"מ' משטמה עם יש' ולכך צריך שהפדיון יהיה ה' סלעים וכו' כי בחמש סלעים שהאדם פודהו בהם ממש פודהו מהמות וכו', עיין שם. וא"כ היתה תביעה לשטן אף על האבות, וכדי לתקן חלק זה, קבעו שדייקא האב יפדהו ולא אחר.

חידה. הנה כל מקום שיש גילוי שכינה אסור בנעילת הסנדל (דוגמת בית המקדש), היכן מצינו שהיה גילוי שכינה והותר בנעילת הסנדל.

תשובה. המהר"ל דיסקין כתב דבני ישראל אכלו את הפסח מתניכם חגורים נעליכם ברגלכם והיינו אע"פ שהיה שם גילוי שכינה כדאיתא בהגדה של פסח, וקאמר רחמנא דכאן שהיה להם להראות האמונה והבטחון שהם מזומנים לדרך כדפרש"י על כן מחל והתיר להם.

חידה. איזה מופת יותר גדול, אם האיש הפשוט יעשהו או האיש הגדול והנכבד.

תשובה. כתב המשך חכמה כאן, עה"פ פרק יא פסוק ג, וַיִּתֵּן יְקֹנֶק אֶת חֵן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מִשֶּׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי הָעָם: גדול מאד וכו'. פירוש, כי המופת, אם יעשהו אדם פחות המעלה, לא יתפעלו ממנו נבונים, ומבקשים להן סיבות וטענות לדחות. אבל איש גדול, כי יעשה מופת, הלא יותר פלא אם לא ישמעו לו? וזה מספר לנו הכתוב, והבן.

כשהיה בתחנת הרכבת התחתית בניו יורק התעלף הרב מפוניבו' על המדרגות הנעות. כובעו התדרדר במורד וגופו עלה עם המדרגות. מיהרו אנשים לעוררו ולהקימו, הביאו לו את כובעו - הייתה שם אשה יהודייה שהכירה את הרב מפוניבו' ונרעשה למראה עיניה

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצוק"ל

"פְּהַכְּתִי בְּאַרְץ מִצְרַיִם" (שמות י"ב, י"ג)

רבותינו שאלו, מאחר שנזר שישתעבדו ישראל, יעבדו ויעונו בארץ לא להם, מדוע נעשו המצרים על שקיימו בישראל גזירתו של מקום? ונענה על כך בסיפור:

מקצועות שונים היו ליהודי העיריה. האחד חייט והאחד סנדלר, האחד נפח והאחד פחה. גם מקומו של הגנב לא נפקד. יהודי טוב היה, השכים לבית המדרש שחרית וערבית, אבל פרנסה זו פרנסה. קמה משפחה בבוקר והדירה פרוצה, הכל מרוקן. בשברון לב עלה הגנב לבית הכנסת לתפילה ומצא את הגנב. לא היה טעם להתנפל עליו - עושה הוא את מלאכתו.

הכל ידעו זאת, גם הרב. ניסה לרמוז, להוכיח, ואין אל מי לדבר. בוקר אחד עלה יהודי בשברון לב. אמר: "רבי, היום יום שלישי, יום שנכפל בו 'כי טוב', הרב אמר שהוא יום של מזל".

"אכן", אישר הרב.

"והלילה נפרץ ביתי והכל נגנב!".

נאנח הרב: "אכן, המזל האיר הלילה פניו, אבל לגנב..."

החליט הרב לשים לזה סוף. אין כוחו אלא בפיו. המתין עד ליום הכיפורים, וכיוון את הדרשה שלפני 'כל נדרי' בעיקרה לגנב שבא לבוש ועטור בטלית. הזכיר שעבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר, והרעיש את הלבבות בדברי הרי"ף שאם אינו מרצה את חברו אין נמחלים גם העוונות שבין אדם למקום. וכן על מה שבתפילת נעילה מושם הדגש על "למען נחלל מעושק ידינו",

ודור המבול עם כל השחתתם לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל... כמה שמח שהדברים פעלו! כזו תפילה, בכאלו דמעות, לא התפלל איש. הגנב התייפח, כתפיו רטטו, עיניו אדמו, ממש: "ואני תפילה", כל מהותו עמידה לפני ה'! אה, "לב נשבר ונדכה, אלוקים לא תבוזה!". במוצאי היום הקדוש, כשבא להתברך מפי הרב, האיר לו פניו בדברי הכתוב: "לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב ייך, כי כבר רצה האלוקים את מעשיך!".

"אמן ואמן!", ענה הלה בדבקות.

"נו, מהיום ואילך חסל סדר גניבות בעיריה, הא?!"

נרעש הגנב: "למה יאמר הרב כן?", למה יקללו, יכרית מטה לחמו... תמוה הרב: "כלום לא חזרת בתשובה, החלטת לשנות מקצוע?".

**אברך קם בבוקר, נפעם. סיפר
לאשתו: "הידעת? חלמתי
שאני מדבר עם הקדוש ברוך
הוא!". האשה כלל לא התרגשה:
"מה הפלא", אמרה, "הלוא
אין אדם חולם אלא מהרהורי
לבו. ודאי חשבת עליו ביום,
וחלמת עליו בלילה!"**

מטהרים ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים" (יומא פ"ח מ"ט). גם אילו מלאך היה נטמא במחיצתו, אבל ה' בכבודו ובעצמו ירד לטהרו ולהצילו!

אך בתנאי אחד: כשם שאז נצטוונו להסתגר בבתי - "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר... ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגף" (שמות יב, כג-כד), משום שהפכנו את הבית לכעין בית מקדש בשחיתות הפסח ונתינת דמו על המשקוף והמזוזות, כך התנאי לטהרתנו שנבוא ונסתופף בבית ה', בבתי המדרש והיכלי הישיבות ובתי מקדש מעט.

וזהו שהמשיכה המשנה: "ואומר, מקוה ישראל ה' (ירמיה יז, ג), מה מקווה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל". כמו שאצל המקווה צריך לבוא ולהתכסות במימיו, כך הבא לבית ה' והמסתופף בחצרותיו יזכה לטהרתו!

נספר: אברך קם בבוקר, נפעם. סיפר לאשתו: "הידעת? חלמתי שאני מדבר עם הקדוש ברוך הוא!".

האשה כלל לא התרגשה: "מה הפלא", אמרה, "הלוא אין אדם חולם אלא מהרהורי לבו. ודאי חשבת עליו ביום, וחלמת עליו בלילה!".

אבל האברך הנרגש לא הרשה שיקלקלו לו את ההתפעלות: "מה את מדברת", טען, "מתי היה לי פנאי לחשוב עליו! בבוקר אני מתפלל, ודאי אני חושב עליו. אחר כך אני אוכל, כל מעייני באוכל. אחר כך מברך, וממהר לכולל. עד הצהרים לומד, ומתפלל מנחה" - הכלל, ערך חשבון מפורט, עסוק הוא כל היום, מתי יש לו פנאי לחשוב על הבורא!

היה זה גילוי שכינה, בלי ספק...

וזה היה מצחיק אילו לא היה עצוב. וזה לא היה עצוב, אילו לא היה מדובר בנו...

(מתוך: 'והגדת' - הגדה של פסח)

"אם אדם מצליח במלאכתו, מדוע יחליפנה", תמה הגב כנגדו. לא יאמן: "אז על מה התפללת בכזו כוונה? האם התפללת שהקדוש ברוך הוא יצליחך בעבירה?".

"לא, טיפש אינני", ענה. "אבל התפללתי מעומק הלב: ריבונו של עולם, הרי כשם שמזונותיו של אדם קצובים לו כך חסרונותיו קצובים לו. היום אתה כותב וחותם כמה ירוויחו וכמה יפסידו; ואיך יפסידו, מי במים ומי באש, מי באבידה ומי בגניבה. אין לי אלא בקשה אחת, אנא ממך, היענה לה: כל מי שאתה גוזר עליו שייגנב ממנו השנה, שיהא זה על ידי..."

מה רוצים ממנו אפוא. כשם שלא כועסים על הרופא על שהוציא אל הפועל את ה"מי בקצו ומי לא בקצו", כך אין לכעוס עליו כשיוציא אל הפועל את ה"מי יעני ומי ישפל"...

מובן, שהבל יפצה פיו. הגזרה גזירה והגנב יוקע וייענש, כך הגזרה גזירה ופרעה ילקה וישלם.

ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה

"אמר רבי שמעון, גדולה חיבתן של ישראל, שנגלה הקדוש ברוך הוא במקום עבודת כוכבים ובמקום טיגולת ובמקום טומאה בשביל לגאלן!" (שמות רבה טו, ה).

אילו היינו יודעים כמה מצטערת השכינה בצערנו, וכמה יורד הקדוש ברוך הוא כביכול כדי לסייענו, "אני ה' השוכן אתם בתוך טומאותם" (ויקרא טז, טז) - כמה היינו אסירי תודה, מכירי טובה, וששים לעבודתו!

בשעתו שהה הרב מפוניבז' זצ"ל בארצות הברית וחזר על פתחי נדיבים למען הישיבה. לא צעיר היה ולא בריא, ושבע אכזבות. כשהיה בתחנת הרכבת התחתית בניו יורק התעלף על המדרגות הנעות. כובעו התדרדר במורד וגופו עלה עם המדרגות. מיהרו אנשים לעוררו ולהקימו, הביאו לו את כובעו - הייתה שם אישה יהודייה שהכירה את הרב מפוניבז' ונרעשה למראה עיניה. כתבה לאחיינה שלמד בשיבה: "אילו הייתם יודעים כמה הרב סובל עבורכם וכמה הוא מתאמץ עבורכם, הייתם מכפילים את שקדנותכם!".

כשחזר הרב ארצה הראה לו הבחור את המכתב. קרא הרב והפטיר בנימת זלזול: "השגותיה של אשה!".

"מה הפירוש?", תמה הבחור.

"הייתם מכפילים? פי שמונה ועשרה הייתם צריכים ללמוד!", ענה הרב.

רבנותינו אמרו ('טעמי המצוות' לאריז"ל, שמות) שטומאת מצרים הייתה כה רבה עד שמלאכים היו עלולים להיפגם בה, ולכן עבר ה' בעצמו, ואש אוכלה הוא, וגאלנו.

וזה לקח יציאת מצרים לגבינו, שגם אם אדם רואה עצמו טמא ומסואב רחמנא ליצלן, הרי "אשריכם ישראל, לפני מי אתם

משהגיע המכתב לידי של הגביר התפלא מאוד, הרי הוא הפקיד סך של ששת אלפים דולרים ומדוע מופיעה ברכת התודה רק על סכום של שלושת אלפים דולרים? הוא חשש שמא אירעה כאן טעות או תקלה בהעברת ההמחאה הבנקאית, כי הבנקאי בפלורידה שהיה מטפל קבוע בחשבונותיו היה רגיל להפקיד מדי חודש רק שלושת אלפים דולרים. אך בירור קצר אצל פקיד הבנק העלה...

הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א על מידת הכרת הטוב

"ולפרון בין עיניך" (שמות י"ג, ט')

ואכן עמד האיש בדיבורו, ובחודש הבא הפקיד בחשבון הבנק של המשפחה סך כפול מהתמיכה החודשית הרגילה, כך שנצברו בידם יחדיו ששת אלפים דולרים טבין ותקילין!

מיד למחרת ההפקדה ישבו אבי המשפחה ואשתו וכתבו מכתב תודה מיוחד על השלושת אלפים דולר שנשלחו להחלפת הריהוט, והודו לעשיר ולאשתו מקרב לב על טוב לבם ועל שנתן דעתם להבחין במה צריך לשפר ולהיטיב. הם אף ציינו שבכוונתם לגשת מיד להחלפת הריהוט המדובר כראוי, לשמחת לב הילדים שיחיו, שאף הם הוסיפו כמה ציורים נחמדים כאות תודה והוקרה.

משהגיע המכתב לידי של העשיר התפלא מאוד - הרי הוא הפקיד סך של ששת אלפים דולרים ומדוע מופיעה ברכת התודה רק על סכום של שלושת אלפים דולרים הוא חשש שמא אירעה כאן טעות או תקלה בהעברת ההמחאה הבנקאית, כי הבנקאי בפלורידה שהיה מטפל קבוע בחשבונותיו היה רגיל להפקיד מדי חודש רק שלושת אלפים דולרים, אך בירור קצר אצל פקיד הבנק העלה שהכל הופקד כחוק על הצד הטוב ביותר, בסכום של ששת אלפים דולרים כבקשתו. הפקיד המסור אף הוסיף וציין, שהוא בירר גם בסניף הבנק בירושלים בו מתנהל חשבון המשפחה המדוברת, וגם שם ציינו שהסכום במלואו הופקד בחשבון.

אחת מקופות הצדקה שבירושלים עיר הקודש הצליחה לסדר מסגרת תמיכה של צדקה מיוחדת מאחד הנדיבים הגדולים של הקופה, שתורם במסלול חודשי קבוע עבור משפחה מכובדת בירושלים. אבי המשפחה מקבל מדי חודש בחדשו - בהסכם 'יששכר וזבולון' הנודע - תמיכה מכובדת בסך של שלושת אלפים דולרים, המופקדים היישר לחשבון הבנק שלו.

אותו נגיד - שהוא אחד מיהודיה העשירים של קליפורניה, ומתגורר בלוס אנג'לס - ביקש מאנשי הקופה למצוא עבורו תלמיד חכם נכבד שיוכל לערוך עמו ההסכם הנרצה, והם תיאמו בין השניים. לאחר שהגיע הנדיב לארץ הקודש, ערך היכרות עם המשפחה מקרוב, ועקב אחר מצב ביתם, משפחתם ופרנסתם; הם מצאו חן בעיניו, והוא חתם עמם את ההסכם.

כך מדי חודש בחדשו מפקיד העשיר שלושת אלפים דולרים לשמחת שני הצדדים. ברבות הימים נוצר ביניהם קשר קרוב ואהוב, היחסים הטובים ביניהם התהדקו והתחזקו. העשיר מצדו מעריך מאוד את התלמיד חכם הירושלמי ומשפחתו, שהם אנשים מאוד מיוחדים ונעלים, וגם הם מצדם מכירים לו טובה. לקראת החגים הם שולחים לו תדיר מכתב ברכת חג, וכדומה. כאשר הוא מגיע לפעמים לארץ הקודש הוא תמיד משתדל לבוא אצלם לביקור, שכבר הפך עם השנים למסורת של ביקור חגיגי... גם הילדים, שהינם מאוד מחונכים ובעלי דרך ארץ, כבר הספיקו להכיר את 'הדוד' הטוב מאמריקה שמביא להם תמיד מתנות...

לא מזמן באו הנגיד ואשתו לביקור קצר בארץ הקודש, וכמוכן לא פסחו על ארוחת הערב החגיגית והשמחה שבית המשפחה הירושלמית, מסולתה ומשמנה של בני קרתא דשופריא. בהיותם בביתם ערכו הנגיד ואשתו סיור קצר בחדרי הבית, והנדיבה ציינה על כמה רהיטים שבבית שלפי דעתה הם כבר ישנים ובלויים, ואינם מתאימים למשפחה חשובה כמותם! על אתר הבטיח הנדיב הנכבד לשלוח להם בחודש הבא סכום כפול כדי שיחליפו את הרהיטים.

לא ארכו הימים והרב רזנשטיין ליווה את הכיתה למבחן אצל ה'חזון איש'. היה בדעתו לומר, בחשאי כמובן, שנער פלוני זה עתה התקבל ואינו כשיר להיבחן. אבל בהתרגשות ובתכונה הרבה הדבר נשכח ממנו, וה'חזון איש' כבר הושיבם סביב השולחן וכבר איחר את המועד. האחד נשאל וענה. "הבה נשמע" אמר לתלמיד החדש... אפשר היה לחתוך את השקט בסכין. הבחור ישב נבוך

הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א על הדרך לחנך וללמד

"והנחת לבנה" (שמות י"ג, ח')

שואלים בנוסח שהציע ה'חזון איש'. אלא שבעדינותו, ומשום שחס על כבודו, לא אמר: "ניתי ספר ונחזה", ולא העמידו על טעותו, אלא נקט באופן מחוכם בקנין תורה של "מעמידו על אמת" (אבות פ"ו מ"ו)!

גם בבחינת התלמידים נזהר כל כך בכבודם, ושאל שאלות קלות שכל אחד, גם בעל הבנה שטחית וגם נער חולמני, יכול לענות עליהן. ואם ענו תשובות שגויות היה מתקן כלאחר יד, ומנחה לתשובה הנכונה ומשבח עליה. ובכלל, להשקפתו לא בא המבחן כביקורת על העבר, אלא כהמרצה לעתיד, לעודד ולדרבן. כל זה סיפר כהקדמה.

בשנת תש"ג הגיעו לארץ ילדי טהרן. כאלף ילדים מפולין, רובם יתומים, פליטי מלחמת העולם הנוראה, שהגיעו דרך רוסיה לאיראן. רובם מבתי חרדים. לדאבון הלב, חלק קטן בלבד זכה להיקלט במוסדות חינוך תורניים. הפרשה הסעירה בשעתה ונותרה כאובה. מכל מקום, אחד מהם, נער כבן שתים עשרה, בא ללמוד ב'רזי' ל'. הרב רזנשטיין תהה על קנקנו. מה אפשר לדרוש מילד יתום, מסויט מאימי המלחמה, שלא פתח ספר במשך שנים. מבחינת ידיעותיו השתייך לכיתת דרדקים. אבל אי אפשר להשפילו כך. קיבלו לכיתת בני גילו שכבר שחו בים התלמוד, ושכר עבורו אברכים שיקדמוהו.

לא ארכו הימים והרב רזנשטיין ליווה את הכיתה למבחן אצל ה'חזון איש'. היה בדעתו לומר, בחשאי כמובן, שנער פלוני הוא מילדי טהרן,

שח לי המחנך הדגול הרב רזנשטיין ז"ל, מנהל תלמוד תורה 'רזי' ל', שהיה מביא את התלמידים להיבחן אצל מרן ה'חזון איש' זצוק"ל וראה שם הנהגות מופלאות.

בראש ובראשונה, בנוהג שבעולם שהרב הבוחן - ופה הרי מדובר בגאון הדור, רבן של ישראל, שר התורה והיראה - יושב בראש והתלמידים לפניו. וכאן היה ה'חזון איש' זצוק"ל יושב על הספסל בין התלמידים שלימינו ולשמאלו ומולו, כשווה בין שווים. תמה בפניו, העיר על כבוד התורה, וה'חזון איש' הפטיר בענוות קדשו בדברי הגמרא "כגון זה, פתח פ' לאילם (משלי לא, ח) הוא". לפעמים, מרוב מורא ופחד - ודאי הבין שהסבירו להם לפני מי הם עומדים, הכבירו מילים בגדלותו ורוממותו - הם נרעשים ונפחדים וייראו לפצות פה. לכן הוא נוהג עמם בחברות וחמימות, להמיס חומות היראה, מורא הרב כמורא שמים. והנקודה השניה, ה'חזון איש' היה כידוע מרא דכולא תלמודא והכל היה אצלו כמונח בקופסה בגדר "איזהו תלמיד חכם, כל ששואלין אותו בכל מקום ואומר" (שבת קיד). ובעומק העיון והדקדוק בכל תג.

מעשה בבן ישיבה שלמד דברי התוספות ותמה על קושייתם ואריכות תשובתם. לכאורה, התירוץ פשוט ומובן וקושיא מעיקרא ליתא. עלה לבית ה'חזון איש'. מובן שמצאו עוסק בסוגיא אחרת, במסכת אחרת. בכל זאת, שאל. שמע ה'חזון איש' בכובד ראש, אכן קושיא קשה כברזל. קם ממקומו, והחל להלך בחדר עם הבחור, הלך ושוב. קושיא נפלאה. אם זו הקושיא, הלוא התשובה פשוטה ומובנת מאליה. אכן, ודאי. אבל לכשנעניין אפשר לשאול כאן קושיא נוספת, כזו וכזו. הבחור השתאה. איך לא עלה בדעתו, וגם לא בדעת התוספות! ואם כך נשאל שוב אין התשובה הזו מספקת, הלוא כן? אבל, ודאי, אם זו הייתה כוונת התוספות היו צריכים לשאול בצורה כזו וכזו. מוסכם. על כל פנים, התשובה הארוכה של התוספות עונה גם על השאלה הזו. הבחור נירעש. כזו גאונות, ואופקים חדשים נפתחו לו. ה'חזון איש' ממש הודה לו על שאלתו, והוא שב לישיבה. פתח את הגמרא לשון את מה ששמע, ונוכח שבחפזו לא דייק בדברי התוספות, והם אמנם

זה עתה התקבל ואינו כשיר להיבחן. אבל בהתרגשות ובתכונה הרבה הדבר נשכח ממנו וה'חזון איש' כבר הושיבם סביב השולחן וישב ביניהם וכבר איחר את המועד. האחד נשאל וענה, וה'חזון איש' כל כך נהנה ושיבח את התשובה והרחיב בה, הכביר דוגמאות וחילק ביניהן והיו הדברים מאירים ושמיים. שאל נער נוסף, והתשובה קלחה. ומה אם יהיה המקרה שונה במקצת, שאל, חומר למחשבת. והאמת, התשובה מדויקת מדברי התוספות. "הבה נשמע", אמר לתלמיד החדש.

אפשר היה לחתוך את השקט בסכין. הבחור ישב נבון, לא ידע מה קא אמרי רבנן.

וה'חזון איש' מבהיר: הנה, אמרנו כך וכך. אם נוסיף עוד פרט, הרי ישתנה המבט -

שום מבט לא השתנה, נשאר זוגי כשהיה. ה'חזון איש' קלט שיש כאן בעיה. בנימה אבהית אמר בעצמו את התשובה, סיכם את העניין, מבלי להתיק מבטו מעיני הבחור. כשסיים, אמר: "תביא בקשה מסכת קידושין". הבחור קם, ניגש לארון והביא את המסכת. "בוא, שב נא ליד" זז, פינו לו מקום.

פתח ה'חזון איש' בדף ל': והקריא, כשהוא מסביר משפט אחרי משפט: "תנו רבנן", חכמים למדו, "ושמתם", בקריאת שמע נצטוונו על לימוד התורה, "ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם" (דברים יא, יח). הגמרא דורשת לשון נוטריקון: "סם תם", היינו רפואה מושלמת, "נמשלה תורה כסם חיים". משל לאדם שהיכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטייה על מכתו. ואמר לו: בני, כל זמן שהרטייה הזו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן, ואין אתה מתיירא. ואם אתה מעבירה, הרי הוא מעלה מוגלה. כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל: בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין. ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, שנאמר: "הלוא אם תיטיב, שאת" (בראשית ד, ז) [ופירש רש"י: אם תעסוק בתורה שנקראה "לקח טוב" (משלי ד, ב), תתנשא על יצרך]. ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו, שנאמר (בראשית ד, ז) "לפתח חטאת רבץ". ולא עוד, אלא שכל משאו ומתנו [של היצר הרע] בך, שנאמר (שם) "ואליך תשוקתו". ואם אתה רוצה אתה מושל בו, שנאמר (שם) "ואתה תמשל בו" -

קרא והסביר באופן מתוק מדבש ונופת צופים. כשסיים קירב את הגמרא הפתוחה אל הנער. "הבנת", שאל ברוך. הנער הנהן בראשו. "אז תחזור, בבקשה", והצביע על תחילת הקטע. והנער, כאילו למדו בחברותא, כאילו אין כאן מנהל וחברים, רק הוא וה'חזון איש' והעניינים המאירות והחום הקורן. קרא והסביר, וה'חזון איש' אינו גורע ממנו עיניו. והעניינים מדברות, מתפעלות, מדרבנות, תומכות, אוהבות, מביעות אמון, מעודדות. סיים לקרוא את הקטע, וה'חזון איש' יצא מגדרו: "לא יאמן! פעם אחת שמעת, וזה קטע ארוך, וכבר חזרת בכזו רהיטות! מובטחני בך שתהיה לגדול בישראל!". אח, כמה קרנו פניו! כמה עלתה קרנו בעיני בני כיתתו!

חלפו כמה שנים. כידוע, מתחילים את ההקפות בשיבת פוניבז' לאחר סעודת החג בליל שמחת תורה. בני ברק היתה אז עיר קטנה, והרב רוזנשטיין עלה להיכל הישיבה לשמוח עם תלמידיה בשמחת התורה.

יש קהילות בהן מוכרים אמירת פסוק "אתה הראת" שלפני ההקפות בסכומי כסף נכבדים לצרכי מצווה או לקופת הקהילה. בשיבה מוכרים את הפסוקים בדפי גמרא אותם מתחייבים הזוכים ללמוד בשנה הקרובה בנוסף לסדרי הישיבה. פתחו במאה ועלו למאתיים, לשלוש מאות וארבע מאות. "חמש מאות" קרא בחור, וזכה. שמו הוכרז, נשמע מוכר. נקרא לעלות ולומר פסוקו והרב רוזנשטיין נרעש: אכן, הבחור ההוא, מילדי טהרן. לא יכול להיות. הרי לא ידע צורתא דשמעתא, לא היה לו סיכוי לשרוד בשיבה קטנה בלי התמיכה שהמנהל ארגן עבורו בתלמוד תורה. איך הגיע לפוניבז', שאלה אחת. ואיך הרהיב לקבל על עצמו לימוד חמש מאות דפי גמרא, בנוסף לסדרי הישיבה!

"חייב אדם להקביל פני רבו ברגל" (סוכה כז:). והרב רוזנשטיין עלה למחרת לבית ה'חזון איש'. שאל: הרב זוכר אותך מאורע?."

"ודאי, איך אפשר לשכוח", השיב לו ה'חזון איש'.

"ובכן, אמש ראיתי את הבחור בפוניבז', וקנה אמירת 'אתה הראת' בחמש מאות דפי גמרא. היאומן?!".

אמר ה'חזון איש': "בערב החג שלח הרב מפוניבז' שרצונו להיוועד עמי באסרו חג. אשתדל לברר את העניין".

למחרת היום הגיע אחד מתלמידי ה'חזון איש' להרב רוזנשטיין והודיע שנשלח לקראו.

הרב רוזנשטיין מיהר לבוא וה'חזון איש' אמר: "שאלתי את הרב מפוניבז'. שמע את שם הבחור, והכביר בשבחו: לא פסיק פומיה מגרסא, וכבוד סוד שאינו מאבד טיפה. חמש מאות דף? מלתא זוטרותא זוטרותא לגבינו!".

המילים נעתקו מפי הרב רוזנשטיין. הלוא הבחור לא ידע מאומה! שאל החזון איש: "הזכר אתה איזה דף למדנו?".

"ודאי, וכי אפשר לשכוח? קידושין דף ל'".

"ובכן, באותו עמוד כתוב שדברי תורה נמשלו לאש, שנאמר: 'הלוא כה דברי כאש נאום ד', וכפטיש יפוצץ סלע' (ירמיה כג, כט). טבע האש לשנות לשרוף ולאכל - 'היחתה איש אש בחיקו, ובגדיו לא תשרפנה' (משלי ו, כז). הבחור קרא קטע גמרא ונפשו הזדככה ולבו נפתח. יש בגמרא קדושה מיוחדת, 'הוא יפתח לבנו - בתורתו', על ידי תורתו! 'וישם בלבנו' על ידה 'אהבתו ויראתו'. הבחור קרא דברי הגמרא, והיה לאדם אחר! ומי יודע", הוסיף ה'חזון איש' - אם התנאים הקדושים שגרסו ברייתא זו לא כיוונו אליו ברוח קדשם!".

והסיפור לא הסתיים. הרב רוזנשטיין סיפר, שכעבור כמה שנים נקלע לישיבה, וראה שנושאים ונותנים ומפלפלים בדברי אחד המחברים האחרונים. התעניין, וראה שהמחבר הוא אותו נער מניצולי טהרן. סיפרו שהקים בית נאמן והוא מרביץ תורה בישיבה נודעת ומחבר ספרים בהיקף בקיאות ועומק עיון ובהירות עצומה, והם אבן יסוד בלימוד הסוגיה. במשך השנים חיבר סדרת ספרים על כל המסכתות הישיבתיות, ויש לו תלמידים אינספור מפיו ומפי כתבו.

"רק לחשוב", אמר לי הרב רוזנשטיין, "רק לחשוב מה היה, לו היה ה'חזון איש' מתעלם ממנו במבחן! לא לעג ודחייה, חס וחלילה. רק השלמה עם אי ידיעתו, וחוסר התייחסות!

(מתוך ספר 'מקרבן לתורה' הגדה של פסח)

באחת מנסיעותיי לחוץ לארץ נזדמן לי מקום מושבי שבמטוס ליד יהודי שאינו שומר תורה ומצוות. אדם זה, כפי שסיפר, היה מהנדס גדול, וגם פרופסור לא קטן... ובקיצור, איש מדע שחושב שיודע הכל ומבין בהכל. היה חסר לו ב'השכלתו' רק למצוא יהודי כמוני שנראה רב גדול עם זקן גדול

לקט מיוחד על 'והגדת לבנך' ולהבדיל בין הקודש לחול

"והגדת לבנך" (שמות י"ג, ח')

באחת מנסיעותיי לחוץ לארץ נזדמן לי מקום מושבי שבמטוס ליד יהודי שאינו שומר תורה ומצוות. ואדם זה, כפי שסיפר לי בתוך הדברים, היה מהנדס גדול, וגם פרופסור לא קטן... ובקיצור, איש מדע שחושב שיודע הכל ומבין בהכל.

היה חסר לו ב'השכלתו' רק למצוא יהודי כמוני שנראה רב גדול עם זקן גדול, ולהטיח בו את טרונותיו על הרבנים ושאלותיו על התורה וההלכה.

"למה אתם, הרבנים!", פנה אלי הפרופסור, "לא יכולים להתגמש קצת עם ההלכה? מה יש? קצת גמישות, ולא תרחיקו כל כך את החילונים..."

עניתי לו: שאלתך אכן דורשת הסבר, אך קודם נניח מעט את שאלתך וספר לי מה מקצועך?

- "אדריכל ומהנדס", השיב והוסיף: "וכעת אני בדרך לחו"ל, להביא תכנית של בנין רב קומות, שהוא פרויקט מיוחד".

- התוכל בבקשה להראות לי את התכניות שהינן, מן הסתם, בתיק הנמצא לידך? שאלתי אותו.

- "בבקשה... אבל מה כבר יוכל כבוד הרב להבין במבט חטוף על תכנית מורכבת ומסועפת?"

- אמת היא שלא אוכל להבין הרבה, אבל להתרשם קצת מעבודתך עם קצת תוספת הסברים אוכל להבין משהו.

האיש התרצה והוציא בהנאה גלויה צרור ניירות. הוא פרש לפני דפים על גבי דפים. הוא מתאר ומסביר, ואני מגלה התעניינות מעמיקה בתכניות. משתפסתי מעט במה מדובר ביקשתי ממנו: כעת תן לי שקט בבקשה שניים שלושה רגעים להתבונן בתכניות.

קימטתי את מצחי, כאדם שמבקש לעיין בעיון נמרץ... ונטפלתי לאחד מהקווים המסמנים אחד מיסודות הבניין, שהלכו ובאו בקווים לא ישרים.

לאחר כמה רגעים הרמתי את ראשי ושאלתי: תאמר לי בבקשה, מדוע הקו התחתון שנמצא בפינת דרום-מזרח לא יכול לנוע מעט לכיוון מזרח... וכשיהיה ישר גם יהיה יפה יותר, ופחות מסורבל? מה יש, קצת גמישות פה וקצת גמישות שם, והכל ייראה יותר טוב?

- "ממתי רבנים מבינים בהנדסה?!", השיב לי בלגלוג, "הרי כל הכוח והחוסן של הבניין תלוי בעיקר באותם קווים, וכל תזוזה של מילימטר

אחד מסכנת את הכל!

"חוקי ההנדסה חדים וברורים ואין לסור מהם ימין ושמאל כמלא נימה", סיים את תוכחתו הנוקבת.

- ומומתי מהנדסים מבינים בהלכה?! השבתי לו כגמולו, הרי כל קיום העולם תלוי בקיום התורה, וכל חוקי התורה שניתנה משמים מיד ה' מלאה חוקים ברורים, ואיך מלאך לבך לתמוה למה אין גמישות פה ושם...

כשאני מבקש גמישות בסך הכל על בניין אחד, ורק על חכמה של מהנדס בשר ודם אחד, ששבועות מספר או חודשים בודדים עמלת על תכנונם, הינך כה סר וזועף, ותורתנו שניתנה לפני אלפי שנים, כאן אתה מבקש מהרבנים המופקדים על שמירת ההלכה שיתערבו בחוקי ה' ויגלו 'גמישות'...

עוד אמרתי לו - אספר לך סיפור:

פעם היה ילד בן עניים שאסף פרוטה לפרוטה עד שהגשים את חלומו שיוכל לקנות נעליים חדשות לכבוד חג הפסח. כשצורר מטבעות בידו הלך אל השוק הערבי שבו הייתה סחורה בזול, ומצא נעליים כלבבו, אלא שלמרבה הצער רק נעל אחת התאימה אל הרגל ואילו השנייה מיאנה להתלבש על הרגל.

הסוחר הערבי שהבחין בצערו של הילד ניסה את כל האפשרויות להתאים את הנעל, ומשלא הועילו כל הדברים אמר לבסוף לילד:

לאחר כמה רגעים הרמתי את ראשי ושאלתי: מדוע הקו שנמצא בפינת דרום-מזרח לא יכול לנוע מעט לכיוון מזרח... מה יש, קצת גמישות פה וקצת גמישות שם? - "ממתי רבנים מבינים בהנדסה?!", השיב לי בלגלוג

השיב לו מרן, שתמיד עמדו לנגד עיניו דברי הגמרא (סוכה כח:): "שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן רבי יוחנן בן זכאי", ובהקדמת הרמב"ם, כשמונה את כל מעתיקי השמועה החל מ"משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו'", כותב: "הלל ושמאי ובית דיןם קיבלו משמיעה ואבטליון ובית דיןם, ורבי יוחנן בן זכאי ורבן שמעון בנו של הלל הזקן קיבלו מהלל ושמאי ובית דיןם".

על אף שהוא היה הקטן שבכולם זכה רבי יוחנן בן זכאי להיות מעתיק השמועה ומוסר המורשה לדורו ולאחריו. לאחר מכן הוסיף מרן: "ואל תתמה על כך שהרי ישיבת וואלוז'ין, שהיא הייתה אם כל חי לעולם של תורה, וזכתה ובראשה עמדו גאוני עולם ומצוקי תבל, מרנא ורבנא הגר"ח מוואלוז'ין וממשיך דרכו - בנו רבי יצחק מוואלוז'ין, ורבי אלעזר יצחק ועוד, זכר צדיקים וקדושים לברכה לחיי העולם הבא, ואף על פי כן הם לא כיהנו שנים מרובות; והיחידי שזכה להיות כיובל שנים על ממלכתו ולהיות ראש הישיבה של כמעט כל ראשי הישיבות בדור האחרון שלפני השואה היה הנצי"ב מוואלוז'ין - שכידוע, בזמן בחרותו היה חלש בכישרון מאוד ורק בכוח ההתמדה שעמד לו זכה לכל זה.

(הגה"צ רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א)

למשמע הקולות והברקים קפצו בני הכפר מעל מיטותיהם

אחד מיסודות היהדות הוא להבדיל בין קודש לחול, בין המותר והאסור, שחלילה לא יישמשו בערבוביה, והדברים יומחשו באמצעות המשל הבא:

כפרי אחד גידל את ילדיו הרכים יחד עם שאר ילדי הכפר, אך משגדלו ובגרו החליט החלטה נכונה: ילדיו לא יצאו עגלונים פשוטים כשאר חבריהם, אלא בכוחם להתפתח יותר ולהיות למדנים כילדי

המשך בעמוד 29

"יש לי פתרון עבורך - אם תרשה לי אחתוך מעט מהאצבע של הרגל והנעל תתלבש היטב..."

לכך נדמו כל השוטים המבקשים להתאים את התורה לרוח הזמן, ואינם מבינים שצריך להתאים את הזמן לרוח התורה כשם שצריך להתאים את הנעל אל הרגל ולא את הרגל לנעל.

(הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל)

היה זה באחד מימי חול המועד פסח. נכנסתי עם חותני הגאון רבי יעקב רוזנטל זצ"ל, אב"ד תל אביב, אל בית מרן הרב שך זצוק"ל להקביל פניו ברגל. מרן זצוק"ל חיבב וכיבד מאוד את הגר"י זצ"ל, אשר גדל בירושלים אצל תלמידי מרנא המהרי"ל דיסקין זצ"ל. הוא פנה אלי ואמר בהדגשה: "ער איז א איד פון א פריערדיגער דור" (הוא יהודי מדור קודם).

ביטוי זה שמעתי ממרן בהזדמנויות שונות, וניצלתי את אוירת החג לשאול מהי הייחודיות שישנה ביהודי מדור קודם.

אחרי מחשבה של דקות אחדות נענה מרן זצוק"ל ואמר: "גם בדור הזה ישנה אהבת תורה ויראת שמים, אבל ישנה בלב תפיסת מקום של דברים נוספים. יהודי מדור קודם הוא יהודי שכל מה שאינו נוגע לתורה וליראת שמים אינו תופס מקום בלבו כלל".

שאלתי: האם יש לנו עצה לחנך גם בדור הזה למעלה זו.

מוורי חמי זצ"ל שמע את השאלה וביקש רשות לענות עליה. כשהורשה כמובן, אמר כך: "בהגדה של פסח אומרים 'והגדת לבנך... לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך'. בדרך צחות אפשר לפרש כך: 'והגדת לבנך' - רצונך להגיד ולחנך את בנך, 'לא אמרתי' - לא באמירות ודיבורים תחנך אותו, אלא כיצד תחנכו? 'בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך' - אם אתה תהיה הדוגמה האישית לכל מה שאתה רוצה שהוא יעשה אז תצליח להעביר לו את התורה, לחבבה עליו ולהשרישה בלבו".

מרן זצוק"ל שמע את התשובה, התרומם מעל כיסאו ואמר בהתרגשות: "דאס איז א אייכט פון א פריערדיגער דור (גם תשובה זו היא תשובה של יהודי מדור קודם). בדור הזה חושבים שמחנכים בדיבורים. אנשי האמת של הדור הקודם ידעו מהי צורת החינוך האמתית".

(הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א)

סיפר לי אברך מירושלים ששמע את דרשת מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל בכנס חינוך שאמר: "בכל ימי שנות כהונתי כמלמד נערי ישראל, מעולם לא חיבבתי במיוחד את בעלי הכשרון, ולא דחיתי את החלשים שבהם".

אותו אברך נדהם. הוא שלח שליח לראש הישיבה לשאול לפניו: "כיצד זה יתכן? הן לכל מלמד ולכל אבא יש ילדים משני הסוגים, ובאופן טבעי הדעת והרגש נוטה יותר לכיוון המוצלחים ויורדת בהתאם כלפי מי שאינו מוצלח".

שמעתי דבר נפלא מפי הרה"ג רבי חנא קלצקי זצ"ל, מהעיר לייקווד: אחד מתושבי ראדין היו שגורים על פיו כל העת סיפורי מופתים ונסים; ובעוד שכולם היו נהנים לשמוע את נפלאותיו, היה אחד שנמנע במכוון לשמעו. היה זה הגאון הצדיק רבי משה לנדינסקי זצ"ל, ראש ישיבת ראדין

מאוצרותיו הנפלאים של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

אלא שבשלב זה הוא הרגיש בנו, והתבקשנו לסגור את הדלת... לאחר דקות ספורות שמענו שוב את קולו של המשגיח הקורא לנו להיכנס. כשנכנסנו הכל כבר עמד חזרה על מקומו, כאילו לא ארע דבר...

מחזה זה גילה לנו טפח כיצד הייתה נראית עבודתו המופלאה, התמיה, צרופת האמונה של המשגיח רחוק מעין רואים. עד זקנה ושיבה, ללא ליאות, היו כל חייו מקשה אחת של עבודת האמונה, של המחשת יציאת מצרים ונפלאותיו של הקדוש ברוך הוא, ולהחיות את המסר והתכלית של "וידעתם כי אני ה'!"

מזן ה'חזון איש' צוק"ל, באחת מאגרותיו (חלק א אגרת יד), תולה את עצם אהבת התורה המופלגת לה זכה בזכות עבודת האמונה אותה סיגל לעצמו כדרך חיים. וזה לשונו: "רוב הרגלי, לערוך את החיים, בוודאות גמורה של שלושה עשר העיקרים שעם ישראל עליהם נטעו, הקנו לי אהבת התורה בלי מצרים!"

קטע קצר זה הוא גילוי מדהים ומרעיש מצפונות לבו של ה'חזון איש'. הן ידוע לכל גודל עמלו ויגיעתו בתורה עד כלות הכוחות ממש. אבי מורי שליט"א מספר, כי היו פעמים לא מעטות שמצאוהו נפול על הרצפה במרכז חדר הלימוד שלו, כשהוא ממלמל באפיסת כוחות: "זהו, נגמר הכוחות!"

אין ספק שכדי להגיע לדרגות עצומות כאלו נדרשת אהבת תורה מופלגת. כאן מגלה לנו ה'חזון איש' מהיכן שאב כאלו עוצמות של אהבת תורה, על ידי כך שערך את חייו והתאים הרגליו לחיות כל העת עם יסודות האמונה!

המשגיח, הגאון הצדיק רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל היה רגיל לספר בהתפעלות, כי בקלם היו אומרים בתפילת שחרית את ברכת 'עזרת אבותינו' במשך עשר דקות תמימות!

זמן מוקצב זה, הבהיר המשגיח, לא היה מיועד עבור אותם המאחרים לבוא כדי שיוכלו להצטרף לתפילת שמונה עשרה עם הציבור. אלא המטרה הייתה שהחניכים יוכלו לומר את המילים מתוך נחת, מתוך התבוננות ויישוב הדעת.

כדי שישבו אל לבם את היסודות המופלאים שנזכרים שם, וטומנים בחובם את כללי יסודות האמונה: "עזרת אבותינו אתה הוא מעולם. מגן ומושיע לבניהם אחריהם בכל דור ודור... אמת, ממצרים גאלתנו, מבית עבדים פדיתנו, כל בכוריהם הרגת, ובכורך גאלת..."

המשגיח התבטא פעם: "כאשר ה'שליח ציבור' דפק על העמוד כדי להורות על המשך התפילה, חשתי כאילו נטלו ממני עונג עצום... בהמחשה גשמית הייתי מצייר זאת כאילו הוציאו לי חתיכת בשר מהפה..."

עד כדי כך הייתה תחושת ההנאה שלו בעת אמירת 'עזרת אבותינו'. היא נסכה בו אושר עצום שהזניק ורומם אותו לפסגות!

לפני שנים רבות הגיע מאמריקה דודי, הרב שמואל רוזנחיים זצ"ל, לביקור בארץ הקודש. רבי שמואל היה בנו של מורנו רבי יעקב רוזנחיים זצ"ל, שהוכתר בתואר 'מורנו' על ידי גדולי ישראל, בהסכמת מרן ה'חפץ חיים' צוק"ל, הודות לפעולותיו הנשגבות.

רבי שמואל זכה בצעירותו להימנות על שומעי לקחו של המשגיח, ובהגיעו לביתנו ביקש אם נוכל לומר לו היכן מתגורר המשגיח, כי ברצונו ללכת ולבקרו לאחר שנים רבות שלא נפגשו. אני ואחי כילדים צעירים שמחנו עד מאוד על בקשתו, והצענו להתלוות אליו לבית המשגיח.

כשהגענו לבית שמענו תזוזות כלשהן בפנים, אך כשדפקנו פעם ופעמיים בדלת לא היה מענה. אחי הגאון רבי דוב שליט"א ניסה לפתח את הדלת לבדו, וכשהמשגיח הרגיש בכך אמר בקול: "נא לסגור את הדלת ולהמתין בחוץ".

את המראה המופלא שנגלה למול עינינו באותן שניות ספורות שהייתה הדלת פתוחה אינני מסוגל לשכוח לעולם - בסלון הבית עמדו סטנדרים בשני טורים ישרים זה מול זה, מסודרים בצורה מופתית. המשגיח הישיש עבר באמצע ותוך כדי הליכה אמר בהתלהבות: "הנה, ממש כך היה נראה קריעת ים סוף... כך עברו בני ישראל ביבשה בתוך הים..."

כשחזר לבית היה אומר ה'נודע ביהודה' "אינני מלווה את אליהו הנביא משום שאני רואה אותו. אני מלווה אותו בגלל שאני מאמין לאבותיי שסיפרו לי שהוא בא!..."

ואסמכתות לכך. כל המוסיף על האמונה היציבה והאיתנה שלנו רק גורע!"

במשפחתנו מסופר על הסבא, הגאון הצדיק רבי שמואל הלל שיינקר זצ"ל, מנכ"י הדעת שבירושלים, חתנו של מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, רבה של ירושלים, שהיה נוהג בכל ליל פסח להתחיל את עריכת הסדר בשאלה נוקבת: מה העניין שהצטוונו לספר את סיפור יציאת מצרים מאב לבן דווקא; ואפילו אם הבן תלמיד חכם גדול והאב עם הארץ, בכל זאת הוא חייב לשאול את אביו 'מה נשתנה' והאב עונה לו כסדר ההגדה?

"המטרה היא", היה אומר רבי שמואל הלל, "להשריש אצל הילדים את האמונה בחוש, שהבן יידע כי לא מספרים כאן סתם סיפורי מתח. כאן מעבירים סיפור העובר אצלנו במסורת מדור לדור, מאב לבן. על ידי הסיפור כעת אנו ממשיכים את המסורת של דור אחר דור ובן אחר בן. לכן צריך שהבן ישאל והאב ישיב לו, כדי להעביר לו את הקבלה הברורה והישירה שקיבל אף הוא מאביו, והוא מאביו בכל הדורות הקודמים מזמן יציאת מצרים ממצרים."

כך גם כותב מרן ה'חזון איש' זצוק"ל באגרותיו (חלק א אגרת טו) דברים מלוטשים וחדים כתער: "אם כי העיקרים של אמונות ודעות המקובלות וקבועות לנו יסודותם בעמק החכמה ומחקר המדע, אבל הדרך הישרה לפנינו היא ללכת בתום לב, ולהאמין אמונה שלמה ופשוטה. חובתנו להתרחק ממחקר ולאמת בלבבנו את כל העיקרים בפשוטם השגור בפי כל, חכם כהדיוט."

הגאון רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן זצ"ל בספרו 'דגן תירוש ויצהר' מביא דבר נפלא בשם גאון ישראל, בעל ה'נודע ביהודה' זצוק"ל, רבה של פראג:

מדי שנה בליל הסדר, כאשר היו פותחים את הדלת לאליהו הנביא, היה נוהג ה'נודע ביהודה' לצאת החוצה לאחר אמירת 'שפוך חמתך' ללוות את אליהו הנביא כראוי עד לרחובה של עיר.

כשחזר לבית היה אומר לבני המשפחה והמסובים על שולחנו:

המשך בעמוד 30

המשגיח, הגאון הצדיק רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל, היה מתבטא בשלמות האמונה שהאדם אמור לשאוף להגיע אליה היא לחיות את בורא עולם! לנשום את בורא עולם! כשהכוונה היא שההכרה הזאת תהיה בלתי נפרדת מהווייתו ומישותו של האדם, ובעקבותיה מיושמת על ידו בחיי המעשה.

המשגיח היה מעורר, כי הדרך להגיע לזה היא על ידי התבוננות בגבורות ה' שנעשו ביציאת מצרים, ובכך נתן להגיע להכרה מוחלטת שאין צורך לתור אחריה לראיות והוכחות נוספות, ואילו העסוק בחקירה שכלית, ראיות והוכחות - מהווה פגם באמונה התמה, האמונה שהועברה במסורת מדור לדור.

כידוע, לפני קרוב למאתיים שנה נמצאו שבעה עשר עמודי 'פפירוס' מצריים עתיקים, ובהם תיעוד של עשר המכות ויציאת מצרים שנכתבו על ידי אחד מחכמי מצרים בשם 'איפואר', בן התקופה ההיא. בשפה המצרית הוא מתאר כיצד המצרים מצדם חוו את המכות, ואת גודל ההרס והחורבן שנגרמו בעטיין במצרים ועוד.

בשנים המאוחרות יותר פענחו החוקרים את הדפים הללו והשוו את הכתוב בהם עם פסוקי התורה, ומאוד נפעמו להיווכח כיצד תיאורו של החכם המצרי תואם להפליא עם התיאורים הכתובים בתורה. לדוגמה, את מכת דם מתאר המצרי בין היתר כך: "מכות בכל הארץ, דם בכל מקום. האנשים נרתעים מלטעום, בני אנוש צמאים לדם". את מכת בכורות הוא מתאר: "הנהמה נשמעת בכל הארץ מעורבת בקינות. האמנם כן, הקטן והגדול זעקו, הלוואי ואמות".

היו שראו בגילוי המרתק הזה אמצעי שיכול לתת תוקף וחיזוק נוסף לאמתות התורה והאמונה, ולהוציא מלב הספקנים דברים הידועים מכבר. אך הגאון הצדיק רבי יצחק ירוחם בורדיאנסקי שליט"א, משגיח ישיבת 'קול תורה', מספר, כי המשגיח זצ"ל ממש נרעש למשמע הדברים, ולא רצה לשמוע שום תיאור ופרט מה'פפירוס': "שום ראיות מהטבע ומהמדע אינן שוות לאמתות הקבלה שבידינו! התורה והאמונה שעוברות אצלנו במסורת מדור לדור אינן זקוקות לשום ראיות והוכחות שהן אמת לאמתה!..."

בעניין זה שמעתי דבר נפלא מפי יהודי ישיש מופלג, מוותיקי תלמידי ישיבת ראדין, הרה"ג רבי חנא קלצקי זצ"ל, מהעיר לייקווד שבארצות הברית:

אחד מתושבי ראדין היו שגורים על פיו כל העת סיפורי מופתים ונסים, ובעוד שכולם היו הננים לשמוע את נפלאותיו והגיגיו היה אחד שנמנע במכוון לשמועו. היה זה הגאון הצדיק רבי משה לנדינסקי זצ"ל, ראש ישיבת ראדין, שנודע בהיקף גדולותו התורנית, בצדקת מעשיו, שנינות וחרפות שכלו.

את הסיבה לכך נימק פעם רבי משה: "כשיש שולחן שמתנדנד צריכים לתקוע בו מסמרים כדי לחזקו ולייצבו, אבל כאשר השולחן איתן ויציב אין צורך במסמרים, המסמרים רק גורעים ומכערים אותו... כך מי שאמונתו איתנה אין לו צורך בסיפורי מופתים כדי להוכיח את צדקת דרכו, הוא בטוח בעצמו ואין לו צורך בשום ראיות

רבבות יהודים מכל גווי הקשת הגיעו לנחם את צאצאיו של הרבי הרה"ק בעל ה'שפע חיים' מצאנו זי"ע. ביום מן הימים נראתה בפתח הבית אשה מבוגרת למדי, שניכר שהגיע הנה במאמץ רב, בידה האחת היא נתמכת במקל הליכה, ובידה השניה הרוטטת בהתרגשות - מחזיקה זוג גרביים בלזות וישנות...

מדוע פשט הרבי את הגרביים ברחוב?

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

בכינוי מיוחד, נדיר ויוצא דופן, מכונים בני העם היהודי: בני מלכים. יהודי הוא בנו של מלך מלכי המלכים, כך הוא מרגיש, בתודעה הזו הוא חי, זה חלק מהמנגנון הפנימי הפועם בתוכו. כלנו נסיכים של ממש, בניו של המלך! הן בורא עולם, הקדוש ברוך הוא, הוא אבינו האוהב, ואנו בניו, אשרינו!

ובהתאם לכך, פעולות, מעשים והתנהגויות שלנו - מותאמים לאופיים של בני מלכים. אנו מבינים שאיננו בני אנוש רגילים, יש לנו מעלה מיוחדת, הצטיינות עילאית. אנחנו בניו של המלך, ומצופה מאיתנו לנהוג בהתאם, בכל הילוכינו ומעשינו. מהרגע בו יהודי קם בבוקר ועד הרגע בו הוא עוצם את עיניו באישון ליל, מהרגע בו הוא נולד אל אוויר העולם ועד הרגע בו יאסף אל עמיו - מלווה אותו התודעה הזו, מפעילה אותו, מכוונת את דרכיו ומעשיו כולם.

אחד הביטויים הבולטים ביותר אצל נסיכים - בני מלכים, הוא עניין הלבוש. אם מי מאיתנו ייצא פעם לרחוב של עיר באנגליה ויראה מי מנסיכי הממלכה או ממשמר המלכה, על אתר הוא יבחין כי זהו הנסיך. צורת הילוכו, עדינותו, אצילותו, וכמובן - לבושו. עדין, מהוקצע, מוקפד, מדויק, מותאם למעמד האישי. לא נוכל למצוא נסיך שכזה מהלך בבגדים מוזנחים, קרועים ומלוכלכים. לא נוכל למצוא נסיך בחוצות העיר לבוש בכפכפים או חמוש במצחיה מאולתרת...

כי עניין ההופעה החיצונית אינו עיסוק בשוליים. זה נכון שהלבוש אינו העיקר, אבל הוא מבטא משהו על העיקר שבתוכי מי שלובש את הלבוש הזה. כדי שיהודי יראה כנסיך אמיתי - בנו של המלך, הציב לנו המלך - בורא עולם, כללי לבוש ברורים ומוקפדים, מהם לא נסטה ואותם לא נשנה.

הכללים הללו מצילים אותנו. הם ששומרים על הזהות היהודית שלנו, הם שמטביעים בנו את החותם המזוהה ממרחקים, הם שמזכירים לנו בכל עת את מעמדנו הייחודי והעילאי. הבגדים הללו הופכים למאפיינים ומזוהים, מעניקים לנו את התחושה הייחודית של בני מלכים, ומזכירים לנו בכל עת שאנו מחוברים לבורא עולם. הבגדים הללו הם המדים שמזכירים לנו שאנו חילים בצבא ה', שאנו קשורים לאבא שבשמים ושמוחם לעמוד לשרתו.

פרשיות השבוע הנקראות בשבתות אלו, עוסקות ביציאת בני ישראל ממצרים עד הגעתם לקבלת התורה ולבניית המשכן. מצרים היתה

תחתית השפל האנושי, בירת הטומאה הבינלאומית באותם ימים. בני ישראל שהו בה, היו בתוכה, התגוררו במעמקיה 210 שנים, ובכל זאת הצליחו להיחלץ ממנה ולהתעלות לקבלת התורה. רגע, איך זה יתכן? איך הצליחו בני ישראל לשמור על זהותם במצרים? כיצד הצליחו לשמר את טהרתם, את ייחודיותם, את עוצמתם הרוחנית? איך הם הצליחו לזכור בכלל שיש בורא לעולם, שיש להם היסטוריה, שנכון להם עתיד רוחני מרומם?! כיצד נשאר העם היהודי עם, שיש לו משמעות, יש לו דרגה, טמונה בו עוצמה? חז"ל מגלים לנו תגלית מדהימה, המעמיקה את המבט על דבר שנראה בעינינו כחיצוני, ומתברר שהוא שולט בעומק הפנימיות. חז"ל חושפים את הסוד, מגלים את הכור ממנו שאב העם היהודי עוצמה: הלבוש! הביגוד! הם סימני ההיכר שלנו אותם, השכפ"ץ הייחודי שהגן עליהם. כן, דווקא הביגוד הצנוע, המוקפד, היהודי, העדין, האצילי - זה מה שהציל אותם, זה מה ששמר עליהם. בתוכי קהיר ואלכסנדריה, על גדות הנילוס ולצד הפירמידות, מוקפים במצרים שטופי טומאה ויצרים, בני ישראל שמרו על הבגדים הנכונים שלהם, והבגדים הללו השיבו להם בשמירה על זהותם, על טהרתם, על עוצמתם הרוחנית הייחודית!

מתברר, שכאשר אדם לובש בגדים שמייחדים אותו, שמקנים לו מעמד, שמעניקים לו תחושה שהוא שונה ועילאי - זה מה שמגן עליו מפני הרוחות הסוערות הנושבות בחוץ, זה מה ששומר עליו לבל ייזק מהסביבה. כשאדם לובש בגד מוקפד, לפי כללי היהדות, לפי סימני ההיכר הייחודיים לעם היהודי - זה מזכיר לו שהוא שונה, שהוא מחובר

לאבא שבשמים, ונותן לו להבין עד כמה המעמד שלו מחייב להתנהג ולהתנהל אחרת, וזה מה שבסופו של דבר שומר על זהותו! לא בכדי, אלפי משפחות ששינו לחיוב את ההקפדה בצניעות בגדיהן, העידו כי הדבר העניק להן כוחות רוחניים, שידרג את הליכות ביתן, ואף הביא להן ישועות נכספות באופנים פלאיים ממש. מצוקות קשות נפתרו, שמחות נכספות הפכו למציאות, בעיות בריאות ופרנסה נעלמו כלעומת שבאו. כי כשיהודי או יהודיה מחזקים את תודעת הנסיך שבהם, כשהם מחזדים לעצמם שהם בני מלכים ומתלבשים בהתאם, גם אבא שבשמים מתקרב אליהם, ומעניק להם מאוצרו.

השבועות הללו, בהם אנו עוסקים בגאולה ממצרים והתייצבות לקבלת התורה - גילה האר"י הק' שהם מסוגלים לכל יהודי, בכל זמן ומצב, לצאת מכל מיצריו ומצוקותיו האישיים, ולהיגאל מהם. כמה כדאי לאמץ את השיטה שבזכותה נגאלנו ממצרים המקורית, את הדרך שעמדה לאבותינו ואימותינו במצרים, ולהעניק ללבושנו את המעמד הראוי לו, כדי שנקבל את אותה שמירה מובטחת והגנה נכספת, את אותו רגש יהודי עילאי הנלווה לשומרי הצניעות במיטבה. ואם נזכה בשבועות הללו לעבור על המלתחה הביתית, כולנו - אנשים נשים וטף, ונסיר ממנה כל בגד שאינו צנוע בתכלית, כל בגד שהוא צעקני מדי, כל בגד שאינו בסגנון העדין של בני ובנות מלכים, אזי נזכה לנצל את השבועות הללו כדי להיגאל באמת, כדי להתעלות מכל המיצרים, להתקרב לאבא שבשמים ולצאת מכל צרה.

כשהמלך רואה שבניו מקפידים על מעמדם, מעריכים את הקשר עמו, חשים מחוייבים לקשר הזה - הוא מעניק להם את חלקו בקשר המשותף, ומעניק להם מאוצרותיו. ככל שנתחזק בצניעות הבגדים, ככל שנבטא שאנו מכירים את מעמדנו כבני מלכים ושומרים עליו בגבורה - כך נזכה שאבא שבשמים יראה את הצעדים שלנו להתקרב אליו, ויתקרב אלינו בחזרה, ישיט ידו לגאלנו ולעטרנו ברוב טובה וברכה!

זוג גרביים מרגש...

היה זה בחודש תמוז תשנ"ד, ימים ספורים לאחר שהעולם היהודי הוכה באבל כבד, עם היוודע דבר הסתלקותו של הרה"ק בעל ה'שפע חיים' מצאנז ז"ע. בית האבלים המה אדם, רבבות יהודים מכל גווי הקשת הגיעו לנחם את צאצאיו של הרבי ולהתאבל על לכתו. ביום מן הימים נראתה בפתח הבית אשה מבוגרת למדי, שניכר שהגיע הנה במאמץ רב, בידה האחת היא נתמכת במקל הליכה, ובידה השנייה הרוטטת בהתרגשות - מחזיקה זוג גרביים בלויים וישנות...

היא נכנסת אל הבית, ועם כניסתה לעזרת הנשים - מיד פינו עבודה מקום ישיבה. חזותה העידה עליה כי המקום אינו מוכר לה, וכל רואיה ומביטיה הבחינו כי אכן כן - היא לא נמנית על נשות החצר החסידית המפורסמת. מה גורם לאשה מבוגרת להיטלטל בדרכים ולבוא לנחם? מדוע הטריחה את עצמה כל כך? ומה פשר זוג הגרביים אותן היא מחזיקה בידה בהתרגשות כה בולטת?

לפתע, כחכחה האשה בגרונה וסיפרה את סיפורה האישי, שהותיר חותם בל יימחה בלב כל שומעיו. וכך סיפרה האשה:

כפי שגילה מוכיח עליה, האשה הזו עברה את גיא ההריגה במחנות הריכוז של הנאצים ימ"ש. היא שתתה את כוס התרעלה עד תומה, לא פעם ניצלו חייה בניסים גלויים, ואך בקושי שרדה את התופת - יחידה מעירה וממשפחתה. עם תום המלחמה שוכנה במחנה עקורים 'פורנוולד' שהוקם בגרמניה, בו שכנו באותה עת אלפי ניצולים שנראו כצל-אדם, תשושים, עייפים, חסרי חיוניות ונטולי כח. הם אמנם זכו בחיים מחדש, אך נראה שאינם יודעים מה לעשות עם החיים הללו, כה חסרי אונים היו...

באותו מחנה שכן באותה עת גם האדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנז, ששתה גם הוא את כוס התרעלה עד תומה, איבד את כל משפחתו על מזבח קידוש ה', ונותר מיוסר וכאוב לבדו. למרות זאת, דמותו הרוחנית ואישיותו התמירה ניכרו גם מבעד לצער שאפף את המחנה, והוא נהג להסתובב במחנה ולחזק לבבות נשברים, להרעיף טל תחיה על נפשות מיוסרות ולעודדן. באחד הימים, תוך כדי הילוכו, הבחין הרבי בנערה יהודיה תשושה ובוכיה, שמשהו במראה שלה נראה לא מושלם...

הרבי ניגש אליה מיד, שאל אותה ברוך על חייה ומעשיה, היכן עברה את המלחמה וכיצד היא מבררת על שרידי משפחתה - אם נשארו כאלה. הנערה פרצה בבכי, שיתפה את הרבי בכאבי לב ובדאבון נפשה, והרבי הרעיף עליה טללי עידוד ונוחם. לפתע, הבחינה הנערה כי גם הרבי מתפרץ בבכי מר...

הנערה נבהלה. סיפורה האישי אינו כה נדיר במחנה, זהו סיפורם של כל אחד מיושבי. מה מכאיב לרבי כל כך? מדוע עיניו זולגות דמעות? מה גרם לו להתחיל לבכות?!

לפתע, פצה הרבי את פיו ואמר: 'ראי נא, עברנו כזו מלחמה קשה, מלחמה מייסרת. כולנו איבדנו הכל, הכל ממש. משפחה, קהילה, חברים, בתים, נכסים. לא נשאר לנו כלום - רק הדמות היהודית שלנו, רק הנשמה היהודית המפעמת בנו. והנשמה הזו, שהיא הנכס היחיד שנותר לנו, היא כה מתייסרת כשאינה לבושה בצניעות מיטבית, כה קשה לה להסתובב בחוצות ללא גרביים, שהיא נדבך חשוב בצניעותן של בנות ישראל...'

האמיני לי, - המשיך הרבי ודמעתו על לחיו, כשכאבו ניבט מכל אות היוצאת מפיו, 'אנחנו באמת מסתובבים כעקורים, כניצולים, כחסרי בית או מעמד. אבל הלא אנו יודעים ומאמינים כי אנו בניו של המלך, לאמיתו של דבר אנו נסיכים רמי מעלה. אינני יכול לחשוב על כך שתמשיכי להסתובב ללא גרביים בחוצות קריה, אין זה נאה לבתו של מלך מלכי המלכים!'

הרבי לקח נשימה ארוכה, והנערה השיבה לו: 'יאמין לי הרבי, כי לו היו לי גרביים - הייתי גורבת אותם בשמחה. יודעת אני שזה תפקידי, שמעמדי מחייבני, שנסיכה לא יכולה ללכת ברחוב בצורה כזו. אך מה אעשה ולא נותרו לי כאלה, היה לי זוג אחד - והוא בלה ויצא מכלל שימוש לחלוטין. והרי לא ניתן להשיג גרביים במחנה...'

הרבי ניתר כמוצא שלל רב, הניף את רגליו אל על בריקוד קליל, ושלף מעליהן את פוזמקאותיו בזו אחר זו. 'גם לי אין זוג גרביים נוסף, אבל את שלי אני יכול לתת לך, וזאת אעשה בשמחה!' - קרא הרבי, והניח

לפניה את זוג הגרביים שלו. 'על פי ההלכה', הוסיף הרבי והסביר, 'גבר אינו חייב ללבוש גרביים, בעוד על אשה זו חובה גמורה. עדיף לי להסתובב בעצמי נטול גרביים, ולהעניק לך את היכולת להתלבש כבת ישראל כשרה, כנסיכה נאמנה של מלך מלכי המלכים...'

הנערה הביטה ברבי בעיניים מופתעות. לרגע שתקה במבוכה, ואח"כ פרצו מעיניה דמעות התרגשות. 'רבי, אני כבר אסתדר, אין זה ראוי שהרבי יסתובב בחוצות המחנה ללא גרביים!'; ואילו הרבי בשלו, 'כואב לי לראות בת ישראל נטולת גרביים לרגליה, מוותר אני על הגרביים שלי למענך, כדי לאפשר לך לשמור על צניעותך!'

ומאותו היום ואילך, עד שגרביים הפכו למוצר בר השגה, היה הרבי מתהלך בחוצות המחנה ללא גרביים לרגליו. אמת, אין זה נאה שיהודי כה חשוב יסתובב כך, אך הרבה פחות נאה שבת ישראל תסתובב ללא גרביים. הרבי הקדוש העדיף להקריב את הגרביים שלו, כדי שבת ישראל, נסיכה של המלך, תשמור על קדושתה וטהרתה במלואן, כשרגליה עטופות בגרביים...

את הסיפור המרגש הזה, סיפרה אותה אשה מבוגרת שהגיעה לנחם את צאצאי הרבי לאחר הסתלקותו, כשהיא מציגה בפניהם את הגרביים ההן של הרבי. 'ועד היום אני שומרת אותן אצלי, מזכרת מרגשת ועדות קיימת, עד כמה כאבה לאותו צדיק המחשבה שבת ישראל אינה צנועה די הצורך, עד כמה זלגו עיניו דמעות של צער לנוכח העובדה שלא היו לי גרביים, עד כמה הקדיש והקריב למעני - כדי שאשמור על מעמדי כנסיכה!'

וכל ימי אני זוכרת זאת, את הרגע המרגש בו קיבלתי את ערך הצניעות, בו הבנתי עד היכן היא מגעת. אז הבנתי שצניעות היא ערך עליון, שכדאי להקריב למענו הכל, ממש הכל, כדי לשמור עליו בכל מחיר. כי אם הרבי העניק לי את זוג הגרביים היחיד שהיה לו, והסכים ללכת יחף בחוצות המחנה - כנראה הצניעות היא ערך יקר ונעלה, ערך שאין לו אח ורע, ערך שמשדרג את ערכו של היהודי וקובע בו חותם לאורך ימים!'

סיפור נורא הוד זה, המופיע בספר 'טיב המעשיות', מאיר בפנינו מסר בוהק: אשרינו שזכינו, בדורנו אנו איננו נדרשים לכזו מסירות, לכזו הקרבה. בגדים צנועים הינם בהישג ידיהם של כולנו, קרוב אלינו הדבר מאוד. נכון, ההתחזקות בצניעות דורשת לעתים מאמץ, אבל המאמץ הזה עוסק בעיקר העיקרים, בערך הנעלה ביותר, ששווה כל מחיר ומאמץ!

הבה נאמץ את המסר הזה לחיינו אנו. הבה נראה בעיני רוחנו זוג גרביים שחורות בלות, העוברות מידי של הרבי לידינו אנו, ובכנפיהן המסר על חשיבות הצניעות ומעלתה הייחודית. וככל שנאמץ את המסר הזה ונפנימו אל ליבנו - כך נחוש את הקשר עם בורא עולם הולך ומתעצם, מתחזק ומתגבר!

הדאגה האמיתית במלחמה...

היה זה ימים ספורים, לפני שהתרגשה על העם היושב בציון מלחמת תש"ח. רוחות המלחמה נשבו באופק, העיתונים בישרו מדי יום בכותרות אדומות וצעקניות על מלחמה שמתקרבת. היה ברור

שהעם היושב בציון עומד בפני תקופה קשה, וכל אחד ביקש להיערך לתקופה זו ככל שישל.

בבתי היהודים העניים שבירושלים, מקום בו מעולם לא היה שפע, הורגשה עוד יותר אווירת המתרחות. האנשים המסודרים כלכלית הרשו לעצמם להיערך מראש, לרכוש כמויות מזון משומר, לצייד את הבית במזון שיחזיק מעמד לאורך התקופה בפתחה הם עומדים. היהודים העניים השתדלו אף הם להיערך ככל יכולתם, ורכשו פת קיבר וקמח סובין ועוד כמה מצרכי מזון נחוצים, שישימו אותם בימי המלחמה והמצור שתיכף יבואו.

באותה עת, התגורר בירושלים זקני הרה"ח ר' דוד בטלמן זצ"ל, מנכ"י הדעת שבירושלים. גם הוא ידע על המלחמה המתקרבת, גם הוא הבין כי יש להיערך לה. הפרוטה לא היתה מצויה בכיסו, אך גם הוא השתדל לחסוך מפת לחמו ככל שישל, כדי לאפשר רכישת מוצרים שישימו את בני הבית בימי המלחמה.

ביום מן הימים, העירה לו סבתי - רעייתו ע"ה, כי המצב הולך ומחמיר, והגיעה העת לצאת לשוק, ולרכוש מוצרי מזון משומרים למען המשפחה והילדים, מוצרים שישימו אותם בימי המלחמה. רבי דוד נענה והסביר לה כי בעצם הוא היה מסכים לדבריה, אך יש לו הסתייגות חשובה:

'לדעתי, חשוב יותר לקחת את מעט הכסף שחסכנו ולרכוש בו ביגוד. הן כתוצאה מהמלחמה, לבטח גם חנויות הבגדים יסגרו את שעריהן, בעוד ילדינו יוסיפו לגדול, ויצטרכו בגדים ארוכים יותר, רחבים יותר, צנועים בהתאם למידותיהם. אם לא נרכוש כעת ביגוד מתאים, יאלצו הילדים ללבוש בגדים שאינם צנועים מספיק ואינם הולמים את מידות גופם בצניעות מספקת, וזה הרבה יותר כואב לי...'

מזון לפי הסף, אל דאגה, הם לא ירעבו ללחם. אולי נצטרך להסתפק ממש במינימום, אבל בורא עולם לא ישאיר את ילדיו רעבים. מנגד, המזון לנשמה, ההתלבשות בצניעות, השמירה על ביגוד הולם לילדים הצדיקים שלנו - זה הלא זה המפתח לצדקותם וקדושתם של ילדינו, על כך לא נוכל להתפשר, עם סוגיא זו לא נוכל להתמודד בעת המלחמה!'

רבי דוד סיים את הסברו, והרבנית הנהנה בהסכמה. אכן כן, עניין הביגוד הצנוע לילדים הוא לא צורך רגיל, הוא קריטי. הלבוש הצנוע הוא המפתח לחינוך הילדים בדרך של קדושה וטהרה, הוא המפתח ליזכות לראות ולרוות מהם נחת, ולכן הוא ביקש להקריב ולהתאמץ למען צניעות ילדיו!

סיפור זה, אותו שמעתי מבתו - סבתי הרבנית קובלסקי תליט"א, מחדד עד כמה חשוב להקריב למען הצניעות, עד כמה כדאי לייחד תשומת לב והשקעה לצניעות המשפחה והילדים, ולהיות מוכנים לשלם בגין הערך הזה כל מחיר. מאיתנו זה לא דורש מחיר שכזה, רק קצת מחשבה ותשומת לב, לוודא שאנו לבושים כבני מלכים. כך נזכה להעניק לילדינו חוויית צניעות חיובית, חוויה שתרום אותם, תוסיף בליבם לדורות עולם, וכך נזכה לרוות מהם רוב נחת דקדושה!

שליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון
של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

כאשר נכנסה לחדר וראתה את ניסיונותיהם של הנכדים להעיר את אביה, אמרה להם: "אני אראה לכם כיצד מעירים את אבא..." "ניגשה הבת למיטה וקראה בקול: "אבא! זמן קריאת שמע! עוד כמה דקות סוף זמן קריאת שמע..."!

מה כיוון המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין צוק"ל כשאחל 'גוט שבת' לתלמידיו? ומדוע לא רצה רבי סלמן מוצפי ללמוד בכולל?

הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין (מימין) בשיחה עם הגר"א לופיאן

לכן הליכתו של עם ישראל אחרי מלך מלכי המלכים בארץ לא זרועה, וההסכמה להיות 'בני מלכים', מבטאת את אהבתם העזה כלפיו, כי לולי האהבה, הם היו בוחרים להישאר עבדים ולא היו עוטים על עצמם את גלימת המלכות הדורשת, ולא היו חובשים על ראשם את כתר המלכות המחייב.

חסד עשה העם עם הבורא, כי הרי 'אין מלך בלא עם', וההליכה העיוורת אחרי אל המדבר, הוא הצעד הראשון לקראת היותו לעם במלכותו של הבורא יתברך.

כל ספור שנספר על ה'עבודת ה' של גדולי ישראל, יש בו משום הוכחת עבודתם במלכותו של מלך מלכי המלכים, אך ליקטנו אחדים המבטאים במיוחד את ענין ה'עבודת...'.

המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל סיפר למשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבא זצ"ל כי קיבל על עצמו שבעת שהוא מאחל 'גוט שבת' לבני הישיבה העוברים לפניו בליל שבת, הוא יכול לאחל לכל אחד באמת שתהיה לו 'שבת שלום'.

מאות בחורים עוברים לפניו בכל שבת, ולכל אחד הוא מכווין שתהיה לו שבת טובה, נעימה ומועילה. אין זאת אלא משום שהוא הרגיש כעבד במלכותו, ופעולה פשוטה שהיא שגרה רגילה במעשי האדם, הפכה אצל המשגיח לעבודת ה', למבצע חשוב בפעולות צבא ה'... כאשר הגיע הגאון רבי סלמן מוצפי זצ"ל לירושלים, הציעו לו ללמוד

המשך בעמוד 30

הרב ישראל ליוש

"כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֲבֹת פְּלוֹלֶתֶיךָ" (ירמיהו ב' ב')

בפרשיות העוסקות ביציאתו של עם ישראל ממצרים, הבה נתבונן על מבטו של הקב"ה על לכתו של עם ישראל אחריו במדבר. הקב"ה מתייחס לזה כאל 'חסד' שעושה איתו עם ישראל בכך שהוא מסכים ללכת עמו במדבר. הוא מעיד כי ההליכה אחריו בארץ לא זרועה נובעת מאהבה עזה, אהבת כלולות, כחתן וכלה. לעד יקרא לזה הקב"ה 'חסד נעורים' שעשו איתו עם ישראל כשהלכו אחריו במדבר....

ומאליה נשאלת השאלה: מה חסד יש כאן, וכי היה לעם ישראל ברירה אחרת, אחר שהיו משעובדים בפרך ע"י המצריים... הם הרי לא ראו כלל את האור בקצה מנהרת הגלות, ולפתע מבשר להם משה רבינו את בשורת הגאולה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, אכן הגאולה כוללת הליכה ארוכה במדבר ארבעים שנה, אבל כל זה עדיף מלהישאר תחת שבט מצרים שהשתעבד בהם כרצוננו. וכי כל נגאל מסכים להיגאל רק כי הוא אוהב את גואלו אהבת כלולות...?

מיתר עדין במיתרי הנפש נלמד מכאן: אכן עם ישראל סבל מאוד תחת עינוי המצריים, השעבוד תחתם היה קשה מנשוא, סדר יום קשה ומפרך הכולל עבודות בזויות ומשפילות משחר ועד ליל, אך ככל שהורגלו לסבל הגופני נחתם בנפשם מעמדם הנחות כ'עבדים', ובמידה מסוימת היה להם נוח עם זה, כי מעמדו של עבד אינו מחייב כלום. אף אחד אינו מצפה מאדם פשוט ונלוז כעבד להתנהג באופן מכובד...

'עבדא בהפקירא ניהא ליה' - אמרו חז"ל, הוא אמנם עבד וזה קשה, אך הוא נהנה מהפקרות, קל לו לעשות מה שעולה על רוחו, מבלי להתחשב בגינוי כבוד ומלכות המחויבים למי שדרגתם גבוהה משל עבד.

והנה עם ישראל מתבשר בבשורת הגאולה, מחד הם שמחים ומאושרים על יציאת מאפילה לאורה, אך מאידך הם יודעים שמעתה הם כבר לא יהיו יותר עבדים שפלים ומופקרים, הם נוסקים כעת לדרגת 'בני מלכים' וזה כבר מעמד מחייב, זה תואר שמכריח התנהגות אחרת. מעתה כל מעשיהם ימדדו וישקלו בפלס המלכות, כי מוצפים מהם לכבד את מעמדם הרם והנישא, הרי כל פעולה שהם יעשו יכבד או ישפיל את המלכות אותה הם מיצגים.

שואל אני, כי משום־מה לא מופיע במכתב הברכה כי אם סכום של 3,000 דולרים בלבד ואני הפקדתי החודש הזה 6,000 דולרים!".
 "אה!", נזכר האיש בטעותו, "הרי שלושת אלפים מגיעים זה כבר כמה שנים טובות במסלול החודשי הקבוע... לא חשבתי שיש צורך לברך ולהודות גם עליהם, לכן שלחתי את מכתב התודה בעיקר על התוספת שהוספת החודש בלבד...".

אדם מקבל מה' יתברך מדי יום ביומו את כל צרכיו - חיים ומזון, בריאות וביגוד וכו' וכו', "שעשה לי כל צרכי!" אך משום־מה נדמה לו שזה הכל מגיע לו, הרי זו כבר תמיכה קבועה המגיעה אוטומטית מדי יום ביומו... ורק כשהוא מקבל איזו מתנה מיוחדת, בזמני שמחה וכדומה, אז הוא נזכר שיש להודות לו יתברך על המתנה הייחודית, ואינו נותן אל לבו שבאמת הוא חייב הרבה אלפי תודות על כל יום ויום מימי חייו ומזונותיו, ובכל מה שזכה להגיע עד הלום!

(מתוך ספר 'טיב המעשיות')

פליאתו של העשיר הלכה וגדלה - מה קרה כאן? להיכן הלך הכסף? שמה ידיהם של מנהלי קופת הצדקה בדבר? אולי סברו הם שזו תמיכה גודלה מדי בשביל משפחה זו, ויש להעביר את האחוזים הנותרים לידיהם? תהה העשיר, הרי כבר יצא שמם כקופה נאמנה ביותר ומסודרת ואחראית בכל פרוטה ופרוטה, ולא היו עושים דבר שכזה בלי לתאם עמו קודם. הוא יצר אפוא מידית קשר טלפוני עם ידידו, אבי המשפחה שבירושלים, ושאלו מה קרה עם שלושת האלפים הנותרים שהפקיד בחשבונם.

האיש נענה בשמחה ואהדה רבה לטלפון, ולפשר שאלתו של העשיר לא הבין את תמיהתו וחששותיו, הלוא כל הסכום של ששת אלפי הדולרים אכן הגיע לחשבונם במלואו - "הרי שלחתי אליך מיד למחרת מכתב תודה", אמר האיש, "שמה לא הגיע אליך המכתב? הרי לפי חשבוני כבר היית צריך לקבל את המכתב לפני כמה וכמה ימים?".

"אכן קיבלתי את מכתבך הנעים", משיב העשיר, "כולל הציורים המתוקים של הקינדערלאך שיחיו. אך דא עקא, ודווקא משום כך

המשך מעמוד 11 | לקט מיוחד על 'והגדת לבנך'

"האם באמצע התפילה הזו מותר לשנות כוס וודקה כדי לחמם את הלב?" "כן...", ענה המלמד, "לא מצאנו בשולחן ערוך סעיף שאוסר זאת".

חיש מהר ניגש הכפרי למזנון, הוציא ממנו בקבוק וודקה ושתי כוסות - לתוכן מזג את המשקה והגיש אחת למלמד ואחת לעצמו... המלמד, שלא הכיר בטיבו של המשקה שתה ממנו מלוא לוגמיו... והמשיך לבכות! הכפרי הבין כי המשקה מצא חן בעיני המלמד, ומזג לו כוס שנייה, ולאחר שהיא עלתה לראשו - הכוס השלישית והרביעית כבר נמזגו מעצמן... או אז, כשארבע כוסות י"ש טיפסו למוחם של צמד החברותא, קמו שניהם מהארץ ופצחו בשירה וריקודים - זמר שיכורים שהעיר את כל בני הכפר...

למשמע הקולות והברקים קפצו בני הכפר מעל מיטותיהם וחיש מהר התלבשו וצבאו על דלת ביתו של חברם ועיניהם החוזות לא מאמינות: בשעה שלוש בלילה עומדים הכפרי והמלמד על השולחן, שרים ורוקדים בצהלה!...

הם ניצלו הפוגה קלה בשירתם של אלו ושאלו: "איזה יום טוב היום? מדוע הנכם רוקדים ושרים?". והכפרי משיב לעומתם: "כפריים טפשים ונבערים שכמותכם, וכי אינכם יודעים שבית המקדש חרב לנו?!"...

כך נראים הטוב והרע כשהם משמשים בערבוביה... חורבן הופך לששון ולשמחה, ויום דין לפסטיבל. החטאים נעשים לשם שמים, ומצוות ומעשים טובים הם 'דיעבד' שיש להסתפק בהם במועט...".

(הגאון ר' יחיאל מאיר צוקר שליט"א)

(מתוך הגדה של פסח 'שחר טוב')

העיר. מה עשה? חסך מפת לחמו ויצא לעיר לתור אחר יהודי טוב שיסכים לבוא אל הכפר ולדור בו עמם, הוא יהיה למלמד ויחכים את בני תורה.

לאחר מאמצים רבים מצא אברך ירא שמים, שכדי להביא טרף לביתו הסכים לבוא ולהשתקע עמם בכפר למשך ימות השבוע וללמד את הבנים תורה. ואכן, המלמד הגיע והחל במלאכתו נאמנה בטוב טעם ודעת.

לילה אחד קם הכפרי וראה אור בוקע מחדרו של המלמד. הציץ פנימה ולפניו נגלה מחזה מעורר רחמים: המלמד יושב על הארץ ובוכה... נכנס הוא בשקט והתיישב לצדו, הניח את ידו על כתפי המלמד הצעיר והחל מדבר עמו ברכות, למען יגלה מה מציץ לו ומדוע הוא כה ממורר בבכי.

אמר לו המלמד: "וכי אינך יודע מה אני עושה? הרי היה לנו בית מקדש והוא חרב, ועלינו לבכות כל לילה על חורבן בית המקדש, וזאת אני עושה!".

השתומם הכפרי ושאל בתמימות: "האם גם אני יכול להשתתף בעניין? או שאולי צריך להיות בעל מדרגה כדי לבכות על בית המקדש?". השיב המלמד, כי ישנו סעיף ב'שולחן ערוך' המורה שכל אחד ואחד יהיה מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, וזה נאמר לכל יהודי באשר הוא, ועל כן ודאי וודאי שגם הוא יכול להשתתף.

מיהר הכפרי והתיישב אף הוא על הארץ, נטל לידו סידור והחל מתנועע, אך מהר מאוד גילה כי לשבת על הרצפה באמצע לילה אירופי חורפי קר זה כלל לא נעים, כי הקור החל לחזור לעצמות, הוא רעד בכל גופו ושיניו נקשו זו לזו. על כן הוא שאל את המלמד:

לסגור את עיניו ולשית ידו עליהן? הלוא העיקר הוא שילמד פסוק האחדות ויאמר אותו, אם כן מה צורך לסגירת עיניו? אולם אחרי עומדי על דעתי הכרתי וראיתי בחוש הראות דמנהגן של ישראל תורה שלמה היא. דהנה הרמז הנכון נמצא בפעולה זו שעושה האם עם בנה. לפיכך, ציווה עליה שלמה המלך החכם: 'ואל תיטוש תורת אמך', דהיינו תורת הייחוד (כלומר ייחוד ה'), שהאם מלמדת את בנה בעיניים סגורות לרמז לו וללמד אותו שעיקר האמונה אינה צריכה לידיעה על פי טענה וחקירה, אלא לעצום העיין ולקבל מהאם!."

עד כאן לשונו המליצית והערבה!

מבואר בדבריו, כי הסיבה בגללה הורגלנו מילדות להניח ידינו על העיניים ולכסותן בשעת אמירת פסוק הייחוד הראשון בקריאת שמע, כדי ללמדנו שעיקר האמונה שלנו מבוססת על אמונה תמה העוברת במסורת מאב לבנו מעת יציאת מצרים ועד ימינו אנו. אין אנו זקוקים לאמת את יסודות האמונה שהועברו אלינו, אלא להאמין באמונה תמה בלי דרישה וחקירה.

נקודה זו מוטלת על כל אב ואם להורות לבנם כבר בהיותו רך בשנים, כי בעיני עיקרי האמונה וייחוד ה' יתברך אין מקום לראיות והוכחות, יש להאמין ב'מוסר אביך' וב'תורת אמך', המנחילים את האמונה במסורת של דור אחר דור, מבלי חקירת השכל, אלא אמונת הלב בלבד.

(מתוך 'אוצרותיהם אמלא')

"איני מלווה את אליהו הנביא משום שאני רואה אותו. אני מלווה אותו בגלל שאני מאמין לאבותיי שסיפרו לי שהוא בא!..."

הגאון הקדוש בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע, הוסיף על כך נופך שנון: "סביר להניח שאכן ה'נודע ביהודה' זכה לראות את אליהו הנביא, אבל בכל זאת רצה לחדד לבני הבית כי האמונה המבוססת על מסורת מדור לדור עולה בדרגתה על ראייה בחוש של אליהו הנביא!".

נפלא!

את שורש הדברים מצאתי במאמרו הנפלא והמתוק של איש האלוקים, גדול מרבן שמו, הגאון רבי משה חאגיז זצ"ל, בספרו 'משנת חכמים' (אות תצד), אשר כידוע הגאון בעל ה'נודע ביהודה' זצוק"ל כתב אודותיו בהסכמת ספרו: "רב תנא הוא אחד הראשונים!"

וזה לשונו הזהב של ה'משנת חכמים': "...לפי שכך דרכה של תורת האשת חיל המגדלת את בניה לדת הישראלית, באור הבוקר כשמקימה את הילד מעל הערש, מקנחת את ידיו ומניחה לו ביד אחת פרוסת הלחם חם או יבש, וביד ימנית תופסת לו את ידו הימנית ואומרת לו: 'סגור עיניך ושים את ידך עליהן ואמור אחריי מה שאני אומרת לך, ואחר כך תאכל מזה הלחם שבידי'. ואומרת לו: 'אמור תיבה בתיבה אחריי, ועיניך סגורות חלילה לבלתי פתח אותן'. היא אומרת 'שמע ישראל', והוא עונה אחריה 'שמע ישראל', עד שמסיים כל הפסוק שבכתב ושבעל פה מאחדותו יתברך.

"והנה, כל ימי הייתי מתקשה, מה זה ועל מה זה אמו מחייבת אותו

המשך מעמוד 25 | הרב ישראל ליוש

אביה, אמרה להם: "אני אראה לכם כיצד מעירים את אבא..." ניגשה הבת למיטה וקראה בקול: "אבא! זמן קריאת שמע! עוד כמה דקות סוף זמן קריאת שמע..."

מיד, פקח רבי שלום זצ"ל את עיניו, הסיט בה את השמיכה מעל גופו, וכשחבלי שינה על עיניו, הגביה את רגליו והתיישב על המיטה, הוא הביט על שעונו בכאב וקרא: "אוי! אוי! למה לא אמרו לי? הלא בעוד כמה דקות סוף זמן קריאת שמע..."

רק כאשר בני הבית אמרו לו שיש עדיין די זמן לקרוא קריאת שמע, נרגע רבי שלום והודה להם על שהעירוהו בזמן, ובדחילו ורחימו ניגש לקבל עליו עול מלכות שמיים...

אין זה אלא כי רבי שלום היה עבד ה' בכל מאוודו, ועד זקנה ושיבה לא השיל מעצמו את עול עבדותו, וכשרק הזכירו לו את עבדותו קפץ כנשון נחש לעבוד את בוראו...

בכולל, אך הוא סירב בכל תוקף ואמר: 'איני רוצה שהשעון יקבע את זמני הלימוד שלי... איך אפשר לקבוע מראש שעות למנוחה ולאכילה...? וכי אפשר להפסיק את הלימוד בגלל השעון...?' כך מרגיש 'עבד ה'". הוא חש כי אין לו אדון מלבד אדנות ה"ת, מסגרת כולל או שעון לא יהיו אדוניו...

בערוב ימיו של הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל, אחר שלקה בשני אירועים מוחיים קשים מאוד, עבר להתגורר בבית אחת מבנותיו. בוקר אחד, לאחר שעבר עליו לילה לא קל, התקשה נכדו להעיר אותו לתפילת שחרית, 'סבא... סבא...!!' קרא הנכד בקול, אך אין כל תגובה... רבי שלום שקוע בשינה עמוקה... 'נגעתי קלות על השמיכה שלו' - מספר נכדו - 'אך הוא לא התעורר, גם נגיעות משמעותיות יותר, וגם כאשר קראתי לנכד אחר שיעזור לי במלאכתי, לא הצלחנו להעיר את גופו המיוסר של סבא משנתו העמוקה... כאשר נכנסה לחדר וראתה את ניסיונותיהם של הנכדים להעיר את

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו ל: israel.layosh@gmail.com

ורטים לפרשת השבוע

י ה. וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ ואכל את יתר הפליטה וגו'. קשה למה הוצרך דלא יוכל לראות את הארץ, הרי במכת חושך שבאה אח"כ היה מספיק חושך. וכן קשה מה זה הלשון ולא יוכל לראות, מי לא יוכל לראות? וי"ל כיוון שהארץ תחשך וממילא הארבה לא יוכל לראותה והוא ייחשב כסומא ואיתא בגמ' דסומא אינו שבע, ולכן הוא יאכל את יתר הפליטה. וזה כוונת הפסוק וכסה הארבה את עין הארץ ולא יוכל הארבה לראות את הארץ, ולכן הוא יאכל את יתר הפליטה. כלי יקר.

י י – יא. ויאמר אלהים יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם ראו כי רעה נגד פניכם. לא כן לכו נא הגברים. לכאורה אם רעה נגד פניכם מדוע יש בזה סיבה למנוע רק את שילוח הטף, ולא את שילוח הגברים? וגם קשה מה זה 'כי אותה אתם מבקשים' לא את זה הם ביקשו, הם ביקשו גברים וטף. ויש לפרש עפ"י דאיתא בכתובות יא. דאפשר לגייר קטן, כיוון דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. ואולם כ"ז בדבר שיש בו גם חובה וגם זכות אמרינן בוודאי נח"ל צד הזכות, אבל בדבר שהוא רק חובה בוודאי לא יא"ל לחוב את הקטן. והיינו דאמר פרעה, דאת הטף אינו יכול לשלח, כיוון דרעה נגד פניכם והוא כולו חובה, ואין חבין לאדם שלא בפניו. משא"כ אתם הגדולים, אף שהיו רעה בעבורכם, בכ"ז איני יכול למנוע זאת ממכם כי אותה אתם מבקשים. בית הלוי.

י, יד. ויעל הארבה על כל ארץ מצרים וינח בכל גבול מצרים. לכאורה המילים "וינח בכל גבול מצרים" מיותרות שהרי כבר נאמר "ויעל הארבה על כל ארץ מצרים". ונראה דהנה הפסוקים לעיל מבואר שבמכת ארבה היו שני חלקים, א. "וכסה את עין הארץ", ב. "ואכל את יתר הפליטה", ומעתה יש לשאול דהניחא החלק השני היה רק בגבול מצרים ולא התפשט לחוץ, אבל החלק הראשון של "וכסה את עין הארץ" ע"כ השפיע גם על אלו שגרו בארץ חס על גבול מצרים שלא היה להם אור מכיוון מצרים ומדוע צריכים להפסיד, וכן להיפך קשה שנמצא שאלו המצרים שגרו בגבול מצרים הרי היה להם אור מארץ חס, וזה לא הוגן שלחלק מהמצרים היה פחות מכה משאר המצרים. ולכן נראה דהארבה לא היה רק מעל מצרים אלא ירד עד הקרקע והיה כעין כיפה ומטריה, ולפי"ז ניתא הכל דאלו שבארץ חס היה להם אור מסביב ולא ניזוקו כלל, ואלו בארץ מצרים גם אלו שהיו על הגבול היה להם חושך מוחלט, וזה הכוונה "וינח בכל גבול מצרים" שהארבה ירד עד הקרקע עד שנח בגבול מצרים. רבי אליהו דיסקין.

י יט. ויהפוך ה' רוח ים חזק מאוד. מה הטעם שבלקחית הארבה הוצרך ברוח ים חזק מאוד, בשונה מהעגת הארבה שהגיע ברוח קדים (פסוק יג)? י"ל שכשהארבה הגיע הוא היה חי וחי נושא את עצמו. משא"כ אח"כ כשהוא נלקח, המצרים שמו אותם לשימורים בתוך חביות ואז הם היו מתים ומת לא נושא עצמו, לכך הוצרכו לרוח ים חזק להוציאם מהשימורים.

יא א. עוד נגע אחד אביא על מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה. מי שישים לב למהלך הפסוקים בפרק זה יראה שבתחילה הקב"ה מודיע על מכת בכורות, אח"כ בפסוק ב מדבר על שאלת רכושם על מצרים – דבר נא באזני העם וישאלו. ואח"כ שוב חוזר למכת בכורות, ויש לעיין למה סדר הפסוקים הוא כך. ונראה לבאר ע"פ הגמ' שהמצרים דנו לפני אלכסנדר מוקדון שישבו להם ישראל את הרכוש שנטלו ממצרים, ואמר להם גביהה בן פסיסא שמגיע להם שכר עבודתם במשך 210 שנים, ע"כ הגמ'. והנה פועל שחוזר בו באמצע היום ידו על התחתונה, משא"כ כשבעה"ב חוזר בו אזי יד הפועל על העליונה, ולכאורה כשיצאו בני"י ממצרים אחרי 210 שנים ולא אחר 400 שנה אז זה נחשב שעזבו אותם באמצע העבודה, וא"כ דינם היה צריך להיות על התחתונה ולא יקבלו שכר מהמצרים. לכן אומר הקב"ה למה ב' בפסוק א עוד נגע אחד אביא על מצרים ואח"כ הוא עצמו יגרש אותם וממילא ושאלו איש מעם רעהו, והיינו כיוון שהענה"ב מגרש באמצע אי"כ הוא חייב לשלם להם על הכל וממילא יוכלו לקחת מהם כלי

כסף וזהב. ואח"כ התורה מביאה את מכת בכורות. חנוכת התורה.

יא ב. דבר נא באזני העם. יש לדקדק מה טעם כתב באזני העם ולא באזני בני ישראל כמו שכתוב תמיד? י"ל דאיתא בכמה מקומות שמה שהם לקחו זה היה עבור העבודה שלהם במצרים, וכמבואר ג"כ בסנהדרין צא. בסיפור עם אלכסנדר מוקדון. והנה שבת לוי לא השתעבדו ולא עבדו את המצרים וא"כ לא מגיע להם את המתנות מהמצרים, ולכן כתוב רק דבר נא באזני העם ומבואר בגמ' בחולין קלא. ששבת לוי לא מיקרי עם (לפי אחת השיטות שם בגמ') וכן מבואר בבבב"ר כג. ולכן דיבר רק באזני העם. זכרון יעקב. וע"ע בפרשת דרכים ע"ז.

יא ד-ז. ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בארץ מצרים ולכל בני"י לא יחרץ כלב לשונו. יש לבאר את סמיכות הפסוקים כך: הנה הטעם שכתוב כחצות ולא בחצות כתוב בגמ' ברכות ג: שזה בגלל שמשה לא ידע בדיוק לכוון את שעת חצות, ואומרת שם הגמ' שדוד כן ידע מתי חצות, כי היה לו סימן מהכינור שהיה נגנן בחצות. ונשאלת האשאלה הרי גם למשה היה סימן לידע זמן חצות במדויק שהרי איתא בגמ' שם דג' משמרות יש בלילה ובחצות הלילה כלבים נובחים וא"כ לכאורה הרי גם משה יכול היה לדעת שעת חצות לפי זמן נביחת הכלבים - לכן התורה כותבת כאן שהכלבים לא נבחו וממילא מובן למה משה אמר כחצות ולא בחצות. מהר"י אסאד.

יא ז. ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו וכו' למען תדעו אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל. החת"ס מבאר את הפסוק כך: אמרו חז"ל בב"ק ס: אליהו בעיר כלבים משחקים, מלאך המוות בעיר כלבים בוכים, והנה במכת בכורות אמר הקב"ה בפסוק ד כחצות הלילה אני יוצא בארץ מצרים, והיינו אני בעצמי ולא ע"י מלאך ושליח כמ"ש בהגדה של פסח, וא"כ הכלבים לא ינבחו כי אין מלאך המוות בעיר, ואז בגלל שלא יחרץ כלב לשונו תדעו שהקב"ה בעצמו יפלה בין מצרים לישראל.

פרק יב. בעניני קרבן פסח. הגמ' בפסחים ג: מספרת על גוי שרצה לעלות לירושלים כדי להקריב קרבן פסח ורבי יהודה בן בתירא שלחו לירושלים ואמר לו ישיבוקי מהמאלה, כי האלה הולך לגבוה, ואם יבקש יתפסוהו שהוא גוי, וכך הוא נתפס על חס, והרגוהו. ושלחו לריב"ב, אתה יושב בנציבין ומצודתך פרוסה על ירושלים, היינו שהוא לא עלה לירושלים אלא הוא שמע שהגוי רוצה לעלות הוא עשה לו תרגיל כדי שיתפסו אותו בירושלים, וכך הוה. והקשו שם בתוס' מדוע באמת ריב"ב לא עלה בעצמו לירושלים הרי יש חובה לעלות לרגל. וביארו משום שלא היה לו קרקע, ודין עליה לרגל הוא רק למי שיש לו קרקע בארץ ישראל. והקשה ע"כ הגר"א הא איתא בתוס' ב"ב מד: שאין לך אדם משראל שאין לו קרקע בארץ ישראל, כי השבטים קיבלו נחלה והורישו לבניהם ולכ"א יש קרקע כ"ש, ואיך יתכן שלבי"ב לא היה קרקע באר"י. ותירץ הגר"א דהנה הגמ' אומרת בסנהדרין צב: בעניני העצמות אשר החיה יחזקאל שראה בדרך עליליתו לארץ שאלו היו עצמות בני אפרים שמהירו את הקץ ויצאו ממצרים בגלל שחישבו לא נכון את הקץ ועלו קודם הזמן ונהרגו במדבר ע"י אנשי גת, עד שהגיע יחזקאל והחיה אותם. ושואלת שם הגמ' האם נשאו נשים והולידו בנים ובנות וכו'. מיד עמד ר' יהודה בן בתירא ואמר אני מבני בניהם וכו'. ולפי"ז הכל מובן, כי הרי לבני אפרים שציצו קודם הזמן לא היה חלק ונחלה באר"י שהרי לא נחשבו כיוצאי מצרים לגבי ירושת הארץ וממילא לא קיבלו כשנחלקה הארץ לשבטים, וריב"ב הוא מבני בניהם אי"כ לריב"ב לא היתה קרקע באר"י ולכן הוא לא חייב בעליה לרגל.

יב ב. החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. הגאון אומר שמרמזים כאן דיני צום. דבכל השנה לבד מחודש ניסן מותר לצום כל החודש ורק ב"רח"א אסור, ואילו בחודש ניסן זה הפוך, כל החודש אסור לצום ורק ב"רח"א מותר (הוא נקרא 'תענית הצדיקים'). וכך מבואר לשון הפסוק: 'החודש הזה', וז"א כל ימי חודש ניסן הם 'ראש חדשים' דדינם כראשי חדשים של כל השנה שאסור לצום בהם. אבל 'ראשון הוא לכם' ז"א היום הראשון של החודש,

פרשת בא תשפ"א

כלומר ראש חודש ניסן, דינו שווה 'לחודשי השנה' דהיינו, לשאר ימי חודשי השנה, שמותר לצום בהם.

יב ו. והיה לכם למשמרת עד יד'. וברש"י: ראה הקב"ה שאין בידם מצוות להתעסק בהן כדי שיגאלו, נתן להם שתי מצוות פסח ומילה. למה דווקא את המצוות האלו? י"ל כיוון דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והטעם כ"ז במצוות עשה אם לא מקיימים אותן בעוה"ז אין עליהן עונש בעוה"ז ולכך אם מקיימים אותן אין להן שכר בעוה"ז. לכן הקב"ה נתן להם דווקא פסח ומילה שהן מצוות עשה שאם לא מקיימים אותן מקבלים עליהן עונש כרת בעולם הזה ולכן הם גם יכולים לקבל עליהן שכר בעוה"ז.

יב כא. ויקרא משה וגו' ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם וישחטו הפסח. מה הטעם נכלל גם משכו וגם קחו? י"ל, אומר העמק החכם, דהנה אמרו בפסחים דהנמנה היה פסח אחד יכול למשוך ידיו ממנו ולהימנות על פסח אחר עד שישחט הפסח הראשון, אבל אחר השחיטה אינו יכול למשוך ידיו ממנו, וזהו ביאור הכתוב משכו, דהיינו תוכלו למשוך ידיכם מפסח, וקחו לכם צאן והיינו שתוכלו להימנות על צאן אחר, אבל זה רק עד ושחטו הפסח, והיינו עד שעת שחיטה ולא מעבר לכך.

יב כג. ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף. רבים נתקשו כאן הרי לעיל בפסוק יב כתוב שהקב"ה אמר לעם ישראל ועברתי בארץ מצרים, ובהגדה של פסח אומרים שהקב"ה בכבודו יעבור בית בית ויהרוג את הבכורות, ויעשה בעצמו, לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח. אי"כ למה נאמר כאן ולא יתן המשחית שמשמעונו שהמשחית הוא זה שיעבור בין הבתים? וי"ל, אומר הרע"א, שהיו ב' סוגי בכורות, היה בכור מאמא שזה בכור ידוע. את הבכורות האלו המשחית הרג. ומאידך היו בכורות מאבא שזה אי"א לדעת ורק הקב"ה יכול לדעת, ואת הבכורות מאבא הקב"ה הרג. ובאמת במדרש מסופר שכשהמצרים ראו שמתו להם עוד ילדים הם הבינו שנשתייהם בגדו בהם והם קמו עליהן והרגום. **עוד תשובה**, אומר הבן איש חי, שהיו הרבה שהחביאו את ילדיהם בבתי היהודים ולשם לא היתה רשות למשחית להיכנס, ולכך שם הקב"ה בכבודו ובעצמו נכנס והרג, וזה כוונת הפסוק, הקב"ה הרג בבתי היהודים את המצרים שהתחבאו שם, ואילו בבתי המצרים המשחית הרג. **עו"ל**, אומר הגר"א, שאמנם הקב"ה הרג בעצמו את הבכורות אך הוא לא נתן למשחית להרוג בבני"י גם את מי שהגיע זמנו למות באופן טבעי, כדי שמצרים לא יאמרו המכה היתה גם על בני"י.

יב כט. וה' הכה כל בכור בארץ מצרים. הנה במעריב אנחנו אומרים כל יום כך: המכה בעברתו כל בכורי מצרים, ואח"כ יוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם. ואכן כך היה סדר הדברים, קודם הקב"ה הכה את הבכורות אח"כ הוציא את בני"י ממצרים. והנה בבוקר אנחנו אומרים הפוך, קודם ממצרים גאלתנו, ורק אח"כ כל בכוריהם הרגת, והרי לא כך היה הסדר, אלא קודם הרגית הבכורות ורק אח"כ הגאולה. וי"ל דהנה יש להקשות למה בלילה אומרים לשון ה'מכה' ואילו בוקר 'הרגת'. וי"ל דבמסכת שמוות איתא שם בהקדמה אמר רבי יוחנן הקב"ה בלילה כלל את הרג את הבכורות אלא רק הכה בהם עד שיהיו גוססים כדי שיראו במפלתם שבני ישראל יוצאים ממצרים, ורק אחרי שבני ישראל יצאו המשחית הרג אותם. וכעת מובן כל הפסוק הנה בלילה הקב"ה הכה ואח"כ הוציא ובבוקר אחרי שהקב"ה שלח את בני"י נהרגו הבכורות כי הסדר היה הכהה, גאולה, הרגה. ויובן גם איך הקב"ה הרג בעצמו את הבכורות הרי איתא בסנהדרין לט: שהקב"ה כהן הוא! ולפי ה"ל י"ל שהקב"ה לא הרגם אלא רק הכה אותם עד שהיו גוססים, וגוסס לא מטמא.

יג י. ושמרת את החוקה הזאת למעודה מימים ימימה. אומר רש"י משנה לשנה. מה כוונת הדברים? י"ל, אומר הפנים יפות ע"פ מה שכתב האר"י והובא בבאר היטב או"ח תמז, א' שהנשמר מחמץ בפסח יועיל לנפשו כל השנה להישמר מהחטא. הרי שגדולה מצווה זו כי בשאר מצוות אמרו חז"ל סוטה כא. שרק בשעה שעוסק בה ניצול מהחטא, ואילו כאן כל השנה ניצול, וזה מה שנאמר ושמרת את החוקה הזאת והיינו חוק החמץ והוא ישמור עליך מימים ימימה והיינו משנה לשנה.

הלכות הקשורות לפרשה:

יג ט. והיה לך לאות על ידיך ולזכרון בין ענייך למען תהיה תורת ה' בפיך. סיכום ענייני ברכה על תפילין לאחר שחלצם והניחם שוב האם צריך לברך שוב, ואם לאו, וסוג כולל הברכה הראשונה? המסיר תפילין על מנת להניחם שוב לאחר זמן וכל אותו הזמן לא הסיח דעתו באופן מוחלט, כגון שלא הלך לישון שינת קבע, או שלא היה במקום שאינו יכול להניח בו תפילין וכלקמן, אז הדין הוא שאינו חוזר ומברך שוב. **ואם הסיח דעתו** או שעשה צרכיו הגדולים, והי"ה אם אכל והזיזם בראשו לצד, או שעשה משהו שלא יכול לעשותו עם תפילין, ואפי' הסיר רק של ראש הדין הוא שחוזר ומברך. **וכשעשה** צרכיו הקטנים המשני"ב פוסק שחוזר ומברך, ורבים מהפוסקים (פרמ"ג ועוד) ס"ל שאינו חוזר ומברך כיוון שביה"כ בזמניו הוא נקי ולא בהכרח שמחוייב להוריד את התפילין כשנכנס לביה"כ לצרכים קטנים, וכן נוהגים רבים מהעולם. **אם נשטם** התפילין ממקומם באמצע התפילה, או **שסתם הוא חלץ** באמצע התפילה רק של ראש או של יד אינו חוזר ומברך, אבל אם חלץ את שניהם חוזר ומברך. **אם החליף לתפילין** אחרות כגון שהראשון היה פסול וכדו' וכשברך לא היתה דעתו עי' חוזר ומברך על השני, וישתדל לעשות הפסק מעט בין הראשון לשני. **נתהפכה הרצועה** אינו

חוזר ומברך. **אם התברר** שבמקום ההידוק הרצועה היתה הפוכה כבר משעת הברכה חוזר ומברך כיוון שלא יצא יד"ח בברכה הראויה והברכה לא חלה.

עוד עניינים בתפילין: יג י. ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה. ובמכילתא למדו מכאן שצריך לבדוק תפילין כל יב חודש. יש לדון האם בזמניו צריך לבדוק את התפילין כל שנה. המחבר לט. פוסק שתפילין אינם צריכים בדיקה לעולם. ובמשני"ב לט. כו (והוא מהבית שמואל ומג"א) פסק שצריך לבדוק פרשיות התפילין מפעם לפעם. ופוסק רבי שלמה זלמן שבזמניו כיוון שהתפילין מהודקות היטב. ואדרבה הפתיחה יכולה לגרום לנוק כ"ש, לכן א"צ לבדוק כלל תפילין לעולם.

שם. האם יש איסור שרצועות התפילין יגרו על הארץ. השל"ה והחיות יאיר כתבו מאוד להזהר בעניין זה. וכן הקפידו מאוד בדבר החזו"א, רבי שלמה זלמן, והרב שטיינמן.

שם. קי"ל שאסור לחלוץ תפילין של ראש בפני הסי"ת מפני שמגלה את ראשו (או"ח כה יג) ומשמע

שם שיש דין לחכות עד שיחזיר הסי"ת לארון. יש לדון מה הדין הנחת תפילין בפני הסי"ת שהוא מגלה את ראשו ג"כ האם אסור או לא? י"ל כיוון שהוא לצורך הנחת תפילין וקבלת עול מלכות שמים אין בזה זלזול ושרי. פוסקים.

בפרשתנו נעליכם ברגלכם. כמה עניינים בהלכות נעלים: לעולם ימכור אדם כל אשר לו ויקנה מנעלים לרגליו. לא יישן עם נעליו סמוך לראשו משום סכנה וגורם לשכחה. נעלים שהתלכלכו בבז, אם הוא רטוב מותר להסירו בשבת ע"י קינוח הנעלים בקיסם או כיצ"ב, אבל כשהתייבש אסור להסירו. מצוות רבי יהודה החסיד שלא ימשח אדם מנעליו ביום שיוצא לדרך ובדיעבד אם צחצח שרי לצאת, ובצחצוח של זמניו י"א דשרי. כתוב בפסחים ק"א לא ילבש אדם נעליו בעוד רגליו רטובות מהרחצה כי זה גורם לעיוורון ורבי חיים קניבסקי אומר שזה נוהג גם כיום, ונחלקו הפוסקים האם כשלוש גרביים גם יש את הקפידה בזה, ונעלי בית שלא עשויות מעור נהגו העולם להקל. ברמ"א שא טז כתב שלא ילך אדם יחף בשבת. וביום חול ע"פ קבלה ג"כ אין להלך יחף, כי באדמה יש טומאה. מלבד יו"כ דשרי, כ"כ בבני יששכר וכ"ה בחדש לאברהם.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו. לאורך הדורות מצאנו אק הכלב הכי נובח בעולם נשמר מאנשים קדושים ולא יכול להם כלל, וכמו שמסופר בחז"ל שמשו ואחר הגיעו לביתו של פרעה ששם שמרו כלבים אימתניים שהיו אוכלי אדם, והם ליוו אותם עד חדרו של פרעה. מצאנו סיפורים על גדולי ישראל אק הכלבים לא יכלו להם כלל, נביא כאן מספר סיפורים שסיפר רבי שלום שבדרון והובא בספרו שאל אביך ויגדך.

מסופר על רבי אלעזר משה הורביץ רבה של פינסק. בולטא היתה משפחה עשירה מאד מאד, בני המשפחה היו אנשים צדיקים וראים ומופלגים בצדקה. ביתם עמד מחוץ לעיר, בית יפה ומטופח בתוך יער קטן. הם היו מאד חוששים מגנבים כי הרי ביתם היה ממוקם ביער, לא ליד מקום ישוב אז היו לפעמים מגיעים גנבים ושוודדים לנוב מהם את כספם הרב. לכן קנו בני הבית כלבי שמירה חזקים. במשך שעות היום היו הכלבים קשורים ואילו בלילה היו משחררים אותם. הכלבים היו מסתובבים סביב הבית ואם היה נכנס אדם לשטח היו הכלבים נובחים בקול קולות ואז בני הבית היו יודעים לבדוק מי הוא הנכנס. אבל גם הכלבים לא תמיד עזרו כי היו גם כאלו גנבים שידעו טוב את המלאכה. הם היו מגיעים וזורקים לכלבים בשר טוב שיבואו לאכול אבל בתוך הבשר הם שמו רעל ואז הכלבים אכלו ומתו, ומיד יכלו הגנבים להיכנס לבית ללא כל מפריע. ולמקרים כאלו היה לבני הבית נשק ליד מיטתם שיוכלו מיד אם נכנס גנב הביתה להבריח אותו עם הנשק. והנה בלילה אחד אחרי חצות הלילה מתעוררים בני הבית בבהלה, הם שומעים דפיקות בדלת. הם היו בטוחים שקרה להם מקרה נורא עם גנבים מסוכנים שהרי הכלבים שותקים אפילו שמישהו ניכנס לשטח. מהר כולם פצצו ממיטותיהם לקחו את הנשק וצעקו: "מי שם?" אך הם לא האמינו ששמעו קול מוכר "זה אני, אלעזר משה הורביץ" בני הבית היו בהלם. דבר ראשון לא הבינו אק הכלבים שתקו ודבר שני מדוע הגיע רבי אלעזר משה הורביץ באמצע הלילה לביתם. הם מיהרו לפתוח את הדלת כדי לקבל יפה את פני הרב הצדיק, אבל מראה מיוחד נגלה לעיניהם. הרב עומד ומאחוריו שורה של כלבים, הכלבים שותקים. הרב מיד התחיל להסביר מדוע הגיע, הוא אמר שעוסק כעת בפדיון שבויים, הוא אסף המון כסף אבל צריך דחוף עד אור הבוקר עד סכום גדול מאד. כמובן שמיד בני המשפחה הביאו לו את כל הסכום הגדול. הרב יצא מפתח הבית והכלבים מלווים והולכים אחריו עד לתוך עיר.

כן מסופר על רבי יחזקאל לוינשטיין משגיח בשיבת פוניבז' שכאשר היה עוד בישיבת מיר בחוץ לארץ, לא היה רבי יחזקאל אומר שיחות מוסריות בישיבה, אלא היו לו רק וועדים בביתו. קבוצות של בחורים היו מגיעות לביתו והוא היה משמיע בפניהם שיחות. זה היה בין הסדרים כדי שלא יחסרו מזמן הסדרים בישיבה. הדרך מהישיבה לביתו היתה רחוקה, היו בדרך הרבה חצרות של גוים ופריצים, ושם הסתובבו כלבים גדולים. היהודים פחדו לעבור שם מפחד הכלבים שהיו יכולים ברגע לקרוע בשר אדם. לכן הם העדיפו ללכת בדרך יותר ארוכה, העיקר לא לעבור ליד החצרות האלו. אך יום אחד רבי יחזקאל האריך בשיחתו יותר מהרגיל ואחר מעט מהזמן, לכן הוא ביקש מהבחורים שהפעם ילכו בדרך הקצרה שלא יאחרו לסדר ויוכלו להגיע לישיבה בזמן. הבחורים מיד אמרו שהם מפחדים מהכלבים עזי הנפש שיתנפלו עליהם. אמר להם רבי יחזקאל: אל תפחדו, אני אעמוד בחוץ ואביט עליכם עד שתסיימו לעבור את החצרות ואין לכם מה לחשוש, העיקר שתגיעו לישיבה בזמן. הבחורים שמעו והתחזקו באמונה וביטחון בד' ובצדיק המברך, והלכו בדרך המפחדים. הם ראו מאחור את רבי יחזקאל מסתכל עליהם ונרגעו. הם הגיעו למקום הסכנה וראו לגד עיניהם את הכלבים נכנסים לבתיהם בשקט. היה זה פלא גדול. הם הגיעו בזמן לישיבה וסיפרו בהתרגשות את המעשה הנורא.

וכן מסופר על רבי אהרון קוטלר שביתו היה רחוק מהישיבה, הוא היה מעדיף ללכת בין הבתים מאשר ללכת בדרך הראשית מפני שמירת העניינים. פעם אחת היו בביתו שני בחורים, הם היו גם צריכים ללכת לישיבה אז ר' אהרון הציע להם שיתלוו אליו. שני הבחורים לא יכלו לסרב והלכו עם ר' אהרון. הם פחדו מאד כי ידעו שר' אהרון הולך דרך חצרות. וכך הם דגלו מחצר לחצר עד שהגיעו למקום שבו היו כלבים מסוכנים במיוחד. שני הבחורים נעצרו ואמרו לראש הישיבה שהם לא ממשיכים כי שם יש כלבים עזי פנים והם מפחדים מאד. ר' אהרון אמר להם: אם אתם מפחדים החזיקו נא בשולי מעילי ויותר אין לכם מה לדאוג, כך עשו הבחורים, ועברו את החצר בלי שאף כלב פתח את פיו...

וכן סיפרה אימו של רבי אשר צימרמן שכשהיתה צעירה היא היתה נשאת בבית לבד במשך כל ימות השבוע ורק לשבת בעלה היה מגיע. היא פחדה מאד, לכן דאגו והביאו לה כלב גדול שישמור על

הבית. וכן שמו דלת זכוכית שכך היא היתה יכולה לראות מי נמצא בחוץ בזמן שהכלב נובח. יום אחד הגיע ר' אלחנן וסרמן לבקר בביתם, הוא היה ידיד גדול של בעל הבית. הוא התקרב לבית מיד זינק הכלב כדרכו אבל אז נעצר ונדבק לשמשת הזכוכית ולא חרץ כלל את לשונו. אימו של ר' אשר נדהמה מיד התקרבה לדלת אבל גם כשפתחה את הדלת הכלב דבוק עדיין לשמשה בלי שום קול. וכך במשך כל הזמן שר' אלחנן היה בביתה וזה היה למעלה משעה!! היה עדיין הכלב דבוק לדלת אבל מיד כשר' אלחנן נפרד מהם אז ננער הכלב וירד מהדלת כאילו כלום לא קרה.

והגדת לבנך ביום ההוא. אומר

רש"י שיש בן שאינו יודע לשאול מוטל עליך לפתוח לו לסייע בידו להסביר לו מה קשה ולפתוח לו את הדרך להצלחה ולהבנה. כל אדם צריך למדוד את היכולות של הילדים שלו לתת להם בטחון ולא לדרוש מהם דברים שהם לא יכולים, ועי"ז הוא יצליח להוציא מהם את המקסימום ששיק. **סיפר רבי אהרן טויסיג** מובא בהגדה ומקרב לתורה: שח לי המחנך הדגול הרב רוזנשטיין ז"ל, מנהל תלמוד תורה ירזי לי, שהיה מביא את התלמידים להיבחן אצל החזון איש' וצוק"ל וראה שם הנהגות מופלאות. כשהחזו"א היה בוחן את התלמידים הוא היה יושב ביניהם ותמיד היה נותן את ההרגשה הכי טובה ונעימה ולא היה לחץ במחיצתו. בשנת תשי"ג הגיעו לארץ ילדי טהרן. כאלף ילדים מפולין, רובם יתומים, פליטי מלחמת העולם הנוראה, שהגיעו דרך רוסיה לאיראן. רובם מבתים חרדים. לדאבון הלב, חלק קטן בלבד זכה להיקלט במוסדות חינוך תורניים. הפרשה הסעירה בשעתה ונותרה כאובה. מכל מקום, אחד מהם, נער כבן שנים עשרה, בא ללמוד בירזי לי. הרב רוזנשטיין תהה על קנקנו. מה אפשר לדרוש מילד יתום, מסויט מאימי המלחמה, שלא פתח ספר במשך שנים. מבחינת ידיעותיו השתייך לכיתת דרדקים. אבל אי אפשר להשפילו כך. קיבלו לכיתת בני גילו שכבר שחו בים התלמוד, ושכר עבורו אברכים שיקמורוהו. לא ארכו הימים והרב רוזנשטיין ליווה את הכיתה למבחן אצל החזון איש'. החזו"א שאל ילד כ"א כפי רמתו ואכן כולם ענו תשובות נכונות ומי שלא החזו"א שם בפיו מה לענות. והנה הגיע תור אותו בחור מילדי טהרן, החזו"א שואל והבחור יושב נבוכ, החזון איש מנסה עד שקלט שיש כאן בעיה. בנימה אבהית אמר בעצמו את התשובה, סיכם את העניין,

כשסיים, אמר לבחור: "תביא בקשה מסכת קידושין". הבחור קם, ניגש לארון והביא את המסכת. "בוא, שב נא לידי" פתח ה'חזון איש' בדף ל: והקריא, את דברי הגמ' על בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין וכו', כשסיים קירב את הגמרא הפתוחה אל הנער. "הבנתו?", שאל ברוך. הנער הנהן בראשו. "אז תחזור, בבקשה", והצביע על תחילת הקטע. והנער, כאילו למדו בחברותא, כאילו אין כאן מנהל וחברים, רק הוא וה'חזון איש', קרא והסביר, וכשסיים לקרוא את הקטע, 'החזון איש' יצא מגדרו: "לא ייאמן! פעם אחת שמעת, וכזה קטע ארוך, וכבר חזרת בכזו רהיטות! מובטחני בך שתהיה לגדול בישראל!". אה, כמה קרנו פנינו! כמה עלתה קרנו בעיני בני כיתתנו! חלפו כמה שנים. הרב רוזנשטיין עלה להקפות בשמחת תורה לשיבת פונביץ' ושם מוכרים את ההקפות לפי מספר דפי גמ' והנה הוא מתבונן במכירה ורואה שפתחו במאה דפים ועלו למאתיים, לשלוש מאות וארבע מאות. "חמש מאות" קרא בחור, וזכה. שמו הוכרז, נשמע מוכר. נקרא לעלות ולומר פסוקו והרב רוזנשטיין נרעש: אכן, הבחור הוא, מילדי טהרן. לא יכול להיות. הרי לא ידע צורתא דשמעתא, לא היה לו סיכוי לשרוד בישיבה קטנה בלי התמיכה שהמנהל ארגן עבורו בתלמוד תורה. איך הגיע לפונביץ' ואיך הרהיב לקבל על עצמו לימוד חמש מאות דפי גמרא, בנוסף לסדרי לישיבה?! הוא בא לחזו"א ושאל: "הרב זוכר אותו מאורע?". "ודאי, איך אפשר לשכוח", השיב לו ה'חזון איש'. "ובכן, אמש ראיתי את הבחור בפונביץ', וקנה אמירת 'אתה הראת' בחמש מאות דפי גמרא. היאומן?!". הוא ניגש ושאל את הרב מפונביץ'. הרב מפונביץ' שמע את שם הבחור, והכביר בשבחו: לא פסיק פומיה מגירסא, וכבור שוד שאינו מאבד סיפה. חמש מאות דף? זה דבר קטן בשבילי. המילים נעתקו מפי הרב רוזנשטיין. הלוא הבחור לא ידע מאומה! הסיפור לא הסתיים. הרב רוזנשטיין סיפר, שכעבור כמה שנים נקלע לישיבה, וראה שנושאים ונותנים ומפללים בדברי אחד המחברים האחרונים. התעניין, וראה שהמחבר הוא אותו נער מניצולי טהרן. סיפרו שהקים בית נאמן והוא מרביץ תורה בישיבה נודעת ומחבר ספרים בהיקף בקיאות ועומק עיון ובהירות עצומה, והם אבן יסוד בלימוד הסוגיה. במשך השנים חיבר סדרת ספרים על כל המסכתות הישיבתיות, ויש לו תלמידים אינספור מפיו ומפי כתבו. "רק לחשוב", אמר לי הרב רוזנשטיין, "רק לחשוב מה היה, לו היה ה'חזון איש' מתעלם ממנו במבחן! לא לעג ודחייה, חס וחלילה. רק השלמה עם אי ידיעתו, וחוסר התייחסות!.

ולפעמים יש כאלו שנראה שלא ייצא מהם כלום ולפתע מתגלים כשרונותיהם והם מתגלים כענקיים בתורה. מסופר על הנער שלום שהגיע מתימן התקבל להיות כמשרת הרבנים בישיבת המקובלים. צנוע ונסתר היה, אך הוא היה מוכשר גדול ושמע את דברי המקובלים והפנימים. רכש יידע עצום בחכמת הקבלה וכבר ידע את כל צפוני הקבלה. באחד הימים תוך כדי שימוש של החכמים, שמע אותם מתחבטים בקושיה, אך לתוצאה לא הגיעו. וזה הנער ר' שלום והאיר ה' את עיניו למצוא את התשובה לאלתר ובנקא. אך מחמת שקיבל על עצמו להצניע דרכו, לא יכול היה לחשוף את עצמו, לכן שתק ולא דיבר. לאחר כמה מקרים שחזרו ונשנו החליט ר' שלום כי אינו יכול עוד לשתוק, ועשה מעשה. מצא הנער שלום דרך לתרץ את הקושיות, משנותר בישיבה לבדו התגנב אל שולחנו של ר' גדליה חיון, ראש הישיבה, ושרבב לספרו פתק ובו התשובה לקושיות שעלו באותו היום. בבוקר, מששבו ללימודם ראו תשובה לקושיות מיום הקודם, ושמחה מילאה את ליבם. על שזכו לקבל תשובה לקושייתם. אך מי נתן את התשובה?! זה נשאר בגדר חידה. כך, במשך תקופה בכל פעם שנתקלו בקושיה, "אין זה מוח אנושי כלל וכלל, אין זה כי אם מלאך אלוקים משמים כתב זאת" אמר הרב חיון. שמעה בתו הצדקת של הרב חיון חיון, חנה, את העניין והחלטתה כי היא תחשוף את בעל הפתקה. מאותו רגע ארבה בחלון הצופה לבית המדרש לראות מי הוא זה... ערב אחד ראתה

חנה את המשרת כיה הוא ולא אחר מניח את התשובות לאביה. כולה נרגשת, רצה חנה אל אביה שיבוא לראות. הרב גדליה חיון היה המום ממה ששמע מביתו חנה, לקח בידו פנס ורץ אל בית המדרש. עם כניסתו, קם לפניו המשרת שלום מלא קומתו, והשתומם מדוע הקדים הרב לבוא לביהמ"ד. הבטי הרב חיון בנער המשרת שלום, ואמר: "גוזר אני עליך כי תגלה לי, האם אמנם ידך בפתקים הפלאיים?" נדהם המשרת מן השאלה של הרב ובקול חלוש ומבוש אמר: "אכן כן. אנא רבי, אל נא יגלה הסוד הזה ברבים, חפץ אני להישאר במסתרים, כפי שהייתי עד היום". ענה לו הרב חיון: רצון הבורא שתגלה, ועתה יודע אני, כי כל העת בה הנישואין עמי את פתרון הקושיות, משמיים סובבו זאת, להוציא אותך, הגיעה העת בני, להפיץ מעינותיך חוצה, קום ולבש גבורה ועמוד והתעטר בכתר התורה ההולם את ראשך". רבי שלום קיבל את דבריו בהכנעה מוחלטת. ומאותו היום התגלה המקובל הצעיר רבי שלום שרעבי, וזמן קצר אחר כך נכנס רבי שלום שרעבי בברית הנישואין עם בתו של רבי גדליה חיון מרת חנה, ורבי גדליה ביקשו להיות ממשיך דרכו אחריו.

הרב מפונביץ' סיפר אודות אשת חבר לרבי יחיאל מיכל שלוינגר וצ"ל, ראש ישיבת 'קול תורה'. בחיות הרב מפונביץ' עדיין צעיר לימים, העמיד בפולין כולל לאברכים מופלגים. פעם אחת יצא הרב מפונביץ' אל מחוץ לבנין בשעת לילה מאוחרת, ושם לב כי אשה צעירה מסתובבת מחוץ לבית המדרש, ופוסעת באטיות קדימה ואחורה סמוך לחלון, עם תינוק קטן בידה. כך במשך שעה ארוכה היתה נראית מרוכזת וקשובה לקול התורה הבוקע מהחלון. כעבור כמה ימים, כשהרב שם לב כי התופעה חוזרת ונשנית. שאל אותה מי היא, מה פשר מעשיה, והאם זקוקה היא לעזרה כלשהי. השיבה האשה בפשטות: "אני אשתו של רבי יחיאל מיכל שלוינגר היושב כאן סמוך לחלון בירכתי בית המדרש. אני באה לכאן כיון שבעלי יוצא מהבית בשעות הבוקר הצעירות ושם מאחר בלילה, כך שיוצא שאינו נפגשים כמעט במשך היום. העונג שלי הוא לעמוד כאן מאחורי החלון ולשמע את הנגון הערב של לימודו... מה גם שרוצה אני כי בני התינוק יקלוט באזניו קול תורה. אותו תינוק שספג מגיל כה רך את קול התורה, הינו רבי משה יהודה שלוינגר שליט"א, ראש ישיבת 'קול תורה' למעלה מיובל שנים. הרב התרגש מאוד לשמע דבריה, היות וידע כמה מסירות נפש מגלמת הרבנית בהתמסרותה לחיי תורה. הרבנית היתה ממשפחה מהמבורג שבגרמניה, שם לא היה מקובל להקדיש את כל שעות היום אך ורק ללמוד התורה. אולם אהבת התורה שלה לא ידעה גבולות. לא היה דבר בעולם יקר בעיניה יותר מאשר התעלותו של בעלה בלמוד התורה. הרב העריך מאוד את רצונה לוותר על מנומעי העולם, על חיי מותרות ונוחיות הרגמניה ולהסתפק במועט בחיי הצנע של בני תורה. וכשאמרה לו מה מטרת בואה מחוץ לבית המדרש, הגיב לה לאחר מחשבה: "בעלך אכן מתעלה כל העת בלמוד התורה ובקניניה. אין זה מן הנמנע כי ביום מן הימים יזכה להקים ישיבה בכוחות עצמו ולעמוד בראשה לשם ולתפארת. אם וכאשר אכן יזכה להקים ישיבה, אמליץ לו לקרוא לה על שם דברך בשם 'קול תורה'..." חיון שאכן התממש. מעט קודם פרוץ מלחמת העולם השנייה, בשנת תרצ"ט עלה רבי יחיאל מיכל עם בני משפחתו ארצה, ובמסירות נפש הקים את הישיבה הגדולה 'קול תורה', המתנוססת לתפארה עד היום בשכונת 'בית וגן' בירושלים. כאשר שכב רבי יחיאל מיכל על ערש דיו חולה ומיסר, אמר בפני אחד המבקרים בימיו האחרונים: "מבטחני כי בני יגדלו גדולי תורה. "וכשהלה תמה בפניו מנין לו זאת? והרי בנו הגדול בסך הכל נעשה כעת בר-מצוה ומהיכן יודע מה ייצא ממנו? השיב לו רבי יחיאל מיכל בבטחה: "כי יודע אני כמה כוחות השקעתי בהם..." ואכן זכה רבי מיכל שכל בניו תלמידי חכמים מובהקים, שעמנו על גדולי ומרביצי התורה. אוצרותיהם אמלא.

בשנה שעברה הבאנו את הסיפור דלהלן איך אפשר להוציא מכל ילד את הכשרונות שלו. מהספר ניצוצות. וכך הסיפור: מספר גדי: היה זה ביום שבת, רק אבא ואני היינו בבית. הייתי אז בכיתה ו והחלטתי לדבר אתו על זה. וכה היו דברי: אבא כמה רציתי לעשות אותך מאושר, כמה רציתי להביא לך רק פעם אחת כמעט טוב במקום כל המספיק בקושי שאני מביא לך כל הזמן, אבא! אמרתי, אני נורא מצטער שאני לא מביא לך אושר כמו שאר האחים שלי. אבא שלי שמע את מה שאמרתי, הסתכל עלי במבט האוהב שלו ובניגוד לאופי שלו שהוא בקושי היה מוציא מילה מפיו הוא נתן לי את ההוצאה הכי יפה ששמעתי בחיים שלי. **הוא אמר לי**, אבא לא אוהב את הילדים שלו בגלל שהם מביאים הביתה ציונים טובים, אבא אוהב את הילדים שלו כי א"א אחרת, כך ה' יתברך ברא את האבא שיאהב את הילדים, הם בדם שלו ובנשמה שלו, הוא מוכרח לאהוב אותם. אפ"י אם הם לפעמים עושים דברים לא טובים, בכל זאת הוא אוהב אותם. אבא אתה גדי... אף פעם לא עשית משחור רע... אני מתחיל להגיד לו אבל אבא... הוא מפסיק אותי ואומר גדי תקשיב, כשהקב"ה ברא את העולם לכל אחד הוא נתן כשרון למשהו, לאחד הוא נתן זיכרון טוב, לאחד הוא נתן חוש ציור, לאחד חוש כתיבה, לאחד חוש הבנה, אחד חוש הניתוח והעמקה וכו', אנחנו לא יכולים להאשים משהו שאין לו את הכלים שה' לא נתן לו אותם, אנחנו רק יכולים להאשים משהו שלא משתמש במה שה' נתן לו, ולפעמים זה לוקח זמן לגלות את הכלים שה' נתן לנו. ואז הוסיף אבא את המשפט המתוק ההוא... תהיה סבלן גדי יום אחד גם אתה תגלה בסי"ד את הכלים שהקב"ה נתן לך ותוכל לממש את הפוטנציאל שבהם לעשות דברים מועילים למען שמו יתברך. **באותם רגעים, מספר גדי**, נתמלאתי באהבה עמוקה לאבי על המילים המחזקות והמעודדות, ולעולם אני לא אשכח את השבת הזאת. היה זה לפני כשלושים וחמש שנים, הרבה לפני שידעו על כל המושגים של דיסקציה, קשיי למידה וכל מיני מוגבלויות שהיו לי. שנה אח"כ מצאתי את הכלים שהקב"ה נתן לי, ישבתי בשיעור בחידר, המלמד שלנו חלה והביאו ממלא מקום, הוא דיבר על מה שהוא דיבר ואני ישבתי לי בעולם שלי, פתאום אני רואה את הממלא מקום על ידי, עוד לפני שאני מספיק לומר מילה הוא סוחב את הנייר שאני מקשקש עליו, הוא מסתכל על הנייר ואומר לי מה אתה עושה? אני מסמיק ועונה סתם קשקשתי, והוא שואל מה ציירת פה? ואני אומר סתם, הוא אומר סתם מה? ואני עונה ציירתי אותך עומד ליד הלוח, הוא ביקש רשות לקחת את הציור... לאחמ"כ התברר שהוא בן של אחד הציירים המפורסמים בעולם, הוא לקח את הציור והראה לאביו שהתפעל מאוד מהכישורים שלי, וביקש לפגוש אותי, הוא היה יהודי ירי"ש וביקש רשות מהורי שבשעות הפנאי הוא רוצה לטפח את הכשרון שלי, ממשיך גדי ומספר כיום אני אחד הציירים המפורסמים בעולם, יש לי תערוכות בכל העולם לציורים שנמכרים באלפי דולרים. במשך השנים גילו את הבעייה שהיתה לי בלימודים. היתה לי דיסקציה קשה שילמתי רבות למורים פרטים שילמדו אותי להתמודד איתה, כיום מלבד הציורים שאני מקדש איתם שיש בעולם, אני הספקתי כבר כמה מחזורים של דף היומי לסיים את השיים, פלוס שיעורים בשאר חלקי התורה. ואבא שלי כעת מבוגר לא מתרגש, רק הוא אומר מה אתם עושים רעש, הילד שלי גדי ס"ה מצא את הכלים שה' נתן לו ויהי"ר שימשך להשתמש בהם נכון.

בשבוע שעבר הבאנו את הסיפור על הנער חיים צבי שאמו בכתה שגם בנה יעמוד בנסיון ויזכה למות על קידוש השם, ולא סיימנו את הסיפור. נביא כאן את סיום הסיפור: **התפילות והזעקות** נמשכו למול ארון הקודש הפתוח... הגיעה השעה היעודה ובמנזר הגיע הכומר לעשרת השבויים, כשבידו חרב חדת. העמיד את כולם בשורה ופנה לשבוי הראשון בנסיונות שכלנו: "אתה אינך אדם צעיר, וכבר סבא לנכדים, בעל משפחה, ילדך ודאי מחכים בבית, יש לך משפחה שממתנה לך, טבילה אחת פשוטה,

ואתה גומר עם כל העניין... "רבי חיים מסתכל עליו בלע, ומתו בבוז: "האם נראה לך שכאן הם החיים האמיתיים? להוידע לך, שכאן זה רק הפרוידור, האמת נמצאת למעלה, בעולם שמעבר לכאן, כאן זה רק חלום, שם נמצאים החיים, כל ימי הייתה מצטער מתי אזכה לכוון הזדמנות, ובכזו קלות רוצה אתה שאוותר עליה?" הכומר מבין שהיהודי הזה לא ייכנע, ומורה להוציאו להורג. ניתנה לו הזכות לבקשה אחרונה, ורבי חיים בן אברהם מוציא מכיסו את הגרטי' ונראה לעיני חבריו ככהן גדול ביום הכיפורים. הוא צועק את הברכה האחרונה: "ברוך אתה ד' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לקדש שמו יתברך בריבים", וכל חבריו עונים בזעקה: "אמן!" ומשיב את נשמתו בטהרה ליוצרו. הכומר השתולל מזעם, איזה עם קשה עורף... הוא ניגש בכעס לשבוי הבא ואמר לו: "ראית את הטררגדיה לגד עיניך, אולי תשנה כיוון..." אך רבי דוד מתעקש כמובן, ואינו מוכן לטמא את נשמתו עבור חיי שעה. המחזה שב וחוזר על עצמו, הוא מברך בקול רם וחבריו עונים בזעקה "אמן". וכך מוסרים את נפשם בזה אחר זה כל תשעת השבויים. לעזמו של הכומר אין גבול. נותר העשירי, נער רך לימים. חיימק'ה העגלון, אותו השאיר הכומר אחרון. נער בן 17 שראה וחווה במו עיניו את הרצחם של תשעת הקדושים. פונה אליו הכומר במתק לשון, ומנסה

לשכנעו: "כל אלו שנהרגו השאירו זכר אחריהם, אך אתה, נער צעיר, בן יחיד להוריד, לא תרצה להשאיר זכר להוריד? טבילה אחת ואתה חופשי לנפשך!..." חיימק'ה הטחור מיישיר אליו מבט עז, ואומר בקול צלול ובטוח: "יהודי קדוש נולדתי, ויהודי קדוש אמות!" והוא מתכוון למותו בקדושה ובטהרה. הוא מברך בקול רם את הברכה ומלאכי השרת עונים אחריו: "אמן..." והעשירי קודש – נהרג אף הוא על קידוש השם. הכומר השתגע מכעס, כיצד זה יהודים פשוטים וחלשים, מתגברים בקלות שכזאת על הכומר החזק, שגם החוק עומד לצידו, זה פשוט לא ייתכן!!! בכעסו כי רב, הוא שולח את גופותיהם של הנרצחים בתוך שק, ומצווה על נערו להשליכם אל תוך בית הכנסת, למען יראו וייראו!... סיפר הרב הזקן לרבי יענקל'ה גלינסקי: "כאמור, הייתי אז ילד בן עשר, עמדותי בבית הכנסת ליד הנרות הדולקים וליד אבי. ולפתע, בלי הודעה מוקדמת, התנפץ החלון הגדול של בית כנסת, ושק גדול מוכתם בדם הושלך פנימה אל ההיכל. התפילות כולן נדמו באחש, דממת מות הושלכה בקהל. ניתן היה למשש את הפחד והאימה, הכל הבינו מה מכיל השק. לאחר דקות ארוכות של שקט, הופרה הדממה. אמו של חיימק'ה ירדה במהירות להיכל בית הכנסת וזעקה: "איפה השק? אני חייבת לראותו במו עיני!" בדחילו ורחימו ניגשה אל שק הנרצחים,

לקט ידיעות מגדולי ישראל וידיעות חשובות נוספות, ערוך בדרך שו"ת

ירצה את השיבה שהכי מתאימה לו בלא עגמ"ן, ולא לתת סתם אשליה לילד.

שאלה: מה יעשה אדם שחי בדאגה בלחץ וחרדה מכל מיני עניינים? **תשובה:** שלמה המלך אומר לנו דאגה בלב איש ישיחנה ופירשו חז"ל ישיחנו לאחרים וזה מוריד אחוז גדול מהדאגות, דבר שני יעסוק בדברים המשמחים כגון לימוד התורה או שאר דברים שמשמחים אותו, וע"י שיסח דעתו לדברים המשמחים תוסר הדאגה מליבו.

שאלה: השבוע (ד שבט) חל יומא דהילולא של רבי ישראל אבוחצירא, - הבא סאלי, ידוע שראו אצלו רוח"ק דבר יום ביומו, איך זכה לכל זה? **תשובה:** מלבד מה שהיה קדוש והקפיד על קיום התורה במסיר"ן ועד כלות הכוחות, הוא היה מפורסם מאוד בשמירת העניים שלו באופן שאין לתאר והאמר שכשיש שמירת עניים זוכים לרחם הקודש, עליו להתחזק וללמוד מדרכיו ולהקפיד מאוד על שמירת העניים ומי שמקפיד בזה זוכה לראות ישועות בכל העניינים.

שאלה: למה כדאי בכל עניין לבקש רק מהקב"ה? **תשובה:** ילד קטן נכנס עם אבא שלו לחנות. לפני שעזבו את החנות, בעל החנות הגיש לילד צנצנת סוכריות. ואמר: "תכניס את היד ותיקח כמה סוכריות שאתה רוצה". הילד עמד ונעץ מבט באביו. המוכר חזר ואמר: ילד קח לך סוכריות מלא היד, זה בחינם... אבל הילד עמד והמשיך לנעוץ מבט באביו. לבסוף הכניס האב את ידו לצנצנת, הוציא חופן סוכריות ונתן לבנו, והם יצאו מהחנות. בדרך שאל האב את בנו, למה הוא לא לקח מהסוכריות בעצמו. הילד חיך חיך רחב ואמר: "רציתי שאתה תוציא לי סוכריות, כי היד שלך גדולה יותר". מה שאתה צריך – תבקש מדי שיתן לך, כי הידיים שלו גדולות יותר!!!

שאלה: מה הסיבה ששיבת ולאזין נסגרה? **תשובה:** בה' שבט תרס"ב לפני 119 שנים גזרה ממשלת רוסיה שחייבים ללמוד בשיבה את השפה הרוסית, הנצי"ב אמר עדיף שישגר הישיבה ולא ילמדו בה את השפה הרוסית...

לרבי חיים הרבה כסף כדי שישתגר בביתו וילמד לבד ללא הפרעה, זה היה בתקופה שרבי חיים למד בכולל וכל רגע ניגשו לשאול אותו שאלות, ורבי חיים ענה שאדברנה זה טוב לו ששואלים אותו, כי כך הוא צריך לחזור שוב על מה שלמד וזה גורם לו שיחזור עוד ועוד וכל חזרה היא לתועלת. ונזכיר שרבי חיים קניבסקי מגיל 16 הוא כל יום קם בחצות ומתחיל את היום (לילה) בתיקון חצות. דף בזוהר ופרי עץ חיים לרי"ח ויטאל, וספרי הלשם, תהילים. פרק בניך. שלושה דפים במשני"ב. שלושה פרקים ברמב"ם. חמישה דפים בשו"ע. שמונה דפים בתלמוד בבלי כולל מסכתות קטנות ועד לא מזמן עם תוס' והרבה נוי"כ. בסיום כל פרק בגמ' לומד התוספתא של אותו הפרק. תלמוד ירושלמי במקביל לבבלי שלמד באותו היום, ולפעמים זה 50 דף ליום. ולא ויותר מעודו על סדר זה ככל שיכל, כולל בימים שעבר אירועים רפואיים קשים. ובשישי ושב"ק מוסיף עוד לימודים קבועים. וכל זאת מלבד עשרות מכתבי תורה שעונה כל יום והוצאת ספריו הרבים ולימודים נוספים שאינם קבועים. ועוד מסכתות שלומד תוך כדי שנשכב לישון. בנוסף לקבלת הקהל הרב אלפים ורבבות. ומסירות והשקעה בכל הנשמה זה הדרך היחידה להצליח, ובפרט בדברים רוחניים שיש יצה"ר שמנסה כל הזמן לייאש.

שאלה: כעת בחלק מהמקומות בארץ מתחיל הרישום לשיבות קטנות, מה ההשתדלות ללכת לשיבה הכי מתאימה לבחור? **תשובה:** וודאי שצריך הרבה מאוד להתפלל להקב"ה שינחה אותנו בדרך הנכונה, והנכון ביותר לבחור הוא ללכת לשיבה המתאימה לו ולא ללכת לשיבה עם שם טוב, או מה שהחברים הולכים, בלי קשר לתכונותיו. וצריך מאוד להיזהר בזמנים האלו מרכילות, ולבדוק מה מותר ומה אסור לומר בבירורים ולהיזהר לא לומר דברים שאין בזה נפק"מ, כי המכשול שיש בזה הוא מכשול לדורות, כי אם חלילה ע"י מילה אחת של רכילות שלא נצרך, הילד יילך לשיבה שלא מתאימה לו, הרי דמו ודם זרעו של הילד עד סוף כל הדורות תלוים במילה שנואמה ע"י משהו כזה ואחר. לכן צריכים כל הנוגעים בדבר להתפלל ולבקש שלא ייצא מכשול מתח"י, והבחור עצמו יתפלל שהוא יתקבל לשיבה שהכי מתאימה לו ושהוא

שאלה: מצינו בפרשה **קדש** לי כל בכור פטר רחם. האם יש מעלה רוחנית בילד בכור על שאר ילדי הבית? **תשובה:** הרב עובדיה יוסף בספרו ילקו"י הביא שיצרו של הבכור הוא יותר גדול, כי כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו, וכיוון שיש לו קדושה גדולה יותר משאר בני אדם ממילא יצרו גדול ממנו, ואם מתגבר עליו אז ממילא נהיה אדם יותר גדול, כי ככל שעבודתו יותר חזקה כך גדולתו יותר חזקה. ודברים כע"י כתב רבי יונתן איבשיץ ביערות דבש, ולכן מי שהוא בכור אפי' שקשה לו יותר, אבל גם שווה לו יותר להתאמץ כי ע"י הוא ירוויח שהוא יגדל יותר גדול. ורבים מגדולי ישראל הם בכורים להוריהם.

שאלה: כידוע, ביום שלישי הבא פרשת בשלח יש מנהג לומר פרשת המן שניים מקרא ואחד תרגום, מנלן הסגולה הזאת? **תשובה:** סגולת אמירת פרשת המן היא מהירושלמי שכותב שהאמרו מובטח לו שלא יחסרו מזונותיו. ומובא במשני"ב סימן א והוא סגולה לפרנסה. בשנים האחרונות התפרסם בשם רבי מנחם מנדל מרימנינוב שביום שלישי בשלח הוא היום שסגולה גדולה לאומרו בו. אומרים שאין מקור שכתוב זאת. ענייני טו בשבט נביא בעלון של שבוע הבא א"י"ה. זה יוצא כבר ביום שני בע"ה.

שאלה: איזה לימוד מחזיק מעמד ויש לו תוצאות חיוביות, וכן אדם המעוניין להצליח באיזה דבר שעושה או באיזה פרויקט, מה הדרך שיצליח? **תשובה:** הדרך היחידה להצליח ולקבל תוצאה ממשית בכל עניין ובפרט בעניינים רוחניים, אבל לא רק, הוא אם משקיע את הנשמה בזה ולא מורח ואין בזה קיצורי דרך. ואין לו לאדם להיבהל ממפריעים ומסיכונים שצריך לקחת בשביל כל הצלחה כי לבסוף הוא בוודאי יצליח.

רבי חיים קניבסקי זכה לזכור את כל התורה כי הוא לא למד דרך קיצורים ועלונים, ולפני שהוציא את ספרו בהלכה (שונה הלכות) הוא למד 50 פעמים טור ב"י ב"ח דרישה ופרישה שו"ע עם כל המפרשים, משני"ב ביאור הלכה ושע"צ וחזו"א. והעיד הסטיפלער שאין פסיק בכל הנ"ל שבנו לא יודע. וסיפר רבי אברהם גניחובסקי שפעם גביר גדול שלח אותו להציע

שאלה: מה מצב הקורונה בארץ? **תשובה:** נכון ליום שני בבוקר. 600 אלף נדבקו, כ-2000 מאושפזים 1300 נמצאים במצב קשה, קרוב ל-400 במצב קריטי, למעלה מארבעת אלפים נפטרו מקורונה, כאלף בחודש האחרון, חוסנו למעלה משני מליון אנשים, בריכוזים החרדיים כ-25 אחוז מהנבדקים נמצאים חיוביים, בשאר הריכוזים פחות מעשר אחוז. יחסית לעולם אנחנו במקום טוב מבחינת הנפטרים. אצלינו על כל מיליון תושבים יש כ-440 נפטרים, ואנו המדינה השישית במספר המתים, אמנם הממוצע הוא פחות מכך, אך מדובר במדינות שאורח החיים שלהם שונה, במדינות שאורח החיים הוא כמו אצלינו הממוצע הוא גבוה בהרבה יותר מכאן, מספר החולים כאן אנחנו אחד המדינות שיש בהם הכי הרבה חולים ואנחנו המדינה ה-15 במספר, ומתוך החולים יש כאן אחוזים מאוד קטנים לנפטרים, והקב"ה יעזור שנוכה בקרוב לחזור לשיגרה ונקבל פני משיח בב"א.

שאלה: בימים אלו גל קור פוקד את ארצנו, בצרף לזה שאנשים נמצאים הרבה בבית, על מה צריך להקפיד כדי להישאר בבריאות איתנה? **תשובה:** כידוע כשקר הגוף משתוקק ליותר פחמימות, וכשאוכל הרבה גם כשהמאכלים הם בריאים זה יכול להזיק לגוף, ודין זה מופיע ברמב"ם בכמה מקומות (ובעיקר בדעות ט טו) וכן בקיצור שו"ע, והם מבארים מדוע זה בעיה, כי כשאוכל הרבה אז מערכת העיכול לא עובדת כראוי, ונוצרים הרבה רעלים בדם, ומחלות שונות ומשונות. והוסיף הרמב"ם שזה גורם אף למוות חלילה, כי הגוף הוא כמו מכשיר חשמלי, למשל מייבש כביסה, אם תדחוס לתוכו הרבה

הוא לא יפעל את פעולתו כלום. בסופו של דבר, החורף אמנם מספק לנו שלל תירוצים, אך הקפדה על שתייה מרובה, בחירת מאכלים עם ירקות ודגנים מלאים, פירות דרדר, וכן אוכל חם הוא טוב ומצויין, אך הכל הוא בלי לדחוף יותר מידי לגוף, ודברים אלו יעזרו לנו לשמור על משקל ובריאות.

שאלה: כמעט כל בית מתמודד עם כינים אצל הילדים הקטנים, מה הדרך להתמודד עם זה? **תשובה:** רעיון טוב הוכח - מועיל מאוד להסרת כינים במהירות מהראש של הילדים - לחפוף את הראש בסבון כלים - זה מוריד מהר כמו שמוריד חרקים מחסה וכדו' (הרעיון קיבל אישור רפואי). **בענין העיצה** שהבאנו בשבוע שעבר עם החלב, לשם מצות חסד, יש להוסיף שכשמעבירים כמות גדולה של חלב כגון שמאחדים 2 שקיות פתוחות, השפכה נעצרת כי האויר שבשקית לא יכול לצאת וממילא החלב החדש לא יכול להיכנס, על כן יש לנקוב חור קטן ב'שפיץ' השני של השקית. **בענין העיצה** שהבאנו בשבוע שעבר עם הכף מעץ להניח על הסיר שלא יגלוש, יכול לפתוח קצת תיסיר ולהניח שם כף עץ.

שאלה: מה הן העיצות המעשיות להעמקת השותפות בבית? **תשובה:** להקדיש כל יום כעשרים דקות נקי בלי טלפונים להתעניין בעולמו של השני, לקבוע לפחות ארוחה אחת יחד, מומלץ ללמוד באיזה ספר מוסר יחד, מידי פעם רצוי לצאת לטיול רגלי באוירה רגועה, מידי פעם מפתיעים במתנה קטנה. וכן לשאת בעול ובפרט בזמני חולשה יש להפגין אנושיות והתחשבות לעשות את המטלות של השני,

חידות:

ג. נא, יא ב בבקשה. נא יב ט שאינו צלוי. ד. הכלב לא חרץ לשונו, וזכה לכלב תשליכון אותו. ה. תפילין. ו. יג ה. ז. ברקים רעמים רעידת אדמה. ח. אדם שנתחייב מיתת ב"ד. ט. משני"ב רלו ג מהראשונים שתקנו השכיבו במעריב משום שבמכת בכורות צעקו אל ה' והסר ממנו אויב וכו'. י. תנין, חית ראמים, תרנגולים, ברבורים, שלו, דגים, יונה, אריותא (אריות), איל, עכשוב (עכביש). יא. אשת חיל... סדין עשתה ותמכור. יב. 'הרהורים מותרים ולשדך הבנות'. יג. ארבע עשרה והמכנה משותף ששמות המספרים לא מתחילים בשני. יד. זקן גבות וריסים. טו. עשר מכות ועשר אצבעות. טז. שמן זית להדלקת נרות, יין שעשוי מענבים לקידושים, ולחם שעשוי מחיטה לסעודה. יז. ענבים ירוקים ושחורים וכן זיתים. יח. ראש השנה לאילנות וראש השנה לבני אדם. יט. סליל של נייר טואלט.

משמעויות מילים לפרשת בא. ט' משמעויות למילה עין

א. עין - מראה. "וכיסה את עין הארץ" רש"י: מראה הארץ. (שמות י" ה').
ב. עין - לפני. "גם האיש משה גדול מאוד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם" תרגום יונתן בן עוזיאל: קדם (שמות יא ג). "ונח מצא חן בעיני ה'" אונקלוס: קדם.
ג. עין - אבר הראייה. עין תחת עין.
ד. עין - מקום כינוס מים. מעיין. "וימצאה מלאך ה' על עין המים במדבר על העין בדרך שור" (בראשית טז ז).
ה. עין - ע. אות בסדר האלף-בית. ע' בגימטריה 70
ו. עין - מרכז. עין הסערה - מרכז הסערה.

להתעניין כל הזמן בשלומי, ודברים אלו תורמים מאוד לחיזוק התקשורת בבית. בוחרים להצליח.

שאלה: בפרשתנו והגדת לבנד, מתי זה הזמן להחדיר בילדים ערכי יסוד? **תשובה:** הזמן הכי מוצלח להחדיר ערכי יסוד במשפחה הוא בסעודות שבת כשכולם מסבים ביחד, אוכלים שרים ושמחים זה הזמן להרעף על המסובים חום ותשומת לב לתת לכל ילד את הבמה שלו, לעשות מעשים שמלכדים את הילדים, ואז הלב נפתח ביותר להחדיר בילדים מוסר וירישי סיפורי צדיקים שנחרטים עמוק בתודעה של הילדים, וזה הגורם המיוחד שמרומם אותם ומסייע להם אם בעתיד יהיו להם נסיונות וקשיים.

שאלה בחושן משפט: אחד הדיירים בבנין מצא סכום כסף נכבד במגרש החנייה של הבנין, באזור החנייה ששייך לדייר אחר. למי שייכת המציאה? א. לדייר שהחנייה רשומה על שמו. ב. לכלל בעלי החניות המתגוררים בבנין. היות ומקום החנייה מקנה לבעליו רק זכות חנייה אבל לא בעלות מלאה לכל מה שירצה. ג. לכלל הדיירים המתגוררים בבנין. ד. למוצא?

שאלה נוספת: אברך נכנס למקווה בשבת שהיה תמיד בחינם בשבת, ולאחר שבת נודע לו שהיתה מודעה חדשה שמי שטובל בשבת יעביר כסף לאחר השבת, והנה במקום קרוב היה מקווה בחינם ואילו הוא היה יודע הוא היה הולך לשם, האם חייב או לא? עיין בזה חו"מ שסג בקיימא לאגרא ולא נהנה.

ז. עין - עיון. התבוננות. "ובן אין לו - עיין עליו (ב"ב קטו:).
ח. עין - צבע. ולא את הצמר ליורה, אלא כדי שיקלוט העין. רע"ב: יקלוט הצבע. (שבת פ"א מ"ו).
ט. עין - טבעת. "הנוגע בעול... ובעין טהור" הערוך: עין - טבעת (משנה כלים כא ב).

כמה רמזים: בפרשתנו מובא מצוות תפילין. איך אפשר לזהות מבחוץ את ההבדל בין תפילין של רש"י לתפילין של ר"ת? בתפילין של ראש יש חוטי תפירה מבצבצים החוצה, לפי רש"י זה מבצבץ בין בית ראשון לשני, ולפי ר"ת זה בדיוק באמצע. **להודות ולהלל על שתא טבא** - ע"י תענית ו: "טבא שתא דטבת ארמלתא" ובי"ה זכינו לזה השנה ואמרו יודעי דבר שכ-50 שנה לא היה כזה דבר ובר"ח שבט 'ממשי' התחילו ב"ס"ד. י. **ה ואכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה**. במדרש רבה ט, יב מבואר שבכל מכה היה מתרח בו כ"ד ימים ואח"כ היתה המכה שבוע, ומכיון שמכת בכורות היתה בט"ו ניסן נמצא שמכת חושך היתה באדר ומכת ארבה היתה בשבט, ובמכת ארבה נאמר **ו'אכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה**" ומכן רמז לאכול בט"ו בשבט את כל סוגי פירות העץ. ובמכת חושך נאמר **ו'אכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה** ומכאן רמז על פורים שעליו נאמר **ו'אכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה**.

בכל ענייני העלון יש לפנות למיל וכמו"כ ניתן להשיג במיל 456alon@gmail.com או **לטלפון: 0527633431**

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 03-6180383. חדש: אפשר לקבל את העלון בכתב גדול גם בפקס וגם במיל.

חידות על פרשת השבוע: א. היכן רמזו בפרשה בנים ונכדים של משה? ב. מה המכנה משותף שהיה לאסתר ולבני ישראל בפרשה? ג. מילה בפרשה מובאת כמה פעמים, עם משמעות שונה לגמרי? ד. איזה בעל חי בפרשה עשה מעשה ראוי לשבח? ה. איזו מצווה בפרשה היא מצווה מרכזית מאוד אצל האדם? ו. חמישה עמים באותו הפסוק?

חידות ידע תורני: ז. איזה ברכה מברכים בהפתעה, בלי שיתכנן מראש. כמה ברכות? ח. איך שייך יהודי שאינו מומר להכניס הלך לתומו בשבת ונפלה עליו מפולת והוא עדיין חי ואין מחללין עליו שבת? ט. איזו ברכה שמברכים כל יום, נתקנה מחמת מכת בכורות?

חידון זמירות לשבת: י. בעלי חיים המוזכרים בזמירות (10)? יא. מי מוכר סדינים? יב. האם מותר להתעסק בשידוכים בשבת?

חידות לשאל את הילדים: יג. מספרים 1, 4, 5, 9, 10, 11, מה המספר הבא בתור שקשור לכל הני"ל? יד. שלוש מקומות של שערות שנמצאים על האדם ולא נקראים שערות? טו. איזה דבר יש לנו בידים והם אותו דבר כמו המכות של מצרים? טז. איזה שלוש מינים מז' מינים משתמשים כל שבת, ויש שמתמשים רק בשבת? יז. שני סוגי פירות משבעת המינים שיש בהם שני צבעים וכך הם נמכרים. בשניהם יש את אותם שני צבעים? יח. איזה מאורע יש גם בתשרי וגם בשבט? יט. איזה דבר יש בכל בית והוא באורך 25 מטר בערך?

תשובות: א. והגדת לבנד ולבן בנד. ב. ואסתר נושאת חן בעיני כל רועיה, וה' נתן את חן העם.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

טו בשבט

לדעת בארץ דרכך

חומצה, לא יותר מדי. קצת סוכר, לא יותר מדי. זו בדיוק הדרך בה בני האדם מתענגים על זה.

העיסים של הפירות

בנוסף, כל פרי מלא בנוזל. יש בו נוזלים כה רבים עד שהתפוז הוא כמעט כוס מלאה מיץ. אלא שהמיץ כלוא בחכמה אלוקית בתוך שקיקים זעירים. אילו פתחנו בקבוק של מיץ תפוזים, היה המיץ נשפך מיד לכל עבר. ואולם בשעה שנחתוך תפוז לשניים לא יישפך המיץ, לכל היותר רק טיפה או שתיים. המיץ אינו נשפך מכיוון שהוא צביר ברוב חכמה בתוככי תאים זעירים, כיסים קטנים זעירים. אף הדופן של כל תא עשויה גם היא מיץ, והרי זה פלא: כאשר נסחט את פלחי התפוז במסחטה, נקבל את מיץ התפוז בצורת נוזל. והנוזל הזה, מיץ התפוזים, איננו סתם מי סוכר. הוא מיץ בריא, מלא ויטמינים מזינים, מלאי חיות.

תופעה מדהימה היא שכל פרי עטוף ב"מיכל", ציפוי של קרום דמוי שעווה דקה ביותר. מצד אחד אין זה קרום קשה מדי לנשוך בו בשיניך, ומנגד עודנו חזק על מנת לשמר את הפרי זמן רב, לא רק במהלך החודשים הרבים שהוא תלוי על העץ, אלא גם זמן רב לאחר שנקטף מענפי האילן. כל עוד לא נחתכה קליפתו, יישאר התפוח טרי ורענן על שולחןך ימים רבים.

ההבשלה של פירות

זאת ועוד. פלא פלאים: קודם שמבשיל התפוז ונעשה ראוי לאכילה, הריהו כמעט בלתי נראה. כל עוד איננו בשל, הריהו קטן וירוק, מוסתר בין העלים הירוקים, לבל נשים לב אליו. שאם ייקטף קודם זמנו, אין בו אלא אכזבה: פרי הבוסר קשה כאבן וחומצי, ואכילתו לא תועיל לך אלא אדרבה, תזיקך במיוחד מעיים. ואולם בשעה שהתפוז מבשיל, או כל פרי אחר, משתנה צבעו לגוון מבריק; אדום מפואר או צהוב וכתום יפהפה, כמי ש"מדליק את אורותיו" וכעת רואים אור אדום נוצץ בין העלים הירוקים של עץ התפוז או אור צהוב שמאיר בין העלים הירוקים של עצי ההדר. פלאי פלאים! במשך חודשים תלוי הפרי בענף בחוזקה רבה, כך שאף אם נרעיד את ענפי האילן לא ייפלו הפירות כל עוד אינם בשלים. והנה, משעה שהפרי הבשיל הרי הוא משתחרר מעצמו ונושר מטה.

כאשר נחתוך אותו ונבוא לאכול את תוכו, יהא עלינו להשליך תחילה את הגלעין או את הזרעים אשר בתוכו. אותם גלעינים המושלכים על ידינו כלאחר יד, הרי הם כקופון המזכה אותנו בפירות נוספים, בעתיד: לכשיגיע הזרע אל האדמה, ישריש וינבט, סופו שיצמח הימנו אילן צעיר, במקום ההוא בו

מלאכים בבקעת גינוסר

עובדה נפלאה מובאת במסכת ברכות (מד.): רבי יוחנן היה נוהג ללכת עם תלמידיו רבי אבהו רב אמי ורב אסי וריש לקיש, לבקעת גינוסר כדי לאכול מהפירות שגדלו שם. הפירות שגדלו שם היו מיוחדים בגודלם - למאה מהם לא הספיק אפילו סל גדול שנפחו שלש סאים, ומלבד זה הם היו כל כך מופלאים במתיקותם העדינה, עד שגם אחר שאכלו הרבה מהם - והם הרבו לאכול מהפירות הללו, עד שכשהם היו רק עשרה תלמידים, אותם עשרה היו אוכלים את כל הכמות פירות שהספיקה לאכילת מאה תלמידים - לא הרגישו כבדות הגוף שיש לאדם אחרי שאכל אוכלים רגילים, עד שהיה ר' יוחנן נשבע שלא אכל אוכל המשביע ומזין את הגוף.

מדהים הדבר: הרי כאן מדובר על גדולי חכמי ישראל, ר' יוחנן ותלמידיו האמוראים אשר עסקו כל ימיהם ולילותיהם בעסק התורה, והנה רואים כאן שקדושים אלו יצאו לאכול פירות, ולא זו בלבד שאכלו, אלא הרבו לאכול יותר ממידתם. והגמ' מספרת שר' אבהו אכל כל כך הרבה עד שהזבוב היה מחליק על מצחו, רב אמי ורב אסי עד שנשרו שערותיהם, ריש לקיש עד שדעתו היתה נטרפת עליו.

מעשה מדהים שראוי לעיון, הם לא נהגו לבזבז אף לא רגע מהחיים, מה היתה המטרה באכילתם? בוודאי יש לימוד עבורנו בזה שגדולי עולם אלו הטריחו עצמם לצאת ולאכול מהפירות המופלאים של בקעת גינוסר. יש משהו מופלא בפירות האילן, המיוחדים בטבעם, ומהראוי לנו להתבונן בתופעה מיוחדת זו.

התמזגות התרכובות

עלינו לדעת כי פירות האילן הם המחשה שניתנת לנו מההשגחה העליונה להראות לנו את יד ה' בעולם, בטבע, ובבריאה. המיוחדות של פירות האילן היא בכך שהם ראויים לאכילה כך, ללא כל הכנה ועיבוד. הם בשלים עוד בהיותם על העץ. זה דבר מדהים. אנו רגילים לכך ועל כן אנו נוטים להתעלם מההמחשה הזו, אשר מושקע בה כל כך הרבה תיכנון ויש בה תכלית כה נעלה. אנו עלולים חלילה להחמיץ את אותה תכלית, אם נתעלם ממנה ולא נשים לב לעובדה מדהימה זו.

כיצד יכול להיות שמהו יתאים לאכילה כשהוא כך לעצמו, בלא כל הכנה או בישול? תרכובות כימיות של פחמן דו חמצני, מים ועמילנים, יהיו אשר יהיו, הרי הם דברים שנגרמים כתוצאה מתהליכי הטבע. כיון שכך, צריך היה לערבב אותם או לפחות להכין אותם, לבשל אותם; צריך לעשות משהו! ואולם הפרי בהיותו בענפי האילן הריהו כבר בשל, מוכן לאכילה כשאתה קוטף אותו! ולא זו בלבד שהפירות ראויים לאכילה אלא הם מתאימים באופן מדויק לטעם האנושי. יש בזה מעט

אהבה גדולה יתירה עזה מאוד, עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה חולי האהבה וכו' והוא שוגה בה תמיד, בין בשבתו, בין בקומו, בין בשעה שהוא אוכל ושותה". ריש לקיש מגדול אהבת ה' אשר בערה בו. הוא חקר את הפירות ההם בצורה כה עמוקה, בידעו כי יש כל כך הרבה מה ללמוד, שאף אם תאכל תפוחים כל ימי חיך, במשך מאה ועשרים שנה, לא תוכל לעולם למצות את הנושא. עליך להשתכר, כביכול, בעיון בפירות אשר ברא ה', להניחם לפניך על השלחן ולהתבונן בהם עוד ועוד, להתענג על יופיים, ולהניח לכל זה לחדור לנשמתך עד שתהיה מכיר יותר ויותר את מי שאמר והיה העולם, את מי שברא כל זאת ואלו הם מעשי ידי.

הלב רוקד בהודאה

מדובר כאן על הגדולים שבגדולי ישראל, המהווים דוגמה להנהגה לכולנו. כך הם חיו, ומהם נראה וכן נעשה. עבורנו, זו דוגמה כיצד עלינו לנהוג שעה שאנו חולפים בסמוך לדוכן פירות. כמובן, מאחר שמקום ציבורי הוא, אין זה הולם לנהוג שם כשיכור. אולם לרקוד בלבנו פנימה בעמדתנו שם, מול דוכן הפירות; "אה, אה" - לרקוד ולהתבונן באותם תפוחים, תפוזים ושאר כל הפירות, אין הדבר מופרך כלל וכלל. שהרי גם אילו עמדנו לרקוד שם, מול דוכן הפירות, כל ימי חיינו, לא היה די בכך כדי להודות לה' ולהללו. יש כל כך הרבה מה לראות שם. עד שלעולם לא נשלים את מלאכת השירה והתודה לה' על כל מה שרואות עינינו.

אשכול ענבים של המרגלים

מעתה נבין שאותם אישים דגולים הציגו בפנינו מפתח חשוב לכמה פרקים בדברי ימי עמנו. כאשר אבותינו "דור דעה" יוצאי מצרים, עמדו להיכנס לארץ כנען, הם שלחו מרגלים. כמקובל בעולם, יש תפקיד נכבד וחשוב לשליחתם של מרגלים. עליהם לאתר את המקומות המאוכלסים ביותר, לגלות היכן קל לנסוע בלי לחשוש ממארב, לדעת מה הם המקומות המבודדים והצדדיים שבהם לא יראו ולא יחשדו בהגיעך, וכך לא יתקיפו. על המרגלים לאתר את הערים הגדולות, המוקפות חומה אשר שומרות על המעברים בדרכי ההרים, לדעת היכן המקומות בהם שטחי מישור ובהם מתגוררים הבריות בערים פרזות, אותן ניתן לכבוש ביתר קלות. בדרכים שונות אוספים המרגלים את כל המידע לצרכי אסטרטגיה צבאית, כדרכי איסוף המידע המודיעיני.

והנה מוצאים אנו בפרשת המרגלים של עם ישראל דבר מוזר: בין כל המוצגים והדגימות שהביאו עימם המרגלים, היו פירות בעלי גודל עצום. בכדי שתתמלא שליחותם כמרגלים לתור את הארץ, נשאו עמם המרגלים אשכול ענבים. ואותו אשכול היה כה גדול וכבד, שהיה צורך בשני מרגלים על מנת לשאתו במוט, "וַיִּשְׂאוּהוּ בְמוֹט בְּשֵׁנִים" (במדבר יג כג). וזאת לפי הדעה המקילה שמצינו במפרשי המקרא. שני אנשים נשאו מוט עבה ועליו אשכול ענבים אחד. כה כבדים היו אותם ענבים. משמע שגודלו של האשכול היה כגודלה של פרה, ואפשר שאף יותר מכך. במסכת סוטה (לד.) דרשו חז"ל "במוט בשנים" במשמעות של שני מוטות. כלומר, הם נשאו את האשכול בשני קטבים, ונמצא שנדרשו לשם כך ארבעה אנשים לשאת את האשכול. לפי דעה אחרת, היו אלו שני מוטות על שני מוטות, ועל כן הוצרכו שמונה מרגלים לשאת את האשכול.

נטמן הזרע. אין זו אלא תחילתו של נושא נרחב בפני עצמו, אך לא על כך נרחיב את הדיבור. נשאיר את המלאכה עבורכם - להתבונן, להבין, להפנים ולהאמין.

לימוד יראת ה' מהפירות

רבי יוחנן ידע מה גדולות המעלות שיש בטיול כזה כפעם בפעם. כיון שכך, יש להבין מה ביקש רבי יוחנן בתחומה של גינוסר. את התשובה לשאלה זו נמצא בספר משלי (ב ד): "אם תִּבְקֶשׁנָה כִּכְסָף - אם כדרך שאדם מחפש אחר ממון, כסף, וְכִמְטֻמוֹנִים תִּחְפֹּשְׁנָה", אם תחפש כדרך שמחפשים מטמונים גנוזים, "אֲזַ תִּבִּין יִרְאָתָהּ" וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא", אז תבין יראת ה' מהי. יראת ה' משמעותה לדעת את ה', להיות מודע לקיומו ולנוכחותו, להרגיש "כָּל עֲצֻמוֹתֵי תֵאֲמִינָהּ ה' מִי כְמוֹךָ" (תהילים לה י) שהנך עומד לפני הבורא. זה תובע יגיעה ומאמץ, אולם עליך לחפש זאת, עליך לעשות משהו על מנת כדי ליצור את התחושה הזו בתוכך. הדבר בהחלט אפשרי ואתה יכול להצליח, אך עליך לנקוט בצעדים כדי להשיג את המצוינות הזו.

רבי יוחנן חיפש אחר יראת ה', על כן יצא עם תלמידיו ללקוט את פירות גינוסר, היפים שבפירותיה של ארץ ישראל, להתבונן בצבעם ולהתבונן בניסים אין ספור הנגלים אלינו בפירות אלה. להבין כיצד הבשילו הפירות באילן, כיצד נעשו מוכנים לאכילה, ודי בנגיעה בעלמא על מנת שייפלו כאשר הם בשלים. האין זה מדהים? עד כמה נאים הם, הרי הם כאילו מתחננים שתאכלם. כמאמר הנביא (ישעיה כח ד) "כִּבְכוּכָה בְּטָרֶם קִיץ אֲשֶׁר יִרְאָה הָרְאָה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה". משעה שבאו לכף ירך רוצה אתה לבלוע אותם, פירות העץ מפתים אותך, בצבעיהם העזים, לאכול אותם, ועל זאת התבוננו רבי יוחנן ותלמידיו בטיולי גינוסר שלהם, הכל במטרה להשיג מוֹדְעוֹת והכרת ה' יתברך.

טעמו וראו כי טוב ה'

כיון שזו היתה המטרה, הם לא עשו זאת בחצי פה. הם הלכו עד הסוף על מנת להשיג מטרה זו. לא די לראות את יופיים של הפירות. ההוכחה לטעמו הערב לחיך של פודינג אינה בהתבוננות בו אלא גם באכילתו. כיון שכך הם עסקו בטעימה, ובשעה שישבו וטעמו מן הפירות, אמרו איש לרעהו: "אה, כמה נפלא, כמה זה טעים!" והם שרו את שירי השבח וההלל לבורא על שיצר ביטוי כה נפלא לטוב לבו וחכמתו.

האם יש באפשרותו של בשר ודם ליצור תפוח? האם תוכל חברת דופונט ליצור אי פעם תפוח? האם אי פעם יוכלו לברוא תפוח? לעולם לא! זו יצירה נפלאה, מלאה חכמה אלוהית ותכנון רוחני. ידע רב כל כך דרוש לשם כך, שבשר ודם לא יידע אותו לעולם, אף לא כדי ליצור ולו אחד מכל הפירות שבעולם. לכך ישבו אותם חכמי ישראל ועיינו בשעה שאכלו. אלא שהם לא עצרו שם; הם טעמו עוד ועוד, הם רצו להשיג אמונה מוחשית ובהירה יותר, מוֹדְעוֹת גדולה ככל האפשר בהכרת גדולת הבורא. וכך, כאשר הם היו עשרה, אכל כל אחד מהם את כל מה שיכלו למצוא, את כל מה שעלה בידם להשיג.

חולי של אהבה

ה"חילך לאורייתא" שתבע ר' יוחנן מריש לקיש בראותו את גבורתו המופלאה (ב"מ פד.), התבטא כאן בעבודת ה' שלו במסירות עד כדי טירוף הדעת, וכלשון הרמב"ם (הל' תשובה סוף פרק י): "וכיצד היא האהבה הראויה? הוא שיאהב את ה' "

במדברות שוממים ובכל סכנות הדרך, וכשתגיעו למקום הנכסף, להקים מחנה אוהלים, לחיות בדוחק ובתלאות. לא קל לחפור בקרדום ובגרזן בקרקע הסלעית והקשה - אבל הכל כדאי למחפשי הזהב, לאלו שמקווים למצוא שם מטמוניות ואוצרות, שמא יעלה בידם להתעשר. ושלמה המלך אומר "אם תבקשנה", היינו אם תבקש יראת ה' כדרכם של מחפשי הכסף והזהב "וכמטמונים תחפשנה", אז תשיג יראת ה'. זו הדרך להשיגה.

עבודת האכילה

חז"ל לימדונו "הוי גולה למקום תורה" (אבות ד יד) - פעמים רבות עליך לעזוב את ביתך, לנדוד ולהתייגר. פת במלח תאכל - לאכול לחם במלח. מים, במשורה תשתה - כשאין לך הרבה מים לשתות. על הארץ תישן - ולישון על הקרקע. אם תעשה זאת במטרה להתקרב אל הקב"ה, אשריך וטוב לך - בר מזל אתה. טוב הדבר לך! טוב בעולם הזה וטוב בעולם הבא.

ואולם כאן לפנינו שיטה נוספת - בימינו, קשה אמנם לתאר לעצמנו דרך שכזו, שהרי כשאוכלים להנאת הגוף, לאחר אכילתם של שני תפוחי עץ נהיה שבעים למדי, מלאים, ועל כן לא נראה בה שום תועלת - ובאמת אפילו באכילת התפוח הראשון היה משום בזבז. אכן, צריך להיות מורגל בדרך העבודה הזו. לקראת הפעם הראשונה בה תטעם מן הפירות, נדרשת הקדמה גדולה. בתחילה, יש לעיין בתורה חז"ל הקדושים מלמדים אותנו כיצד להכין עצמנו לקראת העבודה הזו של אכילת הפירות. אכן כך: יש ללמוד כיצד לאכול פירות!

אכל ותהנה, בני היקר!

אבל אם אתה מוכן כראוי, אזי לבסוף, בשעה שתתיישב לאכול יהיה לך קשה עד מאוד להיפרד מהתפוח הזה. התבונן בו היטב ותראה את אדמומיתו, את הסומק שבגילוי הטוב של ה', לראות את "טוב חסדך" (תהילים סג ד) - מה נאה האדמומיות על לחיי האפרסק; מה יפה הצבע הוורוד שבלחיי אגס בתחילת אדמימותו. הרי זה מחמם את הלב. לפעמים זה גורם לך לבכות מרוב רגש. הנך רואה במוחש כיצד הקב"ה מושיט אליך את ידו בחסד, והוא אומר לך: "בני, טול לך תפוח, קח אגס ותהנה!" זה מה שהוא בעצם אומר. ככל שהפרי יפה יותר, כך נבין שאכן זה מה שמתרחש. הקב"ה מזמין אותנו, מפתה אותנו. בוודאי ראיתם לא פעם אמא המנסה לשדל את בנה הקטן לאכול: היא מניחה צעצועים ליד המגש שלו, לפעמים גם ממתק. הקב"ה נותן לנו את האוכל בצורה כה מפתה ומושכת, כך הוא מפתה אותנו. לפיכך כשנבוא להכיר בטוב לבו של ה', בטוב חסדך - היופי שבחביבותו, כי אז תהפוך אכילת הפרי לעבודת ה' עבורנו, למילוי תכלית של ממש.

זה בדיוק מה שעשה רבי יוחנן. שאם אין אתה אומר כן, נמצא כל הסיפור חסר משמעות. גרוע וחסר משמעות. לומר שגדולי האמוראים יצאו לבקעת גינוסר לאכול פירות על מנת ל'מלא' את עצמם? אבל כשנתבונן נבין, הם מילאו כרסם ביראת ה'! זה היה הרצון שלהם. והם הצליחו בכך. זו לא היתה הדרך האחת והיחידה. לא תוכל להשתלם בדרכי יראת ה' אך ורק על ידי אכילת פירות כל הזמן. פשיטא שרוב רובו של הזמן הם עסקו בעסק התורה, בלימוד הגמרא, הם עבדו את השי"ת בכל רגע ורגע בחייהם. אכן כפעם בפעם אחזו גם בדרך הזו, של עבודת האכילה. אף אנו נלך בדרכם, לאורם, ונעשה שימוש

כך או כך, היו אלו פירות שראויים להתבונן בהם, היה זה משהו מדהים בעוצמתו, ומה גם שהם קראו את שמו של המקום על שם אותו אשכול ענבים.

חז"ל אומרים שכל מסר את נפשו על זה שיביאו מפירות הארץ (במדב"ר טז), ובאמת יש להבין, מה היה כל כך חשוב בזה, עד שאנשי דור דעה, דור המדבר, התמסרו כל כך להראות את הפירות? עתה נבוא להבין את העניין: אם רבי יוחנן ורבי אבהו, רב אמי ורב אסי, ואף ריש לקיש, גדולי האמוראים שבארץ ישראל, הבינו שהדבר חשוב, וראוי לצאת מתוך כותלי בית המדרש עבורו, הגם שהתורה היא חיינו ואורך ימינו, על אף שהישיבה היתה מקום חיותם וכל רגע של לימוד היה יקר להם מכסף ומפז, ובכל זאת יצאו מהישיבה והלכו אל מקום הפירות, בהכרח היה זה משהו בעל ערך רב. זמן מה נדרש על מנת להתבונן בפירות ולטעום מהם. זה לא היה עניין של רגע שכל אחד מבני החבורה אכל מאה פירות. הדבר הצריך זמן ממושך. מעתה נבין שכל אותה "רדיפה" לדעת את ה', להבין יראת ה', להכיר את דרכי ה', כל אותה דרך לימוד באמצעות ההתבוננות בפירות, הרי אלו עבודות שבוודאי היו מצויות גם בימי הגדולים של משה רבנו. כל גדולי הנביאים שבכל הדורות ידעו והבינו כל זאת. עתה נבין את תכלית נשיאתו של אשכול הענבים ההוא לאנשי דור המדבר. היה זה על מנת להראותם שאם תבוא לידם ההזדמנות להיכנס אל הארץ המובטחת, תינתן גם להם האפשרות להנות משיעור זה, בדרך המענגת ביותר לבוא להכרת ה' יתברך. כך תזכו לטעום מהפירות הנפלאים שבארץ ישראל, במשך שנים רבות, ותבואו להכרת הבורא מתוך עבודתו. או אז תלמד ליראה את ה', תלמד כיצד יש לאכול מתוך יראת שמים. על הדבר הזה מדובר בפסוק: כיצד לבוא להכרת ה' יתברך באמצעות האכילה! זה התפקיד הגדול בחיינו, ללמוד כיצד לבוא להכרת הבורא.

ושבעת - וברכת

ובאמת ניתן לבוא להכרת הבורא בדרכים שונות. אפשר ללמוד זאת בדרך של צום ותענית. אפשר לבוא להכרת ה' יתברך על ידי התבוננות ומחשבה. אפשר ללמוד על השי"ת בדרך של לימוד "מסילת ישרים" או לימוד החומש. לימוד כזה הריהו דרך נפלאה לבוא לפחד ה'. אבל כאן למדים אנו על דרך מדהימה ויעילה יותר. כאשר המרגלים הציגו את פירות הארץ לפני בני ישראל, היתה זו הזמנה, סיבה עבורם לרצות להיכנס אל הארץ בלבב שלם, שהרי כעת זכו להכיר את הדרך הנפלאה הזו לבוא להכרת הבורא על ידי אכילה. הנה, ניתן לשבת ולאכול, ובכל לעיסה ולעיסה להשיג יותר הכרת הבורא - היש לך דרך טובה מזו להתקרב אל ה' ולדבקה בו? זה בדיוק מה שעשו ישראל בבואם אל הארץ. הם קיימו אז בעצמם את מאמר הכתוב "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ", והתוצאה - "וּבְרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" תדע להודות ולהלל לה', "עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ" על הארץ המופלאה אשר נתן לך. כך, כאשר הביאו עמם המרגלים את אשכול הענבים העצום והנפלא, היה זה על מנת להודיע לאנשי דור המדבר את כל הטוב הנפלא המצפה להם בארץ המובטחת, חיים של רדיפה ועונג אחר דעת ה'!

שלמה המלך אומר (משלי ב ד) "אם תבקשנה כֶּסֶף" - כשאתם מבקשים ממון לעצמכם, פעמים שיהא עליכם להיפרד ממשפחתכם האהובה, לקנות בהמות משא ולצאת אל מדינות הים, כך עשו בימים עברו. ואז היה עליכם לעבור בדרככם

ה'. לא. טעות גדולה לחשוב כך. הוא הקים את העיר מלכתחילה לתכלית זו, למען תהא זו עיר של יראת ה', עיר של הכרת ה'.

עיר הרחובות הבשומים

שם, בירושלים הקדומה, היו חכמים, רבנים, שם היו אלפי יהודים אשר היטו אזנם לחכמים אשר לימדום דרכי יראת ה'. בעיר הקדש בכל מקום אליו פנית, בימים עברו, היית רואה נביאים ברחובה של עיר, והבריות היו מדבקים עצמם בהם והולכים אחריהם על מנת לשמוע כל מילה, דבר ה' כל שהוא. לפעמים היה הנביא עוצר, פונה אל האנשים ומדריכם או מייעצם עצות טובות. ירושלים היתה עיר בה לא בזבזת את זמנה לריק. רחובותיה היו מבושמים באמונה בה', בהכרת הקב"ה.

על כן, אם נשארת בירושלים עד אשר סיימת לאכול את הפירות כולם, היית שב לביתך אדם שונה לחלוטין. היית חוזר לביתך בלא הפירות, אמנם, אולם היית מביא באמתחתך הכרת ה', אמונה בה', ידיעת ה'. היה זה אוצר ושפע אותו היית מעניק לרעייתך ולילדיך במשך זמן רב. היית מספר למשפחת את דברי הצדיקים ששמעת בירושלים מפי הנביאים, היית מלמדם פירושים שלמדת. השקפותיך היו משתנות, מזדככות ומתעלות לאחר ששהית בירושלים באותם ימים בהם העלית את פירותיך לשם. כעת, אתה מוסר ומעביר את ההשקפות הנאצלות הללו לבני משפחתך. נמצינו למדים, בבואנו לעיין בפסוק "את ה' אלקיך תירא", שעלינו לחפש אחר יראת ה'. עלינו להפוך את העבודה הזו לדרך בחיינו, ל"תכלית" של חיינו. שהרי אליבא דאמת, כל מה שאנו עושים בחיים יכול להיות - וצריך להיות מוקדש להשגת יראת ה', ובלבד שנחפש אחריה כראוי.

מעתה נבוא לברר עד כמה נפלאה באמת היא המצוה הזו, ומה המשמעות של הכרת ה'. האמנם מדובר בתכלית נעלה כל כך? יש שיאמרו: דבר טוב הוא, ללא ספק, ובוודאי איש לא ימעיט בערכה של יראת ה', אלא שכאן באנו לברר מה הוא באמת פירושו של הדבר.

התעלות במעלות היראה

הנה, בשעה שה' אמר לאברהם אבינו להעלות לעולה את יצחק, בנו יחידו, הבן אשר לו הוא ציפה ויחל במשך שנים רבות כל כך, ולבסוף זכו להיפקד, אברהם ושרה אשתו, בן האחד הזה, ולבן הזה נאמרו כל ההבטחות הגדולות לעתידו של העם היהודי לעתיד לבוא. והוא היה בן נפלא, כליל המעלות, היו בו כל התכונות הטובות. אברהם ידע שממנו עתיד לצאת העם הקדוש. והנה לפתע פתאום, כרעם ביום בהיר מן השמים, אמר לו הקב"ה: "קח נא את בְּנִי אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר אֲהַבְתָּ וכו' וְהֶעֱלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הָהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ" (בראשית כב). בהיותם בדרך, שאל יצחק את אברהם אביו: "הֲנֵה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים, וְאֵינִי הֵשֶׁה לְעֹלָה?" ואברהם משיבו: "אַלְקִים יִרְאֶה לוֹ הֵשֶׁה לְעֹלָה, בְּנִי", ויצחק קיבל זאת והבין היטב את התשובה לעומקה: "לְעֹלָה - בְּנִי!" היינו, אותי הוא עומד להעלות לעולה. ואף על פי כן, "וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו" - המשיכו יחדיו, בצוותא חדא. לכאורה, ברגע ששמע את התשובה "לעולה - בְּנִי", היה יצחק צריך לברוח, להיעלם משם - שהרי כל אדם היודע שעומדים להעלותו לעולה, לא היה חושב פעמיים אלא היה נעלם משם (מדרש הגדול כב ג).

בכל השיטות הקיימות, כדרך שאף הם לא זנחו אף לא דרך אחת.

יגעת ומצאת יראת ה'

כיון שכך, בבואנו לאכול פרי, ננצל את ההזדמנות להתבונן מה רווח נוכל להרוויח מכאן בעבודת ה'. כך נוכל להנות מן הפרי אף יותר, מאחר שנכיר ונבין את חסד ה' וטובו. בראותנו כמה טעים הפרי, ומה יפה הוא, נהיה מכירים יותר ויותר את בוראנו. בדרך זו נלך לאורם של מורינו ורבותינו גדולי האמוראים שבארץ ישראל, ונבין שזו התכלית אליה יש לנו לשאוף, בעשותנו כמותם.

אמור מעתה, לכשנעיין בפסוק שבתורה "את ה' אלקיך תירא" (דברים ו יג), היינו, שיש לפחוד ולהתיירא מהקב"ה, כיצד צריכים אנו להבין מקרא זה? אין להבין זאת במובן של רגשות פחד ואימה. "את ה' אלקיך תירא" משמעותו שעלינו לייגע את מוחנו בחיפוש אחר דרכים ואמצעים להשגת יראת ה'. זה הפירוש הנכון של פסוק זה. "את ה' אלקיך תירא", היינו: בקש לך אמצעים ודרכים ללכת בהם אל מקום בו ישנו רב או מדריך אשר ילמדך לילך בדרכי יראת ה'. פירושו של דבר: קרא ולמד בספרי קודש אשר בהם תבוא ליראת ה'. זו היא הדרך. גם לשבת ולומר: "הנני מוכן ומזומן כעת להתיירא מה'", זה אמנם משהו, אלא שלא תשיג הרבה מכך, שהרי אין זה אלא ככל דבר אחר. עליך ללמוד כיצד עושים זאת. האם היית אומר: הריני עומד לתפור לעצמי חליפה? הנה פיסת בד נאה והנה מכונת תפירה, אשב כעת ואתפור חליפה. התוצאה, כך מסתבר, תהא מאכזבת למדי. חבל לנסות ללבוש חליפה שכזו. שהרי רק בעל מקצוע, חייט מומחה, יידע לתפור חליפה כדבעי.

עבור מה נבנתה ירושלים?

על אחת כמה וכמה כשמדובר ביראת ה', הרי זה קשה פי כמה וכמה מאשר תפירת חליפה. לא באנו לייאש או להרתיע. גם יראת שמים מועטת היא הישג. גם אם יעסוק האדם ביראת ה' בעצמו ובלא הדרכה, בוודאי ישיג משהו, והדבר ישתלם לו. אולם כשהתורה אמרה "את ה' אלקיך תירא", שיש לירא מהקב"ה, המשמעות היא שעלינו 'ללמוד' את הדרך בה נגיע ליראת ה', יש ללמוד ולעיין כיצד עושים זאת.

והיכן נוכל למצוא ביטוי שכזה? הנה בתורה נאמרה מצות 'מעשר שני' שעלינו להפריש מן הפירות בשנה הראשונה והשנייה לשנות השמיטה, וכן בשנה הרביעית והחמישית. מעשר שני היינו עשירית מכל התוצרת החקלאית, ואת הפירות הללו אסור לאדם לאכול בביתו: עליו להעלותם לירושלים ולאוכלם שם, הוא ובני משפחתו.

ומה טעם ציוותנו התורה להעלות את הפירות לירושלים ולאוכלם שם דווקא? לא היתה זו מנחה. את הפירות של 'מעשר שני' לא הביאו לבית המקדש. משעה שהוכנסו הפירות אל בין חומות ירושלים, הותרו הפירות באכילה. מה היתה אפוא התכלית של הבאתם לירושלים? על כך נאמר בתורה "למען תלמד ליראה את ה' אלקיך" (דברים יד כג), היינו: על מנת שתלמד כיצד להתיירא מה'. הגע עצמך: עלינו ללמוד להתיירא מה'. והיכן לומדים לירא מה? הלימוד הזה אינו אלא בירושלים, זו העיר, היא נבנתה למטרה זו. אל תחשבו שדוד המלך בנה סתם עיר ורק לאחר מכן עלה בדעתו לעשותה עיר

והכל צריכים ללמוד לירא את ה'. זו תכלית הבריאה, וזה תפקידנו בעולם. יראת ה' אין פירושה שעלינו לרעוד מפחד - מהבלתי מודע, אלא הכוונה היא לבוא להכרת ה', להיות מודע לה' יתברך. ללמוד להאמין בה' ולהכיר בו במוחש, באופן ברור: דע לפני מי אתה עומד. להרגיש שאתה עומד בנוכחותו, זו תכליתך וזה ייעודך בעולם הזה.

המשמעות השניה - יראה מלשון ראייה, ה' ברא את העולם בצורה כזו שכל הבריאה מלמדת להכירו לראותו ולהיות מודעים לו. לכשנתבונן בעולם נבחין שהוא מספק לנו ידע; "מלאה הארץ קנניך" (תהלים קד כד) - העולם כולו מלא ידע, שעל ידו ניתן "לקנות" את ידיעת ה', את הכרת הבורא.

דוגמה לכך נוכל למצוא בתחילת התורה, בסיפור הבריאה, בו מתואר כיצד ברא הקב"ה את העולם (בראשית א, יא): "ויאמר אלקים: תדשא הארץ דשא עשב וזרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו בו על הארץ." ה' ציוה, "הוא אמר ויהי" שהארץ תוציא עצי פרי ובהם פירות אשר זרעם בתוכם. לכאורה, היה חשוב לציין את צמח החיטה, שהיא המרכיב הבסיסי במאכלנו, אלא שהחיטה והשעורה הוזכרו רק באופן כללי, בשם הכולל "דשא", "עשב", שהוא שם כללי לכל העשבים והדגנים. ואולם בכל הנוגע לפירות, לא נקטה התורה לשון כללית, אלא אמרה להדיא: "עץ פרי!" ואף מפרטת פרטים אודות עצי הפרי הללו: "עשה פרי למינו אשר זרעו בו" - הוא מוציא פרי למינו ולסוגיו - הוא מפיק פירות וכולם בדיוק מאותו זן. התורה אינה מסתפקת בכך. התורה רוצה שנמשיך ללמוד עוד מהפרי: "אשר זרעו בו" - הזרע נמצא בתוכו. שמעתם? עלול היה האדם לחשוב שאם רצונו בכמה עצי פרי נוספים, יחזיקו לעמול רבות, לחרות ענפים ולשתלם בקרקע. לכך מלמדת אותנו התורה שאין צורך בכל זה: הזרע נמצא בפרי עצמו! "אשר זרעו בו" - הזרע נמצא בתוכו. כיצד "חדר" הזרע לתוככי התפוח, האם חשבונו על כך אי פעם?

אילו היה עולה רצון מלפניו יתברך, היתה התורה מרחיבה את הדיבור על נפלאות השעורה. הנה, השעורה נאכלת בכל רחבי העולם! אף כך האורז, אשר נאכל על ידי מיליונים באסיה. ואולם לא: אף לא מילה אחת בפרשת בראשית על אורז אף לא על שעורה. הללו נכללו במושג "דשא" ו"עשב". אף כך לגבי כל צמחי המרפא. חשובים הם ונחוצים, אולם מסתבר שיש משהו חשוב ונעלה מהם: חשוב יותר הוא עץ הפרי למינו, "אשר זרעו בו". הוא חשוב יותר מכיוון שממנו קל יותר ללמוד יראת ה' מהתבוננות בפירות, מאשר מהתבוננות בדגנים ובירקות. וכל כך למה? לפי שהחיטה והאורז צריכים עיבוד. צריכים הם לכל הפחות בישול או אפייה. יש לטחון אותם תחילה לקמח דק, ועל כן נוטים הבריות לשכוח את יד הבורא שעשתה זאת. מתפתים הם לחשוב שמעשה ידי אדם הם. שהרי האדם צריך לחרוש, לזרוע או לנטוע, להשקות, לזבל ולדשן ולבסוף לקצור. לאחר מכן עליו לטחון את הזרעים, לנפות את הקמח ורק לאחר מכן לאפות או לבשל. עבודה רבה הכרוכה בטורח רב. מתוך כך עלול האדם לחשוב שהוא זה אשר ייצר את הלחם. לא קל לומר: "ברוך אתה ה' המוציא לחם מן הארץ".

איילני הגן

כאשר יצר הקב"ה את הגן המפואר ההוא, גן עדן, בחרה התורה לציין דבר אחד, ורק אודותיו מסופר לנו בפרשה: עובדת היות הגן מלא עצי פרי. זה הדבר היחיד שצויין בכתובים.

ובאמת כבר כתב הרמב"ם (מורה נבוכים ג מט) בטעם שציוותנו התורה למול את הבן ביום השמיני ללידתו, "אילו היה נשאר הנער עד שיגדל - אפשר שלא יעשה", והנה יצחק אבינו היה בן שלשים ושבע, נאמר לו ברורות: "אלקים יראה לו השה לעלה - בני", הוא ראה היטב את העתיד לקרות, הוא היה מודע ואף על פי כן לא ניסה לברוח אלא אדרבה, "וילכו שניהם יחדיו", הוא הלך ברצון ובהסכמה מלאה, ואף ביקש מאביו שיעקדו יפה יפה לבלי יזוז! (בר"ר נו).

אין גבול ליראת ה'

לאחר שעמד בנסיון הקשה הזה, אמר לו השי"ת: "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ולא חשכת את בנך את יחידך ממני". כעת ידעתי. וכי קודם לכן לא ידע זאת? הרי זה מדהים: וכי בא הכתוב להשמיענו שכל אותן שנים - הרי אברהם היה בן מאה כשנולד יצחק, והוא נתנסה בנסיונות כה רבים - והיה מוכן להקריב את כל חייו למען ה', אך עדיין לא - ה' עדיין "לא ידע", כביכול, עד היכן מגיעה יראת השמים של אברהם? בוודאי ידע, אלא שהדבר עדיין לא הוכח, עדיין לא נתנסה בנסיונות. רק "עתה ידעתי", רק כעת נתברר הדבר לעיני כל. לכך אומר לו הקב"ה כעת: "כי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך, כי ברח אברך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער אֵיבוי, והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעת בקלי" - בזכות עמידתו בנסיון הקשה כל כך, נסיון העקידה, רשאים אנו לפנות אל הקב"ה ולהזכיר זכות אבות, זכור לנו עקידת יצחק, בכל עת, ובפרט בראש השנה וביום הכיפורים - פונים אנו לה' בזכות נסיון העקידה, אשר אז נשבע ה' לאברהם שיברך אותו ואת זרעו עד סוף כל הדורות. הכל בזכות אותה יראת ה' שהיתה בו, באברהם אבינו.

מעתה נבין שהאיכות הזו עולה לשמים ומתקבלת לפני "פסא הפבוד" ועליה נאמר "וזכר חסדי אבות". אין גבול לדרגות של יראת ה', ועל כן אין זה משנה כמה ננסה וכמה נתעלה, תמיד יש מקום להתקדמות רבה יותר ביראת ה'. אברהם נתנסה ואכן הצליח במהלך חייו הארוכים אך עדיין לא היה די בכל זה, ולשיא השיאים הגיע רק מאוחר יותר, בנסיון העקידה. אף כך צריך כל אחד להרגיש שכשמדובר על התעלות נוספת ביראת ה' המדובר הוא על התכלית הגדולה של כל ימי חייו: לשאוף לעוד ועוד יראת שמים.

תכלית בריאת העולם

כל חיינו בעולם הזה אנו רודפים ומבקשים לדעת את ה': "וַיִּדְעָה נִרְדְּפָה לְדַעַת אֶת ה'" (הושע ו ג), עם זאת, האדם לא נמצא לבד במדבר שממה, הקב"ה בנה לנו בחיינו מהלכים מסויימים שיסייעו לנו במרדף זה אחר יראת ה'. יש פסוק בקהלת (ג יד) "וְהָאֱלֹקִים עֹשֶׂה שִׁירָאוּ מִלִּפְנֵיו" - אלוקים עשה שבני האדם ייראו ממנו. ויש לזה שתי משמעויות, ושניהם נכונים.

המשמעות הראשונה היא: ה' יתברך הוא "עֹשֶׂה וְעוֹשֶׂה וַיַּעֲשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים" הוא עושה הכל. מה הייתה המטרה של יצירת העולם? אה, עלינו להקשיב עכשיו! כרגע אנו לומדים את המפתח לכל המציאות. בשביל מה קיומו של העולם הזה? התשובה היא "וְהָאֱלֹקִים עֹשֶׂה שִׁירָאוּ מִלִּפְנֵיו" - יסוד מוסד בבריאה הוא, שכל הבריות, כל האנושות כולה, הכל מלמד

אדם הראשון נתכוון לשם שמים, להגיע ליראת ה'

שום דבר אחר, זולת כוונה להשיג יראת ה', לא היה יכול לפתות את אדם הראשון ולהביאו להיכשל בחטא כה גדול. אדם הראשון ללא כוונה לשם שמים, לעולם לא בא לאכילת משהו שאסור לאוכלו. דבר ברור מעל כל ספק הוא, שלא האוכל הוא אשר פיתה את אדם הראשון - לא תאוות האכילה היא שמשכתהו.

הוא נמשך והתפתה אחר החכמה, מתוך השתוקקות עצומה לבוא לדעת ה', ליראת ה'. "רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאַת ה'" כתיב (תהילים קיא י). ראשיתה של החכמה היא יראת ה'. מה פירוש הדבר? "רִאשִׁית חֲכָמָה קִנְהָ חֲכָמָה" (משלי ד ז), תחילתה וראשיתה של כל השגת חכמה בעולם היא, ואין זה משנה מה תפקידך ומקצועך בעולם הזה - בין אם אתה כימאי, פיזיקאי, ביולוג או רופא - אל תניח לכל אלו להטעותך ולסמא את עיניך. כל הידע, המדע, עתיד להטעותך ולהכשילך כל עוד לא תתחיל דרך מתוך הנחת היסוד הנכונה והאמיתית - "קִנְהָ חֲכָמָה" תתחיל בהנחת יסוד זו: "יִרְאַת ה'" לדעת ולהאמין שהכל נברא מתוך כוונה עליונה, אלוקית.

בשעה שנתבונן בפרי ובכל נברא אחר הקיים בעולמנו זה, עלינו להבין תחילה כי "רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאַת ה'": תחילתה של החכמה היא להתיירא מה', להכיר בקיומו ולהיות מודע לו. בהיותך מאמין בה' ומודע לו, הינך יודע בבירור ששום דבר אינו מיותר. על כן צריך ללמוד הכל לעומק, מתוך עיון והתבוננות יסודית.

כך, מאותה הזדמנות אשר ניתנה לאדם הראשון לטעום את הפירות הרבים שהיו בגן עדן וללמוד להכיר את הבורא על פי התבוננות בפירות האילן, עלינו להבין את הלקח הגדול עבורנו, עד כמה צריכים אף אנו להשתדל ולהתאמץ להכיר את בוראנו באופן הטוב ביותר שאנחנו יכולים, כל ימי חיינו.

קושייתה של הגמרא - מדוע לָבֵן דווקא ?

בתורה (שמות טז, לא) נאמר "וַיִּקְרָאוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁמוֹ מֶן, וְהוּא כֶזְרַע גֹּד לָבֵן, וְטַעְמוֹ כְּצִפְיַת בִּדְבָשׁ". על כך מובא במסכת יומא (עה, א) שהיה צבעו לבן כמרגלית. והקשו (שם), מפני מה היה צבעו לבן. שאלה זו נראית מיותרת, לכאורה: וכי למה לא? מדוע שלא יהא בצבע לבן? מה רע בצבע הלבן? והשיבו: לבן - שמלבין עונותיהן של ישראל. ופירש רש"י: מתוך שהיו דואגים שמא לא ירד מן למחר, היו משעבדים לבם למקום. ביאור הדברים הוא, שמאחר שלא היתה להם, לישראל במדבר, אספקה זמינה של מזון שיספיק לשבוע או לחודש, הוצרכו לבטוח בה' ולצפות למן שהיה יורד להם בכל יום ויום. בכל בוקר היו ישראל דואגים שמא לא ירד להם מן למחר, ומתוך כך נשאו עיניהם למרום, התפללו לה' וביקשו פרנסה. הם פנו אל ה' שיפרנסם, שישפיע להם מזונותיהם, ובכל פעם שירד מן הודו לו יתברך וכך נתלבנו חטאיהם. כאשר יהודי מאמין בה' יתברך ומתיירא הימנו, כאשר הוא נצרך להתפלל לפניו ולבקש את עזרתו, הרי זה מלבין ומטהר את האדם מעוונותיו. לכך ירד ה"מ"ן בצבע לבן, לפי שהיה מלבין עונותיהם של ישראל.

נשאלת אפוא השאלה, מה מקום לקושיית הגמרא מלכתחילה? מה ראתה הגמרא לשאול מפני מה היה צבעו של ה"מ"ן לבן - וכי מדוע שלא יהא לבן? מה רע בלבן? התשובה לכך היא, שלא מצינו בכל הפירות כולם אף לא אחד שצבעו

פשוט וברור שהיו בו, בגן עדן, כל מיני דגנים וביניהם חיטה ואורז, אף כל מיני ירקות מועילים, בוודאי צמחו בו גם שום ובצל. היאך ניתן לחיות ללא שומים ובצלים? הם כה חשובים למחייתנו, אך אף אחד מהם אינו מוזכר. הצמח היחיד המוזכר בכל אותה פרשה, ובאופן בולט וברור, הינו עצי הפרי, פירות האילן.

את החומש למדנו מאז היינו ילדים, אלא שעודנו חושבים במושגים של ילדים. הבה ננהג כבוגרים ונתבונן מחדש: מה כתוב כאן? על מה מסופר? "וַתֵּרָא הָאֵשָׁה, חוה ראתה "כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל", שפירותיו של אילן זה ערבים לחיך "וְכִי תֵאָוֶה הוּא לְעֵינַיִם", ומראהם מפתה ומרהיב עיניים. כל זה מתאר לנו את הפרי: היו אלו פירות טובים לאכילה, מיד וללא צורך בבישול או עיבוד. "כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל" - דבר מדהים הוא כשלעצמו! חוה למדה והפנימה זאת. כאשר אדם וחווה טיילו בגן עדן, הם למדו זאת, וקראו: "אה, אה, כן! נפלאות ה'!" - האילנות הינם מהמאפיינים הבולטים של הגן.

וכל זה היה בעבור תכלית חשובה: גן עדן היה מקום בו ניתנה לאדם ההזדמנות הנפלאה ביותר להתעלות בהכרת הבורא. באותם ימים לא הוצרך אדם הראשון לעבוד ולטרוח. הכל צמח על ענפי האילנות. לא היה לו צורך בחרישת הקרקע ובזריעת החיטה. היו שם חיטים, אך הוא לא היה צריך לטרוח בהכנתם. הפירות צמחו על ענפי האילנות, פירות שופעים ונפלאים יותר מאי פעם היו בגן עדן. לשם תכלית זאת "וְהָאֱלֹקִים עָשָׂה, ה' עשה כל זאת למען "שִׁיחָאוּ מְלַפְנָיו", שמכל המונח לפניו וסביבו, יבוא האדם להכרת בוראו, ללמוד מן הבריאה ולהיות מודע לה' יתברך. אלמלא היה האדם נכשל באותו חטא, היה ממשיך להתקיים הוא וזרעו אחריו לעד ולנצח נצחים, והיה מתעלה יותר ויותר בהכרת בוראו באמצעות הפירות המרהיבים הללו, שהרי אין סוף לגדולת ה' אותה נוכל להשיג במקום נפלא שכזה.

ומאחר שראינו שרבי יוחנן היה מסוגל לצאת עם תלמידיו לעבודת ההתבוננות ולהכרת הבורא תוך טעימת הפירות שבגינסור, על אחת כמה וכמה אדם הראשון, יציר כפיו של הקב"ה, לבטח היה מסוגל לנצל הזדמנות נהדרת זו.

עלינו להבין אפוא, שאדם הראשון עשה בה שימוש כראוי, אלא שמתוך כך נכשל באותו חטא. אדם הראשון ידע בבירור שתכלית בריאתו של הפרי אינה אלא ללמוד חכמה והכרת ה', "וְנִחְמַד הָעֵץ לְהִשְׁכִּיל", שתכליתו להביא את האדם לחכמה ולהכרת הבורא. כיון שכך, משעה שנאמר לו שלא לאכול מפירותיו של אילן מסויים אחד, אף בשעה שמתעורר בך הרצון לטעום ממנו, עליך לעצור בעצמך שלא לעבור על דברי ה'. ייתכן שסבור היה שכל החכמה שהשיג עד היום לא מגיעה לאפס קצה של החכמה העתידה להגיע אליו בטעימה מפרי האילן האסור הזה. אפשר שבאכילת פרי עץ הדעת ייפתחו לפניו אוצרות גנוזים של חכמה אלוקית? משום כך פחז עליו יצרו באופן חזק ביותר. כל עוד לא היה בו היצר הרע, לא היו בו, באדם הראשון, נטיות מוטעות. כמיהה אחת ויחידה היתה לו - והיא: ללמוד להכיר את ה' יותר ויותר. כסבור היה, שאולי באמצעות הפרי האסור הזה יעלה בידו להשיג מפתח לפתרון תעלומות נוספות, להשיג יותר סודות ה', וזה מה שפיתה אותו, אשר על כן בא לאותה נפילה.

"נזקקו לאדמה", משמע שבזאת נכשל קין, לפי שהשקיע את כל כולו באהבת האדמה ופירותיה.

עבודת ההתבוננות של נח ועוזיה היתה יתר על המידה
על פי המדרש (הנ"ל), השני אשר נכשל וטעה בהיזקקו לאדמה היה נח. "וַיַּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה". במשך שנים עשר חודש היה נח סגור בתיבה, בתקופת המבול. לאחר שיצא, התלהב מן האדמה ונטע נטיעות, שתילים של גפן. "וַיִּטַּע כֶּרֶם". וכאשר נטע נח את כרמיו, התבונן באשכולות הענבים. נח, אבי האנושות שלאחר המבול, בראותו את הענבים הצבעוניים בצבעי ירוק או סגול, התלהב והתלהב מן הבריאה. הוא ראה את יד ה' וביקש לנצלה. אף הוא ביקש לעשות כמעשהו של רבי יוחנן, להתבונן, לטעום על מנת להתפעל: "טַעְמוּ וְרָאוּ כִּי טוֹב ה'" (תהילים לד ט). אף הוא ביקש לטעום את חסד ה'. כיון שכך, סחט ענבים ושתה מן היין. כעבור זמן קצר נרדם. או אז ארעה לו אותה צרה צרורה. היה זה משום שנח עקב אחר המערכת המופלאה הזו של בריאת הפירות, אלא שבמקום להגיע להתפעלות מה', נפל בקסמם הטבעי של הפירות, ובזאת נכשל.

האדם השלישי המוזכר במדרש הוא עוזיה המלך. כשני קודמיו נכשל אף הוא בנופלו בקסמם של מעדני הפירות, ומתוך כך הזניח במקצת את לימוד התורה וסופו שבא לידי טעות. היה זה כשעלתה המחשבה במוחו שהוא זה אשר ראוי להיכנס אל תוך קודש הקדשים ולהקטיר שם את הקטורת. היתה זו טעות חמורה ביותר, שהרי הוא לא היה כהן, ובוודאי לא כהן גדול. היאך בא לידי טעות כה חמורה? אילו היה עוסק בתורה ללא הפסק, לא היה נכשל בטעות כה חמורה. אך מתוך שהתבטל מלימודו, בהיותו שקוע יתר על המידה בעבודת ההתבוננות בפירות, בא לידי אותו מעשה. נמצינו למדים שעבודת ההתבוננות בפירות הנפלאים, אם נעשה בה שימוש יתר על המדה, עלולה להיות לנו לרועץ כשהשימוש בה לא יהא כראוי.

זקניך ויאמרו לך!

עם זאת, אנו למדים מכך שהיה מדובר במדרף גדול מאוד באותן שנים קדמוניות, והבריות ידעו כי הדרך להתקרב אל הקב"ה היא להתבונן במעשיו ובנפלאותיו בפירות האילן. זו הסיבה שנהגו המקובלים שבצפת להתאסף בכל שנה, בחמישה עשר בשבט ולטעום מפירות האילן. בכך הם הלכו בדרכם של חכמי התלמוד, ביודעם שזה היום אשר נתייחד לעבודת ההתבוננות הזו להכרת מעשי ה'. כי "וְהָאֱלֹקִים עֹשֶׂה", כל מה שה' עשה אינו אלא "שִׁיחַ או מַלְפָּנִי". במטרה שהבריות יתיירו מלפניו, שהכל יהיו מודעים אליו. על כן, בראותך את הפרי בהיותו באילן או מונח על שולחן, בראותך את דוכני הפירות עמוסים כל טוב, הבה לא נניח להזדמנות פז זו ללכת לאיבוד. נחשוב על כך, נהיה מופתעים מכך, נתבונן ביפי הבריאה שבפירות ונחשוב על חסד ה' שהעניק לנו בטובו מטעמים שכאלה, כה טעימים ובעלי צבע זוהר, מפתה ומזמין, על מנת להטיב לברואים. ואכן, החסד הגדול ביותר הוא אותה הזדמנות להכיר את יד הקב"ה בעולם ובבריאה, ולהודות לו על כך.

לבן. דבר מדהים הוא: כל פרי וירק שהעניק לנו הבורא, מוגש לנו בצבע מרהיב, ולא בצבע לבן. הקב"ה לא ברא תפוזים לבנים, אף לא ענבים לבנים או תפוחים לבנים. כל פרי וירק צומח בצבעים עזים, וזאת על מנת ליצור בנו את התאבון לאוכלו. כיון שכך, ראוייה באמת להישאל שאלת הגמרא: מדוע ירד המן כשהוא לבן, חסר צבע? מדוע לא הוריד אותו הקב"ה לישראל כשהוא בצבע ורוד? נתאר לעצמנו מן בצבע ורוד, האם לא היה תענוג רב לאוכלו כך? זו היא קושייתה של הגמרא. מאחר שהקב"ה הוא שהוריד לישראל את המן, מהשמים, ראוי היה שיהא צבעוני, מעורר תאבון - מדוע היה לבן?

על כך משיבה הגמרא, שבמתכוון היה המן לבן, חסר צבע. היתה בכך תכלית, ללמד את אנשי דור המדבר לימודים נפלאים, אלא שלא כאן המקום לבאר עניין זה. לא התשובה, כי אם הקושיא היא הנדון שלפנינו כאן. מהקושיא נמצינו למדים, לענייננו, שאין שום פרי בעולם שנברא לבן או חסר צבע. הקב"ה העניק לנו בחסדו את הפירות על מנת לעורר בנו את התאבון, למען יהיו הפירות מושכים את העין ומגרים את החיך. לזאת הקשו בגמרא מפני מה היה צבעו של המן לבן.

קין נכשל באהבה יתירה

בגמרא מסופר, שבטעימת הפירות המתוקים של בקעת גינוסר, היו עלולים לבוא לידי שכרות. הראשון עלי אדמות שעלתה לו כך היה קין. קין היה עובד אדמה, וגידל פירות. כיון שכך, ביקש להקריב מפירותיו קרבן לה' יתברך. ואולם, מגודל התלהבותו והתפעלותו מפרי האדמה, נכשל וטעה. כה שקוע היה בעסקי עבודת האדמה וגידול הפירות, עד שאהב אהבה רבה את פירותיו הנפלאים, מתוך כך נשתכחה ממנו התכלית האמיתית שלשמה ברא ה' את פירות האדמה, ועל אף שהירבה להתבונן בפלאי הפירות, התעניין בגידולם עד שנשתכחה ממנו הכרת ה' ויראתו. לכך דייקו חז"ל (במדרש תנחומא) על הפסוק "וַיִּקֶם קַיִן" - מכאן שנפל. מכאן שנכשל! ובמה נכשל קין? שהביא קרבן לה' מן הפחותים שבפירות האדמה: משאירות מאכלו, ולדעת רבנן: זרע פשתן הביא. נמצא, שקין איבד את העיקר, סטה מן התכלית שלשמה ברא ה' את הפירות. נתאר לעצמנו אדם המבקש לחקות את מעשיהם של רבי יוחנן וריש לקיש, ולהתבונן אף הוא בפירות הנפלאים שבבריאה. יוצא האדם ההוא בכל יום ויום אל הגינות והפרדסים, אל הכרמים והבוסטנים, במקום לשקוד על לימוד התורה בהיכלי הישיבה, וכך עוסק הוא משך כל היום באכילת פירות. מן הסתם, לא יחלוף זמן רב והאדם ההוא ייצא לתרבות רעה. וכל כך למה? לפי שתפס את הטפל והזניח את העיקר. אין זה ראוי לעסוק כל היום כולו בחקירת פלאי הטבע והבריאה. את עיקר הזמן והמרץ צריך האדם להשקיע ביגיעת התורה הקדושה. רק כתוספת, במצורף ללימוד התורה, תוכל להצליח בעבודת ההתבוננות בנפלאות הבריאה והפירות. קין, אשר זנח את העיקר והשקיע מרצו בטפל, עזב לחלוטין את הכרת ה' ויראתו, עד שהלך לאיבוד בעבודת הפירות. כך משמע מלשון חז"ל במדרש תנחומא (פרשת נח סימן יג): שלשה נזקקו לאדמה ונעשו חולין, אלו הן: קין נח ועוזיה. מלשון זה,

לקט קטן של סיפורים ומאמרים מתוך הספרים 'פירות הילולים', ו'מעין אמונה'

מעשה אלוקינו

רבנו ירוחם ממיר זצ"ל עמד, וסביבו חמש מאות תלמידים דרוכים, קשובים, כורים אוזניים לכל הגה, עוקבים אחר כל תנועה, מחכים לשיחת מוסר מרבה הנערץ.

התמהמה. פנה לבחור הקרוב אליו: "על שולחני נמצא הספר 'מעשה אלוקינו', אנא, בבקשה הביאהו לי". השתאו. לא רגיל היה לשכוח, ודאי לא ספר שאמור הוא לפתוח בו את השיחה. לבטח לא, כשהיה לפניו על שולחנו.

הבחור חזר. "השולחן ריק, אין עליו ספר".

דומיית הלם. רבי ירוחם חזר בהטעמה: "על שולחני מונח הספר 'מעשה אלוקינו', אנא הביאהו לי!"

הבחור שב על עקבותיו. חמש מאות זוגות עיניים ליווהו. לרגע חוזר ובידו תפוז כתום: "רק זה היה על השולחן" אמר.

"אכן, לזה התכוונתי, זהו 'הספר מעשה אלוקינו'!", אמר המשגיח.

שלף מכיסו אולר, וחרץ בשלווה חריצים בקליפה הכתומה. איוושה לא נשמעה. בתשומת לב קילף: "הנה, פתחנו את כריכת הספר, ועכשיו בידינו ללמוד ממנו על גדולתו הנפלאה של אלוקינו". "יש בו פרקים פרקים" – פילח את התפוז לפלחים. בעדינות הסיר את המעטה הדק: "כמה בקבוקונים כאן, בצפיפות כבושה. ובכל אחד מהם טיפת צוף ריחנית וטעימה. כל טיפה, באריזה נפרדת". בקצה ציפרנו חילץ בקבוקון וניפצו בשתי אצבעותיו. בירך: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, הנותן ריח טוב בפירות" והריחו בשאיפה עמוקה, בעצימת עיניים. אח, איזה ניחוח! הניח את הפלח מקולף המעטה, גלוי הבקבוקונים. נטל פלח אחר, שלם. בירך עליו ברכת "שהחיינו" ו"בורא פרי העץ". לעסו, ובלעו. וחמש מאות בני הישיבה עוקבים בדומיה.

"אח", התפעם, "מעשה אלוקינו! אימרו נא לי", הפתיע בשאלה, "בלעיסתי, כמה מבקבוקוני הטעם הנפלא פיצחתי, מכמה מהם טעמתי?" נדהמו. על כך לא חשבו, "מאות בקבוקוני טעם ומתיקות בפלח. לועסים אחת ושתיים ובולעים. טועמים מכמה עשרות בקבוקונים לכל היותר. וכל השאר, מה? הנה לנו הנהגת הבורא, הנחיה ממורם: כדאי לברוא מאות, כדי שינצלו עשרות! מדוע? כי זו דרכה של מידת ההטבה!"

והמשגיח המשגיח להוכיח זאת מדבר חז"ל: "משה רבינו אמר: 'ה' אלקים, אתה החילות להראות את עבדך את גדלך', ופירש רש"י: "גדלך, זו מידת טובך", וכן הוא אומר 'ועתה יגדל נא כח ה'". ויש להבין: איך המילה 'גדלך' מבטא את מידת טובו ית'? אלא שענין הטוב אינו מעשה ההטבה לבד, אלא הריבוי, השפע המורעף בלי צרות עין, בלי שיעור, בלי הפסק! זו הייתה הבחינה שערך אליעזר לרבקה לבחון בטוב לבה, האם בבקשו מעט מים תציע להשקות גם את גמליו!

נפתח לנו צוהר, ודרכו נגלה עולם מלא: נשתאה: כמה שפע רב של הטבה הרעיף בורא העולם לבריאה! כמה תפוזים יש על העץ – שפע של עין טובה? כמה עצים במטע, כמה פרדסים בעולם, כמה שפע, כזו נביעה של הטבה! לאן שמביטים: הפרחים נועדו ליהנות, להנעים. כמה פרחים פורחים, כמה מרבדים צבעוניים, בכל העולם כולו, כדי שייחנו מקומץ, ממתי מספר! כמה גשמים יורדים, כמה נהרות זורמים! חז"ל אמרו שהעורב לא נברא אלא כדי לפרנס את אליהו בשנות הרעב, שהביא לו בשר משולחנו של יהושפט – ועבור זה נבראו מליארדי עורבים!

כתוב בגמרא במסכת ברכות (ו): שכל העולם נברא בעבור האדם המקיים את תפקידו בעולם. ולשם מה נברא האדם? כתב הריטב"א שם: "בני אדם נבראו לשבח ולהודות להקב"ה ולעבדו וליראה אותו, אלו שעושים כן מקיימים את העולם, והשאר הרי הן כבהמה שאין עושים הדברים שנבראו בשבילן". עכ"ל. זאת אומרת, מי שאינו מודה לבורא העולם הרי הוא אינו ראוי להיקרא אדם – ובעבור אדם זה החש הודיה לאלוקיו, נבראו כל מליארדי בני האדם ... !

(נערך ע"פ הספר מעין אמונה)

"בחן בחסד וברחמים"

הגאון רבי יחזאל אברמסקי זצ"ל תמה: אנו מודים בברכת המזון לבוראנו, "הזן את העולם כולו, בטובו. בחן, בחסד, וברחמים". חסד ורחמים, מובנים. אך מהו: "בחן"?

נטל בידו תפוח מהסלסלה, והביט בו מתוך שהוא סובבו מצד לצד ומתרשם מיופיו. אמר: "הביטו וראו, איזה יופי! איזה חן! על החן המיוחד הזה שבורא עולם שם בבריאה אנו מודים, והיא קודמת אף להודיה על החסד והרחמים המושפעים ממורם!"

הגאון רבי גדליה נדל זצ"ל אמר: נערה מתארסת, ומקבלת זר פרחים ענק, מרהיב. מדוע? כי כך מביעה משפחת החתן את הוקרתה, ומחזקת את הקשר. האשה קונה פרחים עבור שולחן שבת וחג. מדוע? כדי לכבדו. בעל מביא פרחים ליום הנישואין, מדוע? כדי להביע רגשותיו. הקדוש ברוך הוא ברא פרחים. מדוע? כדי להביע אהבתו. למי? למי שמסוגל ליהנות מיופים: לנו, לבני האדם! כדי להנעים את חיינו ולשמחנו. כדי שנדע איזה אב אוהב לנו, ולחזק את הקשר איתנו, כדי שנודה לו, ונשיב לו אהבה!

מורן ה"חזון איש" זצ"ל העיד בעצמו, שכאשר רואה פרח ומתבונן בו, עליו להתיק ממנו מבטו לפני שיתעלף מרוב התרגשות! ממה יתרגש? מהמראה?! מהצבע, מהצורה, מהיופי, מהניחוח? מזה לא מתעלפים. מגודש אהבת הבורא המתבטאת בפרח – מזה מתעלפים!

לקנות זר פרחים ולהגישו, מעורר רגשות, ודאי. לגדלם במיוחד כדי להביאם בעצין, מעצים את הרגש. אולם להמציאם ולבוראם בייחוד עבורנו כדי להנעים לנו את החיים – מראה על אהבה אדירה, שלשים לב עליה, באופן טבעי תעורר את לבינו כמים הפנים לפנים לאהוב את בוראנו!

ולא פרחים בלבד! הטפט האינסופי של כחול השמים, אינו מבטא אהבה נפלאה?! הלא צבע השמים הוא שחור, כך רואים האסטרונומים את מרחב החלל. ובזרח השמש, היה אמור אורה להיות לבן בוחק ומסנוור. הקב"ה בחסדו ובאהבתו הגדולה אלינו, עשה שבתהליך סינון האור נצבע הרקיע בתכלת. האם אנו בכלל שמים לב לזה?!

"השמים מספרים כבוד אל" (תהילים ט), מפרש רש"י: "מתוך שהם מאירים לבריות, מתוך כך מספרים הבריות כבוד אל, ומודים ומברכין על המאורות". האומנם אנו מספרים, מודים ומברכים? ועוד: "גולל אור מפני חושך, וחושך מפני אור", ההדרגה המבורכת של הזריחה והשקיעה. בשביל מי שנמצא על הירח, אין שלבי ביניים. רגע אחד, אור מלא, ומשנהו, עלטה. רק בעולמינו, עבורנו, עקב חגורת האטמוספירה, הולך האור ונחלש עד שקיעת החמה, ומתמעט בהדרגה אף אחריה, בגלילה מדורגת. האם אנו חשים את החסד המרשים של התחשבות זו בנוחיותנו?

מי שאדיש ליופי הבריאה, אינו מתפעל ואינו מרגיש הודיה, מת בו משהו. מבחינה מסוימת, הוא בגדר מת מהלך. וכן כתב המדרש (מדרש תנחומא סיום הספר) על הפסוק: "על פי שניים עדים יומת המות", וכי "המות" חייב מיתה, [ראוי היה לכתוב: "יומת הרשע"], אלא [בא ללמד] שהרשע בחייו חשוב כמת. [ומדוע?] מפני שרואה חמה זורחת ואינו מברך "יוצר אור", [רואה חמה] שוקעת ואינו מברך "המעריב ערבים", אוכל ושותה ואינו מברך. אבל הצדיקים מברכים על כל דבר ודבר שאוכלים ושותים ורואים ושומעים!". הפרחים מכריזות את טוב ה'. הטבע מלא צלילים ענוגים, המיית יופי בלתי פוסקת. אם רק מתבוננים. הסתכל במרבד דשא החי ומרנין את הלב. ראה כמה סוגים של דשא יש, גבעולים ועלים. השמת לבך לכך, שעלה כל עץ נראה אחרת? משוך או רחב, כהה או בהיר, חלק או קטיפתי, משורג נימים או מחורץ קצה. למה? אם לא בשביל להרעיף יופי, לגוון, להרנין! כל גזע נראה אחרת, חלק או מחורץ, דק או רחב. התפעלת? הרגשת את האהבה ואת החסד מאחורי הכל?!

"סועדים – לברך"

רבנו ירוחם ממיר זצ"ל התבטא שמושגי המעוותים הם מפליאים. האמת מונחת במוחנו כמכונת שגלגליה למעלה! מורגלים אנו לומר, שכאשר אוכלים יש לברך. הפוך על הפוך! לא הברכה נתקנה בעקבות האכילה, אלא האכילה נתקנה עבור הברכה! (דעת הכמה ומוסר ח"ב י"ז)

זה אולי נשמע כמבט מעניין מבריק. אבל כשנתבונן נראה שבאמת מוטל עלינו להעמיד את המכונת על גלגליה!

ה"אטום" – החלק הזעיר שבבריאה – גדוש אנרגיה נצחית שאינה כלה, ואינו זקוק לשום מקור הזנה. האם נבצר חלילה מהבורא יתברך לברוא כך גם את האדם, נזר הבריאה! ואם כבר, יכול היה להיות כפסטיחה הניזונה מן האוויר ויונקת ממנו כל החמרים הנצרכים להתפתחותה. מדוע בחר היצורים שנברא לעבודת קונו חייב להקדיש זמן כה רב למזונותיו, וטרחה כה רבה להתקנתם, ומשאבים כה רבים בגופו לעיכולם – לא לדבר על מציאת פרנסתו התדירה הנצרכת עקב זה.

ושוב, אם כבר, יכול היה להיות כשאר בעלי החיים. הפרה אוכלת עשב כל ימיה, זמין, ובלא טורח. עושה רושם שטוב לה. הגמל גורס קוצים, ומפיל זמורות. הם אינם מגוונים את תפריטיהם, אף לא פוזלים למחוזות אחרים. האריה גורס בשר נא, העיית מתמקד בנבלות. כל בעל חיים, ומזונו. יוצא דופן, האדם. גם תבואה, גם פירות, גם ירקות. גם בשר, גם חלב ומוצרי. גם דגים, גם דבש, גיוון מדהים. ובכך אין די. הוא אינו כוסס חיטה, אלא דש וזורה וטוחן ולש ואופה. ואוכל לחם לבן ושחור, ובגט וקוראסון, ופיתה ומאפה עם שומשום וזעתר. ועוגות ועוגיות במרקמים ומילויים. ספריות נכתבו וקונדיטוריות משגשות. הוא אינו אוכל בשר נא, אלא מבושל וצלוי ומטוגן ומתובל וממולא, ומה לא. כמה דרכים להכנת דגים, ומה על סוגי התוספות?! בצרפת, מציעים ארבע מאות סוגי גבינה, אין ספור אומלטים ואין קץ להרכבות הסלטים. למה? הלא אין תשובה אחרת, זולת אחת: שנטרח, כדי להוקיר; שנגוון, כדי להתפעל; שנהנה, כדי שנודה. ובכן: האין האכילה עבור הברכה?!

דבר זה ניכר גם ממגוון הגדול של הפירות והירקות: המינים והסוגים, הצבעים והמרקמים, הטעמים והניחוחות. והעולה על כולם: מדוע לכל פרי וירק עונתו? למה נעדר מהשווקים לתקופה מסוימת? אם לא כדי שנוקיר את שובו ונתפעל ממתנתו. שהרי לא הרי השסק כהרי האננה, ולא האננס כהדובדבן, הפטל עולם אחד והגודגדניות עולם אחר. כל אחד תשורה לעצמה, טובה לעצמה, ליהנות ולהרגיש תודה!

לאכול עם אהבת ה'.

אמר ר' אביגדור מילר זצ"ל:

כאשר אדם אוכל בידו לרומם את אכילתו על ידי מחשבותיו, באמצעות ההודיה לה' על שנתן לו את האפשרות ליהנות ממאכליו. כאשר האדם יתאמץ לכוון במילות הברכה הוא יהפוך אכילה גסה ובהמית לקיום מצוות אהבת השי"ת. יתכן שבתחילה הוא ירגיש שהאמירה היא שטחית, אך כאשר יתרגל בדרך זו, הדבר ייהפך לחלק מאישיותו ופנימיותו.

נביט סביבנו ונשים לב לדברים הקטנים שבכוחם להביא אותנו לאהבת ה': פלח אבטיח או כוסית יין הם כבר סיבה לעורר את הלב לאהבת השי"ת ע"י הודיה לה' על הטוב הנפלא שהעניק לנו.

הקב"ה כביכול מפתה אותנו על ידי אכילה ושתיה, שולח לנו מזון ומשובח כפירות עסיסיים, בשר ודגים וכל מטעמים, וכל השפע הזה אינו אלא כדי לקרבנו אליו ולהביאנו לאהבתו. ומי לנו נעלה יותר מיצחק אבינו? אף הוא כשבקש לברך את עשיו,

בקש שיכין עבורו "מטעמים כאשר אהבתי ... בעבור תברכך נפשי" (בראשית כ"ז, ד'), כי דבר זה יגביר האהבה ויוסיף ברכה.

כאשר האדם מתבונן במזונו ורואה את הבריאות הטמונה בו באופן מדויק ונפלא, ומעריך את הטעם הטוב שבמזון תוך ראיית הבורא בכל אלה, הרי שכבר נכנס לשער אהבת ה' וידיעתו.

(אור עולם)

שיחה שלימה על אבטיח

מסופר על הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שפעם כשאכל פלח אבטיח התבונן בפלאי הבריאה הטמונים בו, ואמר על כך שיחה שלמה על האמונה בה' שניתן לקבל מההסתכלות בפרי. הוא הרחיב בהתבוננות במבנה הפרי, הקליפה, סידור הגרעינים, והוסיף שצורת המבנה של כל פרי בודאי מסמלת ענינים רוחניים נשגבים.

(חוברת פירות הילולים)

אני רואה את הבורא

מרח הגה"מ שך זצ"ל אמר (מחשבת מוסר ח"ב עמ' תע"ו): " גם אם יעירו אותי באמצע הלילה וישאלו אותי אם אני רואה שיש בורא עולם ובריאה של יש מאין, אענה כן, רואה אני! הנה אני זורע גרעין באדמה, והוא נרקב בה, וממנו צומח עץ עם גזע וענפים, וממנו גדלים פירות יפים, רימון או תפוז וכדומה. היכן זה מונח באותו גרעין? צריך להתפעל מי עשה את כל זה? כיצד יוצא תפוז ורימון מהאדמה? האם הם נמצאים בתוך האדמה? והכל גדל עם סדר נפלא, הפרי הוא עם קליפה קשה, וגרעינים מונחים בו עם סדר, ובשר הפרי בתוכו, איך נעשה כל זה?

לראות את הבורא בפירות.

הגה"צ ר' שלמה וולבה זצ"ל אמר: אין צורך לחפש ניסים גדולים כדי לראות את הקב"ה - כשמודים ומשבחים מתוך התבוננות במה שמקבלים, אפשר "לראות" את הבורא, לדוגמא: כשלוקחים פרי כלשהו לאכול ממנו אפשר להתבונן בטעמו, בצבעים שלו, ובקליפה ששומרת עליו. כמו כן ניתן להמשיך ולהעמיק בעובדה שלכל פרי יש סגולות אחרות וויטמינים אחרים. כשניגשים מתוך מחשבות אלו ומברכים 'בורא פרי העץ', הברכה מקבלת משמעות אחרת. המעוניין להתחזק באמונתו, עליו לעשות עסק מברכות הנהנין. אם היינו מברכים מאה ברכות ביום עם מעט התבוננות, היינו נפגשים עם הקב"ה פנים אל פנים. אנו ממהרים כל הזמן, בולעים את מה שאוכלים ואין לנו אפילו דקה להתבונן על המאכל ובכל הקשור לאכילה.

(הולכי נתיבות עמוד רמ"ו)

טעמו וראו

כתב הרב וולבה זצ"ל: בילקוט שמעוני (תהילים ל"ד) נדרש הפסוק "טעמו וראו כי טוב ה'" על ברכות הנהנין. הוי אומר כי על ידי הברכה, יכולים לטעום טובו יתברך בפרי שנהנים ממנו. המברך וממליך את הבורא, ומתבונן כי קדשי שמים הוא אוכל, ותוך כדי התבוננות זו הוא טועם את מאכלו, הוא טועם ממש את טובו יתברך בהנאתו, ומתווספת לו אמונה והכרת חסדו יתברך, בכל הנאה שהוא נהנה מן העולם.

(עלי שור ח"ב עמ' שט"ז)

"הטעם של ברכת המזון"

סיפרו על הרבנית שטינמן ע"ה שבשנותיה האחרונות לא הייתה יכולה לאכול מאכלים מוצקים, רק נוזלים. היא אמרה שלא איכפת לה לא לאכול, מה שמפריע לה זה הטעם הנעלה המיוחד של ברכת המזון שעכשיו חסר לה.

האוכל הוא רק היכי תימצא לברכה

הגאון ר' ראובן קרלנשטיין זצ"ל, סיפר ששמע מיידו כי ראה מנהג מיוחד אצל האדמו"ר מבאבוב זצ"ל, מידי יום בשעות אחר הצהריים היו מגישים לפניו עוגיות, והוא היה מברך עליהם בכוונה רבה, ובסיום האכילה בירך בדבקות ברכה מעין שלוש. יום אחד נגמרו העוגיות והציעו לפני האדמו"ר שבמקומם יביאו לו תפוחים, האדמו"ר סירב ואמר שאינו מוותר על העוגיות. לפלא היה הדבר בעני תלמידיו, ממת האדמו"ר מקפיד על מה יאכל? אבל על בקשות האדמו"ר אין עוררין. עשו מאמץ והמציאו לו עוגיות, וכך נמשך הדבר פעם אחר פעם, כאשר ברקע אופפת עלטה סביב התעקשותו של האדמו"ר לאכילת עוגיות דווקא.

בערוב ימיו, אזר אחד המקורבים עוז בנפשו ושאל בעדינות את האדמו"ר על פשר התעקשותו לאכול מידי יום ביומו דוקא עוגיות, ואינו מוכן להחליפם בעד דבר מאכל אחר.

הסביר לו האדמו"ר ברוב חינו, ברכה מעין שלוש היא הברכה היחידה בה אנו אומרים "ונברך עליה בקדושה וטהרה", אין לשון כזו לא בברכת המזון, ולא בברכת בורא נפשות, אינני יכול לעבור יום מבלי לומר את המילים הקדושות הללו, ולכן אני רוצה לאכול עוגיות כדי לברך לה' בקדושה וטהרה.

הרי לנו דוגמא חיה של אדם שהברכה היא סיבה לאכילתו, ולא האכילה סיבה לברכתו.

קטעים נבחרים מתוך החוברת פירות הילולים

א. מקורות המנהג:

המנהג להרבות באכילת פירות האילן בט"ו בשבט הובא לראשונה בספרים שהודפסו בתקופת האריז"ל והבית יוסף. במחזור "מעגלי צדק" שהודפס בשנת ה' שי"ז בסביונטה, מובא: "ט"ו בשבט קבעו ראש השנה לאילנות כו' ולפי שיום זה ראש השנה לאילנות הוא, מנהג לקנות כל אחד בביתו ביום זה מעט מכל פרי ופרי שימצא אז". עכ"ל. וכן באותה תקופה בספר "עיבור שנים ותקופות - תיקון יששכר" לרבי יששכר בן סוסאן (מחכמי מרוקו שהתיישב בסוף ימיו בצפת) במהדורא שנייה של ספרו שהדפיס בשנת של"ט (שבע שנים אחר פטירת האריז"ל), הוא כותב: "שבט, יום ט"ו בו ראש השנה לאילנות וכו' והאשכנזים יצ"ו נוהגים להרבות בו במיני פירות אילנות לכבוד שמו של יום" עכ"ל. דברי התיקון יששכר מובאים במגן אברהם (קל"א ס"ק ט"ז), באליהו רבה (שם ס"ק י"ד), בפרי חדש (ס"ק ו') ובמשנה ברורה (ס"ק ל"א). בכנסת הגדולה (או"ח סי' קל"א בהגהות ב"י) כתב על פי הספר "תיקון יששכר" הנ"ל, וז"ל: "נוהגים להרבות באכילת מיני פירות של אילנות בליל ט"ו בשבט, להראות בזה שהוא ראש השנה לאילנות, ולברך עליהם ברכות הראויות להם. ומנהג יפה הוא. ע"כ. וכן בספר שבט מוסר (פרק ט"ז) משבח מנהג זה וכותב: "בני, הוה זהיר לברך על הפירות בט"ו בשבט, שמנהג ותיקין הוא". בסידור רב יעקב עמדין הדבר מובא כמנהג שהיה נהוג בזמנו בארץ ישראל. לפי זה נראה שמנהג זה התחיל בארץ ישראל בתקופת האריז"ל אף שאינו מוזכר כלל בכתביו. בכף החיים (קל"א ס"ק צ"ז) מוסיף "וכן יש נוהגין בספרד. ויש שעושין לימוד באותו הלילה דהיינו שלומדים משנה או זוהר המדבר בענין אותו הפרי ואחר כך מברכין עליו. ויש סדר מסודר על זה הנקרא ספר 'פרי עץ הדר'."

רמז נחמד לאכילת פירות בט"ו בשבט מובא בספר תולדות יצחק (לרבי יצחק מייזלר ז"ל) שכתוב "שבטי יה, עדות לישראל להודות לשם ה'", היינו, כי י"ה שבט, נועד לישראל להודות לשם ה' בברכה על הפירות. ע"כ.

ב. טעמי המנהג:

בספר תורת אמת להרה"ק רבי לייב איגר מלובלין זי"ע מובא טעם למנהג זה:

טעם שנוהגין לאכול פירות בט"ו בשבט, שעל ידי שאדם מתהנה ממה שברא הקב"ה בעולמו ומשבח ומקלס להשי"ת, יגיע מזה תענוג להשי"ת כדכתיב "כל פעל ה' למענהו" - לשבח ולקילוסו וכו'. ולזאת, בהגיע ט"ו בשבט שבו נותן מחדש השרף באילנות ומגדל פירות, שהוא גם כן לצרכי אדם [פי', גם הפירות הם מהדברים שהקב"ה שם בבריאה לתועלתנו שעלינו להודות לו ית' עליהם], אך בכל זה אין הדבר בהכרח שכל אדם יאכל פרי העץ, לזאת המנהג ישראל לאכול פירות ביום זה, לשבח ולקלס להשי"ת על העבר על הפירות שגדלו אשתקד. ובכוח זה נתחדש הכוח והשרף באילנות שיוציאו את פריים בטוב טעם הפירות ושמנן, ויעלו ויפריחו פירות טובים ושמנים ומתוקים לצרכי האדם.

מבואר בדבריו, שטעם אכילת פירות הוא שהקב"ה מקבל נחת רוח גדולה כאשר בני האדם מקלסים ומשבחים אותו על מעשי ידיו, כמו שכתוב "כל פעל ה' למענהו", ומסבירים חז"ל (מדרש תהילים יט) "בשביל לשבח ולקלסו". כלומר, הקב"ה ברא את העולם כולו כדי לתת לנו הזדמנות להכיר את חסדו ואת טובו מתוך העולם הנפלא שברא ולהודות לו ולשבחו עליהם, ובכך להביא את הבריאה לייעודה הנכסף. נחת הרוח הגדולה ביותר שניתן לנו לגרום לבורא העולם היא למלאות את מגמתו, כביכול, בהשגת מטרת הבריאה שברא.

והנה, יכול לעבור זמן רב והאדם לא יאכל פירות כלל, או שלא יאכל מסוגים שונים רבים של פירות, ונמצא הוא נמנע מלגרום נחת רוח זו להקב"ה בקילוסו. לכן נהגו ישראל קדושים, שביום שבו מתחדש החסד של יצירת פירות החדשים, שבו השרף עולה באילנות להצמיח יכול חדש של פירות, לקבוע יום זה לאכול מהפירות ולקלס ולשבח ליוצרם עליהם. בכך גורמים לבורא נחת רוח גדולה ומביאים את עצמם ואת העולם לייעודם שבשבילו נבראו.

בנוסף, כתב רבי לייב איגר זצ"ל, שעל ידי ההודיה להשי"ת על כל החסד המרהיב של הפירות שהמציא ושהעניק לנו, אנו גורמים שהפירות החדשים יהיו טובים ומעולים. שבזכות ההודיה על העבר נזכה שגם לעתיד יתן לנו הקב"ה עוד הזדמנויות להודות לו על פירותיו הנפלאים.

בספר "פרי עץ הדר" המוזכר בספר כף החיים הנ"ל, המיוסד כולו על ענין ט"ו בשבט (נדפס בראשונה ע"י רבי יעקב רקח זצ"ל ליוורנו תר"ל, ואחר כך פעמים רבות¹), מובא הרחבה נוספת בטעם ענין אכילת פירות בט"ו בשבט, וז"ל:

1. אולם בספר "אדני פז" שהו"ל על ידי דיין מובהק של ק"ק אלטונא והמבורג בשנת תק"ג (מאה ושבעים שנה אחרי פטירת האריז"ל), כתב "אני לא ראיתי ולא שמעתי ממנהג זה".
2. בסידור רב יעקב עמדין כתוב: נהגו להרבות בפירות ולומר עליהם שירות ותשבחות והוא תיקון גדול בעולמות עליונים [לשון זה אינו מהרי"ע, ומו' שם לשונו מכת"י: בארץ ישראל נוהגין להביא כמה מיני פירות האילן לברך עליהן ביום זה, שהוא ראש השנה שלהן, שיתברכו גידולי האילנות היום].
3. כל דבריו הם ציטוט מהספר חמדת ימים (שובבים פ"ג) שיצא לאור כמאתיים שנה לפניו.

ט"ו בשבט, אף כי הוא מימי השובבי"ם אין בו תענית, כי הוא ראש השנה לפירות האילן, ובתקון המעשה אשר יעשה היום על הפירות בו נעשה תיקון "צדיק חי העולמים" בסוד הנזכר בזוהר בראשית (ל"ג ע"א) ... ומנהג טוב להולכים בתמים להרבות בפירות בעצם היום הזה ולומר דברי שירות ותשבחות עליהן כאשר הנהגתי לכל החברים אשר עמדי. ואם כי בדברי כתבי הרב זלה"ה [האריז"ל] לא נמצא מנהג זה, מכל מקום תיקון נפלא הוא בנגלה ובנסתר.

= טעם שהנהנה מהעוה"ז בלא ברכה נקרא גזלן =

כי הנה הובא בירושלמי פרק עשרה יוחסין וזה לשונו ישמעו ענוים וישמחו: "אמר רב איבון עתיד אדם לתת דין וחשבון על שראה מיני מגדים ולא אכל, רבי אלעזר הוה מצמצם פריטי למיכל בהון מכל מילי חדש". עד כאן. וטעם הדבר, שכשם שהנהנה מן העולם הזה בלא ברכה נקרא גזלן, מפני שעל ידי הברכה גורם להמשיך שפע עליון על ידי כח הברכות, והשר הממונה על אותו הפרי הוא מתמלא משפע זה כדי לגדל הפרי שנית, ולכן הנהנה בלא ברכה גזלן הוי, כי אכל הבריה שהרוחניות היתה שורה בה, וכילה ומנע כח ההוא מן העולם, והיה ראוי לו להמשיך ברכה מלמעלה, והכח הממונה על זה בטל וריק מאותו השפע שהיה בידו, ולכן נקרא גזלן... והוא "חבר לאיש משחית", לפי שכל כוונת המשחית לגזול ניצוצות ולקולטם, ולא להחזירם אל הקדושה, אשר זהו סוד "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה'", שהוא סוד הברכה המוציאה מהטומאה להקדושה ...

= חומר הרואה פירות חדשים ואינו אוכל, וטעם אכילתן ביום זה =

ועונשים הללו גם המה ישנן למי שרואה מיני פירות ומגדים ומצטמק ורע לו ולא אכל, ומנע טוב מבעליו ולא בירך עליהם, אשר הכח הממונה עליהם בטל וריק מצדו משפע עליון הבא על ידי הברכה ... ועל כן מטעם זה רבי אלעזר הוה מצמצם בפריטי למיכל בהון כל מיני פירות חדשים, להרבות ברכות ולעשות התיקון תכף ומיד, ושלא להחמיץ המצוה⁵.

תיקון הדבר הזה יאות לנו בעצם היום הזה, לאכול כל מיני פירות ולברך עליהם בכונה זו, כי חביבה מצוה בשעתה.

מבואר בדבריו, שכשם שהאוכל בלא ברכה גוזל את השפע מהעולם, שכיון שלא בירך לא המשיך שפע לעולם, כך מי שרואה פרי ולא מברך עליו גם מונע את השפע העליון מלרדת לעולם. לכן ביום זה, שהוא ראש השנה לאילן, ראוי לנו לאכול הפירות ולשבח ולקלס עליהם כדי לתת כוח להמשיך את השפע העליון, כי חביבה מצווה בשעתה ביום הזה שהוא ראש השנה לאילן. ממשיך בספר "פרי עץ הדר" ומביא בשם רבו כוונה נוספת באכילת הפירות:

ומורי ז"ל [נראה הכוונה לרבי חייא רופא תלמיד האריז"ל שקיבל סמיכה מרב יעקב בירב (השני) כאשר חידשו הסמיכה בצפת] היה אומר, לכיון באכילת פירותיהן לתיקון חטא אדם הראשון אשר חטא בפירות האילן, כי אף כל ימי שנה כל כונתנו לתיקון זה, מכל מקום חביבה מצוה בשעתה, זה היום תחלה וראש לפירות האילן. "ע"כ דברי הספר "פרי עץ הדר".

בדומה לדבריו האחרונים כתב גם רבי צדוק הכהן בספר פרי צדיק (לט"ו בשבט - אותיות א', ג') שמביא שבמקורות קדומים כתוב על פי סוד שהענין של חודש שבט הוא תיקון חטאו של אדם הראשון, והוא עומק מסרת אכילת פירות ט"ו בשבט. לסיכום, מצאנו ג' כוונות שונות למנהג של אכילת פירות בט"ו בשבט:

א. "תורת אמת" - השבח והקילוס גורמים נחת רוח גדולה להשי"ת, ולפעמים האדם נמנע מלאכול ומונע נחת רוח גדולה זו מהשי"ת, לכן נהגו ישראל לקבוע יום זה לאכילת פירות, לשבח ולקלס ליוצרים.

ב. "פרי עץ הדר" טעם א' - הנמנע מלאכול פרי ולהודות להשי"ת עליו, מונע את השפע העליון, לכן תקנו ביום זה לאכול פירות כי "חביבה מצווה בשעתה".

ג. "פרי עץ הדר" טעם ב' - על ידי אכילת הפירות מתקנים את חטאו של אדם הראשון.

א. סדר אכילת הפירות :

הענין של אכילת פירות בט"ו בשבט הוא להכיר בטוב הגדול של הקב"ה שהמציא פירות רבים ומגוונים להנאתנו ולתועלתנו אף שרובם אינם הכרחיים כלל, והיה אפשר להסתדר באופן מעולה בלעדיהם. כאשר מתחדש השרף באילנות שהוא התחלת צמיחת הפירות של השנה החדשה, עלינו להודות להשי"ת על כך, ועל כל המציאות המופלאה של הפירות

4. וכ"כ הט"ז או"ח סי' רכ"ז ס"ק ב', שמביא את הירושלמי וכתב בש' התשב"ץ הטעם כדי להרבות בברכות.

5. מבואר בדבריו חידוש: שיש ענין להשיג פרי חדש בהזדמנות ראשונה שניתן, שהיות שמצווה להודות לה' על פרי החדש, שיהיו מצווה לא משהינן, וזריזים מקדימים למצווה. וזה היה מנהגו הקדוש של ר' אלעזר.

6. טעם זה גם מוזכר בסוף דברי הספר "תורת אמת".

שהמציא, כמו שכתבו המקובלים ובספר תורת אמת. הודיה זו פותחת את השערים לשפע של ברכה לפירות ולעולם כולו. אכילה בצורה זו היא תיקון חטאו של אדם הראשון שהיה לו מצוה "מכל עץ הגן אכול תאכל", והוא לא אכל, ולא הגיע להכרה מספקת בטוב הנפלא של השי"ת שהיתה מצילה אותו מהחטא של אכילת עץ הדעת.

על כן התיקון נעשה על ידי אכילת הפירות בצורה הראויה, מתוך הכרה בטובו המופלא של השי"ת שהמציא את הפירות. עלינו לאכול את הפירות בצורה שאדם הראשון היה צריך לאוכלם, להכיר על ידם כמה שהשי"ת הוא טוב ואוהב אותנו, עד שנרגיש שלא יתכן לחטוא נגד בורא עולם כל כך טוב ואוהב.

הרב אביגדור מילר זצ"ל היה דוגמה חיה לצורת אכילה כזו, כפי שנכדו מתאר את האופן בו הוא אכל תפוח:

לפני אמירת הברכה הוא הסתכל על הפרי בהיבט של הערכה כמי שמסתכל על אתרוג מיוחד בהידורו, והכריז (באידיש) "רבנו של עולם איזה תפוח נפלא יצרת! איזה תכנון מופלא! האריזה העמידה נגד מים מראה על חכמתך האדירה. היופי של הצורה והצבע שלו כל כך מושך ומשמח את הלב ... אפילו הוספת ניחוח נעים המעורר את התיאבון. כמה אהבה וחסד ניכרים מכל זה. ולחשוב שאתה בראת תפוח זה במיוחד בשבילי! איזה נדיבות! איזה אהבה! ... איך אוכל אפילו להתחיל להודות לך על זה?!"

אחרי הקדמה זו הוא הוציא מפיו את מילות הברכה, כל מילה ברגש של הכרת טובה מוחשית לנוכחות בוראה של יצירה אומנותית מרהיבה זו.

אחרי שטעם קצת מהפרי הוא הוסיף "אי אבא! כפי שאמרתי, אכן כן הוא באמת, מתנה נפלאה כל כך טעימה".!...

אכילה באופן זה היא עבודה נשגבה ביותר של תיקון חטאו של אדם הראשון, והיא האופן שעלינו לאכול כל השנה, ובפרט את פירות ט"ו בשבט. על כן, חשוב בט"ו בשבט לפני אכילת כל פרי, להתבונן בו ולחוש את חסד ה' שמתגלה על ידו, להתרכז ולהביע אחת מההערות המוזכרות בפרק הקודם של גילויי חסד ה' הניכרים מצורת הפירות.⁷

הרב מילר זצ"ל היה מוסיף בענין ט"ו בשבט:

בט"ו בשבט כאשר שמים את הפירות על השולחן, תדבר עם הילדים על כל זה [על החסד הנפלא של ה' שמתגלה על ידם]. אף אם זה לא יכנס ללבם מיד, זה יזרע זרע בלבם שיגדל ביחד איתם שבסוף יתפתח לגן מרהיב של הכרה בטוב ה'.

תפילה נאה שיש נוהגים לומר בסיום אכילת הפירות

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתעלנו בשמחה לארצנו, ותטענו בגבולנו, ושם נקים מצות תרומות ומעשרות וכל מצות התלויות בארץ אשר הנחלת לאבותינו, היא ארץ זבת חלב ודבש, "ארץ נחלי מים, עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר. ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש" (דברים ח, ז ח), כאשר צויתנו בתורתך על ידי משה עבדך.

אנא ה', למען שמך הגדול, הגדל חסדך עמנו וקמם לנו את הדבר אשר הבטחתנו על ידי משה עבדך (ויקרא כו, ד ה) "ונתתי גשמיכם בעתם, ונתנה הארץ יבולה וצץ השדה יתן פרי. והשיג לכם דיש את בציר ובציר ושיג את זרע, ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם".

וקמם בנו את הדבר אשר הבטחתנו על ידי ישעיה נביאך (ד, ב) "ביום ההוא יהיה צמח ה' לצבי ולכבוד, ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפליטת ישראל": ונאמר (שם סה, כא) "ובנו בתים וישבו, ונטעו כרמים ואכלו פריהם":

וקמם בנו אשר הבטחתנו על ידי עמוס נביאך (ט, יג יד) "הנה ימים באים נאם ה' ונגש חורש בקצר ודרך ענבים במשך הזרע, והטיפו ההרים עסים וכל הגבעות תתמוגגנה. ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו, ונטעו כרמים ושתו את יינם, ועשו גנות ואכלו את פריהם":

וקמם בנו אשר הבטחתנו על ידי יחזקאל נביאך (לו, ל) "והרביתי את פרי העץ ותנובת השדה, למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים". ונאמר (שם מז, יב) "ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל, לא יבול עלהו, ולא יתם פריו, לחדשיו יבכר כי מימיו מן המקדש המה יוצאים, והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה":

7. בתור רעיון מעשי לבצע זה, אפשר לבקש מכל אחד מהסועדים להביע הודיה על פן אחד של טוב ה' המתגלה על ידי הפירות שאוכלים.

ב. סדר אכילת הפירות במחיצת צדיקי הדורות:

רבי משה טייטלבוים, בעל "ישמח משה", הקפיד לאכול בט"ו בשבט חמשה עשר מיני פירות, ועל כל פרי פרי היה נוהג לזמר "שיר המעלות" החל ממזמור ק"כ ועד ממזמור קל"ד שבתהלים. מנהג זה מובא גם בספר "מועד לכל חי" (לרב חיים פלאג'י זצ"ל) בשם ספר "ברכת אליהו".

יש נוהגים לאכול ט"ו מינים וללמוד עליהם ט"ו פרקים של משניות, ח' פרקים של מס' פאה, ג' פרקים של מס' בכורים, ד' פרקים של ראש השנה שהן ביחד ט"ו (מאמר המנהגים להר"ם חאגיז, ברכת אליהו).

יש שנהגו לאכול י"ג מיני פירות כמנין אח"ד (ישמח משה).

בספר "פרי עץ הדר" מובא שלכתחילה יאכל שלושים פירות מסוימים (ע' לקמן), ואם אין לו את כולם יאכל לפחות י"ב סוגי פירות כנגד י"ב צרופי הוי"ה.

יש שלא הקפידו במספר הפירות רק הרבו בכל מיני פירות הנמצאים (מנהגי החת"ס, מהר"ם א"ש, זכרון יהודא, מהרי"ד מבעלזא).

בספר "מועד לכל חי" להגר"ח פלאג'י זצ"ל (סי' ל' ס"ק ח') מובא שיש נוהגים לאכול ז' מיני פירות שנשתבחה בהם אר"י. עוד מובא בספר "מועד לכל חי" (סי' ל' ס"ק ז') מנהג של חלוקת הברכות על הפירות בין בני הבית, וז"ל:

ליל ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות נהגו רוב תפוצות ישראל לסדר בשלחן מכל פירות האילן ופירות הארץ עד אשר תשיג ידו, וכל אחד מברך על פרי אחד:

- האיש מברך על החטה אחר ברכת המזון, "חלב חיטים ישביעך" כדי שיהיה לו מזונות בריוח,
- והאשה על הגפן כדכתיב "אשתך כגפן פוריה",
- והבן על הזית "בניך כשתלי זתים סביב לשלחניך" [סגולה שילמד תורה ויהיה תלמיד חכם],
- רמון ואגוז לבנותיו על שם "כל כבודה בת מלך פנימה" [שכשם שפירות אלו יש להם קליפה חיצונה כדי לשמור על הפרי כך על הבנות לשמור על הצניעות].
- דבש ותפוח לתינוקות על שם "תחת התפוח עוררתיך" וכנאמר "דבש וחלב תחת לשונך".

את החוברת השלמה 'פירות הילולים' ניתן להשיג בכל הארץ בעמדות

לעולם אודך

וכן במשלוח עד הבית

לפרטים: 055-6785647

תקון לחולה
סדר תפילות ותחנונים לחולה
מגאוני קמאי

אוצר הספרים
הבמה לסקירת
ספרים ומחבריהם

שלחן הטהרה
פסקי טהרה השלם

רופא חולי עמו ישראל

תקון לחולה

סדר תפילות מגאוני קמאי לחולה
המחבר: הרב א.י. בורנשטיין שליט"א
מהדורה שלישית עם הוספות רבות

הספר תקון חולה הינו ספר ייחודי המכיל בקרבו ליקוט תפילות ותקונים לחולה מגאוני קמאי, יוצא עתה במהדורה שלישית עם הוספות ותיקונים. הספר כולל:

ח"י מזמורי תהילים על החולה

מיוסדים על סדרו של הגאון היחיד בדורו

רבינו בעל 'הנודע ביהודה' זיע"א

מזמורים ותפילות

שיתפלל החולה בעד עצמו

מספר החיים

לרבי שמעון פרנקפורט זיע"א

ומספר מעבר יבוק

לרבי אהרן ברכיה זיע"א

ועוד סגולות ותפילות מועילות

ובסופו

סדר ברכות להרמ"מ

[אחד מהקדמונים]

ראה זה חדש לחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדבאים למצא מזור ותרופה בתפילה נכונה לפני נורא עלילה הרופא לשבורי לב וממציא מזור לכל מחלה.

עוד לא בא כחיבור הזה אשר הוא בבחינת לעולם יסד אדם תפילות וזכויות התפילה מתוך כוונת הלב ויושעו כל הצרכים ולא ידעו עוד צער ומחלה.

להשיג: אצל המחבר הרב א.י. בורנשטיין שליט"א

רח"י ירושלים 25 בני ברק

ובארגוני עזרת חולים וכדו'

בהסכמת גדולי הפוסקים

שלחן הטהרה

הלכות נדה וטבילה
לפי סדר השולחן ערוך

המחבר: הגאון רבי מנחם קוריצ' שליט"א
רב דומו"ץ בביתר עילית

ימי השוככים זמן בו נהגו בישראל מזה עידנים לעסוק בחבורות בהלכות טהרות ונדה, וכבר נתקבל בישראל שיעורים בכל מקום ומקום על הלכות אלו.

זה עתה יצא לאור עולם מהדורה שניה ומתחדשת של הספר הנכבד 'שלחן הטהרה' אשר בשמו כן הוא שלחן ערוך מסודר ומנופה על הלכות טהרה

שביו"ד מסימן קפ"ג עד סי' ר.

מחבר הספר הגאון רבי מנחם קוריצ' שליט"א ערך בטוב טעם ודעת הלפות מזוקקות וסדרם בסדר נעים ובהיר כדי שיוכל כל מבקש למצא דברי חפץ, וחפץ ה' בידו צלח ונתקבל הספר בחבה בבתי המדרשות וזכה המחבר

בחיבורו להרחיב ולהרבות טהרה ויראת שמים בישראל.

על אף שספרים רבים חוברו על הלכות אלו, אבל כל הנפגש בספר רואה מיד כי מחזיק הוא בידו יצירה מופתית אשר אין בדומה לה, הן מצד חקף הנידונים והן מצד תימצותם והנשתם בשולחן ערוך וברור.

ואכן זכה הספר הנ"ל להסכמת גדולי הפוסקים וצוקלה"ה ושיבלחט"א ח"ה מרן

הגאון הגדול רבי מאיר בראנדסדארפער וצוקלה"ה בעל חקנה בשם, הגאון

הגדול רבי דוד צבי אורדנטליך וצוקלה"ה רבה של ביתר עילית, ויבלחט"א

הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א מתלמידי בעל שבט הלוי וצוקלה"ה,

הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א מתלמידי בעל שבט הלוי וצוקלה"ה.

בסוף הספר נערכו מפתחות מפורטים למצא כל פרט ופרט בהלכות אלו בנקל.

אין לנו אלא לברך את המחבר שליט"א שיוזכה ויפוצו מעיינות טהרתו

בישראל להרבות הדעת והטהרה בישראל. ויתקבלו דבריו בחבה בבתי

המדרשות.

להשיג: בחנויות הספרים

ובבית המחבר רח' הבבא סאלי 19/6 ביתר עילית

053-3133266

טו בשבט

שנית, ואולי זה העיקר, בין עצי הפרי של רבי רפאל נמצא כמו כן עץ מישמש אחד, ואת הסוד הזה שמר רבי רפאל בליבו, כי עצי מישמש גדלים גם כן בארץ הקודש, מה שאין כן יתר זני עצי הפרי שלו, משום כך חשיבות מיוחדת לעץ המישמש, אשר הזכיר לרבי רפאל את ארץ הקודש וברכת פירותיה בט"ו בשבט. כי על כן, כאשר זכה רבי רפאל לראות את עץ המישמש בפריחתו גדלה שמחתו עד אין קץ. חלום חייו, לחזות במו עיניו את ארץ הקודש צמח מחדש לנגדו ביום זה.

מה היה לו לרבי רפאל לעשות, משעלה ליבו על גדותיו מהתרגשות של חדווה והשתפכות הנפש? הזמין הוא החוצה, בצילם של עצי הפרי המתעוררים מקפאונם החרפי את כל פליט ואורח שמצא קורת גג אצלו, את כולם הוא אסף בחצר לכבודו של ראש השנה לאילנות.

לאשרו של רבי רפאל לא היה גבול, לשמחתו לא היה קץ, אולם כיצד הוא ידביק ברגשי אשרו ושטף שמחתו את אלה היהודים המרודים השבורים והרצוצים אשר כל עולמם נחרב עליהם? גם לכך מצא רבי רפאל סגולה טובה; מתוך איזה אוצר סמוי וחשאי הוציא שקית קטנה עם צימוקים ושקדים. באמצע המלחמה הנוראה והרעב הנורא לא פחות!

מתהלך רבי רפאל בחצירו ומכבד ביד נדיבה ובעיניים שופעות חמלה קומץ שקדים וצימוקים לכל אורח ופליט. קומץ לכל אחד. והקומץ הזה חולל את הפלא. האנשים הדווים והסחוסים נתאוששו בבת אחת משחשו בין אצבעותיהם את הצימוקים והשקדים הריחניים והטעימים. היה זה כאילו משב רוח ובשורת נועם מעולם שהיה ונאבד. וכך נתאוששו לרגע קט.

ברוך אתה... שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. – הרים רבי רפאל את קולו הרועם אשר נהימה לבבית היתה מהולה בו.

רבי רפאל ברך בכוונה רבה על הפירות, שהצליח לחסוך ולקמץ בחשאי חשאים, כדי לשמרם עד יום השמחה של ט"ו בשבט ומשזכה לכך ונתמוגג כולו ויצא במחול עז.

רוקד רבי רפאל בחצרו ושר לכבוד היום, ועיניו מורמות השמימה ולבו מכוון רחוק רחוק למזרחה של ארצו הקדושה. כי את ברכת ה"שהחיינו" הוא הקפיד לברך על פרי המישמש ומשלעס בשיניו את הפרי התכווין בליבו לראות את ארצו הקדושה ולהנות מפירותיה. רוקד הוא רבי רפאל בסאמארקאנד ולבו בירושלים.

והפליטים היהודים חמוסי בית ונעדרי מנוחה גם הם נדבקים בשירתו ומחולו של רבי רפאל, מברכים הם את ברכת ה"שהחיינו" ורגליהם נסחפות עם זרם הריקוד.

כך רקדה סאמארקאנד לכבודו של ט"ו בשבט. (א. מרדכי. ירחון בית יעקב תשכ"א)

טו בשבט ברוסיה

בט"ו בשבט של שנת תש"ג לעת המלחמה הנאצית הנוראה קרה הדבר.

מי מגולי פולין ברוסיה הרחוקה לא יכיר את הצדיק רבי רפאל מסמרקאנד?

עשרות אלפי יהודים פליטי רעב ואבדון נתקבצו ביריד הגדול הזה של גזעים ואומות שונים הנקרא: סאמארקאנד.

מבין כל פליטי המלחמה ונמלטי הפלישה הנאצית ברוסיה רע ומר היה גורלם של המגורשים היהודים.

כי מי יחוס עליהם? מי יושיט יד אחים חמה? מי יחונן אותם במבט רחום?

ואז הופיע במפתיע המלאך הטוב הזה בדמותו של רבי רפאל הנכבד מבין קהילת יהודי בוכארה, אשר כוחו היה רב בכל מידות תרומיות ומעל הכל מסר את נפשו לקיים כדבעי את מידתו של אברהם אבינו – הכנסת אורחים.

חצר ישנה גדולה ומרווחת מפולשת מכל העברים היתה לרבי רפאל בירושה מדורי דורות. מעשה פלא שהקומוניסטים לא לקחו ממנו את החצר הזאת. בטח היו להם נימוקים משלהם. אמרו שאף "השליטים האדומים" התייחסו בדרך ארץ וסנטימנט מיוחד לרבי רפאל.

בכל אופן העובדה היתה כי רבי רפאל נשאר בעל החצר הגדולה אשר שערים וגישות היו לה מכמה צדדים ודרך כל השערים הללו זרמו לתוך החצר יהודים עקורים, נדחים, ונטולי בית. בחצר זו בצילו של הצדיק רבי רפאל מצא כל אחד מחסה ועוז, עזרה ועידוד.

פנים שוחקות היו לו לרבי רפאל. בכל פעם שזכה לקבל אורח חדש, שנדד בדרכים, סבל והתייסר עד שזכה להגיע לחצר זו. פי כמה זרחו פניו בימי שבת ומועד, כשרבי רפאל התעטף באיצטלא הססגונית שלו, נוסח בוכארה, וכל תנועה מתנועותיו אמרה גינוני מלכות לכבוד שבת המלכה ולכבוד מועדי ישראל.

אך מי שלא ראה את פניו הקורנות של רבי רפאל בט"ו בשבט לא ראה שמחה בתמימות נפש מימיו.

מה לו לרבי רפאל לשמוח בשמחה כפולה ומשולשת כזו במיוחד לכבוד ר"ה לאילנות? שתי סיבות היו לדבר.

ראשית כל, גדלו בחצרו של רבי רפאל מספר עצי פרי, שהיו רכושו הפרטי, ומכיון שהחורף בסאמארקאנד נחפז לצאת ובשורת האביב מזרזת לבא – כך יצא הדבר כי בט"ו בשבט כבר נתנו עצי פרי אלו סימני לבלוב ראשונים, זאת אומרת כי אפשר לברך באופן מוחשי יותר את הברכות לכבוד ר"ה לאילנות כפי שהן מופיעות בסידורי התפילה הישנים נושנים של יהודי בוכארה, לכן השמחה היתה שרויה באותו יום בחצרו של רבי רפאל.

ט"ו בשבט במהלך הדורות

ובעיקר הדבר דביכורים הוא כח נגד עמלק, דהנה נסמך פר' עמלק לפר' ביכורים, וא"כ י"ל דע"י הביכורים מבטלים כחו של עמלק, וע"כ המן לא הצליח לנצחם.

התחילו כורתים עצים למערכה

כתב המהרש"א (ב"ב קכא, ב) כיון שהגיע ט"ו באב תשש כח החמה ולא היו כורתין עצים כו'. זכר זמן שפסקו מלכרות ולא זכר עד אימת פסקו ושהתחילו שוב לכרות ואפשר דזמנו דומיא דהכי בט"ו בשבט שזמנו שוה בימי הגשמים כמו ט"ו באב בימות החמה אז מוסיף כח החמה באילנות דמה"ט אמרינן ברפ"ק דר"ה דט"ו בשבט ר"ה לאילנות לב"ה, ואמרינן בגמרא שם מאי טעמא הואיל ויצאו רוב גשמי השנה והיפך זה כאן שתשש כח החמה ומתחילין ימי הגשמים ולחלוחית יוסיף בעצים אלא שלא זכר כאן רק זמן הפסיקה שהיו משמחין על שגמרו מצוה גדולה כזאת ולכך קראו ליה יום תבר מגל כלומר שכבר נגמרה המצוה ואין צריכין עוד אף למכשירי המצוה שהוא מגל וק"ל. [וכבר העירו דהרשב"ם שם כ' דמניסן התחילו לכרות את העצים וצ"ע].

ולפ"ד המהרש"א יתכן להציע ע"ד חידוד הא דלא מוזכר בזמן המשנה שעשו יו"ט בט"ו בשבט, דהנה ברבינו גרשום כ' דהא דעשו יו"ט בט"ו באב שגמרו לכרות עצים, הוא דע"ז יכלו לחזור ללמוד, ולפ"ז מט"ו בשבט הורידו קצת מלימודם מחמת המצוה, ולכן זה לא היה יום שמחה גמורה, ובזה"ז שאין עצים, אפשר לשמוח בט"ו בשבט בשלימות.

שו"מ שבמדרש אסתר הובא באוצר המדרשים (עמ' 53) והסתכל - [המן] בחדשים ומצא בניסן חג המצות ובאייר פסח שני ובסיון מתן תורה ובתמוז מצא יהושע וכלב שהליצו טוב על ישראל ולולי זכותם נאבדו בעצת מרגלים, באב ראה שמתעניין בו ישראל, באלול בו ראש השנה, בתשרי בו המועדים וצום כפור, במרחשון התחילו ישראל לעשות המשכן, בכסליו וטבת עלו ישראל מבבל לירושלם ברשיון כורש מלך פרס לבנות בית שני, בשבט היו כורתים עצים לבית ה' לקרבנות ולעולות. ולד' המהרש"א ניחא דזה המעלה של חודש שבט שבו הסתים הכריתת עצים.

טו בשבט לעתיד לבא

ביערות דבש (ח"ב דרוש י"ב) מביא מחז"ל דעת"ל יהיה בחודש שבט יו"ט "טו בשבט" וצ"ע איזה יו"ט יהיה בזה, מה שחסר היום. וגם הרי ידוע (עי' סידור הגר"א על ברכות ק"ש ועוד) דלעתיד לבא דהל' כב"ש ולכא' א"כ יפסקו שבא' שבט יהיה היר"ט וצ"ע.

החנטה הראשונה

כ' החת"ס בדרשות (ח"ב ז"ך אלול תקצ"ה ד"ה חדות עמ' ס"ו) וז"ל "כי הנה יום ראש השנה, אפילו חמשה עשר בשבט שהוא ר"ה לחניטת אילנות, מ"מ הוא יום שמחה ויר"ט כ"כ הגמ"י ריש הל' ר"ה ע"ש, והסברא נותן שהוא כעין יום כתר מלוכה, שבו חוזר תחלת הבריאה שחנטו האילנות בפעם הראשון בבריאת העולם, והוא כיום גנוסיא של מלכים", עכ"ד.

וצ"ע דבריו הק' הרי אדה"ר נברא או בניסן או בתשרי, ואכל פירות עד ה"ט בשבט הראשון, וא"כ מנלן שבט"ו בשבט היה פעם ראשונה חנטה הרי היה קודם חנטה בשביל הפירות שאכל עד אז וצ"ע.

מכת ארבה בשבט

בביאור מנהג ישראל לאכול פירות ביום ה"ט אמר הגר"מ שפירא זצ"ל בשם האדמו"ר מאמשינוב ריח"מ זצוקל"ה, שמבואר במדרש (עי' רבינו בחיי ז, כה) שכל מכה היה חודש, ואם בט"ו בניסן יצאו ממצריים, א"כ בט"ו בשבט היה מכת ארבה, והרי מבואר בזוה"ק (ח"ב לו) שכל מכה היה נגף למצרים ורפוא לישראל, נגוף כתיב ואכל את כל עץ השדה, א"כ נהיה מזה רפוא לישראל וזה ט"ו בשבט ר"ה לאילנות עכדה"ק.

ואולי אפשר להוסיף בזה דהנה בארבה כתיב וכיסה את עין הארץ, וא"כ בזה היה נגף למצרים, וא"כ לישראל היה רפוא במעלה בעיניים, והנה איתא בגמ' (סנהדרין יז, ב) שת"ח אסור לו לגור בעיר שאין שם פירות מפני שמיני פירא מאירין את העיניים, וא"כ שפיר אוכלים מיני פירות בחודש שבט שע"ז יש לנו מעלה בעינים.

ט"ו בשבט בזמן המן

בתרגום שני על מגלת אסתר (ג, ז) "הפיל פור הוא הגורל" כתב דבחודש שבט לא נפל הגורל של המן "בשבט לא בגלל דהווא ריש שתא לאילנות די מנהון מקרבין ביכוריא", וצ"ב מה היא ההדגשה שמביאים בו ביכורים, והרי ט"ו בשבט נ"מ לערלה ומעשרות, וזה יותר נ"מ מאשר ביכורים, שזה נוגע לחג השבועות.

ויתכן דהנה איתא במדרש (רות רבה פ"ד) דא"ר ברכיה בשם ר' ריצפה בעון תרומות ומעשרות גלו". וא"כ יתכן דלא הואיל מעלת תרומ' דזה מזכרת עון, אבל ביכורים שלא חטאו בזה שפיר הואיל הזכות כנגד המן.

ט"ו בשבט ללא תולעים

על פי ספרי הרב משה ויא שליט"א "בדיקת המזון כהלכה"

מעודכן לשנת תשפ"א

1. פירות נקיים לא חייבים בדיקה מתולעים

אבטיח	אתרוג מסוכך	חמוציות	פסיפלורה
אבוקדו	בננה	לדר (באריזה סגורה)	פקאן מסוכך ("פקאן סיני")
אגוז אורן (צנובר)	בננה צ'יפס	מלון עגול	קוקוס (שלם וטחון)
אגוז ברזיל	דובדבנים מיובשים	מנגו	קרמבולה (פרי הכוכב)
אגוז מקדמיה	ללא חרצנים	ערמונים (קלופים וקלויים)	שזיפים מיובשים
אגוז פקאן בקליפה	(תוצרת ארה"ב בלבד)	באריזה הרמטית	שימורי משמש
אגס	חבושים תוצרת חו"ל	פאפאיה	תפוז סיני מסוכך
אננס בשימורים (בסירופ)	(בעלי קליפה צהובה חלקה)		תפוז עץ (טרי ומיובש)

2. פירות שלעיתים נגועים טעונים בדיקה מתולעים

אגוזים בקליפתם הקשה (אגוז מלך, בונדוק ושקדים)	בעת הקילוף בודקים אם מצויים "קורי משי", פירורים כהים או זחלים בקליפה או על האגוז, ואם האגוז נראה מכוסרם.
אגוזי בונדוק קלופים ושקדים קלופים	בודקים אותם משני צידיהם. אגוז בו נמצא "קורי משי", סימני כרסום או נקב, חוצים ובודקים אותו מבפנים. אם נמצאה תולעת, יש לחצות ולבדוק את כולם מבפנים (גם אם לא נמצאה נגיעות, טוב לחצות כ-10% ולבדוק בפנים).
אגוזי פקאן קלופים	בודקים משני צידי האגוזים אם יש "קורי משי", תולעים או פירורים כהים עגולים.
אגוזי מלך קלופים	1. מנערים בתוך מסננת בעלת חורים גדולים על גבי משטח לבן ובודקים אם יש חרקים או תולעים בנשורת. 2. בודקים את כל האגוזים משני צידיהם, ובפרט בקפלים, אם יש "קורי משי", תולעים או סימני כרסום.
אגוזים ושקדים קצוצים	מנערים בתוך מסננת רשת (מסננת אורז) על גבי משטח לבן ובודקים אם יש חרקים קטנים בנשורת. שופכים את הנותר במסננת על משטח לבן ובודקים אם ישנם תולעים, חרקים או "קורי משי" בין החתיכות.
אגוז קשוי	בודקים את כל האגוזים מבחוץ. אגוז מכוסרם או מנוקב, חוצים ובודקים אותו בין שני החצאים. אם נמצאה תולעת, יש לחצות את כולם. (מעט פירורים חומים דקים בין החצאים הם שאריות הקליפה ולא נגיעות). (גם אם לא נמצאה נגיעות, טוב לחצות כ-10% ולבדוק בין שני החצאים).
אוכמניות	קפואות (מלית): יש להשתמש במלית עם כשרות מהודרת, רצוי לטחון בבלנדר. טריות: ראה ספר בדיקת המזון כהלכה, כרך ב'. מיובשות: קשה לבדוקם. לרכוש רק את המשווקות תחת כשרות מהודרת.
אנונה	לקלף ולשטוף. לפרוס לפלחים ולבדוק אם מצויות רימות לבנות בבשר הפרי.
אננס	טרי: לקלף ולהסיר את כל החללים החומים המצויים תחת הקליפה. מיובש עם סוכר: להתבונן משני הצדדים אם נדבק עליו זבובון או חרק. מיובש טבעי: לשבור לכמה חתיכות ולהתבונן היטב אם מצוי זחל או פירורים כהים עגולים בחללים הקטנים שבבשר הפרי. משומר במיץ טבעי: עדיף להשתמש בשימורי אננס בסירופ.
אפרסמון	להוריד את ה"עלה" (שסביב העוקץ) ולשטוף היטב. אם הפרי רך מאד, לבדוק מבפנים. אם מצוי כתם שחור על קליפת הפרי, מקלפים באותו מקום ומתבוננים אם מצויות שם רימות לבנות. (נקודות שחורות קטנות בבשר הפרי אינן סימן לנגיעות).
אפרסק	בשימורים: להתבונן אם מצוי זחל בפירות או בסירופ.
גויאבה	לחתוך פרוסות לרוחב הפרי, ולהתבונן היטב בכל פרוסה משני צידיה אם מצויה רימה. צבע הרימות כצבע הפרי, עם נקודה שחורה קטנה בראשן. שיטה חלופית: לקלף את הפרי ולהתבונן אם מצוי אזור כהה רך במיוחד או נקב קטן. לחתוך אזור זה ולהתבונן אם מצויות רימות בתוך הפרי.
דובדבנים	מסוככים (ללא חרצנים): לחצות אחדים למדגם (כ-10%) ולבדוק אם יש תולעת. אם נמצאה נגיעות, יש לחצות את כולם ולבדוקם מבפנים. בסירופ: תוצרת אירופה: מתוקים - לפתוח כל אחד ולבדוק. חמוצים בדרך כלל נקיים. תוצרת ארה"ב: בחזקת נקי. מיובשים עם החרצן (מצומקים): בדיקתם קשה ועדיף לא להשתמש. מיובשים (ללא חרצן): תוצרת ארה"ב בלבד. בחזקת נקיים.
זיתים	זיתים ירוקים או מושחרים: אם יש כתם כהה, לחצות ולהתבונן אם מצויה מחילה בתוך הזית. זיתים שחורים: יש לחצותם ולבדוקם מבפנים אם מצויה מחילה או תולעת. טבעות זיתים (ירוקים או מושחרים): לשטוח על צלחת וכדומה ולהתבונן אם מצויה מחילה או תולעת.
לדר ללא אריזה	להתבונן כנגד האור אם נצמד זבובון או נמלה.
משמש מיובש	פרי שלם: לחצות ולבדוק כנגד האור משני הצדדים. פרי חצוי: להשרות במים פושרים, לפתוח את הקפלים ולבדוק כנגד האור.
ענבים	1. מחלקים את האשכולות הצפופים לחלקים קטנים. משרים את הענבים במים עם מעט סבון מולי ושוטפים היטב במים זורמים. 2. מסתכלים על כל עינב. אם רואים כתם כהה החודר לתוך העינב, חותכים שם ובודקים אם יש תולעת בתוכו.
ערמונים בקליפתם הקשה	לחצות ולבדוק מבפנים אם מצויה תולעת או פירורים כהים. (אפשר לבדוק גם אחרי הבישול).
פירות מיובשים:	להתבונן משני הצדדים אם נצמד זבובון או חרק. רצוי לשטוף.
אגס, אפרסק, חבוש, מלון, מנגו, קיווי, פאפאיה	
קיווי	פנים הפרי בחזקת נקי. לעיתים רחוקות מצויות כנימות לבנות או חומות על קליפת הפרי. יש להזהר שלא תעבורנה לפרי בעת הקילוף, או לשטוף את הפרי המקולף.

המשך →

רימון	אם מצוי נקב בקליפה, פותחים ובודקים אם יש תולעת. בעת פירוק הגרגרים יש להתבונן אם מצויות רימות לבנות קטנות או תולעת חומה בין הגרגרים.
שסק	לפתוח ולבדוק את ה"כתר" שבתחתית הפרי, אליו עלולים לחדור חרקים קטנים. מגינה פרטית לחצות ולבדוק אם מצויות תולעים בבשר הפרי.
שקדים	ראה אגוזים.
תמר	לחצות בסכין, להוציא את הגלעין ולבדוק משני הצדדים כנגד האור (לחפש חרק כהה באורך 2-3 מ"מ או תולעת בד"כ מתה, מיובשת וכהה).
תמר לח (קפוא)	בדרך כלל נקי, טוב לחצות ולבודקו.

הדריים: תפוז, קלמנטינה, לימון, אתרוג, פומלה, אשכולית, פומלית	<p>נגיעות חיצוניות: מצויה בכל פירות ההדר לעתים קרובות מצויות כנימות בצבע חום או אפור כהה על קליפת הפרי. לאחר הקילוף והחיתוך יש לבדוק שהכנימות לא נצמדו לפרי, וכן שלא עברו מהיד או מהסכין לפרי. לחילופין ניתן לשטוף היטב את הפרי אחרי הקילוף. אם רוצים להשתמש בקליפה – לשפשף במברשת קשה או בכרית מתכת ('ננס') עם נוזל לניקוי כלים, לשטוף ולבדוק שלא נותרו כנימות.</p> <p>נגיעות פנימיות: עלולה להימצא בתפוזים, קלמנטינות ואשכוליות עלול להיות נגוע ברימות לבנות. נגיעות זו נדירה כאשר הפרדסים מטופלים היטב, בפרט בעונת החורף. פירות מעצים לא מטופלים כגון מגינה פרטית, או מערבים בשנת שמיטה וכן פירות בעונת הקיץ עלולים להיות נגועים יותר.</p> <p>א. בעת הקילוף, יש לעיין בצד הלבן של הקליפה אם ישנו כתם חום או אזור רך במיוחד הנמשך לתוך פנים הפרי, ולבדוק אם יש חידרה של רימות במקום זה.</p> <p>ב. אם הפרי רך במיוחד או בעל צבע וריח משונה, יש לבדוק את פנים הפלחים. אם נמצא פרי נגוע, יש לבדוק היטב את כל הפירות מאותה קניה.</p> <p>מיץ הדריים – סחוט ביתי: רצוי לנקות את הפירות בכרית מתכת ונוזל לניקוי כלים לפני הסחיטה, כדי למנוע חדירת כנימות למיץ. לחילופין, ניתן לסנן דרך מסננת צפופה לאחר הסחיטה.</p> <p>סחוט טבעי מסחרי: יש לסנן את המיץ במסננת צפופה.</p>
פיצוחים	<p>גרעיני דלעת: עם קליפה (לבנים): בדרך כלל נקיים. אם הקליפה פגומה, יש לקלף ולבדוק. קלופים (ירוקים): לנער במסננת ירקות על גבי משטח לבן ולבדוק אם נפלו תולעים על המשטח. אם נמצאו תולעים, אין להשתמש.</p> <p>גרעיני אבטיח: לפתוח ולבדוק מדגם של כ-10%. אם נמצאה נגיעות, יש לפתוח ולבדוק את כולם.</p> <p>גרעיני חמניות: עם קליפה (שחורים): צריך לקלף כל אחד ולבדוק. קלופים (אפור בהיר): א. לנער במסננת של אורז על גבי משטח לבן ולהתבונן, אם נשרו חרקים קטנים על המשטח – אין להשתמש. ב. לפזר את הגרעינים על משטח לבן ולבדוק ביניהם, אם נמצאו תולעים – אין להשתמש.</p> <p>בוטנים: לבדוק את כולם מבחוץ. בוטן בו נמצאו סימני כרסום או סימן של חדירת תולעת, חוצים ובודקים אם יש בו נגיעות פנימיות. אם נמצאה תולעת, יש לחצות את כולם ולבדוק מבפנים. [גם אם לא נמצאה נגיעות, טוב לחצות כ-10% ולבדוק בפנים]. בסוף הקיץ ובסתיו דרושה תשומת לב מיוחדת.</p> <p>בוטנים טחונים: ראה אגוזים קצוצים.</p> <p>בוטנים מצופים (קבוקים, מצופים שוקולד וכדומה): לפתוח כ-10%, אם נמצאה נגיעות – לפתוח את כולם.</p> <p>בוטנים בקליפתם הקשה: ראה אגוזים בקליפתם הקשה.</p> <p>פיסטוקים: מקלפים ומתבוננים אם יש "קורי משי" או זחל. פיסטוק עליו נראו סימני נגיעות, חוצים ובודקים אם יש בו נגיעות פנימיות. אם נמצאה תולעת, יש לחצות את כל הפיסטוקים ולבודקם מבפנים. [גם אם לא נמצאה נגיעות, טוב לחצות כ-10% ולבדוק בפנים].</p>

3. פירות הנגועים לעיתים קרובות בתולעים מוחזק כנגוע

היבסיקוס	מצויה בהם נגיעות גבוהה ואין שיטה בטוחה לנקותם.
חבובים תוצרת הארץ	חוצים את הפרי. אם מצוי זחל או מחילה עם פירורים כהים, מסירים את האזור הנגוע.
חרובים	לשטוף היטב, לשבור לחתיכות קטנות (2 ס"מ) ולבדוק אם מצויים פירורים, קורי משי או תולעים וחרקים.
פטל	נגוע וקשה לבודקו. יש להימנע מלאכול.
צימוקים	עקב נגיעות פנימיות המצויה בצימוקים, כולל צימוקים מקליפורניה, מומלץ להשתמש בחמוציות, כתחליף יעיל לצימוקים. במידה ורוצים להשתמש בצימוקים, יש עדיפות להשתמש בצימוקים שעברו בדיקות מדגמיות, כגון צימוקים שבהשגחת בד"ץ העדה החרדית, אותם יש לבדוק בדיקה יסודית כדלהלן: 1. להשרות את הצימוקים במים חמים במשך כרבע שעה. 2. להעביר את המים העליונים לצלחת לבנה ולהתבונן אם מצויים תולעים או חרקים חומים במים. במידה ונתגלתה נגיעות, אין להשתמש בצימוקים. 3. אם לא נמצאה נגיעות – לשטוף היטב את הצימוקים תחת מים זורמים. צימוקים מיצור ביתי. ניתן להכין צימוקים נקיים בתנור ביתי. ראה הוראות בספר בדיקת המזון כהלכה ח"ב.
תות עץ	נגוע וקשה לבודקו. יש להימנע מלאכול.
תות שדה	קיימת נגיעות כלל-עולמית של "טריפסים" קטנים המסתתרים בשקעים שעל התותים ואינם יורדים בשטיפות הרגילות; לכן מומלץ לאכול תותים רק לאחר ניקויים באחד משני האופנים: אופן א: לחתוך בסכין את העלה הירוק עם שכבה דקה מהפרי ולהסיר סדקים, חריצים עמוקים או איזורים פגומים. להשרות במים עם מעט סבון נוזלי למשך 3 דקות, לשפשף מעט בתוך המים, ולשטוף היטב (בכל פעם מעט תותים) תחת זרם מים זורמים באופן שהמים יגיעו לכל הצדדים. יש לחזור על ההשריה והשטיפה שלוש פעמים ולאחר מכן לטחון או לבשל. אופן ב: לקלף שכבה דקה מהפרי מכל צדדיו (כל השכבה החיצונית כולל חריצים עמוקים ומקום חיבור העלה) ולשטוף במים לאחר הקילוף. תות שדה קפוא: לרכוש רק עם הכשר מהודר ולנהוג לפי ההוראות המופיעות על האריזה. תות שדה מסוכר (מיובש עם סוכר): בחזקת נקי.
תותי גוג'י (גוג'י ברי - מוצר בריאות, הנמכר בחנויות טבע)	מצויה בהם נגיעות גבוהה, ואין שיטה בטוחה לנקותם. אפשר לבשל ולסנן דרך מסננת בד, ולהשתמש בתמצית.
תאנים (טריות ומיובשות)	נגיעות גבוהה ובדיקתן קשה ומורכבת. אופן הבדיקה מבואר בספר "בדיקת המזון כהלכה".

מענה לשאלות בטל' 02-5325588 בבוקר ובערב בשעה 11:45-10:45 וביום שישי משעה 2:00 עד חצי שעה לפני כניסת שבת.
ניתן להאזין לשיעורי הרב יא שליט"א ב"קול הלשון" טל' 03-6171039 • לצפיה באתר: www.kolhalashon

שיעור מקוצר לבדיקת פירות ט"ו בשבט ועדכונים שוטפים בקו העדכונים: 073-2951387

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 29 | שבט תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מורן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

בסיום מסכת זבחים

בלימוד הרמב"ם

בברית לנכד ראש ישיבת רש"י הגר"ח מילצקי שליט"א

מקבל את ספרו החדש מומדן ראש הישיבה
הגר"ג אדלשטיין שליט"א על מסכת בבא בתרא

מקבל את ספרו החדש של המגיד רבי אליהו דיסקין שליט"א

מעמד סיום השי"ס

ביום השלושים לאיש החסד הרב זולפסון זצ"ל בשיבת בית מדרש עליון
בדאשות הגאון הגדול רבי ירחמיאל אונגרשיד שליט"א ובהשתתפות המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א ורבני הישיבה

שיעור הגדה"פ ברמן שליט"א במלזנית הקודונה גרנד קודט בירושלים

לראותם בראי ההסטוריה

מרנן הגר"ש הלוי ואזנר והגר"י לנדא זצ"ל ומאחזריהם אדמו"רים
ורבנים נוספים בעצרת שהתקיימה. נשמוח לקבל פרטים נוספים
(תודה למשפחת גולדשטיין על התמונות ששלחו).

הגאון הצדיק רבי דב קוק שליט"א בבית מדרשו ובביתו בטבריה

חלוקת פרסים

למסימי מסכתות בבית הכנסת ברכת יוסף שבראשות הגאון רבי יהודה אריה דפפורט שליט"א

חלוקת קבצים חינם לבחורים השוהים במלונות הקדושה עד להחלמתם

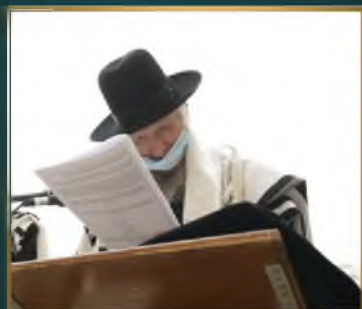
בזכות תרומותיכם חולקו קבצים רבים גם לבחורים השוהים במלונות.

רוצים להיות שותפים בחלוקת קבצים לחולים ולמבודדים? צלצלו עכשיו : 053-3145900

מעמד תפילה וזעקה ויום כפור קטן

ברחבת הכותל המערבי עד"ח שבט בהשתתפות גדולי ישראל: הגר"מ אורחי, הגר"י שיינר, הגר"ש בעדנר, הגר"ד סגל, הגר"ש גלאי, האדמו"ר ממודזיץ, הגר"ד אלבז, הגר"מ"ש אדלשטיין. והצטרפו אליהם מביתם רבבות אלפי ישראל גברים נשים וטף.

מעמד תפילה וזעקה ויום כפור קטן

ברחבת הכותל המערבי ער"ח שבט בהשתתפות גדולי ישראל: הגרב"מ אזרחי, הגר"י שיינר, הגר"ש בעדני, הגר"ד סגל, הגר"ש גלאי, האדמו"ר ממודזיץ, הגר"ד אלבז, הגרמ"ש אדלשטיין. והצטרפו אליהם מביתם רבבות אלפי ישראל גברים נשים וטף.

אנא חזק כמה מתוקים

**ההיים שלך
עומדים
להשתנות
ביום המסוגל
לישועות ט"ו בשבט**

ביום הנשגב בעת רצון
יעתירו גדולי וצדיקי הדור

**מדין שר התורה רשכבה"ג הגר"ח קנייבסקי שליט"א
כ"ק מדין אדמו"ר מראחמיסטדיווקא שליט"א
כ"ק מדין הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א
לישועות ורפואות, זיווגים הגונים, זרע של קימא, נחת מהצאצאים**

*8631
1800-800-863

ניתן להעביר שמות לישועה
למעמד התפלה בעת רצון חצות לילה
עד יום רביעי בשעה 23:30
למעמד התפלה בעת נעילת שער
עד יום חמישי בשעה 16:30

גם הוא רוצה ללמוד...

מתאים
לילדים
ובחורים

054.852.8180

עם הדרכה מקצועית הוא יצליח!

למכון 'סייעתא' שיטת אבחון מקיפה ומתקדמת
ביותר ללימוד הגמרא וליווי בהתאמה אישית
לכל תלמיד ע"י הרב ישראל קריבוס

הרב ישראל חיים וינברגר
ת"ת מונקאטש

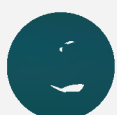
הרב י. קריבוס ממקד את הכוונה במדויק,
והמאמץ מותאם במיוחד לתלמיד.

הרב ישראל מנחם קליין
ת"ת 'אור מרדכי'

אנסינוני עם תלמידים שלא זכו עם הרב י.
קריבוס ראינו הצלחה גדולה וס"ד מרובה,
הן במסגרת שמונה הרה"ק גישמאק
וסעם מיוחד ללימוד הגמרא והן בדרכי
הלימוד וההנהגה.

הרב הגאון חיים מרדכי
אוזבנד שליט"א
רה"י 'עטרת שלמה'

גם תלמידים עם הפרעות קשב וריכוז
ימצאו אצלנו מענה כפי שנכחתם לראות.

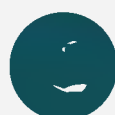
מענה וקשר ישיר
עם המאבחן שלכם

השקעה לטווח
ארוך

מענה רגשי

גישמאק בלימוד

מותאם לבעלי
קשיי למידה

דפי עבודה
יחודיים ומתקדמים

סייעתא
אבחון וליווי מקצועי לגמרא

לבירורים נוספים ולקביעת תור בטל:

03.6426603

עמך ישראל צריכים פרנסה

מעמד "שלישי בשלה"
"והכן פרנסתינו"
בקבר רבי יהודה בר אלעאי
ע"י מרגן ורבנן גדולי הדור שליט"א

מרגן ורבנן רבי ברוך מרדכי אורחי שליט"א
מרגן ורבנן רבי משה'ר מביאלא שליט"א
מרגן ורבנן רבי אלימלך בידרמן שליט"א
מרגן ורבנן רבי מרדכי גרוס שליט"א
מרגן ורבנן רבי בנימין פינקל שליט"א
מרגן ורבנן רבי שריאל רוזנברג שליט"א

שעתירו על תורמי ועד הרבנים לאחר אמירת "פרשת המן" שיזכו לפרנסה בשפע

גם השנה:

פרשת המן ברימנוב

מעמד התפילה באיון בעל הסגולה רבי מנחם מנדל מרימנוב זיע"א
באמירת פרשת המן ולאח"מ יזכירו בפרטות ובכוונה כל שם ושם
מתורמי ועד הרבנים לפרנסה בנקל ובשפע

אהל
הרה"ק רבי מנחם מנדל
מרימנוב זצוק"ל

כמות מוגבלת!
הביאו את
"שטר הפרנסה"
לביתכם!

שייכתב וייחתם בע"ה ע"י גדולי הדור שליט"א
במעמד "והכן פונסתינו" בקבר רבי יהודה בר אלעאי
לזו"מי ועד הובנים שיזכו לפרנסה בשפע

ועד הרבנים
לעוני צדקה בארה"ק

1-800-22-36-36

ניתן לתרום ולמסור שמות לועד הרבנים גם בכל עמדות "נדרים פלוס / קהילות"